

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Halkbilimi Anabilim Dalı

**HALKBİLİMİ BAĞLAMINDA TÜRKİYE'NİN KÜLTÜR
POLİTİKALARI VE KÜLTÜREL DİPLOMASİ UYGULAMALARI**

Ahmet Emin ŞAHİNER

Doktora Tezi

Ankara, 2024

HALKBİLİMİ BAĞLAMINDA TÜRKİYE'NİN KÜLTÜR POLİTİKALARI VE
KÜLTÜREL DİPLOMASİ UYGULAMALARI

Ahmet Emin ŞAHİNER

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Halkbilimi Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2024

KABUL VE ONAY

Ahmet Emin ŞAHİNER tarafından hazırlanan "Halkbilimi Bağlamında Türkiye'nin Kültür Politikaları ve Kültürel Diplomasi Uygulamaları" başlıklı bu çalışma, 16.01.2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Abdulselam ARVAS (Başkan)

Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU (Danışman)

Doç. Dr. Zehra KADERLİ (Üye)

Doç. Dr. Şirin YILMAZ (Üye)

Doç. Dr. Cevdet AVCI (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ..... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

...../...../.....

Ahmet Emin ŞAHİNER

¹“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü tezele ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.
* Tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.**

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Ahmet Emin ŞAHİNER

ÖZET

ŞAHİNER, Ahmet Emin. *Halkbilimi Bağlamında Türkiye'nin Kültür Politikaları ve Kültürel Diplomasi Uygulamaları*, Doktora Tezi, Ankara, 2024.

Her siyasi kırılma dönemi veya devrimde olduğu gibi, 17.yüzyılda başlayan ve 18. yüzyılda etkisini gösteren endüstrileşmiş güçlerin baskısı, bu duruma maruz kalan toplumların kültürlerini doğrudan etkilemiştir. Tarihsel süreçte 18. yüzyıldan itibaren sömürgecilik faaliyetleriyle ilişkili olarak Batılı güçlerin zayıf toplumlar ve ülkeler üzerinde kurduğu hegemonya, kültürün de değiştirilip dönüştürülmesi üzerine kurgulanmıştır. Bu minvalde, ulus-devletlerin inşa süreçlerinde hegemonya göz ardı edilemez. Hegemonyaya karşı geliştirilecek politikalarla kültürel alanda önceden belirlenen hedeflere ulaşmak kolaylaşmaktadır. Kültür politikası da diğer alanlarda olduğu gibi söz konusu alanı koruyup geliştiren ve bu alandaki uygulamaların hayata geçmesini sağlayan resmi programlar olarak görülmektedir. Ayrıca ülkelerin dış politikalarını belirlemede askeri ve ekonomik güçlerinin yanında üçüncü dayanak noktaları milli kültür unsurları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda Türk kültürünün küreselleşmeye karşı mücadelesinde, milli kültürün korunması ve yaşatılması noktasında kültürel diplomasi uygulamaları hayati öneme sahiptir. Bu çalışmada Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren hükümetler tarafından oluşturulan kültür politikaları incelenmiş ve Türkiye Cumhuriyeti'nde 20. yüzyılın sonunda başlatılan dil, eğitim ve kültür alanlarındaki kültürel diplomasi uygulamaları Türk halkbilimi disiplininin yöntem ve metotları ışığında değerlendirilmiştir.

Türk halkbilimi disiplinde çalışma konusunda henüz doktora düzeyinde bir çalışmanın bulunmaması, bu tez çalışmasının gerçekleşmesinde etkili olmuştur. Alanda ilk sayılacak bu çalışmayla birlikte pek çok disiplinin bakış açısından ele alınmış konu ve kavramların üzerinde durulmuş; bütüncül bir yaklaşımla kültür, kültür politikası, kültürel diplomasi konuları ve Türkiye'nin bu alandaki faaliyetleri ele alınmıştır. Sonraki yıllarda yapılacak çalışmalar için bir örnek olması, çalışmanın yapılmasındaki motivasyonlardan biri olarak kabul edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kültür, Kültür politikası, Kültürel diplomasi, Kültürel etkileşim, Türk halkbilimi, Türkiye Cumhuriyeti.

ABSTRACT

ŞAHİNER, Ahmet Emin. *Cultural Policies And Diplomacy Practises Of Turkey In The Context Of Folkloristics*, Ph.D. Dissertation, Ankara, 2024.

As in every period of political rupture or revolution, the pressure of industrialized powers, which started in the 17th century and took effect in the 18th century, directly affected the cultures of the societies exposed to this situation. In the historical process, the hegemony established by Western powers over weak societies and countries in relation to colonialist activities since the 18th century has been built on the change and transformation of culture. In this regard, hegemony cannot be ignored in the construction processes of nation-states. It becomes easier to achieve predetermined goals in the cultural field with policies developed against hegemony. Cultural policy, as in other fields, is seen as official programs that protect and develop the field in question and ensure the implementation of practices. In addition, in determining the foreign policies of countries, the third basis, in addition to their military and economic powers, are national cultural elements. In this context, cultural diplomacy practices are of vital importance in the fight of Turkish culture against globalization and in the protection and survival of national culture.

In this study, the cultural policies established by governments since the establishment of the Republic of Turkey were examined and the cultural diplomacy practices in the fields of language, education and culture, which were initiated in the Republic of Turkey at the end of the 20th century, were evaluated in the light of the methods and methods of the Turkish folklore discipline. The fact that there is no study at the doctoral level yet on working in the discipline of Turkish folklore has been effective in the realization of this thesis. With this study, which will be considered the first in the field, the subjects and concepts discussed from the perspectives of many disciplines are emphasized; Culture, cultural policy, cultural diplomacy issues and Turkey's activities were discussed with a holistic approach. Being an example for studies to be carried out in the following years was accepted as one of the motivations for conducting the study.

Keywords: Culture, Cultural policy, Cultural diplomacy, Cultural interaction, Turkish folklore, Republic of Turkey.

TEŞEKKÜR

Çalışma boyunca beni her konuda destekleyen, lisans öğrenimimden beri öğrencisi olmakla gurur duyduğum değerli danışmanım, Hocam Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu'na çok teşekkür ederim. Öğrenim hayatımın bütün aşamalarında Türklüğe, Türk kültürüne ve dolayısıyla Türk halkbilimine hizmet eden bütün Hocalarıma bana kattıkları her şey için teşekkür ederim.

Doktora tezi savunma sınavı jürisinde bulunarak akademik heyecanımı paylaşan, her konuda desteğini gördüğüm kıymetli dostum, yol arkadaşım Doç. Dr. Cevdet Avcı'ya çok teşekkür ederim.

Doktora eğitimim boyunca anlayışına sığındığım sevgili eşim Elif'e ve milli şuurla bu tezden daha iyilerini yazmasını dilediğim canım kızım İpek Ece'ye sabrı için minnettarım. Yetişmemde büyük emeği olan annem ve babama, beni destekleyen kardeşlerime, yükümü hafifleten aileme sonsuz teşekkürler.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	xiii
TABLolar DİZİNİ	xv
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM ARAŞTIRMANIN METODOLOJİK ÇERÇEVESİ VE LİTERATÜR BİLGİSİ	5
1.1. METODOLOJİK ÇERÇEVE	5
1.1.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi.....	5
1.1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	5
1.1.3. Temel Kavramlar	6
1.1.3.1. Kültür	7
1.1.3.2. Kültür Politikası	9
1.1.3.3. Propaganda	11
1.1.3.4. Diplomasi	12
1.1.3.5. Hegemonya	12
1.1.3.6. Yumuşak Güç	13
1.1.3.7. Kamu Diplomasisi	15
1.1.3.8. Kültürel Diplomasi	15
1.1.4. Kapsam ve Sınırlılık.....	16
1.1.5. Varsayım ve Hipotezler	16
1.1.6. Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri	16
1.2. LİTERATÜR BİLGİSİ	17
1.2.1. Kültür Politikası Konusunda Yapılmış Çalışmalar.....	17
1.2.1.1. Kitaplar.....	17

1.2.1.2. Makaleler	19
1.2.1.3. Lisansüstü Tezler	19
1.2.2. Kültürel Diplomasi Konusunda Yapılmış Çalışmalar	22
1.2.2.1. Kitaplar	22
1.2.2.2. Makaleler	25
1.2.2.3. Lisansüstü Tezler	28
2. BÖLÜM TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN KÜLTÜR POLİTİKALARI	33
2.1. CUMHURİYETE GİDEN SÜREÇTE TÜRK KÜLTÜRÜ VE MİLLİYETÇİLİK EKSENİ GÖRÜŞLER	33
2.1.1. Ziya Gökalp (d. 1876 - ö.1924).....	33
2.2. ZİYA GÖKALP'TAN SONRAKİ AYDINLARIN KÜLTÜR VE MEDENİYETE BAKIŞLARI	39
2.2.1. Mümtaz Turhan (d. 1908 - ö.1969).....	40
2.2.2. Erol Güngör (d. 1938 – ö. 1983).....	42
2.2.3. Yılmaz Özakpınar (d. 1934 – ö. 2022).....	43
2.3. TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN SİYASİ DÖNEMLERE GÖRE KÜLTÜR POLİTİKALARI	44
2.3.1. Mustafa Kemal Atatürk Dönemi (1923-1938)	45
2.3.1.1. Eğitim Alanındaki Gelişmeler	48
2.3.1.2. Dil Çalışmaları ve Türk Dil Kurumu	49
2.3.1.3. Tarih Çalışmaları ve Türk Tarih Kurumu	50
2.3.1.4. Milli Edebiyat Anlayışı	51
2.3.1.5. Güzel Sanatlar (Resim, Heykel, Müzik)	52
2.3.1.6. Kültür Kurumu Olarak Türk Ocakları ve Halkevleri.....	54
2.3.1.7. Atatürk Dönemi Hükümet Programlarında Kültür Politikaları	55
2.3.1.7.1. Birinci İnönü Hükümeti (30.10.1923 - 06.03.1924)	55
2.3.1.7.2. İkinci İnönü Hükümeti (06.03.1924 - 22.11.1924).....	55
2.3.1.7.3. Okyar Hükümeti (22.11.1924- 03.03.1925)	55
2.3.1.7.4. Üçüncü İnönü Hükümeti (03.03.1925 – 01.11.1927).....	56
2.3.1.7.5. Dördüncü İnönü Hükümeti (01.11.1927 – 27.09.1930).....	56
2.3.1.7.6. Beşinci İnönü Hükümeti (27.09.1930 – 04.05.1931).....	57
2.3.1.7.7. Altıncı İnönü Hükümeti (04.05.1931-01.03.1935).....	57

2.3.1.7.8. Yedinci İnönü Hükümeti (01.03.1935 – 01.11.1937)	57
2.3.1.7.9. Birinci Bayar Hükümeti (01.11.1937 – 11.11.1938)	57
2.3.2. İsmet İnönü Dönemi (1938-1950)	58
2.3.2.1. Dil ve Tarih Çalışmaları	58
2.3.2.2. Edebiyat	59
2.3.2.3. Halkevleri ve Halk Odaları	61
2.3.2.4. Köy Enstitüleri	62
2.3.2.5. Radyo	63
2.3.2.6. Sinema-Tiyatro-Resim	64
2.3.2.7. İsmet İnönü Dönemi Hükümet Programlarında Kültür Politikaları	66
2.3.2.7.1. İkinci Bayar Hükümeti (11.11.1938 – 25.01.1939)	66
2.3.2.7.2. Birinci Saydam Hükümeti (25.01.1939 – 03.04.1939)	67
2.3.2.7.3. İkinci Saydam Hükümeti (03.04.1939 – 09.07.1942)	67
2.3.2.7.4. Birinci Saraçoğlu Hükümeti (09.07.1942 – 09.03.1943)	67
2.3.2.7.5. İkinci Saraçoğlu Hükümeti (09.03.1943 – 07.08.1946)	68
2.3.2.7.6. Peker Hükümeti (07.08.1946 – 10.09.1947)	68
2.3.2.7.7. Birinci Saka Hükümeti (10.09.1947- 10.06.1948)	68
2.3.2.7.8. İkinci Saka Hükümeti (10.06.1948 – 16.01.1949)	69
2.3.2.7.9. Günaltay Hükümeti (16.01.1949 – 22.05.1950)	69
2.3.3. Adnan Menderes Dönemi (1950-1960)	69
2.3.3.1. Eğitim	71
2.3.3.2. Sanat	72
2.3.3.3. Menderes Dönemi Hükümet Programlarında Kültür Politikaları	73
2.3.3.3.1. Birinci Menderes Hükümeti (22.05.1950 – 09.03.1951)	73
2.3.3.3.2. İkinci Menderes Hükümeti (09.03.1951 – 17.05.1954)	74
2.3.3.3.3. Üçüncü Menderes Hükümeti (17.05.1954 – 09.12.1955)	74
2.3.3.3.4. Dördüncü Menderes Hükümeti (09.12.1955 – 25.11.1957)	74
2.3.3.3.5. Beşinci Menderes Hükümeti (25.11.1957 – 27.05.1960)	75
2.3.4. Planlı Dönem (1960-1980)	75
2.3.4.1. Kültür Bakanlığı'nın Kuruluşu ve Gelişimi	76
2.3.4.2. Planlı Dönem Hükümet Programlarında Kültür Politikaları	76
2.3.4.2.1. Birinci Gürsel Hükümeti (30.05.1960 – 05.01.1961)	77

2.3.4.2.2. İkinci Gürsel Hükümeti (05.01.1961 – 20.11.1961)	77
2.3.4.2.3. Sekizinci İnönü Hükümeti (20.11.1961 – 25.06.1962)	77
2.3.4.2.4. Dokuzuncu İnönü Hükümeti (25.06.1962 – 25.12.1963)	78
2.3.4.2.5. Onuncu İnönü Hükümeti (25.12.1963 – 20.02.1965).....	78
2.3.4.2.6. Ürgüplü Hükümeti (20.02.1965 – 27.10.1965)	78
2.3.4.2.7. Birinci Demirel Hükümeti (27.10.1965 – 03.11.1969)	79
2.3.4.2.8. İkinci Demirel Hükümeti (03.11.1969 – 06.03.1970).....	79
2.3.4.2.9. Üçüncü Demirel Hükümeti (06.03.1970 – 26.03.1971).....	79
2.3.4.2.10. Birinci Erim Hükümeti (26.03.1971 – 11.12. 1971)	80
2.3.4.2.11. İkinci Erim Hükümeti (11.12.1971 – 22.05.1972).....	80
2.3.4.2.12. Melen Hükümeti (22.05.1972 – 15.04.1973)	80
2.3.4.2.13. Talu Hükümeti (15.04.1973 – 26.01.1974)	80
2.3.4.2.14. Birinci Ecevit Hükümeti (26.01.1974 – 17.11.1974).....	81
2.3.4.2.15. Irmak Hükümeti (17.11.1974 – 31.03. 1975)	81
2.3.4.2.16. Dördüncü Demirel Hükümeti (31.03.1975 – 21.06.1977)	81
2.3.4.2.17. İkinci Ecevit Hükümeti (21.06.1977 – 21.07.1977)	82
2.3.4.2.18. Beşinci Demirel Hükümeti (21.07.1977 – 05.01.1978)	82
2.3.4.2.19. Üçüncü Ecevit Hükümeti (05.01.1978 – 12.11.1979)	83
2.3.4.2.20. Altıncı Demirel Hükümeti (12.11.1979 – 12.09.1980).....	83
2.3.5. 1980 Sonrası Dönem (1980-2023)	83
2.3.5.1.1980 Sonrası Hükümet Programlarında Kültür Politikaları	84
2.3.5.1.1.Ulusu Hükümeti (20.09.1980-13.12.1983).....	84
2.3.5.1.2. Birinci Özal Hükümeti (13.12.1983-21.12.1987).....	84
2.3.5.1.3. İkinci Özal Hükümeti (21.12.1987-09.11.1989)	85
2.3.5.1.4. Akbulut Hükümeti (09.11.1989-23.06.1991)	85
2.3.5.1.5. Birinci Yılmaz Hükümeti (23.06.1991-20.11.1991)	85
2.3.5.1.6. Yedinci Demirel Hükümeti (21.11.1991-25.06.1993).....	86
2.3.5.1.7. Birinci Çiller Hükümeti (25.06.1993-05.10.1995)	86
2.3.5.1.8. İkinci Çiller Hükümeti (05.10.1995-30.10.1995).....	87
2.3.5.1.9. Üçüncü Çiller Hükümeti (30.10.1995-06.03.1996).....	87
2.3.5.1.10. İkinci Yılmaz Hükümeti (06.03.1996-28.06.1996).....	87
2.3.5.1.11. Erbakan Hükümeti (28.06.1996-30.06.1997)	87

2.3.5.1.12. Üçüncü Yılmaz Hükümeti (30.06.1997-11.01.1999).....	88
2.3.5.1.13. Dördüncü Ecevit Hükümeti (11.01.1999-28.05.1999).....	88
2.3.5.1.14. Beşinci Ecevit Hükümeti (28.05.1999-18.11.2002).....	88
2.3.5.1.15. Gül Hükümeti (18.11.2002-14.03.2003)	88
2.3.5.1.16. Erdoğan Hükümeti (14.03.2003-29.08.2007)	89
2.3.5.1.17. İkinci Erdoğan Hükümeti (29.08.2007- 06.07.2011)	89
2.3.5.1.18. Üçüncü Erdoğan Hükümeti (06.07.2011-29.08.2014)	90
2.3.5.1.19. Birinci Davutoğlu Hükümeti (29.08.2014 – 28.08.2015)	90
2.3.5.1.20. İkinci Davutoğlu Hükümeti (28.08.2015 – 24.11.2015).....	91
2.3.5.1.21. Üçüncü Davutoğlu Hükümeti (24.11.2015 – 24.05.2016).....	91
2.3.5.1.22. Yıldırım Hükümeti (24.05.2016 – 09.07.2018).....	92
2.3.5.1.23. Dördüncü Erdoğan Hükümeti (09.07.2018 – 03.06.2023)	93
2.3.5.1.24. Beşinci Erdoğan Hükümeti (03.06.2023 – Görevde)	95
2.3.6. Türkiye Cumhuriyeti'nin Kültür Politikalarına Türk Halkbilimi Perspektifinden Değerlendirmeler	96
3. BÖLÜM KÜLTÜREL DİPLOMASİNİN SINIRLARI.....	104
3.1. KAMU DİPLOMASİSİ İLE KÜLTÜREL DİPLOMASİ İLİŞKİSİ.....	104
3.2. KÜLTÜREL DİPLOMASİ İLE KÜLTÜR ENDÜSTRİSİ İLİŞKİSİ	108
3.3. 21. YÜZYILDA KAMU DİPLOMASİSİNİN ALT TÜRLERİ.....	111
4. BÖLÜM TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN KÜLTÜREL DİPLOMASİ KURUMLARI VE UYGULAMALARI	115
4.1. T.C. DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI.....	116
4.2. T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI	118
4.3. TÜRKİYE BURSLARI.....	121
4.4. TÜRK İŞBİRLİĞİ VE KOORDİNASYON AJANSI BAŞKANLIĞI.....	125
4.5. ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ TEŞKİLATI TÜRKSOY.....	131
4.6. TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI (TÜRK KONSEYİ).....	134
4.6. YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ.....	136
4.7. CUMHURBAŞKANLIĞI İLETİŞİM BAŞKANLIĞI	146
4.8. YURT DIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI	148
4.9. TÜRKİYE MAARİF VAKFI.....	149
4.10. UNESCO TÜRKİYE MİLLİ KOMİSYONU.....	154

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	159
KAYNAKÇA	165
EK 1. ORJİNALLİK RAPORU	191
EK 2. ETİK KURUL / KOMİSYON İZİNİ YA DA MUAFİYET FORMU.....	192

KISALTMALAR DİZİNİ

A.S.D.I: Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Cilt I (1919-1938)

A.S.D.II: Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Cilt II (1919-1938)

akt: Aktaran

BM: Birleşmiş Milletler

BÖP: Büyük Öğrenci Projesi

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

DP: Demokrat Parti

KMP: Köylü Millet Partisi

MHP: Milliyetçi Hareket Partisi

MNP: Milli Nizam Partisi

SOKÜM: Somut Olmayan Kültürel Miras

T.C.: Türkiye Cumhuriyeti

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TDK: Türk Dil Kurumu

TEDA: Türk Kültür, Sanat ve Edebiyat Eserlerinin Dışa Açılımını Destekleme
Projesi

TİKA: Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Başkanlığı

TİP: Türkiye İşçi Partisi

TMV: Türkiye Maarif Vakfı

TÖMER: Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi

TTK: Türk Tarih Kurumu

TÜRKSOY: Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı

TYS: Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Yeterlik Sınavı

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü

YEE: Yunus Emre Enstitüsü

YÖK: Yükseköğretim Kurulu

YÖS: Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı

YTB: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

TABLolar DİZİNİ

Şekil 1: Güç Çeşitleri.....	14
Şekil 2: Kültür Politikası Konulu Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı	20
Şekil 3: Kültür Politikası Konulu Lisansüstü Tezlerin Alanlara Göre Dağılımı ...	21
Şekil 4: Diplomasi Konulu Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı	29
Şekil 5: Diplomasi ve Kültürel Diplomasi Konulu Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı	30
Şekil 6: Kültürel Diplomasi Konulu Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı ..	30
Şekil 7: Kültürel Diplomasi Konulu Lisansüstü Tezlerin Alanlara Göre Dağılımı	31
Şekil 8: Eski Kamu Diplomasisi İle Yeni Kamu Diplomasisinin Özellikleri	105

*“Türk olarak Türk kalarak insanlığın karanlık
çağına güneş gibi doğmak umuduyla...”*

GİRİŞ

17. yüzyılda Vatikan Kilisesi tarafından ilk defa kullanılan propaganda, dinsel alanda geliştirilen ve ardından Fransız İhtilali'nin teşekkül etmesinde önemi olan siyasal bir etkene dönüşmüştür. Propaganda dini ve siyasal etkinliğini, kültürden beslenerek sağlamış ve kitle iletişim araçlarıyla birlikte ulusların birbirleri üzerinde baskı oluşturmalarına sebep olmuştur (Gürgen, 1990). Toplumların düşünce ve yaşamlarını şekillendiren algı yönetimi bu sayede gelişmiştir. 20. yüzyıla kadar kamuoyunu yok sayan, propaganda temelli anlayış, 21. yüzyılda yerini kamuoyunu öne çıkaran, iletişimi, etkileşimi ve iknayı önemseyen bir anlayışa bırakmıştır.

Uluslararası ilişkilerin yürütülmesi için uğraş ve eylemler olarak tanımlanan “diplomasi” kavramı yine kültürden beslenerek, toplumların bilgi, düşünce ve kültürlerinin milletler arasında değişimini karşılayacak biçimiyle kültürel diplomasi kavramını oluşturmuştur. Kültürel diplomasi, askeri ve ekonomik bakımdan güçlü sayılan ülkelerin kullandığı bir başka baskınlık sağlama aracı olarak düşünülmüş ve II.Dünya Savaşı'nın geride bıraktığı olumsuz etkileri nedeniyle yeni dünya düzeninde “Yumuşak Güç” (Soft Power) kavramsallaştırmasıyla anılır hale gelmiştir. Kültürel diplomasi kanalları ve uygulamaları her ne kadar kültürel asimilasyona sebep olarak görülse de küreselleşmeye karşı yerel ve ulusal kültürlerin faaliyetlerini sürdürülebilir kılmaları adına önemli bir uygulama alanıdır.

Ülkelerin dış politikalarını belirlemede askeri ve ekonomik güçlerinin yanında üçüncü dayanak noktaları milli kültür unsurları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda Türk kültürünün küreselleşmeye karşı mücadelesinde, milli kültürün korunması ve yaşatılması noktasında kültürel diplomasi uygulamaları hayati öneme sahiptir. Bu çalışmada Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren hükümetler tarafından oluşturulan kültür politikaları incelenmiş ve Türkiye Cumhuriyeti'nde 20.yüzyılın sonunda başlatılan dil, eğitim ve kültür alanlarındaki

kültürel diplomasi uygulamaları halkbilimsel yöntem ve metotların ışığında değerlendirilmiştir.

Tez çalışmasına literatür araştırması ile başlanmış; kültür politikaları ve kültürel diplomasiyle ilgili daha önce yazılmış olan akademik nitelikli araştırma, inceleme, tez, kitap, makale ve raporlar incelenmiştir. Uluslararası veri tabanları (JSTOR vb.) ile YÖK Ulusal Tez Merkezi, TBMM Dijital Arşivi ve diğer kurumların genel ağ sayfalarında bulunan konuyla ilgili yayımlar taranmıştır. İlgili literatüre bakıldığında yabancı yayımların kronolojik olarak daha eski tarihlerde olduğu dikkati çekmiştir. Kültür politikaları, kamu diplomasisi ve kültürel diplomasi konularında bugüne kadar iletişim bilimleri, uluslararası ilişkiler, siyasal bilimler... gibi bazı disiplinler nazarından çok sayıda akademik çalışma bulunmaktadır. Ancak Türk halkbilimi disiplininde ilk akademik nitelikli çalışma 2010 yılında Özkul Çobanoğlu'nun "Kültürel Güvenlik ve Kültürel Diplomasi Kavramsallaştırmaları Bağlamında Dil ve Ekonomi İlişkisi Üzerine Tespitler" başlıklı bildirisidir. Türk Halkbilimi için öncül sayılan bu çalışmadan sonraki yıllarda üç yüksek lisans çalışması (Aral, 2014; Kaptan, 2002; Koyuncu,2019; Absarıoğlu, 2023) tespit edilmiştir.

Ahmet Erman Aral (2014)'ın yüksek lisans tez çalışması "Kültür Propagandasından Kültürel Diplomasiye: British Council'in Türkiye'deki Faaliyetlerinin 1940-1950 ve 2005-2014 Dönemlerinde Karşılaştırmalı İncelemesi" başlığıyla Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Halkbilimi (Folklor) Bilim Dalı'nda hazırlanmıştır. Yeşim Kaptan (2002)'ın yüksek lisans tez çalışması "Folklor Bağlamında Erken Cumhuriyet Rejimi Kültür Politikaları" başlığını taşısa da Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı'nda hazırlanmıştır.

Ayşe Koyuncu (2019)'nun yüksek lisans tez çalışması "Kamusal Kültür Politikaları ve Yönetiminin Türk Gölge Tiyatrosu Karagöz'e Etkilerinin İncelenmesi" başlığıyla Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halkbilimi Anabilim Dalı'nda hazırlanmıştır. Bu tezde, gelenek kültürünü şekillendiren bir unsur olarak kültür politikaları üzerinde durulmuş, örneklem

olarak seçilen Karagöz oyunlarındaki olgu ve durumlar incelenmiştir. Kamu kurumlarının Karagöz'ün yaşatılması ve devletin kültürel politikalarının Karagöz oyunlarına etkisi ile ilgili tespit ve değerlendirmeler yapılmıştır.

Sena Absarılıoğlu (2023)'nin yüksek lisans tez çalışması "Türkiye'nin Arnavutluk'ta Uyguladığı Kültür Politikası ve Bektaşiler" başlığıyla Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Halkbilimi Bilim Dalı'nda hazırlanmıştır.

Yukarıda sözü edilen çalışmalarla birlikte Türk halkbilimi disiplinde henüz doktora düzeyinde bir çalışmanın bulunmaması, bu tez çalışmasının gerçekleşmesinde etkili olmuştur. Alanda ilk sayılacak bu çalışmayla birlikte pek çok disiplinin bakış açısından ele alınmış konu ve kavramların üzerinde durularak Türk halkbilimi disiplini çerçevesinden bütüncül bir yaklaşımla kültür, kültür politikası, kültürel diplomasi ve Türkiye'nin faaliyetleri ele alınmaya çalışılmıştır. Sonraki yıllarda yapılacak çalışmalar için bir örnek olması, çalışmanın yapılmasındaki motivasyonlardan biri olarak kabul edilmiştir.

Çalışma konusuyla ilgili literatür taraması devam ederken doktora tezi planı hazırlanmıştır. Bu plana göre çalışmanın birinci bölümünde, konuyla ilgili temel kavramlar ve ilgili literatürden önemli görülenlere yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde; Cumhuriyet'e giden süreçte Türk kültürü ve milliyetçilik eksenli görüşlere yer verilmiş, Mustafa Kemal Atatürk'ün ilham aldığı, Türkçülüğü sistematize eden düşünür ve sosyolog Ziya Gökalp'ın kültür, medeniyet, Batılılaşma ve Türkçülük konularındaki görüşleri ele bir araya getirilmiştir. Gökalp'tan sonraki aydınların aynı konulardaki görüşlerine ve Gökalp'a yapılan eleştirilere değinildikten sonra Türk Sosyolojisinin 100 yıllık geçmişi, dönemlere göre ilgili literatürden özetlenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren, 1923-2023 yılları arasında görev yapmış (halen yapmakta olan dahil) 65 hükümetin programlarındaki kültür politikası unsurları tespit edilmiştir. Bu aşamada TBMM Dijital Açık Arşiv'den ve siyasi parti programlarından yararlanılmıştır. İkinci bölümün sonunda Türk halkbilimi perspektifinden değerlendirmeler yapılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde; kültürel diplomasının tarihçesi, kültür turizmi ve kültür endüstrisinin kültürel diplomasiye etkileri tartışılmıştır. 21.yüzyılda kültürel diplomasi konusunda ortaya çıkan dijital diplomasi (e-diplomasi), gastro diplomasi, spor diplomasisi vb. kavramsallaştırmalar üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın dördüncü bölümünde; 20. yüzyılın son çeyreğinde devlet eliyle / desteğiyle başlatılan dil, eğitim, kültür ve diğer alanlardaki uygulamalar incelenmiştir. Bu bağlamda 1992 yılında kurulan TİKA ve başlatılan Büyük Öğrenci Projesi, 1993 yılında kurulan TÜRKSOY ile dağılan Sovyet coğrafyasındaki Türk soylu halklarla kültürel etkileşim ve iş birliği uygulamalarına yer verilmiştir. 2009 yılında faaliyete başlayan Yunus Emre Enstitüsü, 2010 yılında kurulan Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı ve 2012 yılında Büyük Öğrenci Projesinin Türkiye Bursları adıyla yeniden yapılandırılıp markalaşması ve 2016 yılında kurulan Türkiye Maarif Vakfı'nın kültürel diplomasi alanındaki uygulamaları ile kamu diplomasisinin bir bütün olarak kurumsallaşması maksadıyla 2010'da Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'nün (yeni adlandırılmasıyla Kamu Diplomasisi Daire Başkanlığı) faaliyetleri üzerinden tespit ve değerlendirmeler yapılmıştır. Ayrıca bu bölümde TÖMER ve dil merkezlerinin açılmasıyla üniversitelerin kültürel diplomasi alanına katkıları ele alınmıştır. UNESCO'nun SOKÜM Sözleşmesi bağlamında oluşturulan envanterler, temsili listeler, geçici listeler ve Türkiye'nin hazırladığı dosyalarla birlikte kültürel diplomasiye etkileri yine bu bölümde tartışılan konulardan biridir.

Çalışmanın değerlendirme ve sonuç bölümünde; 1923'ten 2023'e kadar yaşanan yüz yıllık Cumhuriyet tarihinde kültürel alandaki düşünce, eylem ve politikalara, paradigma değişikliklerine ve etkilerine Türk halkbilimi disiplini çerçevesinden bütüncül bir bakış açısıyla bakılmaya çalışılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kültür ile ilgili devlet politikası ve kültürel diplomasi konularının dünü, bugünü ve yarını üzerine değerlendirmeler yapılmıştır.

1. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİK ÇERÇEVESİ VE LİTERATÜR BİLGİSİ

1.1. METODOLOJİK ÇERÇEVE

1.1.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi

Tez çalışmasında konu ve araştırma problemi, tezin temelini oluşturmaktadır. Çalışmanın konusu, kültür politikaları ve kültürel diplomasıdır. Uluslararası ilişkiler, siyasal bilimler, iletişim bilimleri ile birlikte halkbiliminin ortak konusu sayılabilecek bu çalışmada, 2000li yıllardan bugüne çeşitli bilim dallarında çalışılan bu konunun Türk halkbilimi perspektifinden nasıl değerlendirileceği sorgulanmaktadır.

Çalışmanın problem cümlesi, “Türkiye Cumhuriyeti’nin kültür politikaları ve kültürel diplomasi uygulamaları” üzerine kuruludur. Bu temel problem cümlesinden hareketle; kültür, hegemonya, kültürel hegemonya, kültür politikası, kültürel diplomasi... gibi kavramlar araştırılmış, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan itibaren dönem dönem kültür politikasının nasıl şekillendiği incelenmiştir. Bu politikaların birer eylem alanı olarak ne kadarının gerçekleştirildiği ulaşılan kaynaklar üzerinden değerlendirilmiştir. Ayrıca Türkiye’nin kültürel diplomasi alanındaki uygulamalarından, kurumların ve kuruluşların faaliyetleri incelenmiştir. Çalışmada Türkiye’nin kültürel diplomasi alanında Türk kültürünü koruma ve yaşatmada küreselleşmeye karşı etkinliği incelenmiş, elde edilen verilerden hareketle geçerliliği ortaya konulması ve kanıtlanması gerekli bir olgu olarak ele alınmıştır.

1.1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Kültür politikaları ve kültürel diplomasi konusunda bugüne kadar iletişim bilimleri, uluslararası ilişkiler, siyasal bilimler... gibi bazı disiplinlerin bakış açısıyla birçok

lisansüstü çalışmanın varlığı ve bununla birlikte konunun Türk halkbilimi alanında sınırlı sayıda akademik çalışmada yer alması, bu çalışmanın önemini arttırmaktadır. Türk halkbilimi disiplininde ilk akademik nitelikli çalışma 2010 yılında Özkul Çobanoğlu'nun "Kültürel Güvenlik ve Kültürel Diplomasi Kavramsallaştırmaları Bağlamında Dil ve Ekonomi İlişkisi Üzerine Tespitler" başlıklı bildirisidir. Türk halkbilimi için öncül sayılan bu çalışmadan sonraki yıllarda dört yüksek lisans çalışması yapılmıştır. Bunlardan birinde (Aral, 2014) kültürel diplomasi; diğer üç çalışmada ise (Kaptan, 2002; Koyuncu, 2019; Absarıoğlu, 2023) kültür politikası konusu sınırlı olarak işlenmiştir.

Kaptan (2002)'in Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalında hazırlanan ve başlığında "Folklor" ifadesi yer alan "Folklor Bağlamında Erken Cumhuriyet Rejimi Kültür Politikaları" başlıklı yüksek lisans tezinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş döneminde folklor ve Kemalist rejim arasındaki ilişki üzerinde durulmuştur.

Türk kültürüne ait unsurların tamamını bütün alt dallarıyla birlikte çalışma alanı içinde barındıran Türk halkbilimi disiplininde ilk sayılacak bu çalışmayla birlikte pek çok disiplinin nazarından ele alınmış konu ve kavramların üzerinde durularak Türk halkbilimi disiplini çerçevesinden bütüncül bir bakış açısıyla kültür, kültür politikası, kültürel diplomasi ve Türkiye'nin faaliyetleri ele alınmaya çalışılmıştır. "Türk kültür ekolojisi"nin kültürel diplomasiye yansımaları değerlendirilmiştir. (Çobanoğlu,1999:69).

Sonraki yıllarda yapılacak çalışmalar için bir örnek olması, çalışmanın yapılmasındaki motivasyonlardan biridir. Ayrıca bu çalışma ile Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Türk kültürünün korunmasında, yaşatılmasında ve ileride bu konularda akademik nitelikli çalışmaların derinleşerek nitelik ve nicelik olarak artması arzusuyla bilimsel alana katkıda bulunmak istenmiştir.

1.1.3. Temel Kavramlar

Burada tez çalışmasının temel kavramları olarak belirlenen kültür, kültür politikası, propaganda, hegemonya, diplomasi, kamu diplomasisi, kültürel

diplomasi ve yumuşak güç gibi kavramlar üzerinde durulacaktır. Söz konusu kavramlar için bugüne dek pek çok tanım yapılmıştır. Ancak tez çalışmasının odak noktasından ayrılmamak adına bunlardan bazılarına yer verilecektir.

1.1.3.1. Kültür

Sosyal bilimler içerisinde sosyoloji, antropoloji ve halkbilimi gibi kültürel çalışmalara odaklanan disiplinler için kültürü tanımlamak zordur. Kültür sözcüğünü “uygarlık” anlamında kullanan Antropolog Edward B. Tylor, onu ilk kez bilimsel bir temele dayandırmak istemiştir. İlkel kültürlerden itibaren mitoloji, felsefe, din, dil, sanat ve geleneklerin gelişimlerini incelediği eserinde (1871) bilim dünyasında dikkat çeken şu tanımı yapmıştır: "Kültür ya da uygarlık, insanın bir toplumun üyesi olarak edindiği bilgi, inanç, sanat, ahlak, gelenek ve göreneklerle her türlü beceri ve alışkanlıklarını içeren karmaşık bir bütündür" (Tylor, 1871'den aktaran Turan, 2014: 16). 20. yüzyılın henüz ortasında, Douglas G. Haring (1949) "Is "Culture" Definable?" başlıklı makalesinde kültürün tanımlanması üzerine sorgulamalar yapmıştır. 1952 yılında yayımlanan A.L.Kroeber ve Clyde Kluckhohn'a ait "Culture; A Critical Review of Concepts and Definitions" adlı kitapta yüz altmış dört (164) kültür tanımı ele alınmış ve bunlar üzerine eleştirel değerlendirmeler yapılmıştır (Edel, 1954). Leon J. Goldstein (1957) "On Defining Culture" başlıklı makalesinde, kültür tanımlarını sınıflandırmıştır. Bu ve bunun gibi çalışmaların varlığı, her disiplinin kendi yaklaşım, yöntem ve bakış açısıyla kültürü ele alma biçimlerini göstermektedir. 1950'li yıllardan günümüze kadar yapılan tanımların iki yüzden fazla olabileceği tahmin edilmekte ve bazı önemli isimlere ait tanımlar şöyle özetlenmektedir:

"R. Linton'a göre "kültür, bir toplumun tüm hayat biçimidir". C. Wissler "kültür belli bir düşünceler sistemi ya da bütünüdür" tanımını vermektedir. P. Benedict, kültürü, "büyütülerek bilimsel ekrana yansıtılmış bireysel psikoloji" olarak tanımlar. B. Malinowski'ye göre ise kültür, "insan gereksinimlerinin karşılanması için doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak çalışan araç ve gereçler ile gelenek görenekler ve bedensel veya düşünceyle ilişkili alışkanlıkların tümüdür" (Turan, 2014:17).

Kökeni Latince cultura, Fransızca kullanımı culture olan kelime Türkçe'de "kültür" şeklinde kullanılmaktadır. Kültür kelimesi için TDK Sözlüğü aşağıdaki anlamları ve örnekleri vermektedir:

"1. isim Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü; hars, ekin:

"Harf inkılabı, Türk kültür inkılabının temelidir." - Etem İzzet Benice

2. isim Bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü:

"Doğrusu, teknik ve kültür her gün biraz daha ilerlemektedir." - Salâh Birsal

3. isim Muhakeme, zevk ve eleştirme yeteneklerinin öğrenim ve yaşantılar yoluyla geliştirilmiş olan biçimi; irfan:

"Bir memlekette kitap kültürü ne kadar zenginse günlük konuşma da o kadar zengin olur." - Mehmet Kaplan

4. isim Bireyin kazandığı bilgi:

Tarih kültürü kuvvetli bir kişi.

5. isim ► tarım.

6. isim, biyoloji Uygun biyolojik şartlarda bir mikrop türünü üretme:

"Mikrop cinsinden canlı bir varlığın muayyen bir ortam içinde çoğalmasına da kültür denilir." - Mehmet Kaplan" (URL-1).

Şerafettin Turan, "Türk Kültür Tarihi" adlı çalışmasında kültür sözcüğünün güncel olarak kullanılan yedi farklı anlamını belirtmiştir. Bunlar şu şekilde sıralanmıştır:

"1. Tarımda: Ekin, ürün.

2. Tıpta: Uygun koşullarda bir mikrop türünü üretmek. "Boğaz kültürü yaptırmak."

3. Tarih öncesi dönemler için: İnsan eliyle yapılmış ve ortak nitelikleri bulunan eşyalar topluluğu ile belirlenen evreler, çağlar. "Bakır kültürü, neolitik kültürü..."

4. Belli bir konuda edinilmiş geniş ve sistemli bilgi: Tarih kültürü, müzik kültürü...

5. Eleştirme, değerlendirme, zevk alma yetilerinin geliştirilmiş olması durumu: Kültürlü kişi.

6. Bir topluma, ulusa ya da uluslar topluluğuna özgü düşünce, davranış ve sanat yapıtlarının tümü: Türk kültürü, Fransız Kültürü, halk kültürü, İslam kültürü...

7. Tarihsel gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddesel ve tinsel (manevi) değerlerle bunları yaratma ve sonraki kuşaklara aktarmada kullanılan araçların tümü; uygarlık" (Turan, 2014: 15-16).

Bir başka kültür tanımı da Özkul Çobanoğlu'na aittir. Çobanoğlu kültürü şöyle tanımlamıştır:

"İnsanların biyolojik kalıtımlarının ötesindeki ihtiyaçlar, doyumlar ve doyumsuzlukların şekillendirdiği ve insanların öğrenme yoluyla kazandığı, edindiği, inşa ettiği maddi ve manevi birikimi, değerleri, yönelimleri, duygu ve düşünce dünyaları, sosyal davranışları, teknolojileri ve sanatlarının tamamını ifade eden ve doğaya (nature) eklenmiş yaratmalar, donatmalar bütünü" (2004: 155).

Türk Halkbilimi disiplininin bakış açısıyla hazırlanan bu çalışmada yukarıda sıralanan kültür sözcüğünün anlamlarından altıncı ve yedinci anlamı üzerinde durularak şunlar söylenebilir: Kültür kavramı, insanoğlunun doğaya kattıklarının bütününe karşılık olarak kullanılmaktadır. İnsanın beslenmeden barınmaya, korunma (güvenlik) ihtiyacından üreme-çoğalmaya ve öğrenmeye (bilgi edinme)

kadar bireysel ve toplumsal ihtiyaçlarına cevap aramasının sonucunda ortaya çıkan uygulamalar kültür olarak tanımlanır.

1.1.3.2. Kültür Politikası

UNESCO kültür politikası kavramını şöyle tanımlamıştır:

“Yerel, ulusal, bölgesel veya uluslararası düzeyde kültüre odaklanan, bireylerin, grupların kültürel ifadeleri üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olacak şekilde tasarlanan, kültürel faaliyetlerin, malların ve hizmetlerin yaratılması, üretimi, yayılması, dağıtılması ve toplumların bu alanlara özgürce erişimini de kapsayan bir yönetim çeşididir” (URL-2).

Bu tanıma göre, kültürün yönetilebilecek bir alan olduğuna vurgu yapılmıştır. Çünkü üretim-tüketim zincirine bağlı olarak kültür ve özellikle maddi kültür unsurları, ekonomiye katkı sunmaktadır. Böylelikle kültür politikası bir taraftan kültür yönetimi alanının içinde düşünülmektedir.

Bir başka ifadeyle “kültür politikası, kültür ve sanatla ilgili hükümet planıdır. Dolayısıyla kültür politikası, hükümetler için bir yönetim anlayışıdır. Bir hükümetin mali kaynaklarını kültür ve sanat alanlarına nasıl harcayacağını da bir göstergesidir” (URL-2).

Kültür politikası kavramı için araştırmacılar tarafından pek çok tanım yapılmıştır. Bunlar içinden kapsayıcı tanımlardan biri Fusun Üstel'e aittir. Üstel, kültür politikası şöyle tanımlamıştır:

“Başta devlet olmak üzere siyasal kurum, yapı, süreç ve ilişkilerin bütününe gönderme yapan bir kavram olarak politika, yönetim sanatını, kamusal işlerin yürütülme biçimini, önceden belirlenmiş bir hedefe ulaşmak için bir devlet, kurum, örgüt, siyasal parti, işletme ya da birey tarafından öngörülen ya da hayata geçirilen tutum ve hareketler...” (Üstel, 2009:7).

Kültür politikasının ne zaman ortaya çıktığı ile ilgili düşüncelerin yanında, bir kamu politikası şeklinde kapsadığı veya kapsamadığı alanlar da bilimsel alanda tartışma konusu olmuştur. Bu konuda Kevin V. Mulcahy tarafından yazılan “Cultural Policy: Definitions and Theoretical Approaches” başlıklı makaleden hareketle şunlar söylenmiştir: Kültür politikasının kapsadığı alanlar gelenekselci düşünürlere göre; “müzeler, görsel sanatlar (resim, heykel ve seramik), performans sanatları (senfonik, oda ve koro müziği; caz, modern dans, opera ve müzik tiyatrosu ve ciddi tiyatro), tarihsel mirasın koruması ve beşerî programlar

(yaratıcı yazarlık ve şiir gibi)” alanlardır. Modern kültür politikası paradigması ise yukarıda işaret edilenlerin yanında “kütüphane ve arşivler; savaş meydanları, hayvanat bahçeleri, botanik bahçeleri, arboretumlar, akvaryumlar, parklar olduğu gibi halk kutlamaları, fuarlar ve festivaller; yorgancılık, folk müziği, halk dansları, zanaatlar; belki sirk performansları, rodeolar ve bando takımlarının bazı türleri”ni de içine almaktadır. Yukarıda işaret edilen tartışmalar bir tarafa bırakıldığında, akademi dışındaki kültürle ilgili bakanlık, ajans, yerel yönetim ve uluslararası kuruluşlar tarafından yapılan eylemler bu alandaki çalışmaların başlangıcını oluşturmuştur. Ayrıca kapsadığı alan ne olursa olsun kültür politikası açık bir amaca hizmet ettiği gibi, örtük hedeflere de ulaşmak için de bir araç durumundadır (Üstel, 2021: 21-22).

“Türkiye’de Kültür Politikasının Kurumsallaşma Sürecine Genel Bakış” adlı makalede kültür politikasının ortaya çıkışı ve gelişme süreciyle ilgili şu açıklamalar yer almaktadır:

“Kültür politikası kavramı ilk olarak, 1960’lı yıllarda bu konuda yapılan UNESCO toplantıları sonucunda ortaya atılmıştır. O dönemde UNESCO Genel Müdürü olan Rene Maheu bu kavramın yaratıcısıdır. İkinci Dünya Savaşı’nın ardından 1948’de Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin 22. ve 27. Maddeleri “kültür hakkı”ndan söz etmektedir. Beyannamenin 22. Maddesine göre: “Herkesin, toplumun bir üyesi olarak, sosyal güvenliğe hakkı vardır. Ulusal çabalarla ve uluslararası işbirliği yoluyla ve her devletin örgütlenmesine ve kaynaklarına göre, herkes onur ve kişiliğinin serbestçe gelişim için gerekli olan ekonomik, sosyal ve kültürel haklarının gerçekleştirilmesi hakkına sahiptir (Universal Declaration of Human Rights, Article 22). Ayrıca, Beyannamenin 27. Maddesi kültür hakkını şöyle tanımlar: 1. Herkes toplumun kültürel yaşamına serbestçe katılma, güzel sanatlardan yararlanma, bilimsel gelişmeye katılma ve bundan yararlanma hakkına sahiptir. 2. Herkesin yaratıcısı olduğu bilim, edebiyat ve sanat ürünlerinden doğan maddi ve manevi çıkarlarının korunmasına hakkı vardır (Universal Declaration of Human Rights, Article 27). Maheu, kültür politikası kavramını 1948’de kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin 27. maddesindeki *kültür hakkı* kavramına dayandırmıştır” (Çelik, 2012:101’den akt. Gençkaya – Demirci ,2018:60).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda 16 Aralık 1966 tarihinde kabul edilen ve 3 Ocak 1976 yılında yürürlüğe giren Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi’nin 15. Maddesinde kültürel yaşama katılma hakkıyla ilgili açıklamalar şöyledir:

“1. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, herkese;

a-Kültürel yaşama katılma;

b-Bilimin gelişme ve uygulanmasının sağladığı olanaklardan yararlanma;

c-Sahibi olduğu bilimsel, edebi ve sanatsal herhangi bir üründen doğan manevi ve maddi çıkarlarının korunması hakkını tanıy.

2. Bu Sözleşmeye Taraf Devletlerce bu hakkın tam olarak gerçekleşmesi için yapılacak girişimler, bilim ve kültürün korunması ve geliştirilmesi için gerekli olan önlemleri içerir.
3. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, bilimsel araştırma ve yaratıcı etkinlikler için kaçınılmaz olan özgürlüğe saygı göstermeyi üstlenir.
4. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, bilimsel ve kültürel alanda uluslararası ilişki ve işbirliğinin özendirilip geliştirilmesinden doğacak yararları tanır" (URL-3).

Öte yandan UNESCO, kültür politikaları konusunda bir dizi toplantı gerçekleştirmiştir. Bunlar;

"1970 – İtalya'nın Venedik kentinde kültür politikalarının finansmanı, yönetimi ve kurumlaşması ve "Kültürel Gelişme" ve "Gelişmenin Kültürel Boyutu" kavramları üzerine hükümetler arası bir konferans düzenlenir.

1982 –26 Temmuz - 6 Ağustos tarihlerinde Meksika'nın başkenti Mexico'da "somut olmayan kültürel miras"ın önemini tanıyan ve "kültürel miras"ın ve "kültür"ün yeni tanımını yapan Kültür Politikaları Dünya Konferansı düzenlenir.

1998– 30 Mart -2 Nisan tarihlerinde İsveç'in başkenti Stockholm'da Gelişme İçin Kültürel Politikalar Hükümetlerarası Konferansı düzenlenir" (Oğuz, 2007:10).

1.1.3.3. Propaganda

Kökeni İtalyanca olan propaganda sözcüğü TDK Sözlüğünde "Bir öğretici, düşünce veya inancı başkalarına tanıtmak, benimsetmek ve yaymak amacıyla söz, yazı vb. yollarla gerçekleştirilen çalışma; yaymaca" olarak ifade edilmiştir (URL-4).

Tarihsel açıdan bakıldığında propagandanın kullanımı oldukça eskidir. "Antik Yunan sofistleri propagandayı söz söyleme sanatı çerçevesinde uygulamışlar, daha sonra Sokrat, Demosthene, Roma'da Çiçeron ve 4-6. yüzyıllarda Çinli Sun Tzu ve Hintli Kantilya propaganda sanatının ilk uygulayıcıları olmuşlardır." Avrupa'da başlayan din savaşlarının silahsız durdurulmak istenmesi sonucunda 1622 yılında Papa XV. Gregory propagandayı etkin kullanmıştır (Gürgen, 1990:135). Propaganda en genel ifadeyle "toplumun görüş ve davranışını, kişilerin belirli bir görüşü, belirli bir davranışı benimsemelerini sağlayacak biçimde etkileme çabasıdır" (Domenach, 1969:7'den akt. Gürgen, 1990:137).

1.1.3.4. Diplomasi

Uluslararası ilişkiler literatürüne bakıldığında, kavramlarının birbirinin yerine kullanıldığı, bazı kavramların sınırlarının netleştirilmediği ve araştırmacıların kavramların kullanımlarıyla ilgili farklı görüşlerinin olduğu görülmektedir. Örneğin “uluslararası politika” ile “dış politika” kavramları birbirinin yerine kullanılan kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bazı araştırmacılara göre uluslararası politika, daha geniş etkileşim alanı ve süreci oluşturduğu için konuyla ilgili bütün kavramları kapsayıcı niteliktedir (Arı, 1999:12; Bal, 2008:5; Gündoğdu, 2021:7). Aynı şekilde “diplomasi” ile “dış politika” kavramları da birbirinin anlamını karşılayacak şekilde kullanılsa bile “dış politika”, bir devletin uluslararası politikada uygulamak istediği hedefler olarak kabul görmektedir (Tuncer, 2009:17).

TDK Sözlüğünde diplomasi için “Uluslararası ilişkileri düzenleyen antlaşmalar bütünü, yabancı bir ülkede ve uluslararası toplantılarda ülkesini temsil etme işi ve sanatı; bu işte çalışan kimsenin görevi, mesleği” anlamını vermektedir (URL-5). Genel bir ifadeyle diplomasi; devletler ve devletler arası ilişkileri yöneten aktörler arasındaki, karşılıklı menfaatin gözetildiği barışçıl bir odakla yürütülen süreçler olarak ifade edilmektedir (Arı, 1999:262). Aynı zamanda diplomasi uzman kişilerin maharetiyle yapılan “uzlaşma sanatı”dır (Tuncer, 2009:15).

1.1.3.5. Hegemonya

Hegemonya sözcüğü Latince kökenli olup TDK Sözlüğünde “Bir devletin başka bir devlet üzerindeki siyasal üstünlüğü ve baskısı; bir kişinin başka bir kişi üzerindeki üstünlüğü ve baskısı” şeklinde tanımlanmaktadır (URL-6).

Oğuzhan Bilgin, dünyada “hegemonya” konusunu kavramsallaştıran kişinin Antonio Gramsci olduğunu belirtmiş ve Gramsci'nin 1971 yılında yayımlanan çalışmasındaki görüşlerini şöyle ifade etmiştir: Devlet -Marx'ın söylediği gibi- hâkim sınıfın toplum üzerindeki hükmetme aracıdır ve hükmetme eylemi iki şekilde gerçekleşir. Bunlardan birincisi hükümettir ve gücünü doğrudan hissettirir.

İkincisi ise hegemonyadır ve toplumu baskı altında tutarken aynı zamanda toplumun rızasını da alır (Bilgin ,2022:8).

Hegemonyanın, siyasi, ekonomik ve kültürel yönleri birbiriyle bağlantılı olarak düşünülmektedir. Ancak toplumun rızasının alındığı alan kültürel alandır. Bilgin, Gramsci'nin kültüre bakışını şu cümlelerle özetlemektedir: “Gramsci'ye göre kültür, toplumsal, siyasal ve ekonomik hegemonyanın oluşumunda rızanın üretildiği, bu üretim için de eğitim yoluyla hegemonyaya rıza gösterecek insan tipinin oluşturulduğu bir alandır; bu yüzden ikna edici, cazip ve popüler olması normaldir” (Bilgin, 2022: 9).

Kültürel hegemonya, medya, eğitim sistemi, sanat, edebiyat ve diğer kültürel araçlar aracılığıyla gerçekleştirilir. Bilindiği üzere dünyada güçlü ülkelerin kendilerinden ekonomik ve teknolojik olarak daha güçsüz ülkeler üzerinde kurduğu hâkimiyet, sömürge faaliyetleri olarak bilinmektedir. Özellikle Afrika kıtasında gerçekleşen sömürgecilikte Batılı ülkelerin hegemonyası (Aydın, 2017; Akifoğlu, 2023) söz konusu kıtadaki ülkeler ve topluluklar üzerinde dil, eğitim, kültür, ekonomi vd. alanlarda etkili olmuştur.

1.1.3.6. Yumuşak Güç

Yumuşak güç, kavramından bahsetmeden önce güç olgusunun uluslararası ilişkiler disiplini için önemini belirtmek gerekir. Güç, uluslararası ilişkilerde teori, kuram ve analizlerin temeli olarak görülmektedir. Bir kurumun, organizasyonun veya dış politika aracının işlevi de güçle ilişkilendirilerek açıklanmaktadır. Şekil 1'de Joseph S. Nye (2005: 37) tarafından yapılan gücün çeşitleri, temel araçları ve hükümet politikaları tablosu yer almaktadır.

	Davranışlar	Temel Araçlar	Hükümet Politikaları
Askeri Güç	Zorlama Caydırma Koruma	Tehdit Kuvvet	Zorlayıcı Diplomasi Savaş İttifak
Ekonomik Güç	Teşvik Zorlama	Para Verme Yatırım	Yardım Rüşvet
Yumuşak Güç	Hayranlık (cazibe) Gündem Yaratma	Değerler Kültür Politikalar Kurumlar	Kamu diplomasisi İki taraflı ve çok taraflı diplomasi

Şekil 1: Güç Çeşitleri

Toplumlar için “öteki” olgusunun içinde yer alan “muhtemel düşman” anlamı ve algısı somut güçle karşılık verilmesi gereken bir durum iken günlük olaylardaki davranış kalıpları, geleneksel bilgiler gibi kültürel unsurların da uluslararası politikada etkin olmasını sağlamıştır. Bir başka ifadeyle “öteki” ile artık silahsız veya savaşımsız mücadele etmek daha önemli hale gelmiştir.

21. yüzyılın başında savaş gücü ve ekonomik güçle üstünlük kurmanın yerini “yumuşak güç” kullanarak karşı toplumları etkileme ve ikna etme faaliyetleri almıştır. Yumuşak güç teriminin kaynağı, dönemin uluslararası politikasını belirleyen ABD’dir. ABD eski savunma bakan yardımcısı Joseph S. Nye, yumuşak güç kavramını ilk kez 1990 yılında yayımladığı “Bound To Lead: The Changing Nature of American Power” adlı eserinde ve yine aynı yıl Foreign Affairs dergisindeki “Soft Power” başlıklı makalesinde kullanmıştır. Nye, yumuşak güç kavramını 1980’lerden beri ABD’nin gücünün zayıfladığı ve ülkenin gerilemeye başladığı iddialarına karşı ortaya atmış ve geliştirmiştir (Demir, 2012: 22). Nye’a göre yumuşak güç “istediğini, zor kullanmak veya para vermek yerine kendine çekme yoluyla elde etme becerisidir” (Nye, 2005: 5).

Yumuşak güç sayesinde bir toplum diğer toplumlarla kültür, sanat, eğitim alanlarında kurumlar ve organizasyonlar aracılığıyla iş birliği yapma olanağına sahip olabilmektedir. Bu sayede diplomaside baskı ve tehdit unsuru ortadan kalkmakta, cazibe ve algı yönetimi devreye girmektedir.

1.1.3.7. Kamu Diplomasisi

Kamu diplomasisi; “Bir devletin hükûmetinin hedef ulusun politikasını avantaja çevirmek maksadıyla başka bir devletin kamuoyunu veya önde gelen kişilerini etkileme çabasıdır” (Tuch, 1990:3’den akt. Gün, 2023: 37). Kamu diplomasisinin altında bir başka önemli kavram olan kültürel diplomasiyi tanımlamak, kültür kavramının sınırlarının geniş olmasından dolayı zordur.

Kamu diplomasisi ile kültürel diplomasinin konumlandırılması üzerine Avşar ve Koyuncu şunları belirtmiştir:

“Kamu diplomasisi içerisinde kültürel boyut kültürel diplomasiye işaret eder. Clyde ve Richard Kluckhohn’a göre (1954), birey için bellek ne ise toplum için de kültür odur. Kültürün toplum için ne denli önemli olduğuna vurgu yapan bu anlayışa göre, kültürel diplomasi yoluyla doğrudan kamuoylarına ulaşmanın da kamu diplomasisi içerisinde ayrıcalıklı bir konumu bulunmaktadır” (2022:20).

1.1.3.8. Kültürel Diplomasi

Kültürel diplomasi; “Bir aktörün kültürel kaynaklarını ve başarılarını ülke dışına aktararak milletlerarası zemini yönetme teşebbüsüdür” (Demir, 2012: 76). Kültürel diplomasi kavramı; 1959’daki Amerikan Dışişleri Bakanlığının tanımında, “Daha iyi bir uluslararası güven iklimi yaratılabilmesi ve resmi ilişkilerin anlaşılabilirliğinin sağlanması amacıyla, farklı ulusların halkları arasında doğrudan ve sürekli bir ilişki kurulması...” şeklinde ifade edilmiştir (Yıldırım, 2015: 351).

Merkezi Berlin’de olan Institute for Cultural Diplomacy (Kültürel Diplomasi Enstitüsü) genel ağ sayfasında; “Kamu sektörü, özel sektör veya sivil toplum kuruluşlarınca ilişkileri güçlendirmek, sosyo-kültürel iş birliği geliştirmek veya ulusal çıkarları desteklemek amacıyla fikirlerin, değerlerin, geleneklerin ve kültür ile kimliğin çeşitli yönlerinin alışverişiyle ortaya çıkan eylemler bütünü” olarak belirtilmektedir (URL-7).

Özkul Çobanoğlu kültürel diplomasi kavramını “dış politika yapım ve uygulama ağlarının güvenlik ve ekonomi kadar kültürlerini koruma ve geliştirmeyi ön planda tutmaları” olarak adlandırmıştır (Çobanoğlu, 2010: 52).

1.1.4. Kapsam ve Sınırlılık

Kültür politikaları ve kültürel diplomasi konusu halkbiliminin çalışma alanı içinde değerlendirilmektedir. Tez çalışmasının kapsamı belirlenirken konunun yeterince ele alınmamış olması belirleyici olmuş ve diğer bilim dallarında bu konuyla ilgili çalışmalarda sayısal üstünlüğünün bulunması, çalışma konusunda ve kapsamında motivasyon sağlamıştır.

Tez çalışmasında konuyla ilgili kavramlar verilirken uluslararası ilişkiler, siyasal bilimler ve iletişim bilimlerindeki öncül çalışmalardan yararlanılmıştır. Tez çalışmasının içeriğinde ise diğer alanlardaki çalışmaların etkisinde kalmadan halkbilimsel bakış açısıyla özgün yorum ve değerlendirmeler yapılmaya özen gösterilmiştir.

1.1.5. Varsayım ve Hipotezler

Günümüzde uluslararası toplumu etkilemenin ve yönlendirmenin önemli araçlarından biri olan kültürel diplomasi, aynı zamanda bir ülkenin çıkarlarını savunma, meşruiyet sağlama ve dış kamuoyu oluşturma anlamında etkili bir araçtır. İletişimin küreselleştiği dünyamızda her ülkenin bu araçtan en verimli şekilde yararlanmaya çalışması doğaldır. Türkiye'nin uzman kişiler tarafından oluşturulan kültür politikalarının ve kültürel diplomasi uygulamalarının gelecek nesillere büyük katkı sağlayacağı aşikârdır.

Bu bağlamda, çalışmanın sonunda ulaşılan sonuçlarla Türkiye Cumhuriyeti'nin kültür politikalarının geniş çaplı değerlendirilmesi yapılmış; Türk halkbiliminin bütüncül bakış açısıyla da Türkiye'nin kültürel diplomasi ile ilgili bir çalışma ortaya çıkmıştır.

1.1.6. Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri

Tez çalışmasında nitel araştırma teknikleri kullanılmıştır. Literatür taraması yapılarak konuyla ilgili önceki çalışmalar derlenmiştir. Yazılı kaynaklarla birlikte elektronik kültür ortamındaki yayınlar doküman analizine tabi tutulmuştur. Elde

edilen verilerde, içerik çözümlemesi ve analizi tekniklerinden yararlanılmıştır. Ayrıca halkbilimi kuram ve yöntemlerinden İşlevsel Kuram ve Performans Teori ışığında değerlendirmeler yapılmıştır.

1.2. LİTERATÜR BİLGİSİ

Bu bölümde tez konusuyla doğrudan ilgili akademik nitelikli kitap, makale ve lisansüstü tezlerden bahsedilecektir.

1.2.1. Kültür Politikası Konusunda Yapılmış Çalışmalar

Kültür politikası kavramının literatürde pek çok alanda kullanıldığı bilinmektedir. Siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, tarih, eğitim, sanat, halkbilimi, bilgi ve belge yönetimi...gibi alanlar bunlardan bazılarıdır. Bu alanların kültürü ele alış biçimleriyle alakalı olarak da kültür politikası çalışmalara konu edilmiştir.

Kültür politikası alanı birden çok disiplinin ortak çalışma alanı olarak kabul görmektedir. Bunun yanında Fusun Üstel; Cécile Martin'in (2012) Fransızca olarak yayımlanan makalesinden "Kültür politikasının bağımsız bir akademik disiplin ve araştırma alanı olarak ortaya çıkışı görece yenidir" ifadesini aktarmıştır (Üstel, 2021: 22). Dolayısıyla konuyla ilgili çalışmaların son yıllarda artan bir ivmeyle ortaya çıkması bunun sonucu olarak değerlendirilmiştir.

Bu bölümde konuyla ilgili bazı müstakil kitap, makale ve lisansüstü tezlere yer verilerek literatürdeki çalışmaların bazıları hakkında kısa bilgi verilmiştir.

1.2.1.1. Kitaplar

Selçuk Kantarcıoğlu (1990) tarafından "Türkiye Cumhuriyeti Hükümet Programlarında Kültür" adıyla yayımlanan kitapta, 1923 ile 1984 yılları arasında kurulan hükümetlerin programları TBMM tutanaklarından bir araya getirilerek yayımlanmıştır.

Anıl Çeçen (1996) tarafından “Kültür ve Politika” adıyla yayımlanan kitap akademik nitelikte olmadığı halde, pek çok araştırmacının referans noktalarındandır. Bilimsel araştırma yöntem ve tekniklerinin kullanılmadığı (atıf, alıntı, dipnot vb.) kitap, dönemi için bir bilgi kaynağı olarak değerlendirilebilir.

Hıfzı Topuz (1998) tarafından “Dünyada ve Türkiye’de Kültür Politikaları” adıyla yayımlanan kitapta, kültür politikalarının dünyada ve Türkiye’de nasıl oluşup geliştiği incelenmiştir.

Turgay Fişekçi (2003) editörlüğünde yayımlanan kitapta 1998 yılındaki Kültür Politikaları Sempozyumunda sunulan bildiriler yer almaktadır.

Nilüfer Öndin (2003) tarafından “Cumhuriyet’in Kültür Politikası ve Sanat 1923 – 1950” adıyla yayımlanan kitapta; Cumhuriyet’in kuruluşundan çok partili döneme geçişe kadar yaşanan süreçte kültürel alanda gerçekleştirilen politikalar incelenmiş ve bunların resim sanatının Türkiye’deki gelişimine etkileri değerlendirilmiştir.

Serhan Ada - Ayça İnce (2009) editörlüğünde “Türkiye’de Kültür Politikalarına Giriş” adıyla yayımlanan kitapta, konuyla ilgili projeler yürüten ve çeşitli üniversitelerde ders veren akademisyenlerin yazıları yer almıştır. Editörlerin belirttiğine göre, kitap konuya giriş mahiyetinde olup, Türkiye’de kültür politikalarının üretilmesi ve üretilen politikaların uygulanması konusunda bir durum değerlendirmesi yapmak amaçlanmıştır.

Seda Bayındır Uluskan (2010) tarafından “Atatürk’ün Sosyal ve Kültürel Politikaları” adıyla yayımlanan kitap, Uluskan’ın doktora tez çalışmasının gözden geçirilmiş halidir ve Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi yayınlarındandır. Bu çalışmada; Atatürk’ün 1930 sonrasında Türkiye Cumhuriyeti’nde kültür adına yaptığı radikal değişimler, halkı eğitmeye yönelik faaliyetler, dil ve tarih çalışmaları, müzik ve güzel sanatlar alanındaki gelişmeler ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Eylem Ertürk (2011) tarafından “Yerel Kültür Politikaları El Kitabı” adıyla yayımlanan kitapta; Türkiye’deki kültürel gelişmenin yerel düzlemdeki bazı iyi örnekleri ele alınmış ve bunlar dünyada yerel kültürel gelişimin teorik çerçevesine dair temel metinlerle desteklenmiştir.

Fusun Üstel (2021) tarafından “Kültür Politikasına Giriş: Kavramlar, Modeller, Tartışmalar” adıyla yayımlanan kitapta, kültür politikası bir kamu politikası olarak ele alınmış ve kitaptaki örnekler Avrupa coğrafyasıyla sınırlandırılmıştır. Kitapta, kültür politikasının ortaya çıkışından itibaren gelişim süreci ve içeriği üzerine çizilen kavramsal çerçeveden sonra Fransa, Birleşik Krallık ve Almanya’nın kültür politikaları incelenmiştir.

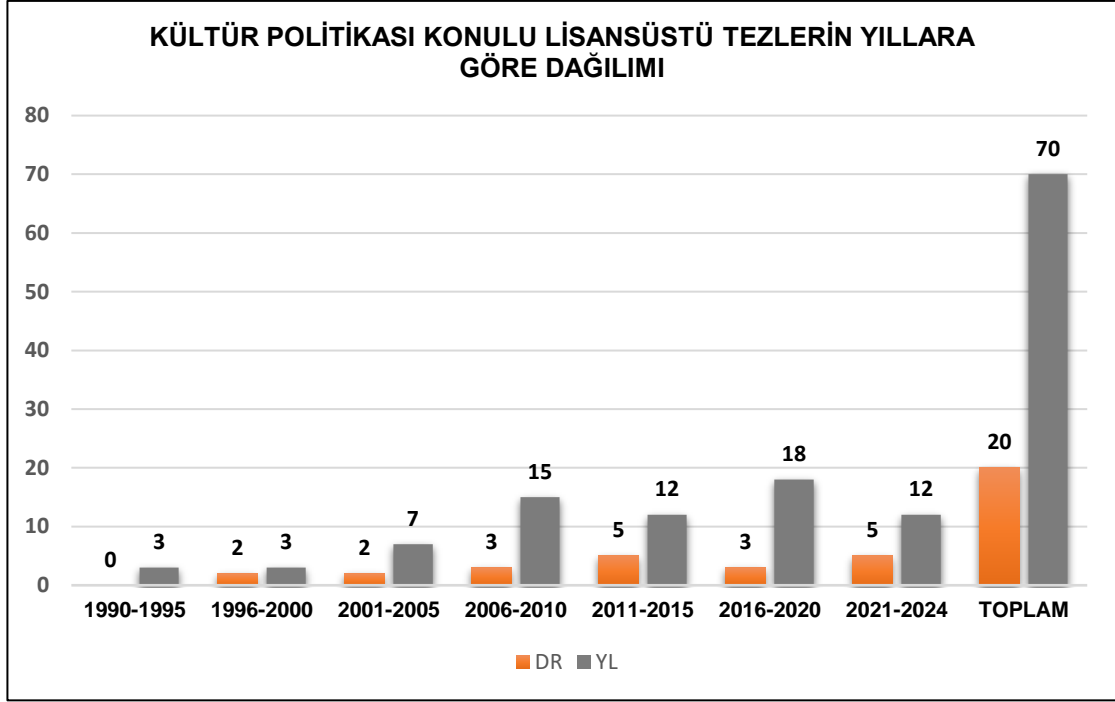
1.2.1.2. Makaleler

Bengül Bolat (2012) tarafından yayımlanan “Tanzimattan Demokrat Partiye Kültür Politikaları ve Tarih Anlayışları” adlı makalede; söz konusu dönemlerde tarih alanına karşı geliştirilen tutum ile siyasal ve toplumsal anlamda yapılan kültür politikaları değerlendirilmiştir.

Ömer, Faruk Gençkaya ve Erdem Ünal Demirci (2018) tarafından yayımlanan “Türkiye’de Kültür Politikasının Kurumsallaşma Sürecine Genel Bakış” adlı makalede; Türkiye’nin kültürel politikalarına yönelik kurumsallaşma çabaları üzerinde durulmuş, kültür tanımından yola çıkarak zaman içinde değişen ve dönüşen kültürel süreçleri irdelenmiştir.

1.2.1.3. Lisansüstü Tezler

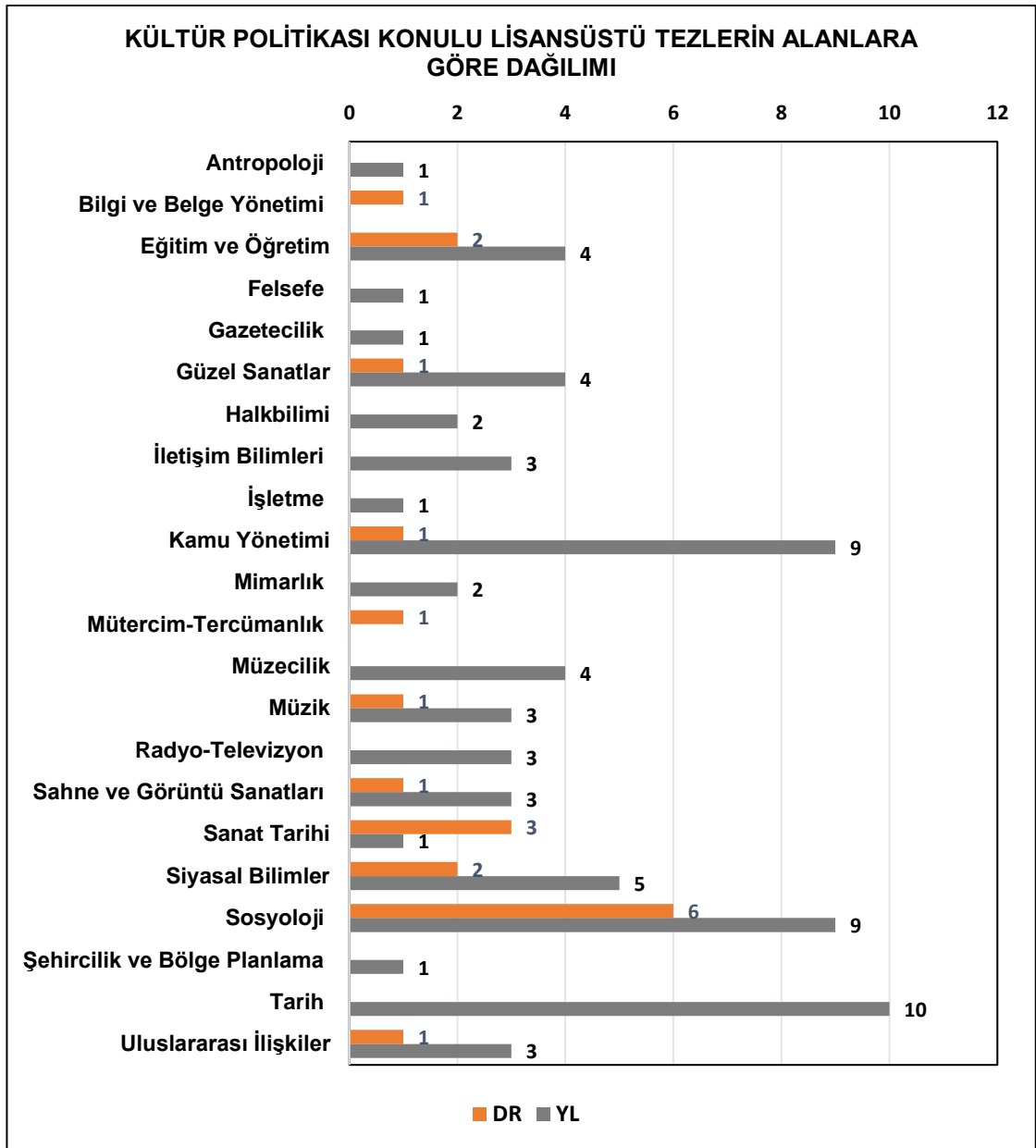
Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi’ne kayıtlı tezler arasından “kültür politikası” ve “kültür politikaları” anahtar kelimeleriyle yapılan taramada 1990-2023 yılları arasında doksan bir (90) lisansüstü tezin olduğu tespit edilmiştir. Bu tezlerden yetmiş biri (70) yüksek lisans, yirmisi (20) doktora tez çalışmasıdır (URL-8).

Şekil 2: Kültür Politikası Konulu Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Ali Yiğit (1990) tarafından hazırlanan “İnönü Dönemi eğitim ve Kültür Politikası: 1938-50” ve Servet Uslan (1995) tarafından hazırlanan “Planlı Dönemde Kültür Politikalarının Sosyal Antropolojik Açıdan İncelenmesi (1960-1990)” başlıklarını taşıyan çalışmalar konuyla ilgili yapılmış ilk yüksek lisans tezleridir.

Ali Ata Yiğit (1996) tarafından hazırlanan “Atatürk Dönemi Eğitim ve Kültür Politikası (1923-1938)” ve Nilüfer Öndin (2002) tarafından hazırlanan “Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) Kültür Politikalarının Türk Resim Sanatı Üzerindeki Yansımaları” başlıklarını taşıyan çalışmalar da konuyla ilgili yapılmış ilk doktora tezleridir.

Şekil 3: Kültür Politikası Konulu Lisansüstü Tezlerin Alanlara Göre Dağılımı

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalında hazırlanan ve tez başlığında “Folklor” ifadesi yer alan çalışma Yeşim Kaptan (2002)’a aittir. “Folklor Bağlamında Erken Cumhuriyet Rejimi Kültür Politikaları” başlıklı yüksek lisans tezinde, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş döneminde folklor ve Kemalist rejim arasındaki ilişki üzerinde durulmuştur. Cumhuriyetin kuruluş döneminde folklorun, Kemalizm tarafından ideolojik olarak yeniden yorumlandığı ve kullanıldığı ileri sürülmüştür. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti’nin kültür politikasının modernleşme projesi ve Türk milli

kültürü olmak üzere iki temel üzerine inşa edildiğine dikkat çekilmiştir. Bu iki unsurun ilişkisini tespit edilmesi amacıyla Halkevleri ve Halkevi dergileri üzerinde çalışılmıştır ve Kemalist milliyetçi ideoloji bağlamında değerlendirmeler yapılmıştır.

Türk halkbilimi disiplinindeki lisansüstü tezlerden birisi Ayşe Koyuncu (2019) tarafından hazırlanmıştır. “Kamusal Kültür Politikaları ve Yönetiminin Türk Gölge Tiyatrosu Karagöz'e Etkilerinin İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezinde, gelenek kültürünü şekillendiren bir unsur olarak kültür politikaları üzerinde durulmuş, örneklem olarak seçilen Karagöz oyunlarındaki olgu ve durumlar incelenmiştir. Kamu kurumlarının Karagöz'ün yaşatılması ve devletin kültürel politikalarının Karagöz oyunlarına etkisi ile ilgili tespit ve değerlendirmeler yapılmıştır.

Türk halkbilimi disiplinindeki lisansüstü tezlerden diğeri Sena Absarılıoğlu (2023) tarafından hazırlanmıştır. “Türkiye'nin Arnavutluk'ta Uyguladığı Kültür Politikası ve Bektaşiler” başlıklı yüksek lisans tezinde, Türkiye'yi Arnavutluk'ta temsil eden aktörlerin 2016-2022 yılları arasında yaptığı faaliyetlerinin, Arnavutluk ve Arnavut Bektaşileri üzerindeki etkisinin kültür politika çerçevesinde incelenmiştir. Bunun sonucunda, Türkiye Cumhuriyeti'nin Arnavutluk'ta kültür politikalarına yön veren önemli aktör devlet kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının toplumun genelinde etkisi olmakla birlikte Bektaşiler üzerine bir faaliyetin yapılmaması nedeniyle kültür politikalarının bir yönüyle eksik kaldığına dikkat çekilmiştir.

1.2.2. Kültürel Diplomasi Konusunda Yapılmış Çalışmalar

1.2.2.1. Kitaplar

Frode Liland (1993) tarafından yayımlanan “Culture and Foreign Policy An Introduction to Approaches and Theory” adlı çalışmada, kültür ve dış politika arasındaki ilişki üzerinde durulmuştur. Dış politikanın temeli olarak kültüre dikkat çekilmiştir. Ayrıca dış politika ile ilgilenen tarihçilerin genellikle siyasi, askeri ve ekonomik konularla meşgul oldukları ve dış politikanın kültürel boyutunu geniş ve

tehlikeli buldukları için bu boyuttan uzaklaştıkları belirtilmiştir. Devletlerin ilişkilerinde kültürün daha fazla kabul görmesine rağmen konuyla ilgili yapılan çalışma sayısının yetersiz olduğu belirtilmiş ve konuyla ilgili Amerikan literatürüne yer verilmiştir.

Joseph S. Nye (2005) tarafından yayımlanan “Soft Power” adlı çalışma “Yumuşak Güç” adıyla Türkçeye çevrilmiştir. Kitabın 2017 yılında Türkçe ikinci baskısı, 2020 yılında 3.baskısı yapılmıştır. Nye, 1990 yılında kendisinin icat ettiğini belirttiği “soft power” kavramıyla gücün değişen yapısı hakkında bilgi vermiş ve ABD’nin yumuşak güç kaynaklarıyla diğer ülkelerin güçlerini kıyaslamıştır. Nye’in kavramsallaştırması olan “soft power” kamu diplomasisi ve kültürel diplomasinin temel kavramı olarak literatürde yer almıştır.

Nicholas J. Cull (2009) tarafından yayımlanan “Public Diplomacy: Lessons from the Past” adlı çalışmada; diplomasiyle ilgili temel kavramlar üzerinde durulmuş, ABD’nin kamu diplomasisi ve kültürel diplomasi uygulamalarına yer verilmiştir. Çalışmada kamu diplomasisinin temel yaklaşımları, temel sınıflandırması, kamu diplomasisinde beş başarılı uygulama örneği ile beş başarısızlık örneği, bilgi çağında kamu diplomasisi ve kamu diplomasisinin geleceği gibi konu başlıklarında değerlendirmeler yer almıştır.

Volker Stanzel (2018) editörlüğünde yayımlanan “New Realities in Foreign Affairs: Diplomacy in the 21st Century” adlı çalışmada, modern diplomasinin geleneksel diplomaside bulunan temel özellikleri değiştirdiğine vurgu yapılmış, dijitalleşmenin diplomasiyi etkileyen aktörlerin sayısında artışa sebep olduğu belirtilmiştir. Sosyal medya ve diğer platformlar aracılığıyla devletler arasındaki ilişkilerin değişebildiğine dikkat çekilmiştir. Ayrıca diplomatlar ve ekonomik yaptırımlar, popülizm ve diplomasinin yerelde meydana okuması, devletlerin temsilciliklerinin işlevleri, dijital diplomaside eğilimler ve karşı eğilimler, Avrupa Birliğinde diplomasi, Avrupa jeoekonomik diplomasinin zorlukları ve diplomatik mekânlar olarak dijital diplomasi... gibi konularda farklı yazarların bölümlerine yer verilmiştir.

Mutlu Binark (2019) tarafından “Kültürel Diplomasi ve Kore Dalgası Hallyu” adıyla yayımlanan çalışmada Güney Kore’nin kültür politikası ve kültürel diplomasi

faaliyetleri incelenmiştir. Güney Kore'nin kültür politikalarının sinema, müzik ve sosyal medyanın içinde bulunduğu kültür endüstrilerine dönüştürülmesi üzerinde durulmuştur.

Oğuz Göksu (2019) editörlüğünde yayımlanan "Kamu Diplomasisinde Yeni Yönelimler" adlı çalışma, Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerini ele almaktadır. Kitapta kamu diplomasisi yönetimi ve stratejisi, yumuşak güç ve kültürel diplomasi, ülke markalama, kamu diplomasisi ve uluslararası halkla ilişkilerin dijitalleşme süreci gibi pek çok konuyla ilgili farklı yazarların yazıları yer almıştır.

Meltem Özel (2021) tarafından yayımlanan "Türkiye'de Kültürel Diplomasi ve Eğitim Diplomasisi" adlı çalışma, yazarın doktora tez çalışmasından ürettiği kitabıdır. Kitapta uluslararası değişim programları ekseninde Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetleri incelenmiştir.

Serkan Gündoğdu (2021) tarafından yayımlanan "Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi" adlı çalışma, yazarın doktora tez çalışmasından ürettiği kitabıdır. Kitapta kuramlar ve uygulamalarla birlikte Türkiye'nin 2002-2013 yılları arasındaki dış politikası analiz edilmiştir.

Erhan Hancığaz (2022) tarafından yayımlanan "Yurt Dışında Türk Dizileri ve Kültürel Diplomasi" adlı çalışma yazarın doktora tez çalışmasından ürettiği kitabıdır. Kitapta, Türk dizileri üzerinden Bosna Hersek, Ürdün ve Kırgızistan'ın farklı bölgelerinde yaşayanların Türkiye ve Türk algısı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Ahmet Akalın (2023) tarafından "Ulusların Cazibesi – Yumuşak Güç Bağlamında Türkiye'de Uluslararası Kültür Enstitüleri" adlı çalışma; uluslararası ilişkiler kuramlarında güç, kültürel diplomasi unsuru olarak uluslararası kültür enstitüleri ve Türkiye'deki uluslararası kültür enstitüleri gibi bölümlerden oluşmuştur.

1.2.2.2. Makaleler

Michael Vlahos (1991) tarafından “Culture and Foreign Policy” adıyla yayımlanan makalede; farklı kültürlerin ülkeler arası ilişkileri düzenlemedeki etki gücü ve yeni dünyada dünyanın farklı coğrafyalarındaki kültür alanlarının ABD’nin desteğine ne kadar ihtiyaç duyacağı, ABD’nin küresel bir kültür iddia ettiği dönemin sona erdiği gibi düşünceler üzerinde durulmuştur.

Valerie M. Hudson (1999) tarafından yayımlanan “Cultural Expectations of One's Own and Other Nations' Foreign Policy Action Templates” adlı makalede; kültürün önceden belirlenmiş bir dizi davranışsal yeterlik olduğu dile getirilmiş ve yeni diplomatik ilişkiler gerçekleştiğinde bu davranışsal yeterliklerin kullanıldığı belirtilmiştir. Çalışmada “Kültürel temelli eylem şablonları var mı?” ve “Diğer ülkeler sıradan vatandaşlar tarafından bile tanınabilirler mi?” gibi sorgulamalar yapılmıştır. Rusya, Japonya ve ABD vatandaşları üzerine yapılan bu çalışmada, söz konusu ülkelerin her birinin diğer iki ülkeye karşı tutum ve davranışları ölçülmeye çalışılmıştır. Sonuçta diğer ülkelere karşı geliştirilen davranışlarda, önceden belirlenmiş, kalıp düşüncelerin aşınabildiği ve tamamen değiştiği gözlemlenmiştir.

Joseph S. Nye (2002) tarafından “The Information Revolution and American Soft Power” adıyla yayımlanan makalede; hükümetlerin iç ve dış politikaları üzerindeki bilgi devriminin sebep olduğu etkileri incelenmiştir. Ülkelerin dış politikalarında hükümetlerin dışındaki aktörlerin de yer almasının mümkün olduğunun altı çizilmektedir. Nye, ABD'nin mevcut küreselleşme çağında bir avantajı olduğu sonucuna varmakta ve aynı zamanda ABD'nin yumuşak gücünün olumlu yansımalarını göz ardı etmemesi gerektiğini belirtmiştir.

Louis Bélanger (1999) tarafından “Redefining Cultural Diplomacy: Cultural Security and Foreign Policy in Canada” adıyla yayımlanan makalede; Kanada dış politikasının üçüncü ayağı olarak kültürün nasıl konumlandırıldığı ele alınmıştır. Kanada'da 1994-1995 dış politika süreci incelenmiş ve bir içerik analizi yapılmıştır. Bu analiz kültürel diplomasinin meşrulaştırılması açısından aktörler arasında önemli farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Makalenin başlığında da yer

alan “kültürel güvenlik” kavramının dış politikadaki aktörler tarafından dikkate alınmadığı dile getirilmiştir.

Margaret J. Wyszomirski (2003) tarafından “International Cultural Relations: A Multi-Country Comparison” adıyla yayımlanan makalede; Avusturya, Avustralya, Kanada, Fransa, Japonya, Hollanda, Singapur, İsveç ve İngiltere’den oluşan 9 ülkenin kültürel diplomasi programları, hedefleri, kurumları ve bu faaliyetlere ayırdıkları bütçeleri karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir.

Milton C. Cummings (2009) tarafından “Cultural Diplomacy and the United States Government: A Survey” adıyla yayımlanan makalede, 1930'lardan yakın zamanlara kadar Amerika Birleşik Devletleri hükümetinin bazı önemli kültürel politika girişimlerinin kısa bir incelemesini sağlamak ve Amerika'nın diğer ülkeler ve diğer halklarla kültürel ilişkilerinde fark edilebilen bazı kalıpların ve eğilimlerin altını çizmek amaçlanmıştır.

Ien Ang, Yudhishtir Raj Isar ve Phillip Mar (2015) tarafından “Cultural Diplomacy: Beyond The National Interest?” adıyla yayımlanan makalede; kültürel diplomasiyi çevreleyen mevcut kafa karışıklığını incelemeyi ve ulus-devletin değişen rolü bağlamında, ulusal çıkarların ötesine geçmek için bir araç olarak olanaklarını keşfetmek amaçlanmıştır.

Robert Albro (2015) tarafından “The Disjunction of Image and Word in US and Chinese Soft Power Projection” adıyla yayımlanan makalede; 11 Eylül sonrasında oluşturulan ABD'nin Ortadoğu için Ortak Değerler Girişimi örnekleri ve ABD'deki Çin Konfüçyüs Enstitülerinin mevcut işleyişi kullanılmış, ABD ve Çin ulusal yumuşak güç stratejileri karşılaştırılmıştır.

Wanning Sun (2015) tarafından “Slow Boat from China: Public Discourses Behind the Going Global' Media Policy” adıyla yayımlanan makalede; Çin, medyasını küreselleştirme projesi aracılığıyla ulaşılmak istenen hedefler ve bunların gerekçeleri üzerinde durulmuştur. Çin'in kamu diplomasisi politikasının ne ölçüde değiştiği incelenmiş ve Çin'in küresel imajını medya yayılımı yoluyla iyileştirme çabaları üzerinde durulmuştur.

Koichi Iwabuchi (2015) tarafından “Pop-Culture Diplomacy in Japan: Soft Power, Nation Branding and the Question of ‘International Cultural Exchange” adıyla yayımlanan makalede; Japonya’da "pop-kültür diplomasisi" olarak bilinen şeyin gelişimi eleştirel bir şekilde incelenmiştir. Makalede 1980’lerin sonlarında, Japon medyası ulusun imajını uluslararası düzeyde geliştirmek için popüler kültür ürünlerini daha fazla kullanmıştır. Bu da Japonya’nın modern yüzünü göstermesi sebebiyle küresel ölçekte etkisiz kalmıştır. Makalede popüler kültür diplomasisinin amacına ulaşmadığını savunulmuştur.

Hyungseok Kang (2015) tarafından “Contemporary Cultural Diplomacy in South Korea: Explicit and Implicit Approaches” adıyla yayımlanan makalede; Güney Kore’nin uyguladığı kültürel diplomaside yer alan açık ve örtük yaklaşımlar üzerinde durulmuştur. Makalede, kültürel diplomasinin ulusal prestiji artırmak için hükümet tarafından yukarıdan aşağıya ve tek taraflı bir yaklaşımla açıkça uygulanması tartışılmıştır.

David Lowe (2015) tarafından “Australia’s Colombo Plans, Old and New: International Students as Foreign Relations” adıyla yayımlanan makalede; Avustralya’nın Colombo Planları ile uluslararası öğrenci hareketliliği kamu diplomasi bağlamında incelenmiştir.

Bettina Rösler (2015) tarafından “The Case of Asialink’s Arts Residency Program: Towards A Critical Cosmopolitan Approach to Cultural Diplomacy” adıyla yayımlanan makalede; Avustralya’nın Asialink Sanat İhtisas Programı örneğinden hareketle, kültürel diplomasi kavramının -literatürdeki mevcut görüşlerin dışında- yeniden kavramsallaştırılması üzerinde durulmuştur.

David Carter (2015) tarafından “Living with Instrumentalism: The Academic Commitment to Cultural Diplomacy” adıyla yayımlanan makalede; Avustralya hükümetinin başlıca kültürel diplomasi kurumlarının politika hedefleri, özellikle Avustralya-Çin Konseyi ve Çin’deki Avustralya çalışmaları için destek programı incelenmiştir.

Yudhishthir Raj Isar (2015) tarafından “‘Culture in EU External Relations’: An Idea Whose Time Has Come?” adıyla yayımlanan makalede; Avrupa Birliği (AB)

kurumlarının ulus devletlerden farklı olan kültürel diplomasi söylemi ve uygulaması analiz edilmiştir.

Hwajung Kim (2017) tarafından yayımlanan “Bridging the Theoretical Gap between Public Diplomacy and Cultural Diplomacy” adlı makalede; kültürel diplomasinin kamu diplomasisinin bir alt kolu olarak tanımlanmaya devam ettiğinden bahsedilmiş ve kültürel diplomasi alanının yeterince üzerinde durulmadığına dikkat çekilmiştir. Kültürel diplomasi tanımının bilim dünyasında neden karmaşıklaştırıldığı sorgulanmıştır. Kim (2017) bu çalışmada, kültürel diplomasinin, yeni kamu diplomasisi ve uluslararası kültürel ilişkilerin kesişiminde düşünülmesi gerektiği sonuca varmıştır.

Joseph Nye (2017) tarafından “Soft Power: The Origins and Political Progress of a Concept” adıyla yayımlanan makalede; “yumuşak güç” kavramının kökeni ile politik gelişiminden bahsedilmiş, Avrupa, ABD ve Çin’deki siyasi söylemlerde bir araç olarak kullanılmasından örnekler verilmiştir.

Federico Donelli (2019) tarafından “Persuading through Culture, Values, and Ideas: The Case of Turkey’s Cultural Diplomacy” adıyla yayımlanan makalede; kültürel diplomasi kavramsallaştırmasından yola çıkılarak Türkiye’nin dış kültür stratejisinin özellikleri, yapısı, aktörleri ve olanakları incelenmiştir.

1.2.2.3. Lisansüstü Tezler

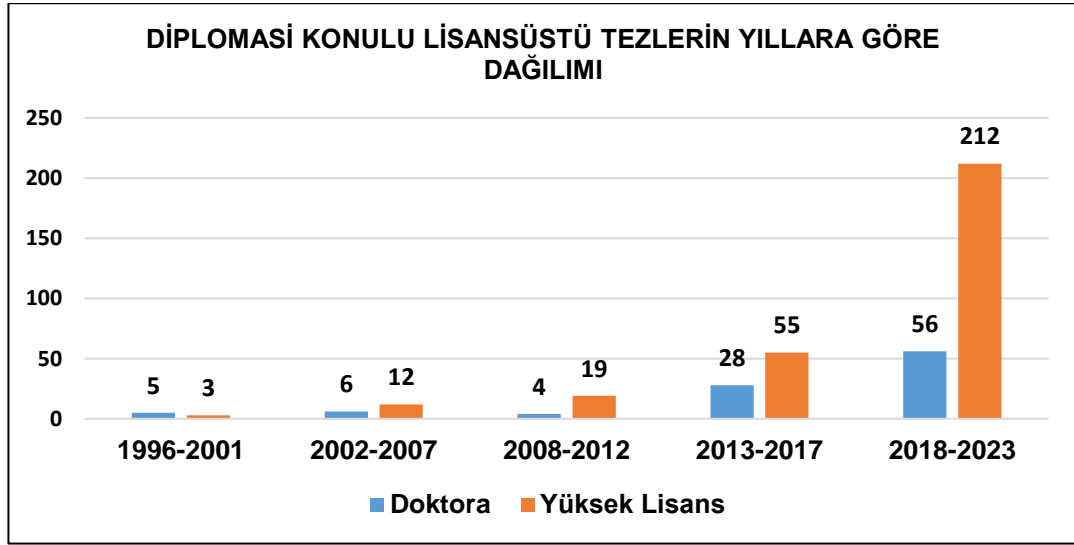
Türkiye’deki üniversitelerde “diplomasi” konusunda 1996-2023 yılları arasında yapılan lisansüstü tezler arkeoloji, antropoloji, tarih, din bilimleri, dilbilim, halkla ilişkiler, kamu yönetimi, ekonomi, hukuk, işletme, uluslararası ilişkiler, gazetecilik, iletişim, müzik, sahne sanatları ve halkbilimi gibi pek çok alanda gerçekleştirilmiştir. Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezinin genel ağ sayfasından (URL 8) veriler alınarak aşağıdaki grafikler oluşturulmuştur.

Şekil 4’te “diplomasi” kavramının kullanıldığı lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı gösterilmiştir.

Şekil 5'te "diplomasi" kavramı ile "kültürel diplomasi" kavramlarının kullanıldığı lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı gösterilmiştir.

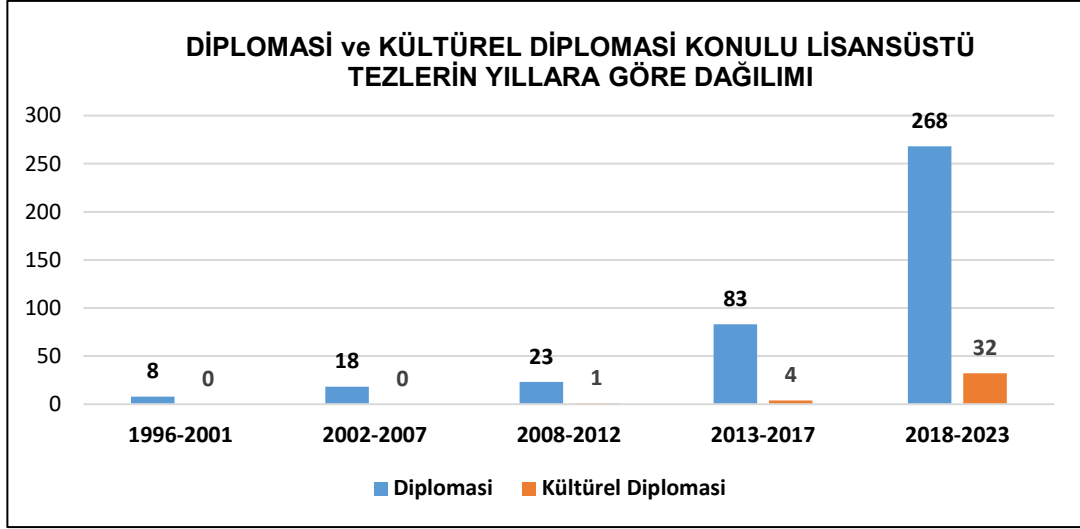
Şekil 6'da "kültürel diplomasi" kavramının kullanıldığı lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı gösterilmiştir.

Şekil 7'de ise "kültürel diplomasi kavramının kullanıldığı lisansüstü tezlerin akademik alanlara göre dağılımı gösterilmiştir.

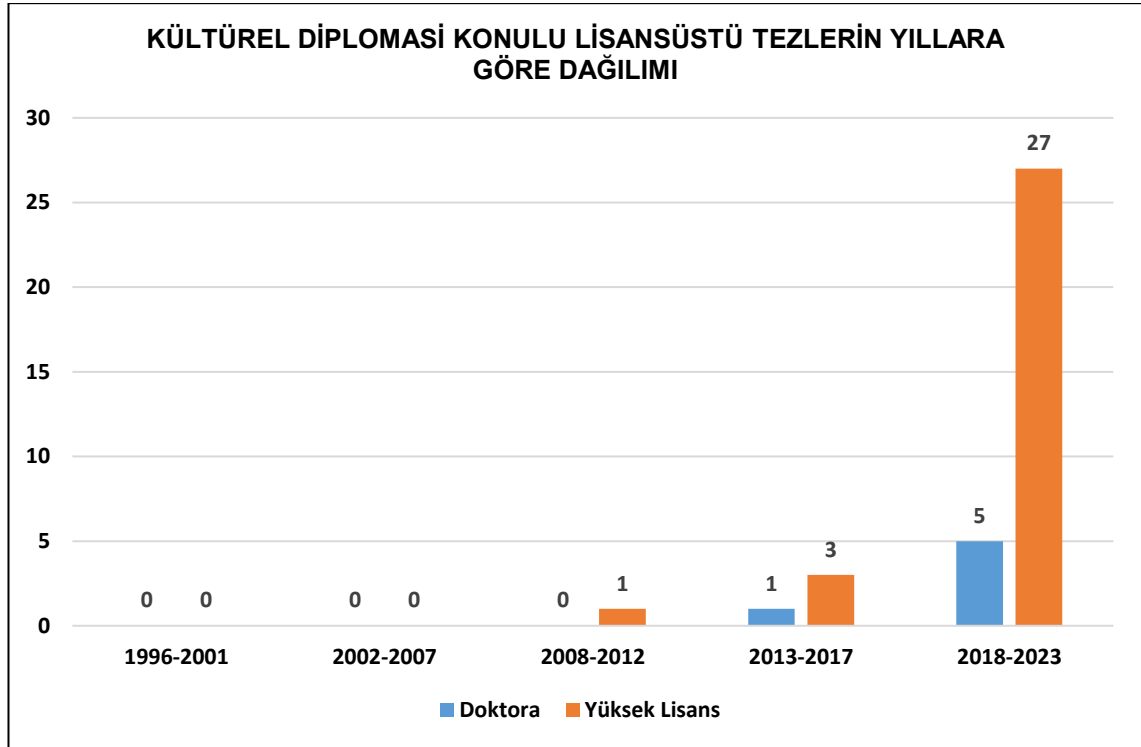
Şekil 4: Diplomasi Konulu Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Şekil 4'e göre 1996-2001 yılları arasında 8, 2002-2007 yılları arasında 19, 2008-2012 yılları arasında 23, 2013-2017 yılları arasında 83 ve 2018-2023 yılları arasında 268 olmak üzere toplam 400 yüksek lisans ve doktora tez çalışması yapılmıştır.

Şekil 5: Diplomasi ve Kültürel Diplomasi Konulu Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Kültürel diplomasi konusunda Şekil 5'e göre 1996-2007 yılları arasında hiçbir lisansüstü tez çalışması bulunmamaktadır. 2008-2012 yılları arasında 1, 2013-2017 yılları arasında 4, 2018-2023 yılları arasında ise 32 çalışma tespit edilmiştir.

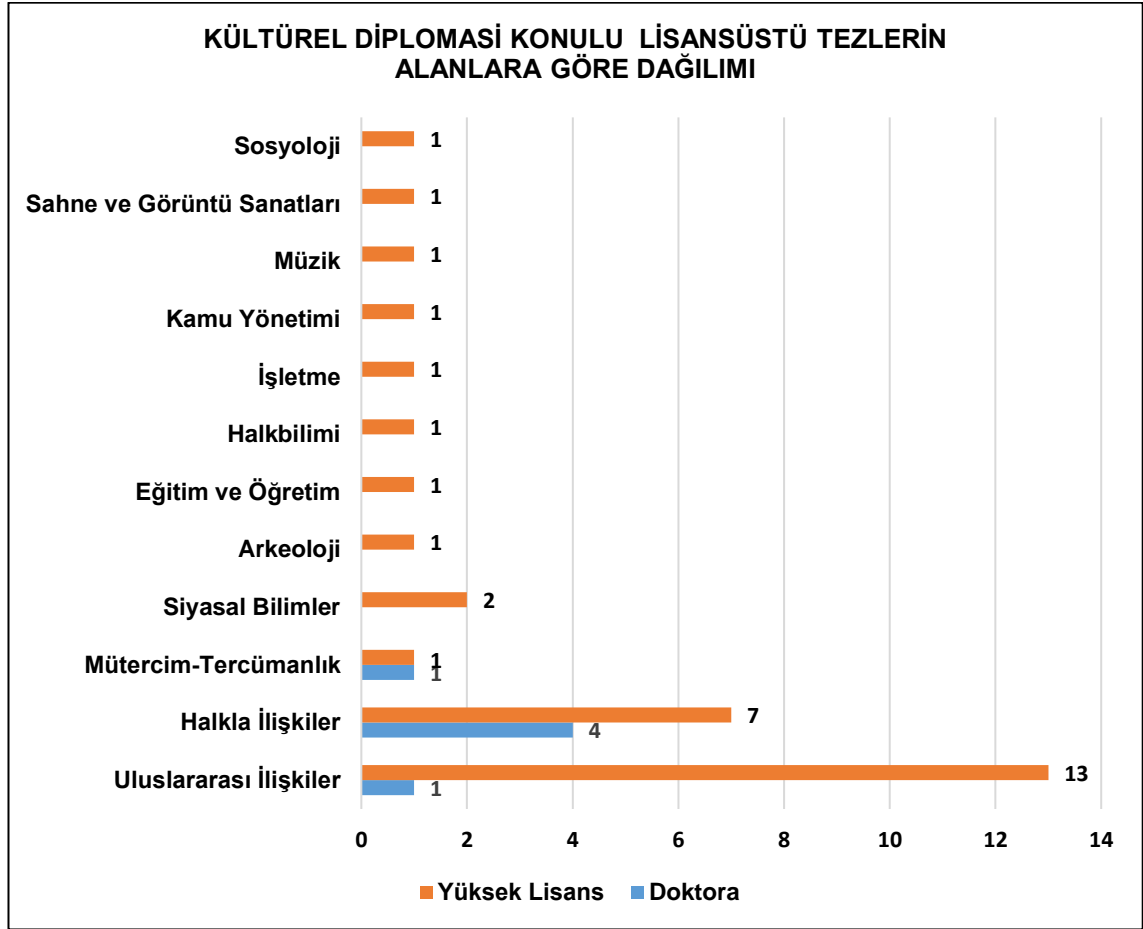

Şekil 6: Kültürel Diplomasi Konulu Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Kültürel diplomasi konusunun ilk defa 2012 yılında bir yüksek lisans tezine konu edildiği, 2013 – 2017 yılları arasında 1 doktora ve 3 yüksek lisans tezinin varlığı

tespit edilmiştir. 2018-2023 yılları arasında ise bu konunun 5 doktora ve 27 yüksek lisans tezinde işlendiği görülmüştür. Konuyla ilgili toplam tez sayısı 37'dir.

Şekil 7: Kültürel Diplomasi Konulu Lisansüstü Tezlerin Alanlara Göre Dağılımı

Şekil 7'ye göre kültürel diplomasinin sosyolojiden, uluslararası ilişkilere kadar pek çok alanda lisansüstü çalışmaya konu edildiği görülmektedir. Kültürel diplomasinin uluslararası ilişkiler alanında daha fazla çalışmada yer alması tesadüf değildir. Çünkü diplomasi alanıyla doğrudan ilgili alan uluslararası ilişkiler alanıdır. Ancak burada dikkat çekici olan kültür konusu halkbilimi (folklor) alanının temel konu başlığı olmasına rağmen, 2023 yılına kadar henüz 1 yüksek lisans tezinin yapılmış olmasıdır. Aral (2014), "Kültür Propagandasından Kültürel Diplomasiye: British Council'in Türkiye'deki Faaliyetlerinin 1940-1950 ve 2005-2014 Dönemlerinde Karşılaştırmalı İncelemesi" başlıklı tezinde, söz konusu kuruluşun faaliyetleri üzerinden propagandanın kültürel diplomasiye dönüşümünü tartışmıştır.

Konuyla ilgili halkla ilişkiler alanında Gonca Yıldırım (2014)'ın "Uluslararası Halkla İlişkiler Perspektifinden Kamu Diplomasisi: Türkiye Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Örneği Çerçevesinde Kültürel Diplomasi"; Esra Tüylüoğlu (2019)'nun "Kamu Diplomasisi Tekniği Olarak Kültürel Diplomasi: Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'deki Kültürel Diplomasi Faaliyetleri"; Ömer Atıcı (2019)'nın "Türkiye'nin Balkanlara Yönelik Kültürel Diplomasi Faaliyetleri: Stratejik Kamu Diplomasisi İçin Bir Model"; ve Audai Al Ameer (2021)'in "Kültürel Diplomasi Bağlamında Sivil Toplum Kuruluşlarının Ülke Kültürünün Tanıtımına Etkisi: Ürdün'deki Yunus Emre Enstitüsü Örneği" adlı doktora tez çalışmaları bulunmaktadır.

Mütercim- Tercümanlık alanında ise Fahriye Çakır (2022)'in "Pierre Bourdieu Sosyolojisi Ekseninde Kültürel Diplomasi ve Yumuşak Güç Olarak Çeviri" adlı tezi ile uluslararası ilişkiler alanında Ahmet Fethi Gün (2023)'ün "Türk Kamu Diplomasisinde Yunus Emre Enstitülerinin Kültürel Diplomasi Faaliyetleri: Pakistan, Malezya, Sırbistan ve Makedonya Örnekleri" adlı doktora tez çalışmaları bulunmaktadır.

2. BÖLÜM

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN KÜLTÜR POLİTİKALARI

2.1. CUMHURİYETE GİDEN SÜREÇTE TÜRK KÜLTÜRÜ VE MİLLİYETÇİLİK EKSENİ GÖRÜŞLER

Dünya tarihinde 18.yüzyılın sonunda uluslaşma süreçlerinin yaşandığı bir kırılma dönemi başlamıştır. Çok uluslu devletler bu kırılma döneminde yeni ulus-devletler doğurmuş ve milletlerin kendi milliyetlerinin farkına varmaları neticesinde dünya haritasında pek çok değişiklik meydana gelmiştir. 20. yüzyılda Batı dünyasında, iki dünya savaşına rağmen, sanayi devrimi yaşanmış ve sanayideki gelişmeler hayatın her alanında etkisini göstermiştir. Buna karşın Osmanlı İmparatorluğunda çöküş dönemi başlamıştır. İmparatorluk, kendi içerisinde barındırdığı farklı etnik yapılardan ayrılmaya başlamıştır. Bu dönemde 1912'de kurumlaştığı kabul edilen Türkçülük hareketi ile yeni bir Türk devleti olan bugünkü Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur (Türkeş-Günay, 2009:169-170). Bu bölümde Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu öncesi başlayan Türkçülük hareketi ve Ziya Gökalp'ın milli kültür eksenli fikirlerine yer verilmiştir. Böylece Mustafa Kemal Atatürk'ün içinde bulunduğu ve etkilendiği fikir dünyasının çerçevesini çizmek amaçlanmıştır.

2.1.1. Ziya Gökalp (d. 1876 - ö.1924)

Cumhuriyetin kuruluşunda Mustafa Kemal Atatürk'ün liderliği sayesinde Türklük bağımsızlığını ilan edebilmiştir. Yaşanan bu süreçte Atatürk'ün yanında dünyadaki gelişmeleri görebilen az sayıdaki Türk aydınının katkısı büyüktür. Kültür, medeniyet, Türkçülük kavramları üzerinde fikirlerini Türkiye Cumhuriyeti'nin inşasında toplumu destekleme amacıyla sistemleştiren Ziya Gökalp'tır. Ancak Gökalp'e göre, Süleyman Hüsni Paşa ve Ahmet Vefik Paşa "Türkçülüğün ilk babaları"dır (Gökalp, 2019). Süleyman Hüsni Paşa; "İsim, Sıfat, Zamir, İsm-i İşâret, Mübhemât, Mastar, Fiil, Fer'-i Fi'l ve Edevât" bölümlerinden oluşan İlmi-i Sarf-ı Türkî adlı eserinde Türkçenin dil bilgisini anlatmıştır. 1876 yılında basılan

eser, okullarda ders kitabı olarak okutulmuştur (Cunbur, 2004). Ahmet Vefik Paşa ise; Osmanlı'nın bir devlet adı, Türk isminin ise bir millet adı olduğunu söyleyen ilk aydındır. Türk dili, tarihi ve edebiyatı ile ilgili önemli eserlerin yazarıdır. 1852 yılında yayımlanan Muntehabat-ı Durûb-ı Emsâl'i adlı eserinde Türk atasözlerini toplamış, 1876'da iki cilt olarak yayımladığı Lehçe-i Osmânî ile Türk sözlükçülüğünün öncüsü olmuştur (Akün, 1989: 152).

Türk dili, tarihi, edebiyatı, kültürü ve Türkçülük konularında aynı heyecanla çalışan aydınların fikirleri Ziya Gökalp'ın kendini inşasında önemli rol oynamıştır. Gökalp bunlardan Mirza Fethali Ahundov, İsmail Gaspıralı, Hüseyinzade Ali Bey, Mehmet Emin Bey'den saygı ve takdirle bahsetmiştir. Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu'nun hocası İslam âlimi Şeyh Cemalettin Efgani'yi Türkçülüğe hizmet edenler arasında zikretmiştir. Bunların dışında Necip Asım Bey, Ahmet Cevdet Bey, Emrullah Efendi, Velet Çelebi, Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Halide Edip Adivar, Mehmed Fuad Köprülü, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Yahya Kemal Beyatlı, Falih Rıfkı Atay, Refik Halit Karay, Reşat Nuri Güntekin, Orhan Seyfi Orhon, Faruk Nafiz Çamlıbel, Yusuf Ziya Ortaç, Vala Nurettin ve Mimar Kemaleddin Bey gibi isimlerin Türk dili ve Türk kültür hayatına önemli hizmetlerinin olduğunu ifade etmiştir (2019:21-31).

Gökalp, Türklüğe ve milletleşme sürecine katkı veren isimlerden sonra Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşunu gerçekleştiren Mustafa Kemal Atatürk'ten övgüyle bahsetmiştir. Atatürk'ü "Türkleri, Türkçülük mefkuresi etrafında birleştiren ve büyük çöküş tehlikesinden kurtarmayı başaran büyük dahi" olarak nitelendirmiş ve "Atatürk ortaya çıkmasaydı Türkçülüğe dair bütün yapılan eylemlerin tamamının sonuçsuz kalacağına inandığını" belirtmiştir. Gökalp'ın ifadesiyle, "Bütün dünyada Mustafa Kemal Atatürk saygı ve hürmetle anılan, mukaddes bir isimdir. Çünkü öncekilerin düşünmekle kaldığı fikirleri uygulayan ve hayata geçiren kişi Atatürk'tür. Bu nedenle zor olanı başaran da Atatürk'tür" (2019:30-31).

Ziya Gökalp, mütevazı tavrıyla Türklük ve Türkçülüğe hizmet eden bütün isimleri kendi isminin önünde tutmuştur. Böylece Türkçülük konusunda bir geleneğin oluşmasını sağlamıştır. Kendi görüşlerini ekleyerek sistematize ettiği Türk kültürü

ve Türkçülük konularında Mustafa Kemal Atatürk'ü etkilemiş bir aydındır. Şöyle ki; Mustafa Kemal Atatürk'ün "Bedenimin babası Ali Rıza Efendi, hislerimin Namık Kemal, fikirlerimin Ziya Gökalp'tır." (URL-9) sözü bunun kanıtıdır. Osmanlı Devleti'nin çöküşünden itibaren vatan topraklarında yeni bir devletin inşasına kadar geçen süreçte Mustafa Kemal Atatürk, milli devlet ve milli kültüre karşı Gökalp'in düşüncelerinden ilham almıştır. Bu bağlamda Ziya Gökalp, Cumhuriyetin kuruluş sürecinde ve kısmen sonrasında kültür politikalarının geliştirilmesine etki etmiş bir düşünürdür. Gökalp'in fikirleri Türk Tarihi, Türk Siyaseti ve Türk Kültürü çalışmalarına kılavuzluk etmiştir ve bu etki günümüzde de devam etmektedir.

18.yüzyıldan itibaren gelişimi başlayan ve 20. yüzyılda ürün veren Batı medeniyetinin temelinde iki kavramsal yapı dikkati çekmektedir. Bunlar; "millet-milli devlet" ve "sanayi-üretim"dir. Türkçü aydınlarla birlikte Ziya Gökalp'in amacı millet olma bilincinin oluşturulmasının yanında sanayi ve ekonomide gelişmenin sağlanmasıdır. Dolayısıyla Gökalp'in "Türkçülüğün Esasları" adlı temel çalışması ile diğer eserlerinin özünde yukarıda bahsedilen iki kavramın sistemleştirilmesi ve aynı zamanda halka öğretilmesi bulunmaktadır (Türkeş-Günay, 2009:170-171).

Gökalp, 1918 yılında ilk baskısı yapılan "Türkleşmek İslamlaşmak ve Muasırlaşmak" adlı eserinde Türkçülük düşüncesini güçlendirmek için İslamcılık ve medeniyetçilik düşüncelerini bir vasıta olarak görmüştür. Dolayısıyla Türkçülük, milletin dini kabullerinin gereği olarak İslamcılıkla; devrin sanayi ve teknolojisine ayak uydurup devrimler, icatlar, aletler yapabilmek gibi pek çok alandaki gelişmeyle de medeniyetçilik ekseninde olmalıdır. "Türk milleti Ural Altay dil ailesine, İslam ümmetine, Avrupa beynelmileliyetine mensup bir cemiyetten ibarettir" (Gökalp, 2014:20).

Gökalp, Türklerin Osmanlı içerisinde ulus-devlet olma bilincini diğer kavimlerden daha geç idrak ettiğini belirtmiştir. Memlekette güçlü bir hükümet kurulamamasının sebebi olarak da Türklerin büyük oranda köylü ve memur sınıfında hizmet etmelerini görmüştür. Çünkü idareci sınıfında bulunabilmek için, ekonomik ve sanatsal alanlarda söz sahibi olmak gereklidir (Gökalp, 2014:15-

16). İdareci sınıfında bulunamamak, milli hisleri Türkçülük akımına dönüştürememek anlamına gelmektedir.

Gökalp, “Bugün bizim için muasırlaşmak demek, Avrupalılar gibi deridnavutlar (zırhlı gemiler), otomobiller, tayyareler yapıp kullanabilmek demektir. Muasırlaşmak, şekilce ve maişetçe (yaşayışça) Avrupalılara benzemek değildir” (2014:19) demekle Batı'nın kültürünü değil, sanayi ve teknoloji alanındaki gelişmelerinin dikkate alınmasının öneminden bahsetmiştir. Ona göre “Türkleşmek, İslamlaşmak mefkûreleri (ülkeleri) arasında bir tearuz (zıtlık) olmadığı gibi bunlarla muasırlaşmak ihtiyacı arasında da bir tenâzu' (çekişme) mevcut değildir.” (2014:20). Bu bağlamda Türkçülük, Osmanlılık akımının gerisinde onu destekleyici bir unsur olarak bulunmuştur. Bir başka ifadeyle Cumhuriyet'in kuruluşuna dek geçen sürede Türkçülük halk nezdinde bir akımdan ziyade, Osmanlılık fikrinin kendisidir. Mevcut şartlar göz önüne alındığında, Türkçülük fikrinin bir akıma dönüşmesi ve Cumhuriyetle taçlanması için zamana ihtiyaç vardır.

Gökalp'a göre “Yeni mefhumlar (kavramlar) asrın, ıstılahlar (terimler) ümmetin, lügatler (kelimeler) milletin natıkasıdır (konuşma gücü)” (2014:24). Yeni icatlar ve teknolojilerle dile yeni kelimelerin girmesinin doğal bir durum olması ancak dile giren terimlerin İslam dinine mensup diğer toplumlarla aynı anlamdaki kelimelerden seçilmesi gereklidir. Sözlüklerin de halkın konuştuğu kelimeleri izah noktasında yardımcı olacak kaynak olarak görülmesi gerektiğini savunan Gökalp, bu fikirleriyle de dilin Türkçeleşirken İslam ümmetinin terimlerinden uzaklaşamayacağını ifade etmiştir. Çünkü aynı dini kültürel birikime sahip kavimlerin bağı, dilleri bir noktada birbirine bağlar ve bu bağların tamamen kesilmesi mümkün olamaz. (Gökalp, 2014:21-24).

Gökalp'ın kültüre bakışını değerlendirmek için aşağıdaki ifadelerini burada paylaşmak yerinde olacaktır:

“Asrın fünün ve felsefesini, fenniyat (teknoloji) ve usuliyatını (metodolojisini) milli ve dini ananelerimize izah ettiğimiz surette aşilar ve mezc edersek (karıştırırsak) muasır (çağdaş) bir İslam-Türk Medeniyeti hâsıl olacaktır. Ve işte halk ruhunun 'kızıl elma' diye aradığı bu mev'ut (vadolunmuş) vatanına vasıl olduğumuz zamandır ki, hakiki manasıyla harsen (kültürel açıdan) hür ve medeniyeten müstakil olacağız” (Gökalp, 2014:30).

Kültür için Arapça kökenli “hars” sözcüğünü kullanan Gökalp, kültür ve medeniyet kavramlarını şu şekilde açıklamıştır:

“Medeniyet zümresi bir ‘çarşı halkı’ suretinde başlar. Çarşıda terzi, kunduracı, ekmekçi, tuhafiyeci gibi hırfetçiler (meslekleri yapanlar) yalnız kendi menfaatleri için çalışırlar. Fakat bunların kendi menfaatlerine çalışmalarından umumi (genel) menfaat husule gelir. Bunun gibi bir medeniyet zümresi dâhilinde muhtelif milletlerin her birisi orijinal bir hars (kültür) yapmak üzere aralarında iş bölümü yapmışlardır. Ferdi kabiliyetlerin ihtilafından mahalli iş bölümü husule geldiği gibi milletlere ait istidatların (yeteneklerin) tebayününden de (uyuşmazlıklarından da) milletler arasında hars bölümü husule (meydana) gelir” (2014:37).

Gökalp’ın fikir dünyasında “hars” yani kültür, bir millete ait yaşama, düşünüş, duyuş ve bütün sosyal ve beşerî alanlardaki eylemlerin bütünüdür. Her milletin kültürü, çarşıdaki meslekler benzetmesinde olduğu gibi, birbirinden farklıdır. Esasında her milletin maddi ve manevi değerleri kendisi için anlamlı ve önemlidir. Ancak bu farklı değerler, uluslararası düzeyde insanlığın yararı gözetilerek bir havuza girebilir. Bu havuz, medeniyet havuzudur. Her kültür, insanlığa fayda sağlayacak gelişmişlikte bir ürün, eylem veya yapı ortaya koyabilir. Bu noktada üretilen kültürel ürün artık ait olduğu milletin dışında insanlığa hizmet etmek için kullanılır. Böylece Gökalp, kültür ve medeniyeti keskin çizgilerle birbirinden net olarak ayırmış ve tabiri caizse medeniyeti, kültürlerin üst çatısı olarak düşünmüştür.

Bir milletin kendi kültürüyle ilgili milli mefkûresinin (ülküsünün) oluşmasında, milletin bir tehlikede kalması, bu yolda milli şuurun oluşması için tetikleyicidir ve bu sayede toplumun en tembel bireyleri bile en gayretli bireylere dönüşebilir. Bireylerdeki irade ve gücü idare edebilecek veya ortaya çıkaracak tek şey milli mefkûredir. Milli şuur, kolektif düşünce ve ortak hareket noktasında aynı amaçlarla aynı hedefe doğru yol almak millet olma bilincini oluşturmaktadır. Bir başka ifadeyle milli mefkûre ile ortak hareket edebilen bireyler zaten bir millete hizmet edebilenlerdir (Gökalp, 2014:52-57).

Gökalp’ın İstanbul Türkçesi ile milli dilin inşa edileceğine dair görüşleri de Türk topluluklarını “Turan” coğrafyasında birleştirici mahiyettedir. Şöyle ki; “İstanbul dilinin milli lisan ittihazı (kabul edilmesi) ve Avrupa Medeniyeti içinde bir Türk harsı ibdâna (oluşturulmasına) çalışılması bir Türk Milleti’nin teessüsüne

(kurulmasına) hadim olacak (hizmet edecek) ve Osmanlı, Kıpçak, Özbek, Kırgız gibi tabirler mıntıka (bölge)isimleri hükmünde kalacaktır” (2014:64).

Gökalp Türk Milleti'nin vatani neresidir sorusuna cevaben şu mısraları kaleme almıştır:

“Vatan ne Türkiye'dir Türk için ne Türkistan;

Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir; Turan!..” (2014:64).

Bu mısralarla ifade edilmek istenen, bütünleşik tek bir devletin inşasından ziyade Türkçe'nin konuşulduğu bütün coğrafyayı “Turan” olarak kabul etmek ve aynı ülküye sahip olarak yaşamaktır.

1923 yılında yayımlanan “Türkçülüğün Esasları” adlı eserinde Gökalp'ın farklı dönemlerde kaleme aldığı yazıları bir araya getirilmiştir. Eser bu haliyle Gökalp'ın fikirlerinin toplandığı ana metin olarak kabul edilmiştir. Bu eserde Gökalp, “Türkçülük Nedir?” sorusuna “Türkçülük, Türk milletini yükseltmektir.” (2019: 32) cevabını vererek yeni kurulan Türk devletinin ideolojisini temellendirmiştir. Türklük konusunda ise, ihanet içinde olmayan ve farklı ırk veya topluluktan gelse dahi, “Türküm” diyen herkesin Türk milletinden olduğunu belirtmiştir (2019:39). Gökalp ve Türk milliyetçilerinin milliyetçilik anlayışı, Avrupa'daki kan ve şiddete dayalı ve diğer milletleri aşağılayan milliyetçilik anlayışından farklıdır (Türkeş-Günay, 2009: 171). Türk milliyetçiliği, kendi kültür ve değerlerini bırakmadan teknolojik ilerleme sağlamak ilkesi etrafında teşekkül etmiştir.

Gökalp'a göre Türkçülük ve Turancılık birbirinden farklı kavramlardır. Türk, tek bir dili olan aynı ortak kültür dairesinde bulunan millet adıdır. Turan ise, farklı lehçeleri kullanan bütün Türk boylarını içinde barındıran sosyal, kültürel ve ekonomik yapının idealidir. Bu ideal, Türklerin her alanda gelişmeleri için motivasyon kaynağıdır. Gökalp, Türkçülük ideolojisini üç derecede tasnif etmiştir. Bunlardan ilki “Türkiyecilik”; ikincisi “Oğuzculuk yahut Türkmencilik”; üçüncüsü ise “Turancılık”tır. Buna göre Türkiyecilik milli kültür etrafında milli devletin varlığıdır, bu gerçekleşmiştir. Oğuzculuk yahut Türkmencilik; Oğuz Ata'dan itibaren yeryüzüne gelmiş Türk boylarının birbirini tanımaları ve akrabalıklarını bilmeleri anlamına gelir. Coğrafi veya siyasi bazı etkenler bu durumun

gerçekleşmesine engel olabilecek yapıda bulunsa da Türk boyları ortak atadan geldiklerini ve Türk kanı taşıdıklarını büyük oranda fark etmişlerdir. Ancak kendilerini Kırgız, Kazak, Özbek isimleriyle tanıtmaları “Oğuzculuk yahut Türkmencilik” fikrine zarar vermektedir. Son olarak “Turancılık” ise, yukarıda da bahsedildiği gibi, Türk boylarının uzak ideali ve heyecan kaynağıdır (2019:40-45).

Gökalp, sosyolojik temellendirmelerinde Durkheim’ın “kolektif şuur” kavramını benimsemiş ve bu kavramı “milli şuur” olarak isimlendirmiştir. Böylece düşüncelerinde bireyden çok toplumu öne çıkarmıştır. Durkheim’ın yöntemini izlerken Türklüğe ait konularda kendine has yorumlar yapmış ve izlediği yönteme uymayan yerlerde farklılıklarını ortaya koymuştur. Orhan Türkdoğan bu durumu şöyle açıklamaktadır: “Gökalp sosyolojisi, metodoloji bakımından Durkheim kaynaklı olmakla beraber gerek uygulamada gerekse Türk cemiyetinin meselelerini karşılamada kendine has birtakım görüş ve düşünceler ifade eder. Bu bakımdan Gökalp sosyolojisine her yaklaşım, onda yeni unsurların ortaya çıkmasına vesile olabilir” (1987:100). Buradan Gökalp’in sosyolojinin ulaştığı yöntem ve kalıpları Türk kültür tarihine uygulamaya dönük çalışmaları ortaya çıkmıştır.

Ziya Gökalp hakkında ilk doktora çalışmasını yapan Prof. Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu’dur. Fındıkoğlu, 1934 yılında “Türklerde ve İçtimaiyat Tarihçesi ve Ziya Gökalp” başlıklı yazısında onun düşünce dünyasını şöyle özetlemiştir:

“Ziya Gökalp hakikatta, Farabilerden Yusuf Has Hacıplerden beri muhtelif renk ve çizgilerle bizde devam eden toplumsal meseleleri düşünme etrafındaki geleneğin yirminci yüzyılda bir başka medeniyetten esen rüzgarla beslenmiş bir timsalidir. Onda bir taraftan Şark-İslam kültürünün rüzgârlı havası dalgalanıyor, öbür taraftan bu rüzgârlı havanın yorgun düşen atomlarına biraz can verecek yeni kaynaklar bulma endişesi vardır” (Fındıkoğlu, 1934:165’ten akt. Kösoğlu, 2005:135).

2.2. ZİYA GÖKALP’TAN SONRAKİ AYDINLARIN KÜLTÜR VE MEDENİYETE BAKIŞLARI

Ziya Gökalp, Osmanlı Devleti’nin ayakta kalma mücadelesi verdiği zamanda, sosyal değişimin zorunlu bir hal aldığını düşünerek düşüncelerini sistematik bir şekilde ele almaya çalışmış ve bu sistematik yapı içerisinde kendi teorisine uygun tasnif modelleri oluşturmuştur. Kendisinden sonraki sosyologlar, Gökalp’tan bazı

konularda ayrı düşünceler içerişe girmiş, zaman zaman da onu eleştirmişlerdir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş döneminden sonra Mümtaz Turhan (d. 1908 - ö.1969), Yılmaz Özakpınar (d. 1934 – ö. 2022) ve Erol Güngör (d. 1938 – ö. 1983) gibi Türk sosyolog ve aydınlarının kültür ve medeniyete ilişkin fikirlerine kısaca yer verilmiştir.

2.2.1. Mümtaz Turhan (d. 1908 - ö.1969)

Gökalp'tan sonra gelen Mümtaz Turhan'da Gökalp etkisi sürerken Turhan, Batılı sosyologların çalışmalarından hareketle Türkiye'nin geçirdiği toplumsal değişimleri incelemiştir. 1958 yılında yayımlanan "Garplılışmanın Neresindeyiz?" isimli eserinde Türk toplumunun Batı karşısındaki durumunu tartışmıştır. Turhan, Osmanlıdan beri Batı'nın üstün görülerek taklit edilmesi "asrileşme", "garplılışma", "Avrupalılışma", "medenileşme", "Frenk mukallitliği", "modernleşme" gibi farklı kavramlarla ifade edilmiş olsa da bu değişim çabalarının Batı'nın yaşayış tarzı ile sınırlı kaldığını düşünmüştür. Bu yaşayış tarzı, ait olduğu toplumun kurumlarının, iktisadi gelişmelerinin ve o toplumdaki inançların gereği olarak ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla söz konusu etkenleri göz ardı ederek sadece yaşayış tarzını benimsemenin mümkün olmadığını savunmuştur. İktisadi gelişim sağlanmadan ve gerekli kurumlar oluşturulmadan hakiki bir ilerleme sağlanamayacağını belirten Turhan'a göre, bunların dışında yapılacak her türden davranış sadece kılık-kıyafet veya birtakım fikirlerin taklidi olmaktadır (Turhan, 2020: 14-18).

Turhan, "Garplılışmanın Neresindeyiz?" sorusuna bu kavramdan ne anlaşıldığına bağlı olarak cevapların değişebileceğini belirtmiştir. Garplılışma, eskiden farklı, yeni bir yaşama biçimi gibi düşünülürse, bunda başarılı olduğu söylenebilir. Ancak Batılı gibi yaşamak veya öyle görünmek, ilim ve teknikten uzak kalmak; bunun yanında bazı unsurları taklit etmek olmamalıdır. Turhan, Batılılaşma fikrinin üzerinden asırlar geçmiş olsa da henüz başlangıç seviyesinde olduğu savunmuş ve buna gerekçe olarak Batı'nın teknik gelişimini sağlayan unsurların satın alınmasını görmüştür (2020: 57-59). Batılılaşmayı okuma yazma oranının arttırılmasıyla aynı düzlemde gören düşünceye karşı çıkan Turhan;

medeniyetler arasındaki farkları oluşturan unsurun, halk tabakaları değil toplumun aydınları olduğu ileri sürmüştür. Ona göre “Türkiye’nin geri kalışının sebebi, halkının cehaleti değil, münevverlerinin gerek keyfiyet gerek kemiyet bakımından kifayetsiz oluşudur” (2020:83).

Turhan, doğru “Batılılaşma” için toplumun ihtiyacı olan aydınların inşasında, onların yükseköğrenim için Avrupa’ya ve Amerika’ya gönderilmelerinin gerekli olduğunu ve bu insanların ülkeye döndüklerinde yeni insanlar yetiştirmeleri için de Araştırma Enstitüleri kurulmasının zorunlu olduğunu belirtmiştir (2020: 100-109). Eğitim sisteminin nicelik üzerine değil nitelik üzerine kurgulanmasının önemine işaret etmiş, Finlandiya’da doktora yapan kişi sayısının oldukça az olmasını örnek göstermiştir (2020: 112-113).

“Kültür Değişmeleri” kitabında Türk toplumunun Lale Devrinden başlayarak Meşrutiyet’e kadar geçen iki asırlık batılılaşma çabasını inceleyen Turhan, bu dönemi şöyle özetlemiştir: Lale Devrinden Tanzimat’a kadar geçen sürede askeri alandaki iyileştirmeler dikkat çekicidir. Fabrikalar ordunun ihtiyacını karşılamak, okullar da personel temin etmek için açılmıştır. Devletin gerilemesinin ve Batı’nın üstünlüğünün artmasının tek sebebi olarak ordu görülmüştür. Ancak 2. Mahmut zamanında Yeniçeri Ocağı’nın kaldırılıp yerine yeni ordunun kurulması da sonucu değiştirmez. Tanzimat Devri’nde batılılaşma hareketinde sosyal yapı ve idari sisteme dönük yenilikler ön plana çıkarılmıştır. Meşrutiyet döneminde Batı’yı görenler, önceki dönemlerde ordu, sosyal ve idari yapıdaki değişikliklerin çözüm üretmede yetersiz kaldığını ifade etmişlerdir. Bunların yanında Avrupa’dan bilimdeki yeniliklerin takip edilmesinin gerekli olduğunu ortaya koymuşlardır. Meşrutiyet Devri’nde, Avrupa ile yarışabilecek bir toplumu oluşturmanın tek yolunun bilim metodunu kabul etmek olduğuna inanılmıştır (Turhan, 2015).

Turhan’ın muhafazakâr, milliyetçi kimliğiyle yenilikçiler tarafından dışlandığını belirten Yılmaz Özakpınar; aynı şekilde kendisi gibi düşünenler tarafından da eleştiriye uğramıştır. Batılılaşma kavramını bilim zihniyetine erişmek için anlamlandıran Turhan’ın görüşleri muhafazakârlar tarafından yakınlık görmemiştir. Bu yüzden Türkiye’de Mümtaz Turhan’ın fikirleri için ne etkilidir ne de etkisizdir demek güçtür (Özakpınar, 2015:161-162).

Turhan'a göre batılılaşma çabasında yine batıcıların programı hâkim olmuştur (Özakpınar, 2015:130). Toplumun kültüründe bilimin eksikliğine dikkat çeken Turhan, bilimin toplumda neden yerleşmediğine dair herhangi bir yorumda bulunmamıştır. Dolayısıyla Turhan'ın kültür ve medeniyet kavramlarını açıklarken kavramların sınırlarını çizmedeki belirsizliği, Türk toplum yapısını analiz etmemiş olmasıyla açıklanabilir. Bir toplumun bağımsız yaşayabilmesi için Batı medeniyetindeki gibi bilimin toplumda kabul görmesi, eylem ve düşünce şekillerinde bilimin esas alınmasını gerekli gören Turhan, bu bakışıyla adeta bilimi Batı ile birlikte ele almıştır (Özakpınar, 2015:164-171).

2.2.2. Erol Güngör (d. 1938 – ö. 1983)

Ziya Gökalp'tan sonra Türk düşünce hayatına etki etmiş isimlerden biri de Erol Güngör'dür. Güngör'ün Gökalp'ın fikirlerinden bazılarına karşı farklı yaklaşımları olsa da Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonraki dönemlerinde Türk düşünce ve siyasi hayatına etki etmiş bir aydın olduğu kabul edilmiştir.

Erol Güngör, ilk baskısı 1975 yılında yapılan, "Prof. Mümtaz Turhan'ın Aziz Hatırasına" atfettiği "Türk Kültürü ve Milliyetçilik" adlı eserinde, Türkiye'de geleneksel toplum yapısında birtakım değişikliklerin yaşanmasından ve iki ayrı kültür anlayışının ortaya çıkmasından bahsetmiştir. Bu durumu Batı medeniyetinin toplumda kabul görmesine bağlamıştır. Güngör'e göre ülke yönetiminde ve toplum önünde etkili olan aydınların Batı medeniyetine karşı olan ilgileri aynı zamanda onların geleneksel kültürü reddetmeleriyle birlikte devam etmiş, böylece iki ayrı kültür dairesi ortaya çıkmıştır (2009: 30-31).

Güngör'ün tespitindeki iki ayrı kültürün oluşmasının temel sebebi; halkın İslam inanç ve ahlakına bağlılığı ve bir grup aydınının da bunun tam tersi yönündeki, söz konusu inanç sisteminden uzaklaşarak Batıya yaklaşma isteği olarak yorumlanabilir.

Güngör "bir topluluğun ihtiyaçlarını karşılamak üzere benimsemiş bulunduğu hayat tarzı bütün maddi manevi unsurlarıyla birlikte onun kültürünü teşkil etmektedir" (2009: 76) diyerek kültür kavramını açıklamıştır. Güngör'ün Ziya

Gökalp'a dayanarak benimsediği medeniyet kavramı da “medeniyet, kültürler arasında öğrenme yoluyla birbirine geçen ve bu suretle ortak hale gelen unsurlar”dır (2009: 77).

2.2.3. Yılmaz Özakpınar (d. 1934 – ö. 2022)

Kültür ve medeniyet kavramlarına bakışında Gökalp ve Turhan'dan farklı düşündüğü belirten Yılmaz Özakpınar bu durumu şöyle açıklamıştır:

“Medeniyet bir inanış, bir temel prensip, kültür eserlerini hem doğuran hem de onları sınırlayan ve kuşatan ruh ve heyecandır...Rasyonel bir inançtan kaynaklanan ruh ve heyecan ile belli bir hayat tarzı ve ahlak nizamı içinde yaşayan insanlar biyolojik ihtiyaçlarını ve bencilliklerini aşarak kültür eserleri meydana getirirler. Böylece medeniyet kültür eserlerini teşvik eder, doğurtur; meydana getirilen kültür eserleriyle de kendini kanıtlar ve ona inananları yüceltir. Medeniyet, aynı zamanda kültür eserlerini belirleyici, değerlendirici ve seçici bir prensiptir” (Özakpınar, 2015:173).

Özakpınar'a göre Gökalp ve Turhan kültür ve medeniyet ilişkisini aynı kavramsal düzlemde, ayırım ve sınıflama yaparak ele alırken kendisi kültürün medeniyetten doğup beslendiğini belirtmiştir. Böylece kültür ve medeniyet kavramlarına bakışının iki ayrı kavramsal düzlemde oluştuğunu iddia etmiştir. Özakpınar'a göre; bir toplum kendi inançlarıyla bağdaşmayan medeniyet dairesinin kültür eserlerini üretemez ve bunları kavrayamaz. Özakpınar'ın yeni teorisinde; Gökalp ve onun çizgisindeki aydınların düşüncelerinden farklı olarak medeniyet ilim ve teknikle ilgili maddi unsurlara; kültür de manevi unsurlara dayandırılmaz. Onun teorisine göre, medeniyetin yükselmesinde rasyonel inanç ve ahlak sistemi olmalıdır. Buna bağlı olarak da ister maddi ister manevi olsun bütün kültür ürünleri medeniyet çerçevesinde oluşmuştur (Özakpınar, 2015:173-175).

Erol Güngör'ün eserleri üzerinden kültür ve medeniyet kavramları üzerindeki görüşlerini değerlendiren Yılmaz Özakpınar, “Kültür Değişmeleri ve Batılılaşma Meselesi” adlı kitabında “eserleri bütünüyle tetkik edildiği zaman, onun, İslam medeniyetine bağlı bir kültür değişmesiyle milli kültürü bugünün şartlarına uygun olarak kurma davasını işlediği açıktır.” şeklinde ifade etmiştir. Bunun yanında kendisinin ortaya koyduğu medeniyet teorisinin kavramsal yapısını da Ziya Gökalp'tan itibaren Türk düşünce hayatına hizmet etmiş aydınlardan Mümtaz Turhan'ı ve Erol Güngör'ün daha iyi kavranmasına ve onların daha iyi

anlaşılmasına katkı sunduğunu belirtmiştir. Sonuç olarak Özakpınar, Batı medeniyeti ile İslam medeniyetinin iki ayrı inanç sistemi olduğunun altını çizmiş, kültürün kaynağı olarak da medeniyeti görmüştür (2015: 260-261).

Buraya kadar Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda Mustafa Kemal Atatürk'e fikren etki etmiş, Türkiye'nin ilk sosyoloji kürsüsünün kurucusu Ziya Gökalp, onun ardından gelen Mümtaz Turhan, Erol Güngör ve Yılmaz Özakpınar gibi sosyologların kültür ve medeniyete bakışlarına değinilmiştir. Bundan sonraki başlıkta Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren siyasi dönemlerine ilişkin bazı tasniflere yer verilmiştir.

2.3.TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN SİYASİ DÖNEMLERE GÖRE KÜLTÜR POLİTİKALARI

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren kültür politikaları incelenirken farklı ölçütler kullanılarak yapılan dönem tasnifleri bulunmaktadır. Konuyla ilgili çalışmalar incelendiğinde bunların tamamında kabul görmüş bir ayırım yoktur. Ayrımların birincisi anayasal veya siyasal iktidar dönemlerine göredir. Burada Türkiye Cumhuriyeti, kuruluşundan günümüze kadar beş ayrı dönemde incelenmiştir:

1. Atatürk Dönemi (1923-1938)
2. İnönü Dönemi (1938-1950)
3. Menderes Dönemi (1950-1960)
4. Planlı Dönem (1960-80)
5. 1980 sonrası dönem (1980- ...)

İkinci ayırmada üç ayrı dönem olarak devletin içerisindeki değişim ve dönüşüm süreçleri esas alınmıştır:

1. Güçlü ve Merkezi Kurumlar Dönemi (1920-1950)
2. Özelleşme ve Bakanlıklar Dönemi (1950-2000)
3. 2000'lerde Kültür Politikası Tartışmaları (Ada, 2009: 90).

Üçüncü ayırmda kültür politikalarının kapsam, içerik ve oluşumu esas alınmıştır (İnce vd., 2011: 45-53). Bu ayırım:

1. Devlet Eliyle “Milli Kültür” İnşası Dönemi (1920-1950)
2. Siyasal Bölünme ve Kutuplaşma Dönemi (1950-1980)
3. Küreselleşme ve AB’ye Entegrasyon Dönemi (1980-2010)

Yukarıda belirtilen dönem tasniflerinin hepsi de birbiriyle bağlantılıdır. Ancak bu çalışmada esas alınacak tasnif modeli birinci ayırmdır. Buradan sonraki başlıktan itibaren birinci ayırmda belirtilen dönemlerde kurulan hükümetlerin programlarında yer alan kültür ile ilgili politikalar incelenmiştir. İnceleme esnasında basılı kaynakların yanında genel ağ üzerinden erişilen TBMM Dijital Arşivindeki bilgi ve belgeler taranmıştır.

2.3.1. Mustafa Kemal Atatürk Dönemi (1923-1938)

Cumhuriyet’in kuruluş döneminde aydınlar arasında kültür ve medeniyet konusunda görüş ayrılıkları yaşanmış, bazı aydınlar kültürün milli çerçevede olmasını dile getirmiş, bazıları da aynı -medeniyetin yapısında olduğu gibi- Batılı veya uluslararası formların kültürün de içine dahil edilebileceğini savunmuşlardır. Mustafa Kemal Atatürk, “Türkiye Cumhuriyeti’nin temeli kültürdür” diyerek yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin nasıl bir zemine inşa edildiğini göstermek istemiştir. “Kültür, tabiatın yüksek feyizleri ile mesut olmaktır. Bu ifade içerisinde çok şey mündemiçtir. Temizlik, saflık, yükseklik, insanlık vs. Bunların hepsi insanlık vasıflarındandır. İşte kültür kelimesini mastar ekine soktuğumuz zaman, tabiatın insana verdiği yüksek vasıfları kendi çocuklarına, hafidlerine ve atisine vermesi demektir.” ifadesi, Atatürk’ün kültür anlayışının anlaşılması için önemlidir. Atatürk’ün çeşitli konuşmalarında kültüre dair yaptığı vurgular dikkat çekicidir. Ona göre kültür; “Okumak, anlamak, görebilmek, görebildiğinden anlam çıkarmak, uyarı almak, düşünmek ve zekâyı terbiye etmektir” (İnan, 2007:374).

Afet İnan, Atatürk’ün kültür anlayışıyla ilgili şunları aktarmıştır: “Atatürk, Avrupa kültür ve metotlarından yararlanmanın şart olduğunu ve bunun için Türk aydınlarının bu uygar âlem ile temas etmelerinin ve kültür alışverişi yapmalarının

zaruretine işaret etmiştir” (2007:375). Buradan Atatürk’ün Avrupa ile kültürel etkileşim anlamında esnek bir görüşünün olduğu anlaşılmıştır. Buna karşın Mustafa Kemal Atatürk’ün milli kültür anlayışını da ön planda tuttuğunu gösteren pek çok ifadesi vardır. Bunlardan birisi 1932 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin açılış konuşmasındaki “Milli Kültürün her çığırda açılarak yükselmesini, Türk Cumhuriyeti’nin temel dileği olarak temin edeceğiz” (A.S.D. I, 2006:390) sözüdür. Yine aynı anlayışın bir göstergesi olarak Atatürk’ün Cumhuriyet’in onuncu yıl söylevindeki “Milli Kültürümüzü muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız.” (A.S.D.II, 2006 :318) sözü Türk milletinin ulusal değerlerine ve milli kültürüne bağlılığını göstermiştir.

Mustafa Kemal Atatürk, 9 Mayıs 1935’teki konuşmasında “Türk ulusu ancak varlığını derin ve sağlam kültür sınırları ile çerçevedikten sonradır ki, onun yüksek kapasitesi ve erdemi, uluslararası alanda tanınır.” (A.S.D. I: 398) sözüyle önce Türk milletinin kendi kültürüne gereken bağlılığı göstermesinin gerekli olduğunu belirtmiş ve sonrasında ancak uluslararası alanda milli kültürün saygınlık kazanmasının mümkün olacağına dikkat çekmiştir. Atatürk’ün kültür anlayışında geçmiş yok sayılmaz, aksine geleceğe rehberlik etmesi adına geçmişin kazanımları kıymetlidir (Yüksel, 1987:257). Bu anlayışı şu ifadelerinden anlamak mümkündür:

“Kültür, bir milletin bütün tarihi seyrini gösteren bir harekettir. Bugün yaşayan milletler varlıklarını ispat ve sürdürmek için çalışırlar, fakat onların dayanacağı bir esas, kökünü kendisinden alacağı bir kültürleri bulunmazsa, temel sağlam olmaz. Onun içindir ki, tarihlerinde kültür izi bırakmayan ulusların en nihayet yalnız adları kalmıştır... Türkiye Cumhuriyeti, kültürünü bu günkü şartlar içerisinde geliştirmektedir. Burası muhakkak olmakla beraber, Türk Kültürcüleri eskiye de önem vermekte, eskinin ve tarihin derinliklerini araştırmaktadırlar.” (İnan, 2007: 373-374).

Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti’ni ve yeni rejimi millet esasına dayandırmıştır. Bu nedenle Atatürk’ün millet tanımı; “Dil, kültür ve milli mefkûre birliğine bağlı vatandaşların oluşturduğu bir siyasi ve içtimai heyet” şeklindedir. Bu tanımlama milletin bir ırk ölçütüne bağlı olarak değil kültürel bir varlık olarak görülmesine işaret etmiştir. Dolayısıyla Atatürk’ün kültür politikasında Osmanlı İmparatorluğu’ndan elde kalan Anadolu coğrafyası ile azınlıkların içerisinde yer almış diğer grupları aynı milli kültürel unsurlar etrafında toplama düşüncesi mevcuttur. (Kodaman,1999:80) Buradan hareketle Atatürk, Türk kültürünün

temellerini daha ayrıntılı çalışmak ve geçmişin kazanımlarını ve deneyimlerini bilerek yeni Türkiye Cumhuriyeti'ne yön vermek istemiş; TDK ve TTK'nin oluşturulmasını sağlamıştır.

Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti ile İslam Dünyasının içerisindeki önderlik görevinin tamamlandığına inanmış ve Türkiye Cumhuriyeti'nin dini kurallara bağlı kalmadan akıl ve mantık çerçevesinde yönetilmesini istemiştir. Bu düşüncenin gereği olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin kültür politikasında din ve devlet işleri ayrı düzlemde yürütülmüş ve laik bir düzene geçilmiştir. O, bu düzenin gerçekleşmesinin yanında Türk kültürünün çağdaş seviyeye çıkabilmesi için Avrupa'dan medeniyet araçlarının kullanılmasında bir sakınca görmemiştir (Kodaman, 1999:81).

Türkiye Cumhuriyeti'nin öncesinde Osmanlı Devleti'nin son devirlerinde Batıdan alınan pek çok unsur bir ıslahat olarak devlet düzenine yerleştirilmiştir. Cumhuriyet'in getirdiği yenilikler ıslahat kelimesinin anlamındaki gibi bir düzeltici faaliyet değildir. İnkılaplar, kökten değiştirme ve yeniden inşa etme olarak gerçekleşmiştir. Bundan dolayı Atatürk'ün kültür politikasında "Devlet ve fikir hayatını laik bir zemine oturtmak, kültürü milli tarih zemininde yapılandırmak, kültürü milletin her kesiminde hâkim kılmak, cehaletle hakikat arasındaki farkı yakalamak, yüksek kültür kurumlarını hizmete sokmak." (Süslü, 1995) yer almıştır.

Atatürk'ün kültür politikasının gereği olarak gerçekleştirdiği devrimler şöyle özetlenebilir:

- "Halifeliğin kaldırılması, Efkav ve Şer'îye Bakanlığının kaldırılması ve Tevhid-Tedrisat yasının kabul edilmesi, 3 Mart 1924
- Dinsel Mahkemelerin Kaldırılması, 8 Nisan 1924
- Tekke ve Türbelerin kapatılması, 2 Eylül 1925
- Fes kullanımının yasaklanması, 25 Kasım 1925
- Uluslararası saat sisteminin ve takvimin kabul edilmesi, 26 Aralık 1925
- Medeni Kanun'un kabulü, 17 Şubat 1926
- Laikliğin kabulü: "Türk Devletinin dini İslamdır" maddesinin Anayasa'dan çıkartılması, 10 Nisan 1928
- Latin Harflerinin kabulü, 1 Kasım 1928
- Millet Mektepleri adı ile geniş bir okuma-yazma kampanyasının başlatılması, 1 Ocak 1929
- Devlet okullarında Arapça ve Farsça derslerinin kaldırılması, 1 Eylül 1929
- Kadınlara belediye seçimlerinde oy verme ve seçilebilme hakkının tanınması, 3 Nisan 1930
- Türk Tarih Kurumunun kurulması, 12 Nisan 1931

- Halkevlerinin açılışı, 19 Şubat 1932
- Türk Dil Kurumunun kurulması, 12 Temmuz 1932
- Ezan'ın Türkçe okunması, 7 Şubat 1933
- Kadınlara seçimlerde oy kullanma ve seçilme hakkının verilmesi, 5 Aralık 1934
- Dinsel giysilerin ibadethanelerin dışında giyilmesinin yasaklanması, 3 Aralık 1936" (Topuz, 1998:58).

Yukarıda sıralanan devrimlerin genç Türkiye Cumhuriyeti'nin kültür politikasının temelini oluşturmuştur. Mustafa Kemal Atatürk'ün hedeflerini şöyle özetlemek mümkündür:

“Çağdaşlaşma ve milliyetçilik çizgisine oturtulan kültür politikasının uygulamadaki sonuçlarından biri, [Türk] kültürün gelişmesini önlemiş olduğu iddia edilen Osmanlı kültürünün tasfiyesidir. Osmanlı lisanındaki Arapça ve Farsça'ya özgü kaideler, aruz vezni, alafranga manzumeler, Osmanlı müziği, barok ve rokoko mimarlık gibi, Ziya Gökalp'in cansız anneler olarak adlandırdığı öğelerden oluşan bir kültür yerine, bireylerin değil toplumun ürünü olan halk kültürü (halk Türkçesi, halk vezinleri, halk müziği, halk ahlakı) geliştirilmeli anlayışı söz konusu olur” (Öndin, 2003: 60-61).

2.3.1.1. Eğitim Alanındaki Gelişmeler

Mustafa Kemal Atatürk'ün kültür politikasında en önemli alan eğitime ayrılmıştır. Bunun sebebi Türkiye Cumhuriyeti'nin kalıcılığı için genç kuşakların donanımlı bir şekilde yetiştirilmesi gereklidir. Afet İnan, konuyla ilgili Atatürk'ün şu sözlerini aktarmıştır: “Onun en çok uğraştığı konulardan biri, milli eğitim ve kültür işlerine ait idi. Hatta bazı zamanlar, ‘Eğer Cumhurreisi olmasam, Maarif Vekilliğini almak isterdim’ derdi” (İnan, 2007:366). Atatürk'ün düşünce ve hedeflerinin gereği olarak 8 Mart 1923 tarihinde Misak-ı Maarif adı ile bir genelge yayınlanmış, bu genelgede, Milli Eğitim ile ilgili atılacak adımlar planlanmıştır. Toplumdaki cehalete karşı durma ve bu durumu bertaraf etme, eğitim kurumlarını bütün coğrafyaya dağılacak biçimde kurma, yeni kuşakları dünyadaki bilimsel gelişmelerden haberdar olacak şekilde donatma bunlar arasında sayılabilir. Bu genelgeden yaklaşık bir yıl sonra, 3 Mart 1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarılmıştır. Eğitim işleri tek merkezden yönetilecek bir mekanizmaya Millî Eğitim Bakanlığına bağlanarak eğitimdeki dağınık düzen ortadan kaldırılmıştır. (Avcı ve Kara, 2007: 279).

Atatürk, 1 Kasım 1937 tarihinde TBMM'nin açılışında, eğitim alanındaki gelişmelerle hedeflediklerini ifade eden bir konuşma yapmıştır. Bu konuşma şöyledir:

“Büyük davamız, en medeni ve en müreffeh millet olarak varlığımızı yükseltmektedir. Bu, yalnız kurumların da değil, düşüncelerinde de temelli bir inkılâp yapılmış olan büyük Türk milletinin dinamik idealidir. Bu ideali en kısa bir zamanda başarmak için, fikir ve hareketi, beraber yürütmek mecburiyetindeyiz. Bu sebeple, okuyup yazma bilmeyen tek vatandaş bırakmamak; memleketin büyük kalkınma savaşının ve yeni çatısının istediği teknik elemanları yetiştirmek, memleket davalarının ideolojisini anlayacak, anlatacak, nesilden nesle yaşatacak fert ve kurumları yaratmak; işte bu önemli umdeleri en kısa zamanda temin etmek, Kültür Vekâletinin üzerine aldığı büyük ve ağır mecburiyettir” (A.S.D.I, 2006: 418).

Bu konuşma ile Türkiye Cumhuriyeti'nin her bir ferdi için eğitimin gerekliliği üzerinde duran Atatürk, okuyup yazan ve her alanda istihdam edilebilecek donanımda insan gücünün yetiştirilmesinin formülü vermiştir.

2.3.1.2. Dil Çalışmaları ve Türk Dil Kurumu

Cumhuriyetin kuruluşundan sonraki beşinci yılda Atatürk, dil üzerine geniş kapsamlı bir yenilik planlamıştır. Bu yenilik Latin harflerinin kullanılmasıdır. Ancak bu planın hemen uygulamaya konulması mümkün olmamıştır. “Gelenekselciler” yani İslam medeniyetinden uzaklaşılacağını düşünenler ile “yenilikçiler” yani Batı medeniyetinin gelişmelerini takip etmek isteyenler arasında uzun süren tartışmalar yaşanmıştır.

Tartışmalarda yenilikçilerin görüşleri şu şekildedir: “Eski harfler ancak Sami dilleri içindir. Mademki Garba açılıyoruz, Garbın yazısını almamızdır. Latin harflerini kabul etmedikçe inkılâbımız tam olmaz. Halkın ümmiliği, Arap harflerinin öğrenilme güçlüğü neticesidir. Latin harflerini kolayca öğreneceklerdir.” (Sakaoğlu, 1990:79). Bunun aksine Latin alfabesine karşı görüştekiler ise, “Türkçe, Arap harflerini kendi bünyesine uydurmuştur. Garp medeniyetine girmek, Garp yazısını almayı gerektirmez. Japonya kendi yazısını kullanmaktadır. Halkın ümmiliği iktisaden geri kalmışlıkla, eski hükümetlerin himmetsizliği ile ve teşkilatın kifayetsizliği ile ilgilidir.” (Sakaoğlu, 1990:79) demişlerdir. Bu tartışma ortamının neticesinde Atatürk kararlı bir duruş sergileyerek 3 Kasım 1928'de Dil Devrimi yapmıştır. Dil Devrimi'nin amaçlarından biri de Atatürk'ün Sovyetler Birliği içindeki Türklerle kültürel bağ kurmak istemesidir. Kurulacak kültürel bağı şu konuşmasında açıklamıştır:

“Bugün SSCB dostumuzdur, komşumuzdur, müttefikimizdir. Bu dostluğa ihtiyacımız vardır. Fakat yarın ne olacağını kimse kestiremez. Tıpkı Osmanlı İmparatorluğu gibi,

Avusturya- Macaristan İmparatorluğu gibi parçalanabilir. Bugün elinde sınıksız tuttuğu milletler, avuçlarından kaçabilirler. Dünya yeni bir dengeye ulaşır. O zaman Türkiye ne yapacağını bilmelidir. Bizim, bu dostluğumuzun yönetiminde, dil bir, inanç bir, öz bir kardeşlerimiz vardır. Onlara sahip çıkmaya hazır bulunmalıyız. Hazır olmak, yalnız o günü susup beklemek değildir. Hazırlanmak lazımdır. Milletler buna nasıl hazırlanır? Manevi köprüleri sağlam tutarak... Dil, bir köprüdür!... Bugün biz kitlelerden dil bakımından, gelenek, görenek, tarih bakımından ayrılmış, çok uzağa düşmüşüz... Onların bize yaklaşımlarını bekleyemeyiz. Bizim, onlara yaklaşmamız gerekli... Tarih bağı kurmamız lazım, folklor bağı kurmamız lazım... Bunları kim yapacak? İşte görüyorsunuz, dil encümenleri, tarih encümenleri kuruluyor. Dilimizi onların diline yaklaştırmaya ve böylece birbirimizi daha kolay anlar hale getirmeye çalışıyoruz..." (Bozdağ, 1998: 114-115).

Atatürk'ün bu konuşması, Cumhuriyet'in fikren destekçisi olan Ziya Gökalp'ın Turan hedefine yönelik bir hareket olarak görülmelidir. "Dilde, fikirde, işte birlik" diyen Gaspıralı İsmail Bey'in heyecanı da Atatürk'ün heyecanıdır.

12 Temmuz 1932'de Türk Dili Tetkik Cemiyeti kurulmuştur. Kurumun adı daha sonra Türk Dil Kurumu olmuştur. Türk Dil Kurumu'nun kuruluş amaçları ve çalışma alanları şöyle sıralanmıştır:

1. Dilimizin özleşmesini ve bütün bilim, teknik ve sanat kavramlarını karşılayacak yolda gelişmesini devrimci bir anlayışla bilim metotlarına uygun olarak sağlamaya çalışmak.
2. Yazılı ve sözlü kaynaklardan Türk dili ile ilgili derleme ve tarama yapmak
3. Türk dil bilgisi üzerinde incelemelerde bulunma; Türkçenin duruk, tarihsel ve karşılaştırmalı dilbilgilerini hazırlama alanlarında çalışmak
4. Türlü bilim, sanat ve teknik kollarında kullanılan terimleri Türkçeleştirmek.
5. Türk Dil Kurumu'nun amacını geniş bir yurttaş topluluğuna benimsetmek, kurum çalışmalarını tanıtmak, yetişen kuşaklarda anadil bilincini kökleştirmek, dil bilgisini ve dil sevgini geliştirmek için resim ve özel kuruluşlarla, her derecedeki öğretim kurumlarıyla, radyo ve basınla iş birliği yapmak, toplantılar konuşmalar, geziler, sergiler düzenlemek, yayınlar yapmak, ödüller vermek.
6. Kurumca hazırlanan, yazılan, satın alınan, yabancı dillerden çevrilen yapıtları yayımlamak, dergiler çıkartmak.
7. Başka kurum ve kişilerin, Türk Dil Kurumu'nun amacına uygun çalışmalarını ve yayınlarını desteklemek" (Külebi ve Belge, 1983: 2582).

2.3.1.3. Tarih Çalışmaları ve Türk Tarih Kurumu

Mustafa Kemal Atatürk'ün, temellerini geçmişten alan milli bir tarih anlayışı üzerine inşa ettiği Türkiye Cumhuriyeti'nde 15 Nisan 1931 tarihinde Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti kurulmuş, 3 Ekim 1935'te de kurumun adı Türk Tarih Kurumu olarak değiştirilmiştir. Tarihi araştırmaların yapılabilmesi için kurumsallaşmayı sağladıktan sonra Batılı tarihçilerin Türklerin milli tarih üzerine düşüncelerini

engelleyici girişimlerine karşılık olarak Atatürk, Türk Tarih Tezi'ni öne sürmüştür. Bu teze göre;

“Medeniyetin ilk çıkış yeri ve beşiği Orta Asya'dır. Beyaz ırkın ilk çıkış yeri Orta Asya'dır. Türkler, beyaz ırktan olup, ana yurtları Orta Asya'dır. İlk medeniyetin yaratıcısı Türkler olmuştur. Medeniyet, göçler sonucu dünyaya Türkler tarafından yayılmıştır. Anadolu'nun ilk yerli halkı olan Hititler, Orta Asya'dan gelmiş Türkler olup bizim atalarımızdır” (Kodaman,1999:92).

Türk Tarih Kurumunun ilk çalışması lise müfredatına girmesi için hazırlanmış “Umumi Tarih” adlı dört ciltlik çalışmadır. Sonrasında üç ciltlik hazırlanan eser ortaokul müfredatına göre planlanmıştır. Böylece Osmanlı'dan kalma eski tarih anlayışının yerine bilimsel temelli yeni tarih çalışmalarıyla milli tarih eğitimi öngörülmüştür. Öte yandan çeşitli bölge ve şehirlerde yapılan tarih kongreleri ile milli tarih çalışmalarının halka duyurulması amaçlanmıştır. Bununla birlikte Türk tarihini temellendirirken Hititler ve Sümerlere kadar giden arayışlar, aydınlar ve toplumun belli kesimlerinde ciddi eleştiriler doğurmuştur. Bu eleştiriler ve tartışmalar pek çok çalışmaya da konu edilmiştir. Bu çalışmalardan biri olarak Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi yayınlarından Seda Bayındır Uluskan (2010)'ın çalışmasını burada zikretmekte yarar vardır. Bayındır Uluskan, Türk Tarih Tezi ile ilgili şu ifadelerle yer vermiştir:

“Gerçekte bu çaba, bu teori, Türk milletinin dilde, tarihte ve kültürde birliği sağlayabilmesi için kendi kimliğini tespit etme mücadelesidir. Nitekim bu yapılırken Atatürk, karşı çıkarak eleştirdiği Osmanlı Devleti'ni örnek almak istememiş, Osmanlı'ya, onun sistemine ve ümmet anlayışına duyulan tepkiyi böyle dile getirmeye çalışmıştır. Yani ümmet anlayışı içinde olan topluma millet düşüncesi kazandırılmaya çalışılmıştır. O yeni kurduğu devletin farklı değerler ve temeller üzerinde güçlenmesini arzu ettiği için böyle bir yaklaşım sergilemiş olmalıdır” (2010: 256).

Atatürk'ün milli tarih oluşturma çabasının altında yatan sebepleri, bugünkü Türkiye Cumhuriyeti'nin daha sağlam temellere inşa edilmesi için, Yeni Türk Devleti'nin yükseltilmesi hedefine ulaşmak adına görmek ve başka siyasi veya dini sebep aramadan olayları değerlendirmek, Cumhuriyet'in kazanımlarını yok saymamak olacaktır.

2.3.1.4. Milli Edebiyat Anlayışı

Atatürk dönemi, edebiyatta millileşme çabalarının yaşandığı bir dönemdir. Atatürk dönemindeki edebiyatçılar arasında Ziya Gökalp, Mehmet Akif Ersoy, Abdülhak

Hamit Tarhan, Ali Ekrem Bolayır, Samih Rifat, Faik Ali Ozansoy, Hüseyin Siret Özsever, Süleyman Nafiz, Mehmet Emin Yurdakul, Cenap Şahabettin, Ahmet Haşim ve Yahya Kemal Beyatlı gibi isimler yer almışlardır. Bahsi geçen yazarların eserlerinde milli mücadelenin yansımaları görülmektedir. O dönemdeki şairlerden biri olarak Yahya Kemal, vatan sevgisi konusuna geniş yer vermiş ve sonrasında kendisi “vatan şairi” sıfatına mazhar olmuştur. Yahya Kemal Beyatlı'nın vatan temalı eserleri “Eğil Dağlar” adıyla kitap haline getirilmiştir. Yine bu dönemde milli kültür çizgisinde dergiler çıkarılmıştır. Bu bağlamda Dergâh Dergisi milli edebiyatın inşasında önemlidir. Öte yandan romanlarında kurtuluş mücadelesi ve milli ruhu aşılama çabaları arasında Reşat Nuri Güntekin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Halide Edip Adivar gibi yazarlar bulunmuştur (Enginün, 2002: 108-109,126).

Atatürk, edebiyattaki millileşmeyi devlet ideolojisinin hedefine ulaşması için bir vasıta olarak değerlendirmiştir. Bu konuda Afet İnan şunları aktarmaktadır:

“Edebiyat denildiği zaman şu anlaşılır: Söz ve anlamı, yani insan dimağında yer eden her türlü bilgileri ve insan karakterinin en büyük duygularını, bunları dinleyenleri veya okuyanları, çok alakalı kılacak surette söylemek ve yazmak sanatı. Bunun içindir ki edebiyat, ister nesir halinde olsun, ister nazım şeklinde olsun, tıpkı resim gibi, heykeltıraşlık gibi, bilhassa musiki gibi güzel sanatlardan sayılagelmektedir... Bu itibarla edebiyatın her insan cemiyeti ve bu cemiyetin hal ve istikbalini koruyan ve koruyacak olan her kuruluş için, en esaslı terbiye araçlarından biri olduğu kolaylıkla anlaşılır” (2007:394).

2.3.1.5. Güzel Sanatlar (Resim, Heykel, Müzik)

Mustafa Kemal Atatürk, dil, eğitim, tarih ve kültüre verdiği önem kadar sanatı da değerli görmüştür. Bir milletin uzun yaşaması ve kurulan devletin geleceğe intikali noktasında sanatın yerinin farkındadır. Bu konuda şu sözleri dikkat çekicidir: “Bir millet ki kendi resmini yapmaz, bir millet ki heykel yapmaz, bir millet ki fennin icap ettirdiği şeyleri yapmaz; itiraf etmeli ki o milletin tarihi terakkide yeri yoktur. Halbuki bizim milletimiz, gerçek nitelikleri ile ileri olmaya layıktır ve olacaktır” (A.S.D.II, 2006: 71). Atatürk Türkiye Cumhuriyeti'nin hedeflerinin arasında sanattan bahsetmiş ve şunları söylemiştir: “Yüksek bir insan cemiyeti olan Türk milletinin tarihi bir vasfı da güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir. Bunun içindir ki, milletimizin yüksek karakterini, yorulmaz çalışkanlığını, fitri zekâsını,

ilme bağıllığını, güzel sanatlara sevgisini ve milli birlik duygusunu sonsuz ve her türlü vasıta ve tedbirlerle besleyerek inkişaf ettirmek milli ölkümüzdür” (A.S.D.II, 2006:318).

Atatürk döneminde sanatsal faaliyetlere ağır verilmiştir. Sanat eğitimini teşvik eden okullardan Osmanlı’dan kalma Sanayii Nefise Mektepleri, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi adında yeni bir eğitim kurumuna dönüştürülmüştür. Bu kurumun çalışma alanlarının içine müzik, resim, mimarlık ve edebiyat sanatları yerleştirilmiştir. Bu dönemde sanatsal faaliyetler artmaya başlamış, 1929’da Müstakil Ressam ve Heykeltıraşlar Birliği kurulmuştur. 1930’da Gazi Eğitim Enstitüsü’nde resim bölümü açılmıştır (İskender, 1983:1748; Sakaoglu, 1990: 42-43).

Heykel sanatının geçmişi Türkiye’de bulunmadığı için Atatürk pek çok konuşmasında topluma tarih ve kültür bilinci aşılama için heykelin bir araç olduğu vurgulamıştır. Bir konuşmasında heykel sanatı ile ilgili şu sözleri aktarılmıştır:

“Atatürk, bilindiği gibi tarih tetkikleri yapan ve buna önem veren bir insandı. Ancak bir devlet adamı olduğu düşünülürse onu sadece siyasi ve askeri tarihlerle uğraştığı ve o sahalarda yetişmiş insanların tanınmasını ve hatta heykellerinin yapılmasını istemiş olduğu düşünülebilir. Bu cihet de doğrudur. Mesela İstanbul’da Fatih’in, Sultan Süleyman’ın ve diğer Türklüğe şeref getirmiş, Osmanlı devlet adamlarının heykel ve abidelerini görmeyi arzulamıştır. Nitekim kendi zamanında büyük denizci Barbaros Hayrettin’in, İstanbul’da dikilecek heykeline özel bir ilgi göstermiştir” (İnan, 2007:243).

Cumhuriyet döneminde heykel sanatı kadar mimariye de önem verilmiştir. 1927’den sonra çağdaş mimarlığa doğru bir yönelme olmuştur. Bu dönemde beton malzeme kullanım oranı artmıştır. Bu yenilikte Alman ve Avusturyalı mimarların çalışmaları önemlidir (Batur, 1983:1381).

Yine bu dönemde gelişim gösteren sanat alanlarından biri de tiyatrodur. 1923’te Türk Tiyatrosunu Himaye Cemiyeti kurulmuştur. Devlet destekli tiyatro faaliyetleri, 1924’te Musiki Muallim Mektebi kurulması ve bu okulun 1934’te Milli Musiki ve Temsil Akademisi olarak dönüştürülmesiyle hız kazanmıştır (Konur, 1987: 3089-310).

Atatürk döneminde müzik konusunda yeni adımlar atılmıştır. Atatürk geleneksel müziğin Batı müziği ile değiştirilmesi konusunda şu açıklamaları yapmıştır:

“Arkadaşlar! Bugün dinlenen musiki, yüz ağartacak değerde olmaktan uzaktır. Bunu açıkça bilmeliyiz. Ulusal, ince duyguları, düşünceleri anlatan, yüksek deyişleri, söyleyişleri toplamak, onları bir gün önce, genel son musiki kurallarına göre işlemek gerekir. Ancak, bu düzeyde, Türk ulusal musikisi yükselebilir, evrensel musikide yerini alabilir” (A.S.D.I, 2006:396).

Atatürk'ün bu düşüncelerinin ardından 1924 yılında Musiki Muallim Mektebi açılmıştır. Eski adı Darülelhan olan okulun adı 1925 yılında İstanbul Belediye Konservatuvarı olarak değiştirilmiştir. Bu dönemde bahsi geçen okulda geleneksel Türk müziği çalgıları yasaklanmış, hatta 1934'te radyolarda çalınmasının önüne engel konulmuştur. Bu yaptırımlar toplum tarafından tepki çekmiş ancak Atatürk müzikte Batılı çalgı ve yaklaşımları topluma kavratmak için bunu gerekli görmüştür (Oransay, 1983: 1520-1522).

2.3.1.6. Kültür Kurumu Olarak Türk Ocakları ve Halkevleri

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından önceki dönem Osmanlı Devleti'nin siyasi gücünü kaybettiği, ekonomik ve askeri olarak gerilediği bir dönemdir. Bu dönemde üç politika, aydınların düşünce dünyasında yer edinmiştir. Bunlar Türkçülük, Osmanlıcılık ve Ümmetçilik (İslamcılık-Panislamizm) hareketleridir. 2. Abdülhamit döneminde Ümmetçilik düşüncesinden vazgeçilmiştir. Osmanlıcılık düşüncesi İttihat ve Terakki Cemiyetinin ilk dönemlerinde etkili olmuştur. Bu cemiyetin esas düşünce tarzı Türkçülüktür. Başta Ziya Gökalp olmak üzere, Yusuf Akçura ve M. Emin Yurdakul tarafından 25 Mart 1912'de Türk Ocakları açılmıştır. Bu kültür kurumunun açılmasında Atatürk'ün maddi destek sağladığı bilinmektedir. Türk Ocakları milli şuuru uyandırmak, Türk kültür ve medeniyetinin seviyesini yukarılara taşımak amacıyla kurulmuş, 1914 yılında üye sayısı dört bine yaklaşmış, ilk şubesini de İzmir'e açmış bir oluşumdur. Cumhuriyet ilan edildiğinde otuz beş şubesi olan kurumun, Yeni Türk Devleti'nin fikri ve ilmi temellerine katkısı büyüktür. Türkiye'de çok partili siyasi sisteme yönelik durumlardan ötürü Türk Ocakları 10 Nisan 1931'de kapanmıştır (Karaer, 1992: 13-18, 40-42).

1932 yılında Halkevleri'nin kuruluş çalışmaları başlamıştır. Türk Ocakları'nın kapatılmasının ardından açılan Halkevleri içinde Atatürkçü düşünceden başka bir düşünce unsuruna yer verilmemiştir. İlerleyen dönemde bu kurumun gönüllüleri

ile Atatürkçü düşünce etrafında toplananlardan milli devlet paradigmasına karşılık olarak doğan Kemalizm düşüncesi ortaya çıkmıştır. Halkevleri içinde dokuz çalışma kolu oluşturulmuş ve bu kollarla birlikte Türk kültürünü yayma çalışmaları hızlandırılmıştır. Bu dokuz kolun adları şunlardır: “Dil ve Edebiyat kolu, Güzel sanatlar kolu, Temsil kolu, Spor kolu, Sosyal yardım kolu, Halk dersaneleri ve Kurslar kolu, Kütüphane ve Yayın kolu, Köycülük kolu, Tarih ve Müze kolu” Halkevleri üzerinden dil, tarih ve kültür unsurlarını derleme ve yazma çalışmalarında önemli işler ortaya çıkarılmıştır (Çeçen, 1990:122).

2.3.1.7. Mustafa Kemal Atatürk Dönemi Hükümet Programlarında Kültür Politikaları

Bu bölümde Cumhuriyet'in ilanından (1923) Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatına (1938) kadar görev yapmış dokuz (9) hükümetin programı incelenmiştir. İncelemede dil, eğitim, kültür ve sanat ile ilgili hedefler ve politikalar üzerinde durulmuştur.

2.3.1.7.1. Birinci İnönü Hükümeti (30.10.1923 - 06.03.1924)

Mustafa İsmet İnönü'nün Başvekil olduğu Birinci İnönü Hükümeti 30.10.1923 ile 06.03.1924 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programı bulunmamaktadır (TBMM, 2013a:84).

2.3.1.7.2. İkinci İnönü Hükümeti (06.03.1924 - 22.11.1924)

İkinci İnönü Hükümeti 06.03.1924 ile 22.11.1924 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programı bulunmamaktadır (TBMM, 2013a:91).

2.3.1.7.3. Okyar Hükümeti (22.11.1924- 03.03.1925)

Ali Fethi Okyar'ın Başvekil olduğu Okyar Hükümeti 22.11.1924 ile 03.03.1925 tarihleri arasında görev yapmıştır. Mehmet Şükrü Saraçoğlu'nun Maarif Vekili

(Milli Eğitim Bakanı) olduğu hükümetin programında “Maarif” başlığı ile şu ifadeler yer almıştır:

“Meclisi Âlinizin yüksek kararı ile tevhidî tedrisat esaslarını kabul ederek selâmet yolunu bulmuş olan Maarifimizi aynı yolda yürütmek ve Türk vatanına talim ve terbiyenin muhtaç olduğu intizam ve inzibat altında yeknesak terbiye ve tahsil ile mücehhez, hayat için hazırlanmış gençler yetiştirmek gayemiz olacaktır. (*Bravo sesleri*) Halkımızın Maarife karşı gösterdiği büyük alâkayı bihakkın tatmin edebilmek üzere muallim noksanının telâfisine çalışmak ve alelümüm mektep programları ile mektep teşkilatlarının istikrarını temin için lüzumsuz tebdülâtan içtinap etmek vazifemizdir. (*Bravo sesleri, alkışlar*)” (TBMM, 2013a:99).

Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun çıkması ile öğretim birleştirilmiş, okullar arasındaki ikilik giderilmiştir. Bu bağlamda eğitimin aynı doğrultuda sürdürülmesi ile öğretmen açığının giderilmesi hedeflenmiştir.

2.3.1.7.4. Üçüncü İnönü Hükümeti (03.03.1925 – 01.11.1927)

Üçüncü İnönü Hükümeti 03.03.1925 ile 01.11.1927 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programı şöyledir:

“Hükümetin siyaseti umumiyesi malûmdur. Hariciyede ecnebi devletlerle hüsnü münasebetin muhafazası, ahden muallak bulunan mesailin hüsnü intacı, nafıa, ziraat ve sıhhati memleket tedabirinin ehemmiyeti mahsusa ile inkişaf ettirilmesi ve cumhuriyetin feyyaz ve islâhkâr mesaisinin maliyede, ticarete, maarifte ve adliyede devamıdır. Müdafaa-i Memleket için berrî, bahrî ve havaî kuvvetlerin kemiyet ve keyfiyetlerinin muhafaza ve takviyesine ehemmiyet veriyoruz.” (TBMM, 2013a:122).

Bu hükümet programında yabancı devletlerle ilişkilerde, ziraat, ekonomi, bayındırlık, eğitim, adalet ve askeriyede iyileştirmelerin yapılması hedeflenmiştir. Bu hükümet programında kültür ile ilgili bir hedef bulunmamıştır.

2.3.1.7.5. Dördüncü İnönü Hükümeti (01.11.1927 – 27.09.1930)

Dördüncü İnönü Hükümeti 01.11.1927 ile 27.09.1930 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programında; yeni Türk alfabesinin vatandaşlara daha hızlı öğretilmesi amacıyla iki ve dört aylık kurslardan oluşan Millet Mektepleri'nin açılması, okula gelemeyenler için gezici öğretmen teşkilatının oluşturulması, ihtiyaç halinde bütün kurumlardaki memurların bu okullarda görevlendirilmesi ve bütün ülkede okuma-yazma oranının artırılması için okul binalarının yapılması konularında hedefler yer almıştır (Kantarcioglu, 1990: 34-35).

2.3.1.7.6. Beşinci İnönü Hükümeti (27.09.1930 – 04.05.1931)

Beşinci İnönü Hükümeti 27.09.1930 ile 04.05.1931 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümet programında; “Maarif siyasetimizde mesleki tahsil ve ihtisas, az masrafla çok netice arayan amelî bir mahiyet, mekteplerimizi her türlü menfi tesirattan münezze, ahlâk ve intizam cephelerini bilhassa ehemmiyetli tutan bir zihniyet ve yeni bir kuvvetle devam edeceğiz” şeklinde eğitim ile ilgili hedefler yer almıştır (TBMM, 2013a:146).

2.3.1.7.7. Altıncı İnönü Hükümeti (04.05.1931-01.03.1935)

Altıncı İnönü Hükümeti 04.05.1931 ile 01.03.1931 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümet programında; “Maarifte gayelerimizin temini için az masrafla çok okutabilmek usullerinin tatbikında bilhassa mesai sarfetmek kararındayız” şeklinde ifade edilen eğitim politikasında doğrudan kültür ile ilgili bir hedef yer almamıştır (TBMM, 2013a:217).

2.3.1.7.8. Yedinci İnönü Hükümeti (01.03.1935 – 01.11.1937)

Yedinci İnönü Hükümeti 01.03.1935 ile 01.11.1937 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümet programında eğitim ve kültür ile ilgili hedef yer almamıştır (TBMM, 2013a:235-238).

2.3.1.7.9. Birinci Bayar Hükümeti (01.11.1937 – 11.11.1938)

Mahmut Celal Bayar'ın Başvekil olduğu Birinci Bayar Hükümeti 01.11.1937 ile 11.11.1938 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin bir parti hükümeti olduğu vurgulanmış ve kendilerine mahsus bir programın olmadığı belirtilmiştir. Milletvekilleri ve halkın isteklerine göre şekillenen “CHP'nin realist ve dinamik programı”nın uygulanacağını bildirilmiştir. “Emniyetsiz hiçbir şey yapılamaz. Kültürsüz hiçbir şey yaşamaz. Emniyet ve kültür her iyi, her devamlı şeyin ana temelidir.” ifadesiyle güvenlik ve kültürün önemine dikkat çekilmiştir. “Mecburî

ilköğretimin gayesi, vatandaşlara konuştukları dilin kaidelerini ve mensup oldukları milletin tarih ve rejimini öğretmek ve hayatta daha ileri adımları bakımından zarurî ilk bilgiyi kendilerine vermektir.” ifadesiyle de dilin doğru kullanımını teşvik edilmiştir. Bunların dışında Ankara Üniversitesi'nin kurulması, Doğu bölgelerde kültür merkezi kurma çalışmaları ve öğretmen yetiştirme konuları üzerinde durulmuştur (TBMM, 2013a:255-284).

2.3.2. İsmet İnönü Dönemi (1938-1950)

Mustafa Kemal Atatürk döneminde Başbakanlık görevi yapmış olan İsmet İnönü, o dönem için önemli bir siyasetçidir. İnönü 25 Ekim 1937'de görevinden istifa etmiş, Atatürk'ün vefatından sonra 11 Kasım 1938'de TBMM'deki 348 milletvekilinin oybirliğiyle aldığı karar neticesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin ikinci Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Yine aynı yıl Cumhuriyet Halk Partisinin genel başkanı ve milli şef unvanını almıştır. İnönü döneminde kültür politikasında değişimler yaşanmıştır. Atatürk'ün milli kültür anlayışı, İnönü'de hümanizm merkezli kültür anlayışına dönüşerek Latin-Yunan kaynaklarına yönelme ve kültür politikalarında Latin-Yunan unsurlarını kullanma dönemine geçilmiştir. Bu bakış açısıyla Halkevleri, Halk Odaları, Köy Enstitüleri ve Üniversiteler dönemin kültür politikasının uygulanma alanları olarak belirlenmiştir. İnönü döneminde hümanist anlayışın uygulama alanı bulmasında Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in payı büyüktür. Bu dönemde hümanizm adı, Yücel tarafından “Türk Hümanizmi” olarak değiştirilmiştir. Bu dönemde Arapça ve Farsça kaynaklardan uzaklaşarak Latin ve Yunan kaynaklarına yakınlaşma başlamıştır (Şeker, 2006: 13-20).

2.3.2.1. Dil ve Tarih Çalışmaları

Atatürk döneminde dildeki sadeleşme Arapça ve Farsça yerine öz Türkçe kelimelerle yapılırken bu dönemde atılan yabancı kökenli sözcüklerin yerine yine Latin ve Batı kaynaklı sözcüklerin getirilmesi başlamıştır. Nurullah Ataç gibi isimlerin bu konudaki çabası dikkate değerdir. Ataç, Türkçe'nin özleşmesi için Latin Yunan kaynaklarının kullanılmasını iddia etmiştir. Dönemin dil bilimcilerinin

bir kısmı bu durumu desteklerken bir kısmı da sert şekilde eleştirmiştir. Bunlardan M. Fuat Köprülü, Ataç'ın iddia ettiği düşünceyi şöyle değerlendirmiştir: “Mektepteki çocuklar, evde ana ve babaları ile anlaşmakta güçlük çekmeye başladılar. Diğer taraftan Türk dilinin kendi bünyesi içerisindeki gelişmesinin ve sadeleşmesinin hızını kıran bu yapmacık dil, nesiller arasında bir uçurum yaratmaya başladı” (Külebi – Belge, 1983: 2587). Türkçü aydınlardan Nihal Atsız bu Latin-Yunan kaynaklarına yönelmeye karşı çıkan bir diğer isimdir. Atsız, Arapça unsurların yerini eski Türk kültüründen unsurların alması gerektiğini, Latin ve Yunan sevdasının milli kültüre hizmet etmeyeceğini dile getirmiştir. Bu konuda Peyami Safa da kendisine destek vermiştir (Şeker, 2006:64).

Bu dönemde Tahsin Banguoğlu tarafından hazırlanan “Ana Hatları ile Türk Grameri” adlı kitabın okullarda okutulmasına karar verilmiştir. 1942 yılında Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesine bağlı olarak İnkılap Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Enstitüsü kurulmuştur. Bu dönemdeki tarih kitaplarından Atatürk ve Cumhuriyet'in kazanımları sınırlandırılarak Yunan ve Latin kaynaklarına daha fazla yer verilmiştir (Şeker, 2006; Elbir-Karakaş, 2007).

2.3.2.2. Edebiyat

Hümanist bir anlayışın hâkim olduğu İnönü dönemi edebiyat anlayışında ağırlıklı olarak çeviriler dikkat çekmektedir. Latin kültürü ve medeniyetini daha iyi anlamak amacıyla Batı'dan çeviriler yapılmıştır. Hasan Ali Yücel'in Millî Eğitim Bakanlığı döneminde sistemli ve geniş çaplı çeviri çalışmaları edebiyatta öne çıkmaktadır. Tercüme Bürosunun kurulması da devletin desteği olmadan istenen düzeyde çalışmayı ortaya çıkartamaz. Ancak 1940-1946 arasında Nurullah Ataç, Sabahattin Eyüboğlu gibi isimlerin öncülüğünde Türk edebiyatına dokuz yüz eser çevirisi yapılmıştır. En çok çeviri Fransızca, Yunanca, Almanca ve Latince dillerindedir (Şeker, 2006: 91-96). Çeviri grubunun içinde yer alan Azra Erhat, yapılan çalışmalarla ilgili şunları belirtmiştir:

“Tercüme Bürosu, Tercüme Dergisi ve Klasikler çevirileri Türkiye'de bir çığır açmıştır. Bu çığırı bütünü ve çeşitli yönleri ile burada incelememe olanak ve yer yoktur. Bu çığır kültür ve edebiyatımızda yenilik getirmekle, dilimizi biçimlendirmekle kalmadı, yayın hayatımızı da bir düzene soktu, bilimde metne ve somut gerçeğe dayanılmasına yol açtı, dünya düşünüşünü yazını ve sanatı ile alış-verişe koydu Türk

aydınını ve sanatçısını. Yazara ve okura bir kitap ahlakı aşıladı. Sağladığı faydalar ve değerler sonsuzdur. Açtığı yolda yürüyoruz, daha çok yürüyeceğiz” (Erhat, 1998:305).

Bu dönemde yapılan çeviri çalışmaları bazı aydınlar tarafından eleştirilmiştir. Semiha Ayverdi bunlardan biridir. Ayverdi, Batı’daki doğu kültürü araştırmalarının İslam dininden etkilenmediğini, adına “şarklılaşma” demediğini belirtmiş ve Batı’nın kendi köklerinden ayrılmadığını ifade etmiştir. Ayverdi yapılan çalışmaların milli kültürden koparak “Garplılaşma” çalışması olduğunu savunmuştur (Şeker, 2006:97-98).

Çeviri çalışmalarını eleştiren bir başka isim de Atilla İlhan’dır. İlhan, edebiyatta yapılanlar bağlamında İnönü dönemiyle Tanzimat dönemini birbirine benzetmiştir. Türk milli kültüründen ayrılma olarak gördüğü çevirilerle ilgili şunları söylemiştir:

“Çağdaş Türk edebiyatında çevirinin katkısı büyüktür. Bizim kafamız öylesine ütülenmiştir ki, aramızdan yerli roman okumayı küçümseyenler, -küçümsemek ne laf- ayıp sayanlar çıkmıştır. İnönü Cumhuriyeti, Yunan/Latin kültürüne yöneldiğinden, lise hayatımızda, Aristophanes, Euripides, Sophocles vb. handiyse ders kitabı diye okutulurdu... 40’lı yıllarda Türk edebiyatı ‘ulusal’ bir ‘bileşim’ aramıyordu ki! Tıpkı Tanzimat edebiyatı gibi, çeşitli Batılı edebiyatlara özeniyordu. ... Önemli olan, çeviri olayına nasıl yaklaştığımız, o sıralar, ‘klasikler’ çevrilecek deniyor, fakat ağırlık Yunan/Latin klasiklerine, Fransız, Alman, İngiliz klasiklerine veriliyor; göstermelik olsun diye, bir iki Mevlana, Şeyh Sadi vs. yayınlandı galiba, yayınlandı ama esamisi okunmuyor ki! Liselere Sophokles’i sokuyor, Mevlana’yı kapının dışında bırakıyor. Ne demek bu, sömürgelerde olduğu gibi Batılı ‘meteropol’ kültürüne başatlık tanımak, ana kültüre üvey evlat muamelesi yapmak değil mi?” (İlhan, 1999:131).

İnönü döneminde, Garipçiler-Birinci Yeniler ve Toplumsal Gerçekçiler adlarıyla edebiyat akımları ortaya çıkmıştır. Bu akımların ortaya çıkışında II. Dünya Savaşı’nın da etkisi söz konusudur. Garip edebiyat akımında Orhan Veli Kanık, Oktay Rifat Horozcu ve Melih Cevdet Anday bulunmuştur. Garipçiler, Marksizm’e yakın bir akım olan Sürrealizm akımından etkilenmiş, toplumun savaş ortamındaki psikolojik ve sosyal durumunu tahlil etmeye çalışmışlardır. Sanatı toplumun faydasına gören Garipçiler, şiirdeki kafiye ve vezin düzenini reddetmişler, konuşma diliyle şiirin daha etkili olduğunu düşünmüşlerdir. Bu akımın temsilcilerinin eserleri Varlık Dergisinde yayımlanmıştır (Çalışkan, 2010:160).

Garipçilerden Orhan Veli Kanık, dahil olduğu edebiyat akımıyla ilgili şu iddialarda bulunmuştur: “Şiir Türkiye’de doğuş halindedir... Bugüne kadar Türkiye’de hiçbir şekilde şiir yoktu” (Mumcu Ay, 2009:1243). Bu iddialar edebiyat çevrelerinde

uzun süren tartışmalara sebep olmuştur. Çünkü milli kültürün içinde şiirin bulunmadığını iddia etmek köklerinden uzaklaşmak anlamına gelmiştir.

İnönü dönemindeki diğer edebiyat akımı olan Toplumsal Gerçekçiler, Nazım Hikmet ve arkadaşlarının öncülüğünde ortaya çıkmıştır. Bu isimler arasında Cahit Irgat, Ceyhun Atif Kansu, Ömer Faruk Toprak, Nevzat Üstün, Enver Gökçe, Metin Eloğlu, Mehmet Kemal ve Ahmet Arif Hikmet sayılabilir (Sonsöz, 2010:49).

2.3.2.3.Halkevleri ve Halk Odaları

Halkevleri, Mustafa Kemal Atatürk döneminde 1932 yılında açılmış, dönemin kültür hayatına önemli katkılar sunan kültür kurumudur. Atatürk'ün ölümünden sonra aynı amaca hizmet etse de yapı ve içeriğinde birtakım değişiklikler yapılmıştır. Örneğin az nüfuslu yerleşim yerlerine Halk Odaları açılma fikri 1939 yılında gündeme gelmiş ve 1940 yılında ilk Halk Odaları açılmıştır. Kollara ayrılmış çalışma alanlarının bulunmadığı Halk Odalarında, Atatürk'ün portre resminin yanında İnönü'nün de portresinin olması zorunlu hale getirilmiştir. Atatürk dönemiyle İnönü döneminin Halkevleri özelinde bazı farklılıklarla gündeme gelmesi ve eleştirilmesi söz konusu olmuştur. Atatürk'ten sonra Halkevleri içinde merkezden taşraya verilmek istenen Batı tarzı kültür ve sanat eserleri, halkın tepkilerine neden olmuştur. Bu da Halkevleri'ne ilginin azalmasına yol açmıştır. Bir taraftan hümanist yaklaşım modeli söylemi bir taraftan merkezden gelen baskı halk nezdinde tezat oluşturmuştur (Şeker, 2006:18-24).

Bu dönem Halkevleri'nin müzik çalışmalarında Batı müziğine ağırlık verilmiş, Mozart, Vivaldi, Haydn, Schubert ve Çaykovsky'nin gibi Batılı bestekârların eserleri işlenmiştir. Aynı zamanda, halk müziği ile Batılı müzik anlayışı bir araya getirilerek piyano eşliğinde halk müziği çalma denemeleri yapılmıştır. Halkevleri'nde müziğin yanında, resim gibi diğer sanatsal alanlarda yarışmalar düzenlenmiş, bunların yanında İngiliz aydınlarının dahil olduğu konferanslar düzenlenmiştir. Dönemin siyasi atmosferinde pek çok eleştiri alan ve diğer partililerin etkinliklere katılmadığı bir ortama dönüşen Halkevleri, 1950 seçimleriyle Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi neticesinde tamamen kapatılmıştır (Şeker, 2006:110-120).

2.3.2.4. Köy Enstitüleri

Atatürk döneminde fikri alt yapısı oluşturulan ve İnönü döneminde uygulama alanı genişleyen Köy Enstitüleri, Cumhuriyet tarihinde çok işlevli kurumlarıdır. 17 Nisan 1940 tarihinde açılan bu kurumlar; köydeki okuma yazma bilmeyenleri gerekli temel eğitime kavuşturan, yetenekli olanları öğretmen olarak meslek sahibi bireyler haline getiren ve tekrar öğretmen ihtiyacı olan köylerde çalışmalarına fırsat veren kurumlardır. Bu enstitülerde hem teorik hem de uygulamalı eğitimler verilmiştir. Enstitülerde tarih eğitiminden tarıma, güzel sanatların çeşitli dallarından el işine, müzikten tiyatroya kadar pek çok alanda eğitimler yer almıştır (Şeker, 2006: 16-18; Kartal, 2008:24-25). Köy Enstitüleri'nin kuruluş amaçları şöyle sıralanmıştır:

- Köy öğretmeni ve diğer meslekler içerisinde, köye gerekli olacak elemanları yetiştirebilmek.
- Yeni öğretmen tipinin köyde önder rolü oynayabilmesi için, farklı bir öğrenim süreci ve yöntemini uygulayabilmek.
- Eğitim aracılığı ile tarımsal ekonominin rasyonelleştirilmesini sağlamak.
- Yalnızca öğrenim çağında olanlara okuma-yazma öğretmeye yönelik değil; halkı eğitmeye yönelik biçimde bir eğitim sistemi oluşturmak.
- Köylüyü ekonomik, toplumsal ve kültürel yaşamda etkin kılmak, bilinç düzeyini yükseltmeye çalışmak" (Gök, 2011: 122).

Yukarıdaki son maddede belirtilen amaç ile köylü maddi açıdan kalkınacak ve haliyle devlet de bundan kazançlı çıkacaktır. Attila İlhan bu konuda sert eleştirilerde bulunmuştur. Bu eleştirileri Kadir Şeker şöyle aktarmıştır:

"Attila İlhan'a göre, gerçekte kalkınma dünyanın hiçbir yerinde köyden başlamamış, sanayi kolları şehirlerde doğmuş, ama köy yaşamını derinden etkileyerek köye modern hayat olarak dönmüştür. Ona göre, nüfusu köyde tutmanın gelişmeyi sağlamadığını, bu durumun ancak insanların köylü ve çiftçi olarak kalmalarını sağladığını vurgulamaktadır. Diğer yandan Köy Enstitüleriyle Türkiye sanayisini kuramamış, tarım toplumu yapılmak istenmiştir. İlhan'a göre, gelişmek ve sanayileşmek ancak şehirleşme ile mümkündür" (Şeker, 2006:43).

Köy Enstitülerine karşı oluşan tepki, Atatürk'ün kültür politikasıyla İnönü'nün kültür politikası mukayese edilerek şöyle değerlendirilmiştir:

"Atatürk'ün kültür politikası milliyetçilik esasına göre oluşturulmuştur. Halkın büyük çoğunluğu Atatürk döneminin kültür politikalarını eleştirmemiş hatta desteklemiştir. Bunun en önemli nedeni kendilerini meselenin içinde ve muhatabı olarak bulmalarındandır. Oysa İnönü dönemi kültür politikalarının amacı, milliliğin terki, evrenselliğin kabulü olduğundan, Atatürk'ün politikaları ile çelişmiştir. Köy Enstitüleri, öğretmen yetiştirmek yerine aydın yetiştirmeyi ve hümanist politikaları tabana yaymayı amaçlamıştır. Hümanizmin temelinde insan sevgisi olmasına karşılık,

tanrının yerine insanı merkeze koyması geleneksel anlayış içinde geniş kitlelerce dinsizlik olarak yorumlanmıştır. Böylesi durumda halk, bu politikaları yürütmekte kararlı politikacıların ve aydınların fikirlerine ilgisiz kalmıştır” (Şeker, 2006:44).

Kapatılmasından önceki son dönemde Köy Enstitüleri hakkında üç farklı düşünce gelişmiştir. Bunlardan birinde, sol görüşlü gruplar içinde “Kemalizm” ideolojisinin uygulama alanı olarak görülmüştür. Ötekinde ise sağ ve muhafazakâr görüşlü gruplar içinde, komünizmin yaygınlaştırılmaya çalışıldığı yerlerdir. Kemal Tahir gibi sosyalist yazarlar tarafından da tek partililik ve faşistlik eylemlerinin mekânı olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda Köy Enstitüleri, toplumun büyük çoğunluğunun yaklaşmak istemediği bir kurum haline dönüştürülmüştür. Bu kurumlardan mezun olanların da aydın kimlikleriyle sol görüşlü gruplar içinde olmaları yukarıda iddia edilen görüşleri destekler mahiyettedir. Sonuçta Köy Enstitüleri Demokrat Parti döneminde 27 Ocak 1954 tarihinde kapatılmıştır (Şeker, 2006:45-46).

2.3.2.5. Radyo

Türkiye Cumhuriyeti kurulmadan önce radyo, telefon ve telgraf gibi iletişim hatlarının bulunmaması, Yeni Türk Devleti için kötü bir miras olarak düşünülmüştür (Kocabaşoğlu, 1983). Bu sebeple Cumhuriyet’in ilk yıllarında radyo ile halka ulaşma imkânı henüz yoktur. Bu durumu Hacı Veli Gök şöyle aktarmıştır:

“Türkiye’de ilk radyo yayınları özel bir şirket tarafından gerçekleştirilmiştir. “T.C. Havza-i Hükümeti Dâhilinde Telsiz Telefon Mürsile ve Ahize İstasyonları İşletme Ruhsatnamesi” ismiyle, 8 Eylül 1926’da Telsiz Telefon Türk Anonim Şirketi kurulmuştur. Böylece, Türkiye’de ilk radyo yayınlarına 1927’de İstanbul Stüdyosu’nda başlanmıştır. İlk yayınlar süre açısından günde dört-beş saat kadar süren yayınlardır. Radyo alanında bu şekilde başlayan gelişmeler 1930’lara gelindiğinde önemli bir mesafe kat etmiştir. 1936’da ülke genelinde 10.000 civarında radyo alıcısı görülmektedir” (Gök, 2011:80).

İnönü döneminde Atatürk dönemine göre radyo yayıncılığında gelişmeler yaşanmıştır. O dönem II. Dünya Savaşı sebebiyle haber alma işlevini yerine getiren radyodur. Ayrıca Matbuat Umum Müdürlüğü’ne bağlanan radyoya devlet bütçesinden maddi kaynak ayrılmıştır. Bu dönemde CHP tarafından halkın radyo dinlemesi teşvik edilmiş bu bağlamda Halkevleri’nde gruplar halinde radyo dinleme etkinlikleri gerçekleştirilmiştir. Bu dönemdeki radyo yayıncılığının

çoğunluğu haberlere ayrılmıştır. İnönü dönemi hümanist kültür politikalarının halk nezdinde kabul görmesi amacıyla radyonun işlevselliği kullanılmıştır. Batılı tarzda ve müzik ve tiyatro (temsil) yayınları radyoda sunulan yayınlardandır. 18 Ağustos 1936'da çıkarılan bir kararname ile Türkiye'de radyo devletin yönetimine geçmiştir (Kocabaşoğlu, 1983; Gök, 2011:80).

Radyonun yaygınlaştırılmasında teknik imkanların sınırlı olması ve bu konuda ihtiyaç duyulan deneyimli eleman eksikliğinden dolayı geniş kitlelere ulaştırılması hedeflenen radyo yayıncılığı, bu imkânı bulamamıştır.

“Yayınlanan Batı müziği, halkı memnun etmemiş, mevcut radyo cihazı sahipleri yayınlarını daha iyi dinleyebildikleri Mısır ve diğer Arap radyosu frekanslarına ayarlamak durumunda kalmışlardır. Bunun doğal bir sonucu olarak Arabesk tarz müzik, toplumun tabanında gelişerek yayılmaya başlamıştır. 7 Temmuz 1940'ta CHP, yabancı radyo kanallarının umuma açık yerlerde dinlenmemesini önermiş, fakat bunu engelleme adına girişimleri olmamıştır. Diğer yandan yabancı radyo kanallarını engelleyecek teknolojinin kurulamamış olması da devlet tarafından uygulanan kültür politikalarının tabana ulaştırılmasını zorlaştırmış ve istenen sonuç alınamamıştır” (Şeker, 2006:133).

Sonuç olarak İnönü döneminde radyodan beklenen karşılık bulunamamıştır. Türk toplumunda ilerleyen yıllarda Arabesk müzik etkisini göstermiş ve radyo yayıncılığı başka bir boyuta geçmiştir.

2.3.2.6. Sinema-Tiyatro-Resim

Türkiye'de ilk sinemanın 1906'da açılması ve ilk Türk filminin 1914 gösterimi ile Türk sinema tarihi başlatılmaktadır. (Şeker, 2006: 134) 1914 ile 1950 yılları arası Türk Sinemasının temellerinin atıldığı, “emekleme dönemi”dir. Bununla birlikte; “Özellikle 1923-1940 yılları arasında çekilen filmlerin konusu daha çok, Cumhuriyet taraftarlığı ve Milli Mücadele kahramanlıkları çevresinde oluşmuştur. Bu filmlerin temel vurgusu da kendi öz benliğimizi koruyarak çağdaşlaşmaktır fakat alınan kararlara rağmen Türk Sineması esas gelişmesini 1946'dan sonra göstermiştir” (Şeker, 2006:135). Sinemanın geliştirilmesi konusundaki çalışmaların çoğunluğu sonuçsuz kalmış ve halkın görsellikle eğlenceyi birleştirmesinde tiyatronun etkili olduğu düşünülmüştür:

“1938-50 yılları arası dönemde Türk sinema filmlerinin dünya sinema standardında ve istenilen düzeyde yapılamadığı gözlenmektedir. Bunun en önemli nedenleri arasında, araç-gereç temini ve yetişmiş eleman konusundaki sıkıntılardır. Daha

ziyade görsellik tiyatroyla giderilmek istenmiş, bu alana devlet fazla yatırım da yapmamıştır. Bundan dolayı Muhsin Ertuğrul dışında yerli yönetmen yetiştirilememiştir. Aynı zamanda yerli sinemanın alt yapısı oluşturulamamış ve ciddi senaryolar ortaya çıkarılamamıştır. Daha ziyade tiyatro kökenli sanatçılarla yaz aylarında çekilen filmlerle Türk seyircisine yerli sinema örnekleri sunulmaya çalışılmıştır” (Şeker, 2006:137-138).

İnönü döneminde kültür politikalarının sinema ile halka yansıtılma çabasından verim alınamamış, bunun yerine tiyatro ile kültürel gelişme amaçlanmıştır. Bundan dolayı tiyatro sanatı için çeşitli kurumlar ve organizasyonlar oluşturulmuştur. O dönemki öğrencilere tiyatro sevgisi aşılarmaya çalışılmıştır. 1935'ten sonra özel tiyatrolar kurulmuştur. Bu tiyatroların turnelerinde oynanacak oyunlar CHP ve devlet denetimine tabidir. O dönemde turnenin yapılacağı illerdeki Halkevleri oyunları izlemek ve takip etmekle görevlendirilmiştir. Buna rağmen halkın değerlerinin aşağılandığı bazı olaylar da yaşanmıştır. (Şeker, 2006:138-139). Bunlardan biri şöyledir:

“23 Şubat 1942 tarihinde Çankırı Halkevinde oynan temsilidir. Temsilde bir şehirli, köydeki amcasını medeni hayattan iyi bir gece ve eğlenceli bir alem yaşatacağı vaadiyle şehre çağırır. Sahneye iki koltuğunda kara kaplı iki kitapla, sarıklı cüppeli bir hoca getirilir ve köylü amcanın yanına oturtulur. Bu manzaradan hoşlanmayan köylü amca öfkelenir ve şehirli akrabasına dönerek, “bu eşek herifi, bu kaba herifi, bu ayı herifi yanıma oturtup bana hakaret etmek için mi beni çağırdın” diyerek ve kollarını hakaretle sallayarak yanından kalkıp gider. Olay halkın şikâyeti ile Çankırı Müftülüğünce Diyanet İşleri Başkanlığına bildirilmiş, dönemin Diyanet İşleri Başkanı Şerafettin Yaltkaya da temsilden duyduğu üzüntüyü Başbakanlığa arz ederek, hiçbir meslek sahibi bugünkü ve geçmişe ait kıyafetleri ile sahnelerde hakaret görmediği halde sadece din adamlarının tahkir edilmesi ve bunun tekrar edilip durmasının sıkıntısını anlatmıştır” (Şeker, 2006:139-140).

Yukarıda anlatılan olayın münferit bir olay olmadığını belirten Şeker, çalışmasında şu bilgileri de dipnotta belirtmiştir:

“Başka bir yazıdan anladığımız kadarıyla bu olaylar münferit yaşanmamıştır. Dönemin politikaları gereğince benzer hadiseler yurdun değişik yerlerinde görülmüştür. 23 Ocak 1939 tarih ve 97 sayılı yazı ile Ağrı Vilayeti'nde de böyle bir temsil verilmiş, durum Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından Başbakanlığa bildirilmiştir” (2006:140).

İnönü döneminde modern tiyatro temsilleri yapılırken bir yanda da Hacivat ve Karagöz oynatılmıştır. 1941'de konuyla ilgili halkbilimci ve yazarlardan yeni Karagöz oyunlarının yazılması isteğinde bulunulmuştur. Buna rağmen bütün yapılan çalışmalarla toplumun bir kesimi için yapıldığı algısı kırılmamış, halkın Batılı uyarlamadan ziyade yerli ve milli kültürel ürünlere karşı olan isteği azalmamıştır. Mustafa Kemal Atatürk'ün konuya olan hassasiyeti, İnönü döneminde gerçekleşmemiş ve tercüme ile uyarlama çalışmaları hız kesmemiştir.

Cumhuriyet'in kurulması ile devlet himayesine resim ve heykel gibi Batılı sanat dalları girmeye başlamış, 1926'da Türk Ressamlar Birliği güzel sanatları içine alacak Sanayi-i Nefise Mektebi, Millî Eğitim Bakanlığı'nın desteği ile kurmuştur. Sonrasında 1932'de Halkevlerinin kurulmasıyla diğer sanat dallarının yanında resimle de ilgilenilmiştir. Bu çalışmalar Atatürk'ün vefatından sonra devam etmiş hatta 1939 yılında Ankara'da bir resim sergisi açılmıştır. Başka şehirlerde de resim ve heykel sergileri düzenlenerek dereceye girenler devlet eliyle ödüllendirilmiştir. Bunun yanı sıra İnönü, kamu kurumlarında hem de Halkevlerinde Atatürk'ün portrelerinin yanına kendi resmini astırılmıştır. Aynı durum Atatürk büstleri için de geçerli olmuş, İnönü'nün büstleri Atatürk büstlerinin yanına konulmaya başlamıştır. İnönü'ye ait portre ve büstler Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle kaldırılmıştır (Şeker, 2006:141-149).

2.3.2.7. İsmet İnönü Dönemi Hükümet Programlarında Kültür Politikaları

Bu bölümde Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatından (1938) sonra Cumhurbaşkanı olan İsmet İnönü döneminde görev yapmış dokuz (9) hükümetin programı incelenmiştir. İncelemede öncelikle kültür, kültür politikalarının üzerinde durulmuş, ikinci olarak kültür işleri ve uygulamalara bakılmıştır. Son olarak doğrudan kültür kavramının kullanılmadığı cümle veya paragraflarda eğitim konusuna dahil edilen uygulamalar da görülmüştür. Dolaylı kültür politikaları olarak değerlendirilen dil ve eğitim alanlarındaki hedefler de incelemeye dahil edilmiştir.

2.3.2.7.1. İkinci Bayar Hükümeti (11.11.1938 – 25.01.1939)

İkinci Bayar Hükümeti 11.11.1938 ile 25.01.1939 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümet, Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatından hemen sonra kurulmuştur. Hükümet programında bir önceki hükümetin programında belirlenen hedeflere ulaşmak için çalışmalara devam edileceği belirtilmiştir (TBMM, 2013a:301-303).

2.3.2.7.2. Birinci Saydam Hükümeti (25.01.1939 – 03.04.1939)

Refik Saydam'ın Başvekil olduğu Birinci Saydam Hükümeti 25.01.1939 ile 03.04.1939 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin CHP'nin programını devam ettireceği belirtilmiş ve bu durum şöyle açıklanmıştır:

“Memleketimizin maddî refahı ve iktisadî kalkınması ancak kültür seviyemizin bunlarla muvazi olarak yürümesiyle mümkün olacaktır kanaatındayız. Türk çocuğunu daha ilk tahsil yasında iken mektebe alarak zekâ, istidad ve faaliyetine uygun bir silsile takib ettirmek memleketin ilim, sanat ve pratik hayat ve teknik faaliyet sahalarında görülen eleman ihtiyacını onların yetişkin varlıklar ile karşılamak maarif işlerinde tutacağımız esaslı yoldur. Bu yolda emin yürüyebilmek için, ilk tahsili öğretmen ve eğitmenlerimizle vermeğe çalışmakta devam edeceğiz. Mevcud liseleri, keyfiyetçe olgunlaştırmak ve yüksek tahsil müesseselerini tam hazırlayıcı mektebler haline getirmek emelindeyiz. Ankara, İstanbul üniversiteleri ile diğer yüksek tahsil mekteblerinin inkişafı yakından takib edilecektir. Türk çocuğunun ahlâkı temiz, ruhça ve bedence sağlam, milletine, vatanına, Cumhuriyete ve inkılâba sadık yetiştirmek maarifimizin baslıca hedefidir. Tarih ve dil inkılâbımızın millî ruhun doğusuna ve kuvvetlenmesine verdiği hızı arttıracacağız” (TBMM, 2013a:320).

Bu programda kalkınmada kültürün rolüne dikkat çekilmiş; yetişmiş insan gücü, öğretmen yetiştirme, okullaşma hızının artırılması ve yeni neslin milli kültür ile Cumhuriyet'in yeniliklerine bağlı olarak yetiştirilmesi üzerinde durulmuştur.

2.3.2.7.3. İkinci Saydam Hükümeti (03.04.1939 – 09.07.1942)

İkinci Saydam Hükümeti 03.04.1939 ile 09.07.1942 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümet zamanında bir önceki hükümet programına devam edileceği belirtilmiştir (TBMM, 2013a:340).

2.3.2.7.4. Birinci Saraçoğlu Hükümeti (09.07.1942 – 09.03.1943)

Mehmet Şükrü Saraçoğlu'nun Başbakan olduğu Birinci Saraçoğlu Hükümeti 09.07.1942 ile 09.03.1943 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programında yer alan “Arkadaşlar, Biz Türk'üz, Türkçüyüz ve daima Türkçü kalacağız. Bizim için Türkçülük bir kan meselesi olduğu kadar ve lâakal o kadar bir vicdan ve kültür meselesidir. Biz azalan ve azaltan Türkçü değil, çoğalan ve çoğaltan Türkçüyüz ve her vakit bu istikamette çalışacağız.” ifadeleri Türk milliyetçiliği vurgusu olarak dikkat çekicidir. Bunun dışında hükümetin

programında kültür ile ilgili başka ifadeye yer verilmemiştir (TBMM, 2013a:365-366).

2.3.2.7.5. İkinci Saraçoğlu Hükümeti (09.03.1943 – 07.08.1946)

İkinci Saraçoğlu Hükümeti 09.03.1943 ile 07.08.1946 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümet programı bir önceki hükümet programının devamı olarak belirtilmiştir. Bu hükümetin hedefi şöyle ifade edilmiştir: “Mamur bir Türk vatani, mesut bir Türk milleti, kuvvetli bir Türk Devleti; işte bizim hedefimiz bunlardır” (TBMM, 2013a:365-388).

2.3.2.7.6. Peker Hükümeti (07.08.1946 – 10.09.1947)

Mehmet Recep Peker'in Başbakan olduğu Peker Hükümeti 07.08.1946 ile 10.09.1947 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programında “milli servetlerin en değerlisinin milli zeka olduğu” belirtilmiş; programın “Milli Eğitim” başlıklı kısmında Türk gençliğinde milli duyguların kuvvetlenmesi, Türk tarihinin öğrenilmesi, Türk inkılabının benimsetilmesi, Köy Enstitülerinde verilen eğitimin yükseltilmesi, öğretmen ihtiyacının karşılanması, Ankara’da Milli Kütüphane’nin kurulması, Ankara Devlet Tiyatrosu binasının yapılması ve Yüksek Beden Terbiyesi Enstitüsü açılması konularında hedefler belirtilmiştir (TBMM, 2013a:423-424).

2.3.2.7.7. Birinci Saka Hükümeti (10.09.1947- 10.06.1948)

Hasan Saka'nın Başbakan olduğu Birinci Saka Hükümeti 10.09.1947 ile 10.06.1948 tarihleri arasında görev yapmıştır. “Hükümetin sürekli genel vazifeleri hakkında tafsilata girişmeyi faydalı bulmadık.” şeklinde belirtilen düşünceyle hükümet programının oluşturulmadığı belirtilmiştir (TBMM, 2013a:490).

2.3.2.7.8. İkinci Saka Hükümeti (10.06.1948 – 16.01.1949)

İkinci Saka Hükümeti 10.06.1948 ile 16.01.1949 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programı ekonomi ve askeri alanda yoğunlaşmış, kültürle ilgili hedeflere yer ayrılmamıştır (TBMM, 2013a: 589-592).

2.3.2.7.9. Günaltay Hükümeti (16.01.1949 – 22.05.1950)

Mehmet Şemsettin Günaltay'ın Başbakan olduğu Günaltay Hükümeti 16.01.1949 ile 22.05.1950 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programında; milli ekonomi, dünya barışı, Amerika'nın mali yardımının kullanılması konuları ele alınmıştır. Bu programda kültür ile ilgili hedefler yer almamıştır (TBMM, 2013a: 680-683).

2.3.3. Adnan Menderes Dönemi (1950-1960)

Cumhuriyet'in ilanından sonraki on beş yıllık süreçte, Türkiye Cumhuriyeti'nin kültür politikaları milli zemin üzerine evrensel bilgi ve yeniliklere açık yaklaşımlarla oturtulmuş, bununla birlikte devletin gelecekteki yol haritası belirlenmeye çalışılmıştır. Ancak Atatürk'ün ölümünden sonraki on iki yıllık dönemde, önceden belirlenen politika ve hedeflerde bazı değişiklikler meydana gelmiş, devletin kültür politikalarında milli kimlikten uzaklaşarak Yunan-Latin merkezine yakın Batılılaşma düşüncesi ağır basmıştır.

Türkiye'de II. Dünya Savaşı sonrasında birçok parti kurulmuş olsa da çok partili çok partili rejime 1946'da Demokrat Parti'nin kurulmasıyla geçilmiştir. Partinin kuruluşu kısaca şöyledir: Büyük toprak sahiplerinin o dönem gündemde olan Çiftçiyi Topraklandırma Kanununa verdikleri itiraz önergesi reddedilince Adnan Menderes, Celal Bayar, Fuat Köprülü, Refik Koraltan gibi isimlerden oluşan "Dörtlü Takrir" adlı grup demokrasiye aykırı yönetim biçimini eleştiren yazılar yazmış ve bunun neticesinde bahsi geçen gruptaki isimlerin CHP parti üyeliklerine İsmet İnönü tarafından son verilmiştir. CHP içinden çıkan bu isimler 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti adında yeni bir siyasi parti kurmuştur (Çatalbaş,

2014; Aslan, 2017). 1946 yılındaki DP'nin hazırladığı seksen beş maddelik parti programında yer alan on üçüncü maddede şu ifadeler yer almıştır:

“Yurttaşlar arasında müşterek bir tarihin yarattığı kültür ve ülkü birliğine dayanan ve her türlü ayırıcı temayülleri reddeden bir milliyetçilik telakkisine bağlıyız. Partimiz, bütün yurttaşları din ve ırk farkı gözetmeksizin, Türk sayar ve Türk olmanın bütün haklarına sahip tanır. Kanunî vazifelerini yerine getiren her ferde iyi bir yurttaş gözüyle bakarız. Bu ana görüşlerin tatbikatta yer bulmasına dikkatle çalışacağız. Eğitim ve öğretim müesseselerimizi böyle bir milliyetçilik idealinin tahakkukunda vazifeli saymaktayız (1946:3-4).”

Bu madde ile DP'nin Türklerin geçmişine dayanan milli tarih ve milli kültür anlayışı ile yoğrulmuş bir milliyetçilik düşüncesini merkeze alarak eğitim ve kültür hayatını şekillendireceği anlaşılmıştır. Bu düşünce aynı zamanda bir önceki siyasi dönemde İnönü iktidarının politika anlayışında halkın arasında ekonomik, sosyal ve kültürel ayrımı doğuran eylemlerin tamamını ortadan kaldırmayı amaçlamak olarak da görülebilir.

DP'nin parti programındaki 14. Maddede devletin yönetim biçimi ve din ile ilgili görüşlere yer verilmiştir. DP'nin siyasetine dinin karıştırılmayacağını ancak dine ve dini uygulamalara da karşı olunmayacağını ifade eden madde şöyledir:

“Partimiz laikliği devletin siyasette dinle hiçbir ilgisi bulunmaması ve hiçbir din düşüncesinin kanunların tanzim ve tatbikinde müessir olmaması manasında anlar ve laikliğin din aleyhtarlığı şeklindeki yanlış tefsirini reddeder; din hürriyetini diğer hürriyetler gibi insanlığın mukaddes haklarından tanır. Gerek dinî tedrisat meselesi ve gerekse din adamlarını yetiştirecek müesseseler kurulması hususunda mütehasıslar tarafından esaslı bir program hazırlanması zaruridir. Üniversite içinde yer alacak İlahiyat Fakültesi ve ilmî mahiyette mümasil müesseseler, Millî Eğitim Bakanlığı'nın bu kabil müesseseleri gibi muhtar olmalıdır. Dinin siyaset aleti olarak kullanılmasına, yurttaşlar arasında sevgi ve tesanütü bozacak şekilde propaganda vasıtası yapılmasına, serbest tefekküre karşı taassup duygularını harekete getirmesine müsamaha olunmamalıdır” (1946: 4).

Bu madde ile, yine eski dönemden kalma CHP'nin uyguladığı dini baskılama ve düzenleme gibi hareketlerin devam etmeyeceği, dini inancın gereklerinin bir özgürlük alanı olarak bırakılacağı ve bunun yanında din eğitimi verilecek okullarında modern yaklaşımlarla geliştirileceği belirtilmiştir.

14 Mayıs 1950'deki seçimlerden %53,3 oranında oy alan DP birinci parti olarak çıkmıştır. Sonrasında Celal Bayar Cumhurbaşkanı, Adnan Menderes ise Başbakan olarak göreve başlamıştır. (Girit vd. 2010: 270-271; Şeyhanlıoğlu, 2020:1371). Seçim zaferi ile halkın da ilgisi DP ve onun yeni politikaları üzerine artmaya başlamıştır. Önceki dönemden CHP'ye olan öfke bir tepki oyuna sebep olurken DP kurucularının içinde bulunan hem Atatürkçü düşünceye sahip kişiler

hem de dinine bağılı kesimi temsilen bulunduğuna inanılan kişiler sayesinde DP'nin seçmenin geneliyle olan bağında olumsuzluk görülmemiştir. (Eroğul, 2003).

2.3.3.1. Eğitim

Bu dönemdeki kültür politikalarının eğitim boyutuyla ilgili kısmı şöyle özetlenebilir:

1930'da kapanan İmam Hatip Kursları 1949'da CHP'nin kaybettiği seçmeni yeniden kucaklama politikası gereği yeniden açılmıştır. DP döneminde bu kurslar İmam Hatip Okullarına dönüştürülmüştür. 1950'den sonra DP'nin siyasi programında belirttiği din dersleri seçmeli olmaktan çıkarılarak zorunlu ders programı içine alınmıştır. CHP'ye bağılı kurumlar olan Halkevleri 1951'de kapatılmış ve kurumun bütün mal varlığı devlete aktarılmıştır. 1953-1954 yıllarında öğrenci ve öğreticiye esneklik vermeyi amaçlayan sosyal faaliyetlerin artırıldığı Deneme Okulları, İstanbul ve Bolu'da açılmıştır. Öğretmen yetiştirmede tek bir düzenin hâkim olması hedeflenerek 1954 yılında Köy Enstitüleri resmen kapatılmıştır. Yine bu dönemde ekonomik kalkınmayı amaçlayan eğitim politikası gereği yükseköğretime önem verilmiştir. (Çatalbaş, 2014: 50-80,110-130: Aslan, 2017: 137-145). DP programı 38. Maddede bu politika şöyle anlatılmıştır:

“Yüksek Öğretim meselesinde keyfiyete önem verilmesi lüzumuna kaniyiz. Bütün yükseköğretim kurullarımızın bu esasa göre takviyesini ve garptaki benzerleri seviyesine eriştirilmesini istiyoruz. Üniversiteler, ilmi ve idari muhtariyete sahip olmalıdırlar. Muhtelif ilim şubelerinde çalışmak üzere, üniversite içinde araştırma enstitüleri kurulmasını ve memlekete ait araştırmalara bilhassa önem verilmesini istiyoruz” (DP Programı, 1946:11).

1953 yılında Doğu Üniversitesi'nin kurulmasıyla ilgili bir kanun çıkarılmış ve Erzurum'da üniversite açılmıştır. 1957'de Atatürk Üniversitesi olarak adı değiştirilmiştir. 1955'te İzmir'de Ege Üniversitesi, Trabzon'da Karadeniz Teknik Üniversitesi açılmıştır. 1957'de ülkenin ve yakın Ortadoğu komşularının teknik eleman ihtiyacını karşılaması amaçlanarak Ankara'da Orta Doğu Teknik Üniversitesi kurulmuştur. (Oğuz, 2010: 113-125).

2.3.3.2. Sanat

Demokrat parti eğitimde olduğu gibi sanatsal faaliyetlerin de gelişmesine önem vermiştir. Bu konuda Demokrat Parti Programınının 39. Maddesinde şu ifadeler yer almıştır:

“İlmin, tekniğin, güzel sanatların gelişmesini sağlamak için bütün vasıta ve tedbirlere başvurmak, bu cümleden olarak ehliyet ve istidatların teşvik etmek, kütüphaneler, müzeler, tiyatrolar ve konservatuarlar kurmak, ciddi neşriyata yardımda bulunmak Türk dilinin milli bünyesine uygun olarak, süratle gelişmesi yolundaki çalışmalara yardım etmek, kısaca yurdumuzda milli ve insani kültür seviyesinin yükselmesini sağlayacak her faaliyeti desteklemek, kanaatimizce devletin başlıca vazifelerindedir. Ancak ilmin, sanatın ve her türlü fikir hareketlerinin, siyasi ve idari müdahalelerden uzak kalmasını, demokrasinin değişmez bir esası olarak kabul ediyoruz.” (DP Programı, 1946:11-12).

Müzik ve tiyatro çalışmaları için önem arz eden Musiki Muallim Okulu, 1939 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü'ne bağlanmış, 1940 yılında Devlet Konservatuvar Kanunu çıkarılmıştır. Bu dönemde konservatuvara bağlı folklor derleme faaliyetleri ile folklor arşivi kurulması için çalışmalar hızlanmıştır. Bela ve Gerek Bartok gibi Batılı uzmanların tavsiyeleri ile 1937 yılından 1952'ye kadar musiki arşivi oluşturulmuştur. Muzaffer Sarısözen, Halil Bedii Yönetken ve Mahmut Ragıp Gazimihal tarafından yönetilen bu çalışmalar 1952'den sonra devam ettirilememiştir. 1950'den itibaren devlet destekli sanatsal çalışmaların yanında özel teşebbüslerin bu alanda çalışmaya başlaması ve kültür sanat festivalleri Türkiye'de modern sanatın gelişmesinin önemli bir basamağı sayılmıştır. 1960'lı yıllarda Anadolu mitolojik kültürünün de etkisinde kalınarak çini, kilim, hat, karagöz ve minyatür gibi geleneksel sanatlarla uğraşan sanatçı sayısından artış gözlenmiştir. Bedri Rahmi atölyesi dönemin önemli sanatsal icra merkezidir. Anıtkabir çalışmaları bu dönemde başlamış, aynı zamanda bu çalışmalar heykel sanatçılarının uygulama alanı olmuştur. Anıtkabir'e yirmi dört aslan figürü ile çok sayıda kabartma yapılmıştır. Aynı heykel ve kabartma işçilikleri İzmir Fuarı'na da uygulanmıştır (Çatalbaş, 2014: 83-105; Aslan, 2017:147-154).

DP'nin dini konulardaki hassasiyetinin gereği olarak 1950'den sonra her cuma sabahı Ankara Radyosu'ndan Kur' an-ı Kerim yayını ve kandil gecelerinde mevlit yayını yapılmış, halkın dini vecibelerini yaşama arzusuna cevap verilmiştir. DP'nin din politikasında dinde herhangi bir baskı unsuruna yer verilmeden

milliyetçilikle harmanlanmış bir düşünce yer almıştır. Bu düşünce ilerleyen zamanlarda muhafazakarlık olarak görülmüştür (Aslan, 2017:156-161).

Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatı sonrası CHP'de Atatürk'ün düşünceleri geri planda kalmış, yerine İnönü ve onun politikaları öncelenmiştir. Atatürk'ün politikalarından uzaklaşıldığına dair oluşan algıyı DP kendi lehine çevirmek istercesine, 1953 yılında yapımı tamamlanan Anıtkabir'e 10 Kasım günü Atatürk'ün naaşını taşımıştır. Bu durum DP ve yöneticilerin Atatürk'e bağlılık bildirmeleri olarak değerlendirilmiştir. Yine aynı düşüncelerle İsmet İnönü'nün portre resimleri resmî kurumlardan kaldırılarak sadece Atatürk portrelerinin asılması karara bağlanmıştır (Çatalbaş, 2014:128; Yücel, 2001).

Marshall Planı dahilinde Türkiye'ye ekonomik destek sağlanmış ve tarımda makineleşme artmış, bu da kentlere göçü tetiklemiştir. Ayrıca plansız kentleşmenin ilk örnekleri bu dönemde başlamıştır. Ancak kent hayatında sosyal mekanların sayısında artış yaşanmıştır. Yabancı kültürlerin somut etkisi kitap, gazete ve araç gereç bazında daha çok hissedilmiştir (Aslan, 2017:128,154-156).

2.3.3.3. Adnan Menderes Dönemi Hükümet Programlarında Kültür Politikaları

Bu bölümde; Adnan Menderes'in Başbakan olduğu ve kendisi tarafından kurulan beş (5) hükümetin görev yaptığı, 1950 ile 1960 arası dönemin hükümet programları incelenmiştir. İncelemede öncelikle kültür, kültür politikalarının üzerinde durulmuş, ikinci olarak kültür işleri ve uygulamalara bakılmıştır. Son olarak doğrudan kültür kavramının kullanılmadığı cümle veya paragraflarda eğitim konusuna dahil edilen uygulamalar da görülmüştür. Dolaylı kültür politikaları olarak değerlendirilen dil ve eğitim alanlarındaki hedefler de incelemeye dahil edilmiştir.

2.3.3.3.1. Birinci Menderes Hükümeti (22.05.1950 – 09.03.1951)

Adnan Menderes'in Başbakan olduğu Birinci Menderes Hükümeti 22.05.1950 ile 09.03.1951 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümet programında uzun bir

dönem hükümeti elinde bulunduran CHP'nin politikaları eleştirilmiş ve eğitim ile ilgili milli esaslara dayalı eğitim sisteminin bütün ülkeye yayılması amaçlanmıştır. Bu programda doğrudan kültür ile ilgili herhangi bir politika yer almamıştır (TBMM, 2013b:757).

2.3.3.3.2. İkinci Menderes Hükümeti (09.03.1951 – 17.05.1954)

İkinci Menderes Hükümeti 09.03.1951 ile 17.05.1954 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümet programında, eğitimin tek bir düzende ilerlemesi, teknik okullarda piyasanın ihtiyacı olan meslek alanlarında usta yetişmesi için kursların düzenlenmesi, Doğu'da bir üniversitenin açılması, gençliğe "Vatan" ideali etrafında toplanmak üzere milli bir ruhun aşılması konularında hedefler belirtilmiştir. Bu program bir önceki dönemin devamı niteliğini taşımıştır. (TBMM,2013b:927).

2.3.3.3.3. Üçüncü Menderes Hükümeti (17.05.1954 – 09.12.1955)

Üçüncü Menderes Hükümeti 17.05.1954 ile 09.12.1955 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümet programının başında, Üçüncü Menderes Hükümeti'nin programında herhangi bir yeniliğin bulunmadığı, önceki programın devam edeceği, seçim çalışmalarında memleketin her noktasında bunların duyurulduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla bu programda, kültür konusunda bir hedef de yer almamıştır (TBMM, 2013b:1010).

2.3.3.3.4. Dördüncü Menderes Hükümeti (09.12.1955 – 25.11.1957)

Dördüncü Menderes Hükümeti 09.12.1955 ile 25.11.1957 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümet programında 1950'den beri devam eden DP hükümetleri ile birbirinin devamı olan programların izlendiği belirtilmiştir. Bu programda eğitim ve kültür ile ilgili bir politikaya yer verilmemiştir (TBMM, 2013b:1088).

2.3.3.3.5. Beşinci Menderes Hükümeti (25.11.1957 – 27.05.1960)

Beşinci Menderes Hükümeti 25.11.1957 ile 27.05.1960 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programında okullardan sağlık kurumlarına ziraat alanından güvenlik ve adli sisteme kadar bütün alanlarda milletin ihtiyaçlarına göre yeniliklerin yapıldığı belirtilmiştir. Daha önceki Menderes Hükümetleri'nin programlarının devamı niteliğinde olduğu ifade edilmiştir. Bu hükümet programında doğrudan kültür ile ilgili herhangi bir politika yer almamıştır (TBMM, 2013b: 1205-1206).

2.3.4. Planlı Dönem (1960-1980)

1961-1980 yılları arasındaki döneme Planlı Dönem denmesinin sebebi bu dönemde devlet yönetimine yapılan askeri müdahale ve yine bu dönemde planlanan beşer yıllık kalkınma planlarının uygulanmasıdır. Bu dönem iki askeri darbe arasında yaşanan yirmi yıllık bir süredir. Askeri darbelerin devlet yönetimine verdiği etki, ayrıca bu dönemin "1961 Demokrasisi" olarak tanımlanmasını da beraberinde getirmiştir. Bu dönemde 1961 Anayasası hazırlanmış 1960 darbesi ve 1980 darbesi arasında yürürlükte kalmıştır. Bu Anayasa 1950-1960 dönemindeki uygulamalara bir tepki niteliğinde hazırlanmıştır. Bu Anayasa ile TBMM'ye birçok farklı siyasi parti girmiş, muhalif seslerin bir arada olduğu demokratik bir ortam sağlanmaya çalışılmıştır. CHP ve DP'nin yanında TBMM'ye giren siyasi partiler Türkiye İşçi Partisi (TİP), Milli Nizam Partisi (MNP)'dir. 1969 yılında siyasi arenaya eski adı Köylü Millet Partisi (KMP) olan Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) girmiştir. Bunlardan Milli Nizam Partisi (MNP)'nin 1970 yılında iktidardaki Adalet Partisi (AP)'ne tepki olarak kurulduğu belirtilmiştir (Özdemir,1989: 220-225, 247; Oğuz, 2010:142-143).

1961 Anayasası'nın Yürütme İkinci Bölüm IV. Kısımındaki 41.Maddede "İktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek; bu maksatla, millî tasarrufu artırmak, yatırımları toplum yararının gerektirdiği önceliklere yöneltmek ve kalkınma plânlarını yapmak Devletin ödevidir." (T.C 1961 Anayasası) denilerek ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın birlikte

yürütülmesi ile birlikte kalkınma planlarının bundan sonraki süreçte resmi boyutta devamlılık arz edeceği bilgisi yer almıştır. Ayrıca 129. Maddede; “Devlet Planlama Teşkilatı” adıyla yeni bir kurumun kurulması ve bu kurumun görevlerine dair bilgiye verilmiştir. Bu madde şöyledir:

“İktisadî, sosyal ve kültürel kalkınma plâna bağlanır. Kalkınma bu plâna göre gerçekleştirilir. Devlet Plânlama Teşkilâtını kuruluş ve görevleri, plânın hazırlanmasında, yürürlüğe konmasında, uygulanmasında ve değiştirilmesinde gözetilecek esaslar ve plânın bütünlüğünü bozacak değişikliklerin önlenmesini sağlayacak tedbirler özel kanunla düzenlenir” (T.C 1961 Anayasası).

2.3.4.1. Kültür Bakanlığı'nın Kuruluşu ve Gelişimi

Bu dönemin kültür ile ilgili en önemli olayı Kültür Bakanlığı'nın kuruluş sürecidir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Millî Eğitim Bakanlığı'nın yetki alanı içerisinde değerlendirilen kültür işleri, çeşitli kurumsal çatılarının altında yönetilmiştir. Bu durum şöyle özetlenebilir:

“Ulusal kültürümüzü araştırmak, değerlendirmek, yaşatmak ve geliştirmek görevi 2287 sayılı yasa ile Millî Eğitim Bakanlığına görev olarak verilmiştir. 2287 sayılı yasayı değiştiren 4113 ve 4926 sayılı yasalarla Millî Eğitim Bakanlığı içerisinde kültür hizmetlerini yürütecek birimler kurulmuş, 1965 yılında da 5439 sayılı yasa gereği olarak bu birimler Kültür Müsteşarlığında toplanmıştır. 13 Temmuz 1971 gün ve 4/553 sayılı Cumhurbaşkanlığı tezkeresiyle Kültür Bakanlığı kurulmuş ve kültür işlerinin yürütülmesi ile görevlendirilmiştir. 7 Haziran 1972 tarihli bir kararla tekrar Müsteşarlığa dönüştürülüp Başbakanlığa bağlanmıştır. 17 Kasım 1974 gün ve 4-1040 sayılı Cumhurbaşkanlığı tezkeresi ile Kültür Bakanlığı yeniden kurulmuş, 25 Kasım 1974 tarih ve 4-1060 sayılı tezkere ile Başbakana ve Başbakanlığa verilmiş olan Kültür Müsteşarlığı ile ilgili görev, yetki ve sorumluluklar Kültür Bakanına ve Bakanlığa devredilmiştir. 21 Haziran 1977 gün ve 4-619 sayılı Cumhurbaşkanlığı tezkeresi ile Bakanlık Millî Eğitim Bakanlığı ile birleştirilerek Millî Eğitim ve Kültür Bakanlığı durumuna gelmiştir. 21 Temmuz 1977 gün ve 4-729 sayılı Cumhurbaşkanlığı tezkeresiyle de Kültür Bakanlığı yeniden kurulmuş, Millî Eğitim ve Kültür Bakanlığında ve Bakanına daha önce verilen yetki, görev ve sorumluluk Kültür Bakanlığında ve Bakanına devredilmiştir. 4 Aralık 1983 gün ve 13251 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 187 sayılı KHK ile Kültür Bakanlığı, Turizm Bakanlığı ile birleştirilerek Kültür ve Turizm Bakanlığı adını almıştır. Bakanlar kurulunun 24.01.1989 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan 354 sayılı KHK ile Kültür ve Turizm Bakanlığı ayrı iki bakanlık haline getirilmiştir. Son olarak 06.11.1989 gün ve 20334 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 379 sayılı KHK ile Kültür Bakanlığı, merkez birimleri yeniden belirlenmiştir” (Can:1998:60).

2.3.4.2. Planlı Dönem Hükümet Programlarında Kültür Politikaları

Bu dönem 27 Mayıs 1960 ve 12 Eylül 1980 tarihlerinde gerçekleştirilen iki askeri darbe arasındaki yirmi yıllık dönemdir. 1960-1980 döneminde TBMM'ye yirmi

(20) farklı hükümet programı sunulmuştur. Bu dönemde dört koalisyon hükümeti kurularak Türk siyasetinde ilklerin yaşandığı bir dönem olarak tarihe geçmiştir. Bu dönem içerisindeki hükümet programları incelenmiş ve içerisinde kültür ve kültür politikasını kapsayacak ifadeler bulunan programlara bu bölümde yer verilmiştir. Bunun dışında yine dil ve eğitim alanındaki hedefler de dolaylı kültür politikaları olarak incelemeye dahil edilmiştir.

2.3.4.2.1. Birinci Gürsel Hükümeti (30.05.1960 – 05.01.1961)

Cemal Gürsel'in Başbakan olduğu Birinci Gürsel Hükümeti 30.05.1960 ile 05.01.1961 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programında eğitim ile ilgili şu ifadeler yer almıştır:

“Milli Eğitim teşkilat ve programlarımızı, bugünkü istikrarsız halinden kurtarmak, en acele işlerimiz arasındadır. Mâarifimizin muhtaç olduğu nizam içinde ve belli metotlarla çalışan medeni ve milli bir müessese haline getirmeye matuf olmak üzere, gerekli inceleme ve araştırmalara başlamak, gelecek iktidarlara bu istikamette hazırlıklar bırakmak, başlıca arzularımızdandır. Milli Eğitimi durgun halinden çıkarıp yapıcı ve başarıcı bir vafsa ulaştırmak amacımızdır” (TBMM, 2013b: 1314).

Bu hükümet programında doğrudan kültür ile ilgili bir politikaya yer verilmemiştir.

2.3.4.2.2. İkinci Gürsel Hükümeti (05.01.1961 – 20.11.1961)

İkinci Gürsel Hükümeti 05.01.1961 ile 20.11.1961 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programı ilan edilmemiştir (TBMM, 2013b:1319).

2.3.4.2.3. Sekizinci İnönü Hükümeti (20.11.1961 – 25.06.1962)

Sekizinci İnönü Hükümeti 20.11.1961 ile 25.06.1962 tarihleri arasında görev yapmıştır ve bu dönemin ilk koalisyon hükümetidir. Bu hükümetin programında “Kültür ve sanat faaliyetlerimiz, mahdut zümrelere değil, en geniş halk kütlelerine hitap edecektir.” ifadesi yer almıştır. Bu genel ifade ile kültürel faaliyetlerin tabana yayılarak halk tarafından benimsenmesi amaçlanmıştır. Bununla birlikte milli kalkınmayı hızlandırmak için gençlerin eğitimine önem verilmesi, ilköğretimin on yılda tamamlanmasının gerekliliği, ara eleman yetiştirilmesi, halk eğitim

kurslarının açılması, bilim adamı ve araştırmacı desteğinin sağlanması gibi konular üzerinde durulmuştur (URL-10).

2.3.4.2.4. Dokuzuncu İnönü Hükümeti (25.06.1962 – 25.12.1963)

Dokuzuncu İnönü Hükümeti 25.06.1962 ile 25.12.1963 tarihleri arasında görev yapmıştır ve bu dönemin ikinci koalisyon hükümetidir. Bu hükümetin programında bir önceki hükümet programındaki konular yeniden ele alınmıştır. Bunlara ek olarak her alanda özel girişimcilere verilecek destekten bahsedilmiş, özel okulların açılmasında devlet desteğinin sağlanması hedeflenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kalkınma planının hazırlanmasına bu dönemde karar verilmiş, 1963-1967 Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı bu dönemde hazırlanmaya başlanmıştır. Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunun açılış çalışmalarının hızlandırılması planlanmıştır (URL-11).

2.3.4.2.5. Onuncu İnönü Hükümeti (25.12.1963 – 20.02.1965)

Onuncu İnönü Hükümeti 25.12.1963 ile 20.02.1965 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümet programında, "Kamu hizmetleri içinde, kültürel ve sosyal kalkınmanın olduğu kadar iktisâdi kalkınmanın da hem ortamı hem de aracı olarak milli eğitime öncelik tanımaktayız." ifadeleri ile eğitimle elde edilebilecek kazanımlardan bahsedilmiştir. Bunun yanında Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı sosyal düzenin milli kültürel değerler etrafında şekillenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca Birleşmiş Milletler'e yeni katılan genç Afrika ülkeleriyle siyasi, ekonomik ve kültürel iş birlikleri hedeflenmiştir (URL-12).

2.3.4.2.6. Ürgüplü Hükümeti (20.02.1965 – 27.10.1965)

Ürgüplü Hükümeti, Başbakan Suat Hayri Ürgüplü'nün Başbakanlığında 20.02.1965 ile 27.10.1965 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümet programında; İran ve Pakistan'la CENTO (Bağdat Paktı – Merkezi Antlaşma Teşkilatı) dahilinde kurulan ilişkilerin kültürel sahada devamlılığına vurgu

yapılmıştır. Latin Amerika memleketleri ile siyasi, iktisâdi, kültürel işbirliği yapmanın amaçlandığı belirtilmiştir (URL-13).

2.3.4.2.7. Birinci Demirel Hükümeti (27.10.1965 – 03.11.1969)

Birinci Demirel Hükümeti 27.10.1965 ile 03.11.1969 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programında; kültür seviyesi yüksek vatandaşın yetişmesi için gayret edileceğine; ekonomik, sosyal ve kültürel sebeplerden oluşan kaçakçılığın önleneyeğine; Japonya ile kültürel iş birliklerinin yapılmasının önemine ve memleketin bütün eğitim ve kültür kurumlarının Türk Silahlı Kuvvetleri'nin emrinde olduğuna vurgu yapılmıştır (URL-14).

2.3.4.2.8. İkinci Demirel Hükümeti (03.11.1969 – 06.03.1970)

İkinci Demirel Hükümeti 03.11.1969 ile 06.03.1970 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programında; kültür ve gençlik işlerinin ayrı bakanlıklar halinde idare edilmesi uygun görülmüş ve Kültür Bakanlığı'nın kuruluş çalışmaları başlatılmıştır. Milli kültür unsurların gelecek nesillere tanıtımı için planlamalar yapılmıştır. Türk kültür ve sanat eserlerinden seçilecek Bin Temel Eser Projesinin bu dönemde tamamlanması amaçlanmıştır. İmar projelerinin hayata geçirilmesiyle kentlerin sosyal ve kültürel ihtiyaçlarının giderilmesi ve ev kadınları için sosyal ve kültürel hizmetlerin artırılması hedeflenmiştir (URL-15).

2.3.4.2.9. Üçüncü Demirel Hükümeti (06.03.1970 – 26.03.1971)

Üçüncü Demirel Hükümeti 06.03.1970 ile 26.03.1971 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programında; bir önceki programda yer alan hedefler tekrar edilmiş, Kültür Bakanlığı'nın Milli Eğitim'den ayrılmasının gerekliliği bir kez daha vurgulanmıştır. Bunun yanında ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma hükümetin ana hedefi olarak belirlenmiştir (URL-16).

2.3.4.2.10. Birinci Erim Hükümeti (26.03.1971 – 11.12. 1971)

İsmail Nihat Erim'in Başbakan olduğu Birinci Erim Hükümeti 26.03.1971 ile 11.12. 1971 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programında; pek çok alanda reform hareketinin başlayacağı bildirilmiş, önceki hükümetlerin programında da yer verilen Kültür Bakanlığı'nın kurulmasının gerektiği bir kez daha ifade edilmiştir. Bunun sonucunda Kültür Bakanlığı 14.07.1971'de kurulmuş ve TBMM dışından Talat Halman bu tarihten itibaren 11.12.1971'e kadar Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Kültür Bakanı olarak görev yapmıştır (URL-17).

2.3.4.2.11. İkinci Erim Hükümeti (11.12.1971 – 22.05.1972)

İkinci Erim Hükümeti 11.12.1971 ile 22.05.1972 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programında; televizyon imkanından on sekiz milyon vatandaşın faydalanacağı ve bunun milli kültür hizmeti olarak yürütüleceği ifade edilmiştir (URL-18).

2.3.4.2.12. Melen Hükümeti (22.05.1972 – 15.04.1973)

Ferit Melen'in Başbakan olduğu Melen Hükümeti 22.05.1972 ile 15.04.1973 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programında; 12 Mart Muhtırasının ardından askeri baskı ve olağanüstü şartlar içinde kurulmuş olduğu belirtilmiş, hükümetin ileride yapılacak seçimlere kadar ülkeyi idare etmesi amaçlanmıştır (URL-19).

2.3.4.2.13. Talu Hükümeti (15.04.1973 – 26.01.1974)

Mehmet Naim Talu'nun Başbakan olduğu Talu Hükümeti 15.04.1973 ile 26.01.1974 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programında yıkıcı ve bölücü faaliyetlerin ortadan kaldırılması amaçlanmıştır. Arap ülkeleriyle kültürel alanda iş birlikleri planlanmıştır (URL-20).

2.3.4.2.14. Birinci Ecevit Hükümeti (26.01.1974 – 17.11.1974)

Bülent Ecevit'in Başbakan olduğu Birinci Ecevit Hükümeti 26.01.1974 ile 17.11.1974 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programında iç ve dış turizmin kalkınmadaki ekonomik, sosyal ve kültürel katkılarından yararlanılması amaçlanmıştır (URL-21).

2.3.4.2.15. Irmak Hükümeti (17.11.1974 – 31.03. 1975)

Mahmut Sadi Irmak'ın Başbakan olduğu Irmak Hükümeti 17.11.1974 ile 31.03.1975 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu dönemde Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi tarihinde görevlendirilmiş ikinci Kültür Bakanı TBMM dışından Hayriye Ayşe Nermin Neftçi'dir. Bu dönemin hükümet programında; yeniden kurulmuş olan Kültür Bakanlığı'nın milli kültürü, sanatı, değerleri korumak ve geliştirmek amacını gütmesi; yurt dışındaki vatandaşların kültürel ihtiyaçları gidermesi, yurt dışında Türk kültürünü ve varlığını tanıtması planlanmıştır. Ayrıca Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yeni bakanlığın kuruluş kanunu tasarısının da yer alacağı ifade edilmiştir (URL-22).

2.3.4.2.16. Dördüncü Demirel Hükümeti (31.03.1975 – 21.06.1977)

Dördüncü Demirel Hükümeti 31.03.1975 ile 21.06.1977 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programında; "Türk Milletinin bütün ferdlerini, kaderde, kıvançta ve tasada ortak bölünmez bir bütün halinde milli şuur ve ülküler etrafında toplayan; aziz ve büyük milletimizin, dünya milletler camiasının şerefli bir üyesi olarak, milli birlik ruhu içinde daima yüceltilmesini amaç bilen Türk Milliyetçiliği Hükümetimizin ilham kaynağıdır." ifadeleri dikkat çekicidir. Bu ifadelerle halkın tamamını kapsayacak bir yaklaşım ve düşünce geliştirilmiş olduğu söylenebilir. Ayrıca "Milletimizi tarih boyunca ayakta tutan milli ve manevi değerlere bağlı ve saygılı olarak ve bunlardan kuvvet alarak, Türk Milletini çağdaş medeniyet seviyesinin üstüne çıkarmak davası, temel davamızdır." ifadeleri Türk kültürünün maddi ve manevi bütün unsurlarının değerinin farkına varılarak kültür

politikalarının oluşturulacağı düşünülebilir. Bu dönemin hükümet programında milli kültür pek çok yerde vurgulanmış ve toplamda yirmi bir defa “kültür” ve altı defa “milli kültür” kelimeleri kullanılmıştır. Eğitim alanında müfredatın milli kültüre uymayan kısımlarının değiştirilmesi, Türk kültürünün temel eserlerinin araştırılması ve gerekiyorsa yeniden basılması planlanmıştır. Ayrıca barışçıl politikalarla uzak veya yakın ülkelerle karşılıklı kültürel iş birlikleri hedeflenmiştir (URL-23).

2.3.4.2.17. İkinci Ecevit Hükümeti (21.06.1977 – 21.07.1977)

İkinci Ecevit Hükümeti 21.06.1977 ile 21.07.1977 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümette Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı birleştirilmiş ve Bakan olarak Mustafa Üstündağ görevlendirilmiştir. Bu hükümetin programında; bir önceki hükümet programındaki hedeflerle bağlantılı uygulamalar eleştirilmiş ve bu programda alışılmışın dışında metnin hacmi genişletilmiştir. Buna rağmen daha önceki hükümet programlarında geçen benzer ifadelerin tekrarı sayılabilecek kültürle ilgili hedefler yer almıştır. Kentlerdeki halkın sahip olduğu imkanların “köykent” olarak tanımlanan yerleşim yerlerinde de bulunmasına dair hedefler belirlenmiştir. Her köyde okul, sağlık ocağı ve caminin kurulması planlanmıştır. Bunların dışında “Başka ülkelerde yaşayan Türklerin ana dillerini ve kültürlerini yaşatmalarına ve geliştirmelerine, o ülkelerle dostça ilişkiler kurularak katkıda bulunulacaktır.” (URL-24) ifadesi kültürel etkileşim farkındalığı olarak değerlendirilmelidir.

2.3.4.2.18. Beşinci Demirel Hükümeti (21.07.1977 – 05.01.1978)

Beşinci Demirel Hükümeti 21.07.1977 ile 05.01.1978 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümet programında; milli kültürün korunması, yaşatılması, geliştirilmesi ve genç nesillerle bütün dünyaya tanıtılması hükümetin görevleri arasında sayılmıştır. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın hazırlık aşamasında milli ve manevi değerlere bağlı, milli kültür politikasıyla bütünleşen tarzda büyük tedbirler getirilmesi planlanmıştır. Bu programın pek çok yerinde geçen millilik

vurgusu eğitim alanında da görülmüştür: “Milli eğitimde temel hedefimiz, milletimizin bütün fertlerini, Türk Milletinin milli, manevi, ahlaki, insani, sosyal ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren ailesini, vatanını ve milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan... vatandaşlar üretmektir.” (URL-25)

2.3.4.2.19. Üçüncü Ecevit Hükümeti (05.01.1978 – 12.11.1979)

Üçüncü Ecevit Hükümeti 05.01.1978 ile 12.11.1979 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programında; “Devlet Kültür Merkezi ve Milli Müze” ile “Türk Kültürü Araştırma ve Derleme Kurumu” açılarak milli kültür birikiminin derlenmesi, değerlendirilmesi ve bilimsel çalışmalara kaynak oluşturması amaçlanmıştır. Bunun dışında önceki hükümet programlarında geçen genel ifadeler yinelenmiştir (URL-26).

2.3.4.2.20. Altıncı Demirel Hükümeti (12.11.1979 – 12.09.1980)

Altıncı Demirel Hükümeti 12.11.1979 ile 12.09.1980 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümet programında; “Eğitimimiz, beynelmilelci ve Marksist tesislerden kurtarılacak; idarede, mevzuatta, ders programları ve kitaplarında, kültürel faaliyet ve neşriyatta, eğitimin milliği temel ilke olarak korunacak ve itibar görecektir.” İfadesiyle hedefler ortaya konulmuştur (URL-27).

2.3.5. 1980 Sonrası Dönem (1980-2023)

Altıncı Demirel Hükümeti'nin görevi 12.09.1980'de yapılan askeri müdahale ile sona ermiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel hayatında 1960-1980 arası dönem bu askeri darbeyle kapanmıştır. 1980'den günümüze kadar kurulmuş hükümetlerin programlarında yer alan kültür politikaları bir sonraki başlıkta incelenmiştir.

2.3.5.1.1980 Sonrası Hükümet Programlarında Kültür Politikaları

Bu bölümde; 1980'den günümüze kadar görev yapmış yirmi üç (23) hükümet ile görev yapmaya devam eden dönem hükümetin programları incelenmiştir. İncelemede öncelikle kültür, kültür politikalarının üzerinde durulmuş, ikinci olarak kültürle ilgili uygulamalara bakılmıştır. Son olarak doğrudan kültür kavramının kullanılmadığı cümle veya paragraflarda eğitim konusuna dahil edilen uygulamalar da görülmüştür. Dolaylı kültür politikaları olarak değerlendirilen dil ve eğitim alanlarındaki hedefler de incelemeye dahil edilmiştir.

2.3.5.1.1.Ulusu Hükümeti (20.09.1980-13.12.1983)

Saim Bülend Ulusu'nun Başbakan olduğu Ulusu Hükümeti 20.09.1980 ile 13.12.1983 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programındaki "Türk Silahlı Kuvvetleri, Türkiye Cumhuriyeti'ni koruma ve kollama görevini yerine getirerek 12 Eylül 1980 tarihinde Devlet yönetimini üstlenmiştir. Bu tarihten itibaren yasama ve yürütme görev ve yetkisi, Milli Güvenlik Konseyi tarafından Türk Milleti adına kullanılmıştır." ifadesi askeri müdahalenin gerçekleştirilme zorunluluğunu açıklar niteliktedir. Bu programda ülkenin içinde bulunduğu siyasi, sosyal, ekonomik durum hakkında geniş bilgi verildikten sonra bu alanlarda yapılacak düzeltici çalışmalardan bahsedilmiştir. Son iki yılda anarşik (sağ-sol çatışması) olaylardan ötürü kaybedilen kişi sayısının Sakarya Savaşında verilen şehit sayısına eşit olmasına dair açıklama ile güvenlik ve asayiş tedbirlerinin hızlıca alınması planlanmıştır. Ayrıca 7 Kasım 1982 tarihinde hazırlanan yeni Anayasa kabul edilmiştir. Bu hükümet programında doğrudan kültür ile ilgili ifadeler yer almamıştır (URL-28).

2.3.5.1.2. Birinci Özal Hükümeti (13.12.1983-21.12.1987)

Turgut Özal'ın Başbakan olduğu Birinci Özal Hükümeti 13.12.1983 ile 21.12.1987 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programında; "Muhafazakarlık anlayışımız, milli, manevi ve ahlaki değerlerimize, kültürümüze, tarihimize, örf

adet ve geleneklerimize bağlılığımızın bir ifadesidir.” cümlesiyle milli kültürel değerlerin ön planda tutulması hedeflenmiştir. Bununla birlikte kültürün korunması, geliştirilmesi, yaşatılması, aktarılması ve yabancılara tanıtılması konularına değinilmiştir (URL-29).

2.3.5.1.3. İkinci Özal Hükümeti (21.12.1987-09.11.1989)

İkinci Özal Hükümeti 21.12.1987 ile 09.11.1989 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programında; laikliğe bağlı kalınarak ilk ve orta öğretimde din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin yapılmasının gerekli olduğu, tarihi kültürel bağın olduğu diğer devletlerle ve İslam ülkeleriyle ilişkilerin iyileştirilmesi yer almıştır (URL -30).

2.3.5.1.4. Akbulut Hükümeti (09.11.1989-23.06.1991)

Yıldırım Akbulut Hükümeti 09.11.1989 ile 23.06.1991 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programında; dünya barışa katkı sunmak amacıyla kültürel alışverişe önem verilmiş, Avrupa Topluluğu ile ilişkilerde kültürün ön planda tutulması amaçlanmıştır. Eski eser ve yapıların korunması ile bilim ve kültür yayınlarının artırılması hedeflenmiştir. “Milletimizin sosyal ve kültürel hayatında önemli rolü olan edebiyat, müzik, resim, folklor, sinema, tiyatro ve diğer sanat dallarının geliştirilmesi kültür ve sanat politikamızın ana hedefidir.” ifadesiyle sanat dallarına destek verileceği belirtilmiştir (URL-31).

2.3.5.1.5. Birinci Yılmaz Hükümeti (23.06.1991-20.11.1991)

Mesut Yılmaz'ın Başbakan olduğu Birinci Yılmaz Hükümeti 23.06.1991 ile 20.11.1991 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programında; “Doğal, kültürel ve sosyal çevreyi korumak ve geliştirmek Hükümetimizin temel prensiplerinden birisidir. Ekolojik değerlerin korunması ve ekonomik kalkınmanın sağlanması bir bütün olarak ele alınacak, sürekli ve dengeli kalkınma amacına uygun olarak yasal, idari ve teknik tedbirler geliştirecektir.” şeklinde ifade edilen

hedef ile sekiz yıldır devam eden Anavatan Partisi iktidarında birbirinin devamı niteliğinde politikaların uygulandığı bildirilmiş, bundan dolayı daha kapsayıcı ifadelerle hayatın her alanında “kültürün “korunması” yaklaşımı benimsenmiştir (URL-32).

2.3.5.1.6. Yedinci Demirel Hükümeti (21.11.1991-25.06.1993)

Yedinci Demirel Hükümeti 21.11.1991 ile 25.06.1993 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programında; “Herkesin kendi ana dilini, kültürünü, tarihini, folklorunu, dini inançlarının araştırması, koruması ve geliştirmesi temel insan hak ve özgürlüğü kapsamı içindedir. Bu haklar yasalar çerçevesinde sağlanacaktır.” ifadesiyle üniter yapı içinde etnik azınlıkların özgürlük alanı belirtilmiştir. Bununla birlikte doğaya ve kültürel değerlere duyarlı bir turizm politikasının benimseneceği, eğitimde bütün öğrencilerin laik dünya görüşünden ayrılmadan ortak kültür derslerini zorunlu olarak okuyacağı belirtilmiştir. Bu hükümetin programında “kültür politikası” şöyle açıklanmıştır: “Hükümetimizin kültür politikası kendini tanımaktan ve açıklamaktan korkmayan bir toplum oluşturmaya yöneliktir. Bu amaç demokrasi kültürünün yerleşmesi ve tüm kültürel etkinliklerin çoğulcu demokratik bir anlayış içinde geliştirilmesiyle gerçekleştirilecektir.” Ulusal kültürün zengin ve derin yapısına vurgu yapılmış ve yeni bağımsız olan toplumlarla (Türk soylu devletler kastedilerek) iş birliğine yapılması hedeflenmiştir. Kültürel yatırımlara özel sektöründe teşvik edilmesi ve dahil edilmesine dikkat çekilmiştir (URL-33).

2.3.5.1.7. Birinci Çiller Hükümeti (25.06.1993-05.10.1995)

Tansu Çiller’in Başbakan olduğu Birinci Çiller Hükümeti 25.06.1993 ile 05.10.1995 tarihleri arasında görev yapmıştır. Önceki hükümetin Başbakanı Süleyman Demirel’in Cumhurbaşkanı olmasından dolayı Çiller hükümetinin programında, bir önceki programda olan konular ve ifadeler tekrar edilmiştir (URL-34).

2.3.5.1.8. İkinci Çiller Hükümeti (05.10.1995-30.10.1995)

İkinci Çiller Hükümeti 05.10.1995 ile 30.10.1995 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümet azınlık hükümeti olarak kurulmuş, TBMM'deki güven oylamasında yeterli sayıya ulaşamadığı için görevine devam edememiştir. Buna rağmen hükümet programında konular arasında başlıklandırmaya gidilmiş ve "Eğitim-Kültür" şeklinde müstakil bir başlık kullanılmıştır. Programda daha önceki hükümetin programındaki ifadeler tekrar kullanılmıştır (URL-35).

2.3.5.1.9. Üçüncü Çiller Hükümeti (30.10.1995-06.03.1996)

Üçüncü Çiller Hükümeti 30.10.1995 ile 06.03.1996 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programında ekonomik ve kültürel gelişmenin gerçekleşmesi amaçlanmış bundan başka da kültüre doğrudan veya dolaylı herhangi bir vurgu yapılmamıştır (URL-36).

2.3.5.1.10. İkinci Yılmaz Hükümeti (06.03.1996-28.06.1996)

İkinci Yılmaz Hükümeti 06.03.1996 ile 28.06.1996 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programında; milli kültürün korunması, yaygınlaştırılması, taşınır taşınmaz kültür varlıklarının korunması, sanat alanlarıyla birlikte "folklor"un geliştirilmesi gibi konulara yer verilmiştir (URL-37).

2.3.5.1.11. Erbakan Hükümeti (28.06.1996-30.06.1997)

Necmettin Erbakan'ın Başbakan olduğu Erbakan Hükümeti 28.06.1996 ile 30.06.1997 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programında da daha önceki hükümet programlarında yer verilmiş kalıp ifadeler yer almıştır. Bunlardan bazıları kültürün korunması, geliştirilmesi ve yaşatılmasıdır (URL-38).

2.3.5.1.12. Üçüncü Yılmaz Hükümeti (30.06.1997-11.01.1999)

Üçüncü Yılmaz Hükümeti 30.06.1997 ile 11.01.1999 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programında; sekiz yıllık kesintisiz eğitime geçilmesi, Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi'nin hızla tamamlanması hedeflenmiştir. Bir de bunun dışında, önceki hükümet programlarında da yer verilmiş şu cümleler görülmüştür: "Milletimizin sosyal ve kültürel hayatında önemli rolü olan edebiyat, musiki, resim, folklor, sinema, tiyatro, opera ve balenin desteklenmesi ve geliştirilmesi, kültür ve sanat politikamızın ana hedefi olacaktır" (URL-39).

2.3.5.1.13. Dördüncü Ecevit Hükümeti (11.01.1999-28.05.1999)

Dördüncü Ecevit Hükümeti 11.01.1999 ile 28.05.1999 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programında; görev süresinin kısa olacağı ve programının da kısa olduğu belirtilmiştir. Ayrıca kültür ile ilgili herhangi bir ifadeye rastlanmamıştır (URL-40).

2.3.5.1.14. Beşinci Ecevit Hükümeti (28.05.1999-18.11.2002)

Beşinci Ecevit Hükümeti 28.05.1999 ile 18.11.2002 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programında; "Atatürk'ün, Türk kültürünü esas alan ve her türlü ırk, din ve mezhep ayrımcılığını ve yayılcılığını reddeden insancıl ve barışçı milliyetçilik anlayışı, ulusal birliğimizin ve ülke bütünlüğümüzün başta gelen güvencesidir." ifadesiyle Cumhuriyet'in kuruluş yaklaşımına atıf yapılmış ve Atatürk çizgisinde politika üretmek amaçlanmıştır (URL-41).

2.3.5.1.15. Gül Hükümeti (18.11.2002-14.03.2003)

Abdullah Gül'ün Başbakan olduğu Gül Hükümeti 18.11-2002 ile 14.03.2003 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programında; turizm alanında doğal-kültürel ve sosyal çevrenin taleplerini dikkate alan bir anlayışla kültür turizmine gereken önemin verileceği belirtilmiştir. Milli kültürel unsurların korunup

yaşatılmasına dikkat edilmesi “kültürel yozlaşma”nın da önlenmesi temel politika olarak benimsenmiştir. Milli kültürün taşıyıcısı olarak tanımlanan Türkçe üzerine yapılacak araştırma ve uygulama alanlarına destek verilmesi, Kültür Bakanlığı, TDK ve üniversitelerin bu konuda teşvik edilmesi hedeflenmiştir. “Yerel yönetimlerin gençlere yönelik kültür, sanat, spor, folklor, okuma ve araştırma faaliyetleri ile özel sektörün bu alana yatırım yapması teşvik edilecektir.” İfadeleri yine kalıp cümlelerle politika ve program oluşturulduğunu göstermiştir (URL-42).

2.3.5.1.16. Erdoğan Hükümeti (14.03.2003-29.08.2007)

Recep Tayyip Erdoğan Hükümeti 14.03.2003 ile 29.08.2007 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümet kendisinden önce kurulanların içinde en uzun süre görev yapmış hükümet olarak Türk siyasi hayatındaki ilklerden biridir. Bu hükümetin programında; “muhafazakâr demokrat” ifadesiyle yeni hükümetin tanımlandığı belirtilmiş, kültürel çeşitliliklere saygıyla yaklaşılacağı ifade edilmiştir. “Türkiye” isminin markalaşması yolunda ülkenin mevcut potansiyelinin kullanılmasına, bu sayede kültür turizminin gelişmesine, dikkat çekilmiştir. “Hükümetimiz, kültürün taşıyıcı unsurları olan dil, edebiyat, folklor, musiki, plastik sanatlar, etnografya, sinema, temsili sanatlar alanlarındaki mevcut yapıyı, yaklaşım ve anlayışı eksik ve sağlıklı bulmaktadır.” Bu hükümetin programında geçen dönemin kültür politikası şöyledir:

“Millî kültürümüzdeki esas yapıyı, üslubu koruyarak evrensel değerlerle millî kültürümüz arasındaki etkileşimi en üst noktaya çıkarmayı amaçlamakta, gerçek bir çağdaş kültür atmosferi oluşturmanın bu yoldan geçtiğine inanılmaktadır. Bu iki alanı, çatışma konusundan çıkarıp, her iki unsurun zenginliklerinden birlikte yararlanmak, kültür politikamızın temelidir” (URL-43).

2.3.5.1.17. İkinci Erdoğan Hükümeti (29.08.2007- 06.07.2011)

İkinci Erdoğan Hükümeti 29.08.2007 ile 06.07.2011 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programında; ilköğretim öğrencilerinin sosyal ve kültürel değerleri benimseyerek toplumsal aidiyet kazanması, Türk kültür ve sanat eserlerinin korunması ve yaşatılması ile kültür mirasının korunması konularında hedefler yer almıştır (URL-44).

2.3.5.1.18. Üçüncü Erdoğan Hükümeti (06.07.2011-29.08.2014)

Üçüncü Erdoğan Hükümeti 06.07.2011 ile 29.08.2014 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programının giriş kısmında Türkiye'nin sosyal ve kültürel politikaları ile dünyada etkin bir ülke olmasına dair hedef yer almıştır. Bununla birlikte Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın belge verdiği konaklama yerlerine ait bilgiler paylaşılmış ve Cumhuriyet'in 100.yılında turizm beklenen gelir 50 milyar dolar olarak hedeflenmiştir. Kültürün, toplumsal kimliğin önemli unsuru olduğuna vurgu yapılmış ve özel girişimcilerin kültür sanat etkinliklerine verilen destek belirtilmiştir. 2002 yılından itibaren bütün illerde somut ve somut olmayan kültür envanterlerinin hazırlandığına dair bilgi paylaşılmış ve Türk kültüründen beslenen belgesel, dizi ve çizgi filmlerin yapılacağı ifade edilmiştir (URL-45).

2.3.5.1.19. Birinci Davutoğlu Hükümeti (29.08.2014 – 28.08.2015)

Ahmet Davutoğlu'nun Başbakan olduğu Birinci Davutoğlu Hükümeti 29.08.2014 ile 28.08.2015 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programında sosyal ve kültürel politikalarıyla örnek bir ülke olmanın yanında etnik azınlıkların inanç ve kültür temelli ihtiyaçlarının karşılanacağı hedeflenmiştir. Yeni Türkiye paradigmasında küresel kültürün etkisinde kalıp sadece tüketici rolünde değil, küresel kültürün aktif tarafı olarak katkı sunmak planlanmıştır. Kamu politikalarında devlet organları, sivil toplum, medya, akademi ve kültür sanat alanındaki özel girişimlerin dahil olduğu birlikteliğe önem verilmiştir. Türkiye, kültürel etkileşimin kavşak noktası olarak tanımlanmış, sosyal ve kültürel politikalarla dünya barışına katkı sunulmak istendiği ifade edilmiştir. Kültürel çeşitlilik vurgusuyla beraber kültürel unsurların korunması ve yaşatılması bağlamında önceki hükümet zamanında yapılanlar hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca yine geçmiş hükümet zamanında yapılan 38 Yunus Emre Kültür Merkezi'nin açılmasından hareketle bu tür kültür kurumlarının hem devlet tarafından destekleneceği hem de bu alandaki özel girişimcilerin kültür sanat çalışmalarına katkı sunulacağı belirtilmiştir. Markalaşma yolunda belgesel, dizi ve çizgi filmlerle sinemanın Türk kültürünün birikiminden beslenerek artırılması

üzerinde durulmuştur. Mimaride dikey değil yatay yapılaşmanın, doğa ve kültür ile birlikte yaşanabilecek alanların yapılması; şehirlerin kültür ve turizm ile markalaşması, “kültür turizmi, kongre turizmi, sağlık turizmi, inanç turizmi, spor turizmi” gibi yeni turizm alanlarının oluşturulması hedeflenmiştir. “TİKA, THY, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Yunus Emre Vakfı, AFAD, Kızılay, Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü başta olmak üzere bütün kamu ve sivil toplum kuruluşlarımız tam bir ahenk içinde dünyanın her bölgesinde son derece aktif bir faaliyet göstermektedir.” ifadesiyle Türkiye'nin dış politikaya katkı sunan kurumlarından bahsedilmiştir (URL-46).

2.3.5.1.20. İkinci Davutoğlu Hükümeti (28.08.2015 – 24.11.2015)

İkinci Davutoğlu Hükümeti 28.08.2015 ile 24.11.2015 tarihleri arasında görev yapmıştır. Seçim hükümeti olarak görev yapan bu hükümetin programı açıklanmamıştır.

2.3.5.1.21. Üçüncü Davutoğlu Hükümeti (24.11.2015 – 24.05.2016)

Üçüncü Davutoğlu Hükümeti 24.11.2015 ile 24.05.2016 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümet programında “Kültür politikamız kadim ile modernitenin ünsiyetini koruyan milletimizin kültürel değerlerden ve mekândan kopmasını engelleyen öz benliğimizden gelen özgün bir zenginliği içermektedir.” ifadesiyle hükümetin kültür politikasına bakışı gösterilmiştir. Kültür politikasının en önemli ekseninin; “tarihi ve medeniyetle barışık özgün ürünlerin ortaya çıkarılmasını sağlamak” olduğu belirtilmiştir. Farklı kültürlerden yapılacak temel eserlerin Türkçe çevirisin yapılması, uzaktan eğitimle bu eserlerin yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılması, Yunus Emre Enstitüsü'nün çalışmaların artırılması, Türk kültürü ve tarihinden beslenen çocuklara yönelik dijital içeriklerin hazırlanması, Türk sinemasında milli, dini ve folklorik içeriklerin kullanımının teşvik edilmesi, Türk kültürünün temel eserlerinin ve arşiv belgelerinin sadeleştirme ve tıpkıbasım yoluyla dijital alanda erişilebilir kılınması, AVM ve çarşılarda kültürel alanların ilave edilmesi, kentlerin tarihi ve kültürleriyle ilgili

Dijital Fotoğraf Arşivleri oluşturulması, “Türk kültürünün genetik kaynakları ile geleneksel bilgi, geleneksel kültürel ve folklorik ifadelerin korunmasına yönelik bir yol haritasının belirlenmesi”, kentlerde kültürel sektörler destek sağlanması, Uluslararası öğrenci kapasitesinin artırılması, üniversiteler bünyesinde Diaspora Araştırma Enstitüleri kurulması...gibi konuların ele alındığı hükümet programının geniş kapsamlı, konulara göre ayrı başlıklarla ve ayrıntılı ifadelerle hazırlanması dikkat çekicidir (URL-47).

Bu hükümet programı ile bugüne kadar hazırlanmış önceki programların içinde en kapsamlısı hazırlanmış, değişen diplomatik paradigmalara takip edilerek kamu diplomasisi ve kültürel diplomasi yaklaşımlarının bilincinde oluşturulduğu görülmüştür.

2.3.5.1.22. Yıldırım Hükümeti (24.05.2016 – 09.07.2018)

Binali Yıldırım'ın Başbakan olduğu Yıldırım Hükümeti 24.05.2016 ile 09.07.2018 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümetin programında kültür vurgusu ön planda tutulmuş olup metinde doksan dört ayrı yerde kültür sözcüğü kullanılmıştır. Bu kullanımlar içerisinde; inançlara ve farklı kültürlere saygı duyulacağı, aile ve milli kültürü ön planda tutan yapıların medyada teşvik edileceği ifade edilmiş ve kültür politikası şu sözlerle belirtilmiştir:

“Kültür politikamız geçmişimiz ile modernitenin ünsiyetini koruyan milletimizin kültürel değerlerden ve mekândan kopmasını engelleyen öz benliğimizden gelen özgün bir zenginliği içermektedir. Kültürümüzün temel anlayış ve değerlerine dayalı zenginliğinden beslenen ve onu zaman ve mekân bağlamında geliştiren bir bakış açısıyla, diğer medeniyet ve kültür birikimlerine de açık bir kültür ve sanat yaklaşımını hâkim kılacağız.”

Bu programda kültür ve sanat alanındaki idari yapılanmanın tekrar ele alınacağı, kültürün yeniden icrasında sivil toplumun önemini farkında olunacağı, yine önceki dönemin hükümet programında yer alan yabancı eserlerin Türkçeye çevrilmesinin ve bunların yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılmasının önemli görüldüğü, milli kültüre uygun mimari yapılanma içerisine girileceği, milli arşiv belgelerinin dijital ortama aktarılacağı, markalaşma yolunda kentlere özgü unsurların ön planda tutulacağı, geleneksel bilgiye ve folklorik ifadelerle önem verileceği, bu konudaki geçmiş hükümet dönemindeki politikaların uygulamasına

devam edileceği, güncel turizm perspektifine uygun yeni turizm alanlarıyla kültür turizmi çalışmalarının devam edeceği, Yunus Emre Enstitüsü'ne verilecek desteğin artırılacağı...gibi konularda hedeflerin belirlendiği görülmüştür. Bu hükümet programı, bir önceki hükümet programıyla büyük ölçüde benzerlik taşımaktadır (URL-48).

2.3.5.1.23. Dördüncü Erdoğan Hükümeti (09.07.2018 – 03.06.2023)

Türkiye Cumhuriyeti'nde 24.06.2018'de Cumhurbaşkanlığı ve milletvekilliği seçimi yapılmış, bu seçimle birlikte Türkiye'de Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçilmiştir. Bu hükümet sisteminde Başbakanlık kaldırılmış, yürütme doğrudan Cumhurbaşkanı'na bağlanmıştır (Güler, 2018:312). Bundan sonraki hükümetler Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin yapısına uygun şekilde oluşturulmuştur.

10.07.2018 tarih ve 30474 sayılı T.C. Resmî Gazete'de Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi yayımlanmış, yürütme ve idarenin yapısını yeniden belirlenmiştir. Buna göre Cumhurbaşkanlığı bünyesinde aşağıdaki politika kurulları oluşturulmuştur:

- a. Bilim, Teknoloji ve Yenilik Politikaları Kurulu
- b. Eğitim ve Öğretim Politikaları Kurulu
- c. Ekonomi Politikaları Kurulu
- ç. Güvenlik ve Dış Politikalar Kurulu
- d. Hukuk Politikaları Kurulu
- e. Kültür ve Sanat Politikaları Kurulu
- f. Sağlık ve Gıda Politikaları Kurulu
- g. Sosyal Politikalar Kurulu
- ğ. Yerel Yönetim Politikaları Kurulu" (URL-49).

Yukarıda sıralanan kurulların başkanı Cumhurbaşkanıdır ve kurullar en az üç üyeden oluşturulmuştur. Kültür ve Sanat Politikaları Kurulunun görev ve yetkileri ise şöyle belirtilmiştir:

- "a. Kültür ve sanatın toplumun her kesimine yayılması, kültürel ve tarihi mirasımızın korunması ve kültür turizminin geliştirilmesi amacıyla politika önerileri oluşturmak;

b. Yurtdışında yaşayan Türk vatandaşların sorunlarının tespiti, soydaş ve akraba topluluklarla sosyal, kültürel, iktisadi ve diğer alanlarda ilişkilerin korunup geliştirilmesine yönelik stratejilerin belirlenmesine yardımcı olmak" (URL-49).

Bu hükümet, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin ilk, Recep Tayyip Erdoğan'ın dördüncü hükümetidir. Bu hükümet döneminde geçmiş dönemlerdeki gibi TBMM'de Hükümet Programı sunumu yapılmamış, bu dönemden itibaren yeni oluşturulan Cumhurbaşkanlığı Politika Kurulları'nın kararlarının bazıları medyadan duyurulmuştur.

Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Politikaları Kurulu 25.10.2018 tarihinde toplanmıştır. Bu toplantıda belirlenen hedefler ve alınan kararlarla ilgili kamuoyuna bir açıklama yapılmamıştır. Toplantının haberi Cumhurbaşkanlığı'nın resmi genel ağ sayfasındaki haberler içinde yer almıştır (URL-50).

19.12.2018 tarihinde Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülleri Töreni'nde "Bize göre kültür; tıpkı toprak gibi, tıpkı bayrak gibi, tıpkı ordu gibi, tıpkı para gibi bir milletin bağımsızlığının sembollerinden biridir. Dünyanın en güçlü ülkelerine baktığımız zaman, ordularından ziyade kültürel iktidarlarıyla bu konuma geldiklerini görüyoruz" diyen Cumhurbaşkanı Erdoğan kültür konusundaki görüşlerini belirtmiş ve kendi dönemindeki kültür politikalarına bakışını dile getirmiştir. 2018 yılındaki Kültür ve Sanat Büyük Ödülleri'nin ilk defa Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Politikaları Kurulu belirlemiştir. "Günümüzde kültür endüstrisi öyle bir seviyeye geldi ki dünyada girmediği, ulaşmadığı, tesir etmediği yer kalmadı. Sinemadan müziğe, giyimden teknolojiye ve mimariye kadar her alanda bu etkiyi görüyoruz. İşte bu gerçek bizi kültür sanat politikalarımıza dört elle sarılmaya itiyor" şeklinde görüşlerini dile getiren Erdoğan, kültür endüstrisinin yeni dünya düzeninde önemine vurgu yapmıştır. "Türkiye'nin 2053 ve 2071 vizyonunun önemli bir ayağını da kültür sanat başlığı oluşturacaktır." Cümlesini ile de kültür politikalarında geleceğin kurgulanması olarak değerlendirmek mümkündür (URL-51).

10.01.2019 tarihinde Cumhurbaşkanı Erdoğan, 2002 yılından itibaren kendi hükümetleri dönemini değerlendirirken kültür alanındaki eksikliklerin de bir öz eleştirisini yapmıştır:

"Buna rağmen, hep söylediğim gibi, geçtiğimiz 16 yıla baktığımda kültür-sanat alanında yeteri kadar mesafe kat edememiş olmamızdan dolayı hep hayıflanırım, iç

geçiririm. Kültür-sanat meselesini, ülkemiz ve milletimiz bakımından, en az terörle mücadele, en az dış politika, en az temel hizmet alanları kadar önemli bir beka meselesi olarak görüyorum. İnşallah yeni dönemde, bu eksiğimizi giderecek, ülkemizde kültürü, sanatı, mimariyi, şehirciliği hak ettiği seviyeye getireceğiz. Bu konuda Kültür ve Turizm Bakanlığımıza çok büyük görevler düşüyor. Turizm alanında, Sayın Bakanımızın müktesebatı sebebiyle, içimiz büyük ölçüde rahat. Kültür-sanat konularında da Sayın Bakanımızın ekibiyle birlikte ülkemize tarihî bir hamle yaptıracağına inanıyorum. Cumhurbaşkanı olarak attığımız her adımda yanınızda olduğumu bilmenizi isterim. Cumhurbaşkanlığımız bünyesinde kurduğumuz Kültür ve Sanat Politikaları Kurulu, bu alandaki politikaların inşasına katkı verecek, yapılan çalışmalarını da takip edecektir” (URL-52).

16.02.2021 tarihinde “Bizim Yunus” Yılı Açılış Töreni’nde Cumhurbaşkanı Erdoğan dil üzerine şu değerlendirmeleri yapmıştır:

“Kültür emperyalizmine karşı kuracağımız en güçlü savunma hattı öncelikle dilimizi korumaktır. Kendi anadilini en doğru ve güzel şekilde konuşamayan bir toplum, başkalarına da katkı sağlayamaz. Türkçe’yi korumadan ne millî kimliğimize sahip çıkabiliriz ne Türk dünyasıyla olan bağlarımızı güçlü tutabiliriz ne de küresel hedeflerimize ulaşabiliriz” (URL-53).

2021 yılı Cumhurbaşkanlığı tarafından Yunus Emre’nin 700. vefat yılına istinaden UNESCO tarafından anma yıl dönümleri arasına alınmış, Cumhurbaşkanlığı tarafından da Yunus Emre ve Türkçe Yılı ilan edilmiştir. Bu yılda Cumhurbaşkanlığı Kültür Sanat Politikaları Kurulu tarafından 224 etkinlik planlanmıştır. Bu etkinliklere bakanlıklar, diğer devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşları destek vermiştir (URL-53). Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı tarafından “yunusemre.gov.tr” genel ağ sayfası açılarak kutlama ve etkinliklerde kullanılacak afiş, logo, grafik ve metinlerden oluşan bir içerik oluşturulmuştur. Yunus Emre’nin hayatı, şiirleri ve dil kullanımına ilişkin bilgilerle Türkçe’nin uluslararası düzeyde tanıtılmasına katkı sunmak amaçlanmıştır (URL-54).

Dördüncü Erdoğan Hükümeti’nin kültür politikalarına bakıldığında, geçmişte eksik bırakılan işlerin tamamlanacağına ve milli kültürün işlenerek kültür turizmi ve kültür endüstrisi konusunda hedeflerin olduğu anlaşılmıştır.

2.3.5.1.24. Beşinci Erdoğan Hükümeti (03.06.2023 – Görevde)

2023 Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı seçiminin 14 Mayıs 2023 tarihinde birinci turu, 28 Mayıs 2023 tarihinde de ikinci turu yapılmıştır. Bu seçim sonuçlarına göre Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’nin ikinci, Recep Tayyip Erdoğan’ın beşinci hükümeti 03.06.2023 tarihinde görevine başlamıştır.

08.06.2023 tarihinde Dokuz Millet Bahçesi Toplu Açılış Töreni'nde Cumhurbaşkanı Erdoğan, kentlerde kültür ve sanat etkinliklerinin düzenleneceği millet bahçelerinde sosyal, kültürel ve ekonomik bir gelişimin gerçekleştirileceği belirtmiştir (URL-55). Bu hükümetin programında millet bahçeleri birer açık hava kültür sanat merkezi olarak düşünülmüştür.

2.3.6.Türkiye Cumhuriyeti'nin Kültür Politikalarına Türk Halkbilimi Perspektifinden Değerlendirmeler

Kültür konusunda tarihten antropolojiye, uluslararası ilişkilerden halkbilimine kadar sosyal bilimlerin alt disiplinlerinde inceleme ve araştırmalar yapılmış, kuram ve yaklaşımlar geliştirilmiştir. Her siyasi kırılma dönemi veya devrimde olduğu gibi, 17.yüzyılda başlayan ve 18. yüzyılda etkisini gösteren endüstrileşmiş güçlerin baskısı, bu duruma maruz kalan toplumların kültürlerini doğrudan etkilemiştir. Tarihi süreçte 18. yüzyıldan itibaren sömürgecilik faaliyetleriyle ilişkili olarak Batılı güçlerin zayıf toplumlar ve ülkeler üzerinde kurduğu hegemonya, kültürün de değiştirilip dönüştürülmesi üzerine kurgulanmıştır. Bu minvalde, ulus-devletlerin inşa süreçlerinde hegemonya göz ardı edilemez. Hegemonyaya karşı geliştirilecek politikalarla kültürel alanda önceden belirlenen hedeflere ulaşmak kolaylaşmaktadır. Kültür politikası da diğer alanlarda olduğu gibi söz konusu alanı koruyup geliştiren ve uygulamaların hayata geçmesini sağlayan resmi programlar olarak görülmektedir.

1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması milli kültür odaklı ulus-devlet inşasıdır. Bu inşada, Osmanlı Devleti'nin son zamanlarındaki Türkçülük akımının önemli payı vardır. Ziya Gökalp ve Türkçü aydınların düşünceleri üzerine Atatürk'ün milli kültürün evrensel yeniliklerle yükseltilmesine olan inancı neticesinde yeni Türk Devleti kurulmuştur. 1923'ten itibaren milli kültürün yükseltilmesine dönük pek çok reform hareketi başlamıştır. Bu noktada kültürel alanda artık Türk milli kültürü üzerine daha fazla yoğunlaşmıştır. Atatürk'ün öne sürdüğü Türk Tarih Tezi ile Türk Tarih Kurumu'nu kurması, Batı'nın Türklük için affettiği temelsiz iddialarının etkisiyle Orta Asya'daki Türk soylulara olan ilgisi;

Harf inkılabı ve Türkçe üzerine düşünceleri, Türk Dil Kurumu'nu kurması bu çalışmalardan bazılarıdır.

Din ve devlet işlerinde laik bir düzenin benimsenip dini inanca saygı duyulan ve yönetimde sekülerliği esas alan Cumhuriyet'in kurulması Türklük ve Türk kültürü için bir kazanımlar dizisi olarak kabul edilse de Atatürk'ün erken vefatı Türkiye Cumhuriyeti için kayıptır. Çünkü Atatürk'ün vefatından sonraki süreçte yaşananlar Atatürk'ün hedeflerinden başka yönlere sapma olarak değerlendirilmiş ve kültürel alanda farklı uygulamalar görülmüştür. Bir başka ifadeyle Atatürk'ün değerleri ve devlet ideolojisinde sonraki dönemlerde paradigma değişikliği yaşanmıştır. İnönü dönemi Latin- Yunan kaynaklarından beslenme ve tarihi arka planı bunlarla destekleme projelerinin uygulandığı yıllardır. Atatürk'ü ve kazanımlarını yeni uygulamalarla gölgede bırakan İnönü, sonradan Kemalizm diye adlandırılacak ideolojinin de üreticisi konumundadır. Bundan sonraki dönemde Menderes ve hükümetleri tarafından liberalizm yaklaşımlı politikalar geliştirilmiş, İnönü döneminde yapılanlara karşılık, daha esnek daha ılımlı ancak daha Amerikancı yaklaşımlar benimsemiştir.

27 Mayıs 1960 ve 12 Eylül 1980 tarihlerinde gerçekleştirilen iki askeri darbe arasındaki yirmi yıllık dönemde TBMM'ye yirmi (20) farklı hükümet programı sunulmuştur. Bu dönemde dört koalisyon hükümeti kurularak Türk siyasetinde ilklerin yaşandığı bir dönem olarak tarihe geçmiştir. Bu dönemde kültür ve sanat faaliyetlerinin halkın tamamına yayılması hedeflenmiş, Bununla birlikte milli kalkınmayı hızlandırmak için gençlerin eğitime önem verilmesi, ilköğretimin on yılda tamamlanmasının gerekliliği, ara eleman yetiştirilmesi, halk eğitim kurslarının açılması, bilim adamı ve araştırmacı desteğinin sağlanması gibi konular üzerinde durulmuştur (URL-10). Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kalkınma planının hazırlanmasına bu dönemde karar verilmiş, 1963-1967 Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı bu dönemde hazırlanmaya başlanmıştır. Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunun açılış çalışmalarının hızlandırılması planlanmıştır (URL-11) Birleşmiş Milletler'e yeni katılan genç Afrika ülkeleriyle siyasi, ekonomik ve kültürel iş birlikleri (URL-12); İran ve Pakistan'la CENTO (Bağdat Paketi – Merkezi Antlaşma Teşkilatı) dahilinde kurulan ilişkilerin kültürel sahada devamlılığına vurgu yapılmıştır. Latin Amerika memleketleri ile siyasi, iktisâdi,

kültürel işbirliği hedeflenmiş, kültür seviyesi yüksek vatandaşın yetişmesi için gayret edileceğine; ekonomik, sosyal ve kültürel sebeplerden oluşan kaçakçılığın önleneceğine; Japonya ile kültürel iş birliklerinin yapılmasının önemine ve memleketin bütün eğitim ve kültür kurumlarının Türk Silahlı Kuvvetleri'nin emrinde olduğuna vurgu yapılmıştır (URL-14). Milli kültür unsurların gelecek nesillere tanıtımı için planlamalar yapılmıştır. Türk kültür ve sanat eserlerinden seçilecek Bin Temel Eser Projesinin bu dönemde tamamlanması amaçlanmıştır. İmar projelerinin hayata geçirilmesiyle kentlerin sosyal ve kültürel ihtiyaçlarının giderilmesi ve ev kadınları için sosyal ve kültürel hizmetlerin artırılması hedeflenmiştir (URL-15).

Ülke yönetiminde askeri darbeye başlamış bir dönem olan 1960-1980 arası dönemde (Planlı Dönem) kültürel alanda ilk ciddi kurumsallaşma gerçekleşmiş ve 14.07.1971'de Kültür Bakanlığı kurulmuştur. TBMM dışından Talat Halman bu tarihten itibaren 11.12.1971'e kadar Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Kültür Bakanı olarak görev yapmıştır (URL-17). Kültür Bakanlığı 7 Haziran 1972'de Müsteşarlık seviyesine düşürülerek Başbakanlık bünyesine bağlanmış, 17 Kasım 1974'te yeniden Kültür Bakanlığı kurulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi tarihinde görevlendirilmiş ikinci Kültür Bakanı TBMM dışından Hayriye Ayşe Nermin Neftçi'dir. Bu dönemin hükümet programında; yeniden kurulmuş olan Kültür Bakanlığı'nın milli kültürü, sanatı, değerleri korumak ve geliştirmek amacını gütmesi; yurt dışındaki vatandaşların kültürel ihtiyaçları gidermesi, yurt dışında Türk kültürünü ve varlığını tanıtmayı planlanmıştır. Ayrıca Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yeni bakanlığın kuruluş kanunu tasarısının da yer alacağı ifade edilmiştir (URL-22).

31.03.1975 ile 21.06.1977 tarihleri arasında görev yapan Dördüncü Demirel Hükümeti programında; "Türk Milletinin bütün ferdlerini, kaderde, kıvançta ve tasada ortak bölünmez bir bütün halinde milli şuur ve ülküler etrafında toplayan; aziz ve büyük milletimizin, dünya milletler camiasının şerefli bir üyesi olarak, milli birlik ruhu içinde daima yüceltilmesini amaç bilen Türk Milliyetçiliği Hükümetimizin ilham kaynağıdır." ifadeleri dikkat çekicidir. Bu ifadelerle halkın tamamını kapsayacak bir yaklaşım ve düşünce geliştirilmiş olduğu söylenebilir. Ayrıca "Milletimizi tarih boyunca ayakta tutan milli ve manevi değerlere bağlı ve saygılı

olarak ve bunlardan kuvvet alarak, Türk Milletini çağdaş medeniyet seviyesinin üstüne çıkarmak davası, temel davamızdır.” ifadeleri Türk kültürünün maddi ve manevi bütün unsurlarının değerinin farkına varılarak kültür politikalarının oluşturulacağı düşünülebilir. Bu dönemin hükümet programında milli kültür pek çok yerde vurgulanmış ve toplamda yirmi bir defa “kültür” ve altı defa “milli kültür” kelimeleri kullanılmıştır. Eğitim alanında müfredatın milli kültüre uymayan kısımlarının değiştirilmesi, Türk kültürünün temel eserlerinin araştırılması ve gerekiyorsa yeniden basılması planlanmıştır. Ayrıca barışçıl politikalarla uzak veya yakın ülkelerle karşılıklı kültürel iş birlikleri hedeflenmiştir (URL-23).

21.06.1977 ile 21.07.1977 tarihleri arasında görev yapan İkinci Ecevit Hükümeti zamanında 25 Kasım 1977’de Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı birleştirilmiş ve Bakan olarak Mustafa Üstündağ görevlendirilmiştir. Kentlerdeki halkın sahip olduğu imkanların “köykent” olarak tanımlanan yerleşim yerlerinde de bulunmasına dair hedefler belirlenmiştir. Her köyde okul, sağlık ocağı ve caminin kurulması planlanmıştır. Bunların dışında “Başka ülkelerde yaşayan Türklerin ana dillerini ve kültürlerini yaşatmalarına ve geliştirmelerine, o ülkelerle dostça ilişkiler kurularak katkıda bulunulacaktır.” (URL-24) ifadesi kültürel etkileşim farkındalığı olarak değerlendirilmelidir.

21 Temmuz 1977’de yeniden Kültür Bakanlığı kurulmuştur (Can,1998:60). Milli kültürün korunması, yaşatılması, geliştirilmesi ve genç nesillerle bütün dünyaya tanıtılması amacıyla Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın hazırlık aşamasında milli ve manevi değerlere bağlı, milli kültür politikasıyla bütünleşen tarzda büyük tedbirler getirilmesi planlanmıştır. Bu programın pek çok yerinde geçen millilik vurgusu eğitim alanında da görülmüştür. “Milli eğitimde temel hedefimiz, milletimizin bütün fertlerini, Türk Milletinin milli, manevi, ahlaki, insani, sosyal ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren ailesini, vatanını ve milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan... vatandaşlar üretmektir.” (URL-25) ifadesi bunun örneğidir. Bu dönemde “Devlet Kültür Merkezi ve Milli Müze” ile “Türk Kültürü Araştırma ve Derleme Kurumu” açılarak milli kültür birikiminin derlenmesi, değerlendirilmesi ve bilimsel çalışmalara kaynak oluşturması amaçlanmıştır (URL-26).

12.11.1979 ile 12.09.1980 tarihleri arasında görev yapan Altıncı Demirel Hükümetinin programında “Eğitimimiz, beynelmilelci ve Marksist tesislerden kurtarılacak; idarede, mevzuatta, ders programları ve kitaplarında, kültürel faaliyet ve neşriyatta, eğitimin millîği temel ilke olarak korunacak ve itibar görecektir.” İfadesiyle hedefler ortaya konulmuştur (URL-27). Türkiye Cumhuriyeti'nin Planlı Dönem olarak tasnif edilen 1960-1980 siyasi aralığı 12.09.1980'de yapılan askeri müdahale ile sona ermiştir.

1990'lara gelindiğinde hükümet programlarında milli kültürün korunması, yaygınlaştırılması, taşınır taşınmaz kültür varlıklarının korunması, sanat alanlarıyla birlikte “folklor”un geliştirilmesi gibi konulara yer verilmiştir (URL-37). Sekiz yıllık kesintisiz eğitime geçilmesi, Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi'nin hızla tamamlanması hedeflenmiştir. “Milletimizin sosyal ve kültürel hayatında önemli rolü olan edebiyat, musiki, resim, folklor, sinema, tiyatro, opera ve balenin desteklenmesi ve geliştirilmesi, kültür ve sanat politikamızın ana hedefi olacaktır” (URL-39). ifadesiyle folklorun desteklenmesi ve geliştirilmesine (!) vurgu yapılmıştır. Buradaki folklor sözcüğü ile neyin kastedildiği tartışmaya açıktır. Folklorun bir bilimsel disiplin olarak kullanılmadığı, belki toplumdaki genel yanlış kullanıma istinaden “halk oyunları” veya “halk bilgisi, geleneksel bilgi” anlamında kullanıldığı düşünülmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 21.yüzyılın ilk yıllarında benimsenen kültür politikalarında turizm alanında doğal-kültürel ve sosyal çevrenin taleplerini dikkate alan bir anlayışla kültür turizmine gereken önemin verileceği belirtilmiştir. Milli kültürel unsurların korunup yaşatılmasına dikkat edilmesi “kültürel yozlaşma”nın da önlenmesi temel politika olarak benimsenmiştir. Milli kültürün taşıyıcısı olarak tanımlanan Türkçe üzerine yapılacak araştırma ve uygulama alanlarına destek verilmesi, Kültür Bakanlığı, TDK ve üniversitelerin bu konuda teşvik edilmesi hedeflenmiştir. “Yerel yönetimlerin gençlere yönelik kültür, sanat, spor, folklor, okuma ve araştırma faaliyetleri ile özel sektörün bu alana yatırım yapması teşvik edilecektir.” İfadeleri yine kalıp cümlelerle politika ve program oluşturulduğunu göstermiştir (URL-42).

29.08.2014 yılından itibaren hükümetin programlarında sosyal ve kültürel politikalarıyla örnek bir ülke olmanın yanında etnik azınlıkların inanç ve kültür temelli ihtiyaçlarının karşılanacağı hedeflenmiştir. Yeni Türkiye paradigmasında küresel kültürün etkisinde kalıp sadece tüketici rolünde değil, küresel kültürün aktif tarafı olarak katkı sunmak planlanmıştır. Kamu politikalarında devlet organları, sivil toplum, medya, akademi ve kültür sanat alanındaki özel girişimlerin dahil olduğu birlikteliğe önem verilmiştir. Türkiye, kültürel etkileşimin kavşak noktası olarak tanımlanmış, sosyal ve kültürel politikalarla dünya barışına katkı sunulmak istendiği ifade edilmiştir. Kültürel çeşitlilik vurgusuyla beraber kültürel unsurların korunması ve yaşatılması bağlamında önceki hükümet zamanında yapılanlar hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca yine geçmiş hükümet zamanında yapılan 38 Yunus Emre Kültür Merkezi'nin açılmasından hareketle bu tür kültür kurumlarının hem devlet tarafından destekleneceği hem de bu alandaki özel girişimcilerin kültür sanat çalışmalarına katkı sunulacağı belirtilmiştir. Markalaşma yolunda belgesel, dizi ve çizgi filmlerle sinemanın Türk kültürünün birikiminden beslenerek artırılması üzerinde durulmuştur. Mimaride dikey değil yatay yapılaşmanın, doğa ve kültür ile birlikte yaşanabilecek alanların yapılması; şehirlerin kültür ve turizm ile markalaşması, "kültür turizmi, kongre turizmi, sağlık turizmi, inanç turizmi, spor turizmi" gibi yeni turizm alanlarının oluşturulması hedeflenmiştir. "TİKA, THY, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Yunus Emre Vakfı, AFAD, Kızılay, Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü başta olmak üzere bütün kamu ve sivil toplum kuruluşlarımız tam bir ahenk içinde dünyanın her bölgesinde son derece aktif bir faaliyet göstermektedir." ifadesiyle Türkiye'nin dış politikaya katkı sunan kurumlarından bahsedilmiştir (URL-46).

2015 yılından itibaren hükümet programında "Kültür politikamız kadim ile modernitenin ünsiyetini koruyan milletimizin kültürel değerlerden ve mekândan kopmasını engelleyen öz benliğimizden gelen özgün bir zenginliği içermektedir." ifadesiyle hükümetin kültür politikasına bakışı gösterilmiştir. Kültür politikasının en önemli ekseninin; "tarihi ve medeniyetiyle barışık özgün ürünlerin ortaya çıkarılmasını sağlamak" olduğu belirtilmiştir. Farklı kültürlerden yapılacak temel eserlerin Türkçe çevirisin yapılması, uzaktan eğitimle bu eserlerin yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılması, Yunus Emre Enstitüsü'nün çalışmaların

arttırılması, Türk kültürü ve tarihinden beslenen çocuklara yönelik dijital içeriklerin hazırlanması, Türk sinemasında milli, dini ve folklorik içeriklerin kullanımının teşvik edilmesi, Türk kültürünün temel eserlerinin ve arşiv belgelerinin sadeleştirme ve tıpkıbasım yoluyla dijital alanda erişilebilir kılınması, AVM ve çarşılarda kültürel alanların ilave edilmesi, kentlerin tarihi ve kültürleriyle ilgili Dijital Fotoğraf Arşivleri oluşturulması, “Türk kültürünün genetik kaynakları ile geleneksel bilgi, geleneksel kültürel ve folklorik ifadelerin korunmasına yönelik bir yol haritasının belirlenmesi”, kentlerde kültürel sektörlere destek sağlanması, Uluslararası öğrenci kapasitesinin artırılması, üniversiteler bünyesinde Diaspora Araştırma Enstitüleri kurulması...gibi konuların ele alındığı hükümet programının geniş kapsamlı, konulara göre ayrı başlıklarla ve ayrıntılı ifadelerle hazırlanması dikkat çekicidir (URL-47). Bu hükümet programı ile bugüne kadar hazırlanmış önceki programların içinde en kapsamlısı hazırlanmıştır. Bu program ilk kez diplomaside değişen paradigmlar takip edilerek kamu diplomasisi ve kültürel diplomasi yaklaşımlarının bilincinde oluşturulduğu izlenimini vermiştir.

“Cumhuriyet’in temeli kültürdür” diyen Atatürk’ün vefatından önce gerçekleştirilen kültürel devrimler, neredeyse Türkiye Cumhuriyeti’nin sonraki dönemlerinde yakalanamamıştır. Erken dönem kültür çalışmaları hem nicelik hem de nitelik olarak incelendiğinde ilerleyen dönemlerde kurulan hükümetlerin programlarının kültür politikalarının birkaç cümleden ibaret olduğu dikkati çekmiştir. Kısa süreli görevde kalan hükümetlerin kültürel alanda plan ve program geliştirmede eksiklikleri görülmüştür. Öte yandan hemen her dönemde altı aylık, bir yıl gibi sürelerde görev yapmış hükümetlerin bulunması ekonomik, sosyal, askeri, bürokratik alanlarda olduğu gibi, kültürel alanda politika geliştirmek için yeterince vakit harcanmadığı yorumuna uygundur.

Hükümet programlarının genelinde kalıp ifadelerin varlığı tespit edilmiştir. Milli kültürü koruma, yaşatma, geliştirme, yurt dışındaki vatandaşların kültürel ihtiyaçlarını karşılama, eğitimde milli kültüre önem verme, kültür varlıklarını koruma, -çalışmada kullandığımız anlamda olmasa da- “kültür” balıkçılığını yaygınlaştırma gibi önceki hükümetlerin programında yer almış ifadeleri tekrar etme programların ortak özelliğidir.

Bunların dışında az sayıdaki örnekte, kültür işleriyle ilgili yeni kurum açılması, yeni bir kanun çalışması veya eğitimde bir müfredat çalışmasına ilişkin az sayıda politika geliştirilmiştir. Bazı programların içinde “Hükümetimizin kültür politikası...” ifadesiyle başlayan cümlelerin varlığı tespit edilse de bu programlarda da ötekilerdeki gibi basmakalıp hedeflerin kullanıldığı görülmüştür. Bir başka ifadeyle kültür politikası diye başlayan cümlelerin içi boş, geçmişin tekrarı sözlerden ibarettir.

2010’lu yıllara kadar hükümet programlarındaki “folklor” sözcüğü ile neyin kastedildiği tam olarak bilinmese de 2010 yılından itibaren kültürü, kültür politikasını önemseyen, diplomaside değişen paradigmalara ekseninde sadece diplomatların ve devletlerin değil, artık tüm kamunun ve sivil toplumun ülkeler arasındaki ilişkileri belirlediğini gösteren, böylece kültürel etkileşimin artırılarak Türkiye’nin yumuşak gücünün dünya çapında kullanılmasına dair bilincin gelişmeye başladığı söylenebilir.

3. BÖLÜM

KÜLTÜREL DİPLOMASİNİN SINIRLARI

3.1. KAMU DİPLOMASİSİ İLE KÜLTÜREL DİPLOMASİ İLİŞKİSİ

Bu çalışmanın giriş bölümünde temel kavramlar içerisinde kamu diplomasisi ve kültürel diplomasinin tanımlamalarına yer verilmiştir. Ancak kültürel diplomasinin tarihçesinin ele alındığı bu başlık altında, öncelikle kamu diplomasisi üzerinde durmak gerekli görülmüştür. Sonrasında söz konusu kavramla ilgili tarihi süreçten ve uygulamalardan bahsedilecektir. Bunun nedeni kimi çalışmalarda kültürel diplomasi ile kamu diplomasisi kavramlarının ilişkisinin muğlak bırakılmış olması, kimilerinde birbirini kapsayan ifadelerle açıklanmış olması, kimilerinde de farklı tasnifler yapılarak birbirinin alt başlığı olarak görülmesidir.

Kamu diplomasisi 1960larda ortaya çıkmış ve bilgi sistemleri ve iletişimin hızlanmasıyla “birlikte devletlerin uyguladıkları politikalarda meşruiyet arama ve halkın onayını alma sürecinde başvurdukları temel diplomasi” çeşidi olmuştur (Ekşi-Taş, 2020:214). Dünyada 1965 yılında kamu diplomasisi kavramını ilk kez Tufts Üniversitesi Fletcher School of Law and Diplomacy Dekanı Edmund Gullion’ın kullandığı bilinmektedir. “Gullion’a göre kamu diplomasisi, uluslararası ilişkilerdeki geleneksel diplomasinin dışında kalan tüm alanları kapsamaktadır” (Gün, 2023: 9). Buna karşılık Türkçe literatür tarandığında kamu diplomasisi, yumuşak güç, kültürel diplomasi gibi kavramların 21.yüzyılın başındaki çalışmalarda görüldüğünü belirtmek gerekir.

Hwajung Kim kamu diplomasisi ve kültürel diplomasi kavramlarının ilişkisini tartıştığı çalışmasında; kültürel diplomasinin ulusal imaja, markalaşmaya ve sosyal uyuma olumlu katkısı konusunda şüphenin bulunmadığını, bu nedenle kültürel diplomasinin birçok araştırmacı tarafından kamu diplomasisinin bir alt kümesi olarak kabul edildiğini ancak hâlihazırda bunun nedenini açıklayan ikna edici bir araştırma bulunmadığını dile getirmiştir (2017:308). Kamu diplomasisi teriminin Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra kullanılmaya başladığını, toplum

önünde imzalanan barış antlaşmaları ile soğuk savaş propagandası olarak adlandırıldığını belirten Kim; eğitim ve yayıncılık alanının kamu diplomasisi yürütmek için ideal alanlar olarak görüldüğünü ve ABD'nin 11 Eylül'ünden sonra kavramın yerine gelebilecek "angajman" ve "karşılıklı iletişim" gibi terimlerin tartışıldığını ifade etmiştir (Melissen, 2005'ten akt. Kim, 2007: 294).

Nicholas J. Cull "Public Diplomacy: Lessons From The Past" adlı çalışmasında geleneksel diplomasi ile yeni kamu diplomasisini karşılaştırmış ve yeni kamu diplomasisinin içerisinde yumuşak gücün kullanıldığı bir alt alan biçiminde kültürel diplomasiyi değerlendirmiştir (2009:14). Tablo 2'de söz konusu karşılaştırma gösterilmiştir:

Şekil 8: Nicholas J. Cull'un (2009:14) Public Diplomacy: Lessons From The Past adlı çalışmasındaki geleneksel diplomasi ile yeni kamu diplomasisi karşılaştırması bu tezin yazarı tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.

Baskın Özellikler	Eski Kamu Diplomasisi	Yeni Kamu Diplomasisi
1) Uluslararası Aktörün Kimliği	Devlet	Devlet ve Devlet dışı (halk)
2) Teknik Ortam	Kısa dalga radyo Basılı gazeteler Sabit hatlı telefonlar	Uydu İnternet Gerçek zamanlı haberler Mobil telefonlar
3) Medya ortamı	Yerli ve uluslararası haber alanı arasında net çizgi	Yerli ve uluslararası haber alanı arasında net olmayan çizgi (muğlaklaşma)
4) Yaklaşım kaynağı	Siyasi taraftarlık (Siyasi fanatizm) ve propaganda teorisi	Şirket markalaşmasının büyümesi ve ağ teorisi
5) Terminoloji	"Uluslararası imaj" "Prestij"	"Yumuşak Güç" "Ulus markalama"
6) Rol yapısı	Yukarıdan aşağıya, aktörden yabancı topluma	Yatay, aktör tarafından kolaylaştırılmış
7) Rolün niteliği	Hedefe yönelik mesaj verme	İlişki geliştirme
8) Genel amaç	Uluslararası alanın yönetimi	Uluslararası alanın yönetimi

Şekil 8: Eski Kamu Diplomasisi İle Yeni Kamu Diplomasisinin Özellikleri

Cull (2009) tarafından hazırlanan tabloda yeni kamu diplomasisi çerçevesinde yumuşak gücü devlet veya devlet dışı aktörler kullanabilmektedir. Kültürel diplomasinin kamu diplomasisi yürütmek için temel taşlardan biri olduğuna dair ortak kanaatleri bu kavramlarla uğraşan araştırmacıların kültürel diplomasiyi kamu diplomasisi çatısı altında, onun bir alt kümesi olarak görmelerini

sağlamıştır. Ancak bu konuda literatürde yeterli teorik tartışmanın olmaması, iki kavramın da tam olarak ne anlama geldiğini anlamayı zorlaştırmaktadır. Kültür, dış politika, diplomatik faaliyet üçgeni içerisinde kültürün konumlanacağı nokta tam net değildir. Bu da kültürel diplomasi kavramsallaştırmasının bir yanıyla eksikliğidir (Kim, 2007:294).

Kültürel diplomasiinin tarihinde UNESCO'nun çalışmaları önemlidir. 1957 yılında "Doğu ve Batı Kültürel Değerleri'nin Karşılıklı Değerlendirilmesine İlişkin Doğu-Batı Büyük Projesi"ni başlatması, 20'inci yüzyıldaki ilk ve en önemli kültürel diplomasi uygulaması olarak değerlendirilmiştir. Bu girişim Avrupa ve Asya kıtaları arasında kültürel etkileşimi amaçlamıştır. 2016 yılında kurulan Avrupa Kültürel Diplomasi Platformu'nun kurulması ve 2021 yılında Avrupa Birliği ulusal kültür enstitülerinin ortak çalışmalar yapabilmesi amacıyla "EUNIC 2021" ortak ağı oluşturulmuştur (Avşar – Koyuncu: 2022:30-31).

Yumuşak gücün kullanılması kamu diplomasiinin gelişmesine yardımcı olmaktadır. Yumuşak güç (soft power) kavramı; 1962 yılında Peter Bachrach ve Morton Baratz'ın Two Faces of Power adlı çalışmasındaki "gücün iki yüzü" olarak tanımladıkları kavramdan hareketle; Joseph S. Nye'in 1990 yılında yayımlanan Bound to Lead adlı kitabında ilk kez "yumuşak güç" (soft power) olarak tanımlanmış ve literatüre girmiştir (Kim, 2007: 298).

Kültürel diplomasiinin tarihsel gelişimini Gregory Paschalidis (2009) dört döneme ayırmıştır:

1. Kültürel Milliyetçilik Dönemi (1870-1914): Fransız, İtalyan, Goethe Enstitüsü ve British Council gibi kültürel kurumların ortaya çıktığı dönemdir.
- 2.Kültürel Propaganda Dönemi (1914-1945): I. Dünya Savaşı sırasında aydınların ve sanatçıların resmi (devlet) propagandasına hizmet ettikleri dönemdir.
3. Kültürel Diplomasi Dönemi (1945-1989): II. Dünya Savaşı sonrasındaki Soğuk Savaş sırasında genişletilmiş bir kültürel propaganda dönemidir.
4. Kültürel Kapitalizm Dönemi (1989-Günümüz): ABD'nin yurtdışındaki kültürel ilişkilerinin çöküşüyle başlayan dönemdir. Bu dönemde Japonya, Çin ve

Hindistan gibi ekonomik güçler yumuşak gücü kullanarak kültürel etkileşimi ön planda tutmaya başlamışlardır (Kim, 2007: 308).

Kültürel diplomasi ile kültürel ilişkiler aynı anlama gelmez, aralarında bazı farklar bulunur. Bu farkı Richard T. Arndt (2006) şöyle ortaya koymuştur: Kültürel ilişkiler, devletin müdahalesi olmadan doğal ve organik olarak gelişen ticaret, turizm, eğitim odaklı seyahatler, iletişim, kitap çevirisi, göç, medya erişimi ve evliliklerden oluşmaktadır. Kültürel diplomasi ise; devlet görevlilerinin ulusal çıkarlar için kültürel ilişkilerin doğal akışını yönlendirme ve yönetme eylemidir (Kim, 2007:308).

Uluslararası ilişkiler, sosyoloji, iletişim, siyaset bilimi, eğitim ve geç de olsa halkbilimi disiplinlerinin çalışma alanına giren kültürel diplomasi, Avrupa'da müstakil bir disiplin gibi üzerinde ciddiyetle durulan bir konumdur. Ancak kültürel diplomasi literatürüne bakıldığında uzlaşılmış bir tanımın bulunmadığı ve kavramın anlamının bağlamına göre değiştiği görülmektedir.

Kültürel diplomasi kavramsallaştırmalarına bakıldığında eski ve yeni olmak üzere iki tür tanımlamadan bahsedilmektedir. Genel olarak eski kültürel diplomasi tanımlamasında 18.yüzyılın sonlarından itibaren özel girişimlerin ülkeler arasında kültürel değişim için inisiyatif aldığı ve büyük oranda Batı Avrupalılar tarafından yürütülen faaliyetler kastedilmektedir. Eski kültürel diplomaside I. ve II. Dünya Savaşları ve sonrasındaki Soğuk Savaş döneminde kültürel emperyalizm ve kültürel propaganda yapılmıştır. Eski kültürel diplomasi anlayışında açık bir ideolojik amaç bulunmaktadır. Yeni kültürel diplomasi ise ister özel girişim ister resmi görevli veya hükümet olmak üzere herhangi bir kültürel aktörün, karşılıklı güven ve inandırıcılık elde etmek üzere uluslararası kültürel ilişkiler vasıtasıyla karşılıklı kültürel anlayışları geliştirme çabasıdır. Yeni kültürel diplomasi anlayışında örtük bir ideolojik amaç bulunmaktadır (Kim, 2007:317-320).

Yumuşak gücün uygulama alanı kültürel diplomasıdır. Burada güçlü olan ülkenin güçsüz olan ülkelerle ilişkilerinde veya birbiriyle aynı kategorideki ülkeler arasında silah kullanmadan ve kan dökmeden kültür etkileşimi öncelenmektedir. Bu nedenle kültürel diplomasi eğitim, sanat ve diğer kültürel faaliyetleri içinde barındırır. Kültürel diplomaside doğrudan devlet eliyle yapılan eylemlerin yanında

bireylerin ve sivil toplum kuruluşlarının yaptıkları eylemler de önemlidir. Kültürel diplomasi bir algı yönetimi alanıdır. Farklı kültürleri ve karşı toplumları, kültür unsurlarıyla cazibe alanı oluşturmaya teşvik eder. Bu noktada ülkelerin ve dolayısıyla vatandaşların “öteki”ye karşı ön yargıları kırılabilir; dostluklar ve anlaşmalar gelişebilir.

Kültürel diplomaside halk, kültürel etkileşimin öznesi durumundadır ve aktif rol almaktadır. Müze ziyaretleri, eğitim programları, tarihi ve turistik ziyaretler, sinema ve filmler, radyo, televizyon, internet ve sosyal medya araçları, müzik ve danslar...gibi pek çok unsur ile birlikte kültürel diplomasi yürütülebilir. Bu konuda “Kore Dalgası, Hallyu, K-Pop ve K- Drama” dünya çapında bilinen en iyi örneklerdendir (Binark, 2019).

3.2. KÜLTÜREL DİPLOMASİ İLE KÜLTÜR ENDÜSTRİSİ İLİŞKİSİ

Marksist dünya görüşüne sahip araştırmacıların birlikteliğinden doğan Frankfurt Okulu'nun teorisyenleri kültürü ekonomik, politik ve endüstriyel boyutlarıyla ele almışlar ve bu yönde çalışmalar yapmışlardır. Kültür endüstrisi kavramı da ilk kez Theodor Adorno ve Max Horkheimer'in 1944 yılında “Dialektik der Aufklärung Philosophische Fragmente” adıyla yayımlanan ve Türkçe'ye “Aydınlanmanın Diyalektiği” (2014) adıyla çevirilen kitabında dile getirilmiştir. “Günümüzde kültür her şeye benzerlik bulaştırır. Film, radyo ve dergiler bir sistem meydana getirirler. Her bir dal kendi içinde ve hep birlikte söz birliği içindedir. Siyasal karşıtlıkların estetik ifadeleri bile aynı şekilde bu çelikten ritmin övgüsünü ilan ederler” (2014: 162) Adorno ve Horkheimer, bu kavram ile Amerika'da kültürel ürünlerin metalaştığını ve standart hale gelerek firmalar aracılığıyla kapitalizmin hizmetine girdiğini iddia etmişlerdir.

Kültür endüstrisi kavramıyla kültürün yeniden üretimindeki devamlılık ve tüketen kitlede oluşturduğu mutluluk ve haza gönderme yapılmıştır. Böylece eleştirel düşünme ve mantığın kullanımı bu yolla devre dışı bırakılmıştır. Adorno ve Horkheimer'e göre, “kültür endüstrisinin her tezahürü kaçınılmaz olarak insanları, bütünü onları dönüştürdüğü biçimde yeniden üretir. Üstelik yapımcılardan kadın

derneklerine kültür endüstrisinin tüm failleri basitçe yeniden üretilen zihnin genişletilmemesi için tetikte beklerler” (2014:171). Kitleleri etkileyen ve tüketici konuma getiren kültür endüstrisinde, “işlenen malzeme, en küçük ögesine dek, içine geçtiği jargonla aynı aygıttan kaynaklanır” (2014:173). Böylece orijinal olanın yerini yeniden üretilen ele geçirmiş olur. “Sonunda kültür endüstrisi taklit olanı mutlak olanın yerine koyar” (2014:175).

Kültür endüstrisinde kültürel ürünler, seri üretim sayesinde tüketicinin ilgisini çekerken bir o kadar da ürünlerin içeriğini boşaltmaya sebep olmuştur. Ürünler değersizleşirken ürüne ulaşmak ve ihtiyaçtan fazlasını tüketmeye çalışmak ile bu kısır döngü devam etmiştir. Endüstri, kültürel ürünleri basitleştirerek ticarileştirmiştir. Reklamlar, diziler, filmler, sloganlar ve daha pek çok araçla ticari dağıtım gerçekleşmiştir. Bir taraftan da tüketiciyi kandırma işlevi ile tüketim kültürü oluşmaya başlamış ve gösteri çağı başlamasına zemin hazırlanmıştır. Adorno ve Horkheimer, hep beklenen vaatlerin bir türlü gerçekleşmeyeceğini şu örnekle açıklamışlardır: “Yemek yemeye gelen müşteri menüyü okumakla yetinmelidir. Bütün o parlak adlar ve imgelerin uyandırdığı arzular içindeki insanların önüne, tam da onların kaçmak istedikleri o renksiz günlük yaşamın övgüsü konur” (2014:182-190).

Adorno ve Horkheimer’in eleştirel düşüncesi kendi döneminden sonra da sosyal bilimleri etkilemiştir. Frankfurt Okulu’nun bu yaklaşımı kültürün toplum üzerindeki etkisini ön plana almıştır. Ancak bilgi teknolojilerinin gelişmesi kültürü de değiştirip dönüştürmüştür. Bu kavramın ilk ortaya atıldığı dönemdeki imkanlar, sınırlar ve uygulamalar değişmiştir. Buna rağmen” kültürün yönetsel ve ekonomik bir alan olarak kabul edilmesi ve değerlendirilmesi gerektiğini geç de olsa fark eden kültür araştırmacıları, genelde olumsuz bir yaklaşım sergilemişlerdir” (Özdemir,2009:74). 21.yüzyılda “kültür endüstrisi ve ekonomisi gibi kavramların belirtilen ideolojik olumsuzlamalardan kurtulup olumlu çağrışımlara ve imaja sahip olmaya başladığı” düşüncesi hâkim olmaya, “kültür ekonomisi ya da kültürel ekonomi” terimleri de kültürel çalışmalarda kullanılmaya başlamıştır (Özdemir, 2009:75).

Kültür ekonomisi ve endüstrilerinin sonradan “yaratıcı sektörler ve endüstriler” şeklinde kavramsallaştırmalarının oluşturulduğunu belirten Nebi Özdemir, devamında şunları aktarmıştır:

“WIPO’nun “copyright endüstrileri” ile OECD’nin “içerik endüstrileri (content industries)” tanımlamalarına karşılık, Avrupa Birliği’nde “kültür endüstrileri (Fransız yaklaşımı), yaratıcı endüstriler (İngiliz yaklaşımı) ve deneyim ekonomisi (İskandinav yaklaşımı)” yaklaşımları yaygındır. Bu konuda AB’de geçerli olan aşağıdaki başlıklar altında kümeleme de yapılmaktadır. Bunlardan ilk ikisi kültürel sektörler, son ikisi de yaratıcı sektörler olarak nitelenmektedir:

Öz sanat alanı: Alt sektörler: Görsel sanatlar-el sanatları, resim, heykel, fotoğraf-, gösteri sanatları- tiyatro, dans, sirk, festivaller-, miras: müzeler-kütüphaneler, arkeolojik bölgeler, arşivler-. Belirgin özellikleri: endüstriyel olmayan faaliyetlerdir, üretim prototipler/ilkörnemler ve potansiyel telif hakkı alabilen işlerdir.

Kültürel endüstriler: Alt sektörleri: Film ve video, televizyon ve radyo, video oyunları, müzik: kayıtlı müzik piyasası, canlı müzik gösterileri, müzik sektöründeki yeni baskılar; kitaplar ve basın: kitap basımı, dergi ve gazete baskısı. Belirgin özellikleri: büyük çaplı yeniden baskıyı amaçlayan endüstriyel faaliyetlerdir ve üretim copyright temelli yapılmaktadır.

Yaratıcı endüstriler ve faaliyetler: Alt sektörleri: Tasarım (moda tasarımı, grafik tasarımı, iç mekân tasarımı, üretim tasarımı), mimari ve reklamcılık. Belirgin özellikleri: faaliyetler mutlaka endüstriyel değildir, üretim copyright temelli olsa da diğer entelektüel mal girdilerini de içerebilir (ticari marka vb.), yaratıcılığın kullanılması (sanat ve kültürel endüstriler alanında ortaya çıkan yaratıcı yetenekler) kültürel olmayan sektörlerin gösterimi esastır.

İlgili endüstriler: Alt sektörleri: PC ve MP3 imalatçıları, mobil endüstrileri. Avrupa Birliği ülkeleri, kültür ekonomisi ve endüstrileri konusunda bilinçli ve ileri ülkeler olarak dikkat çekmektedir. Sanat (görsel sanatlar: el sanatları, resim, heykel, fotoğraf; gösteri sanatları: tiyatro, dans, sirk; miras: müzeler, sanat ve antika piyasası, kütüphaneler, arkeolojik faaliyetler, arşivler) kültürel endüstriler (film, video, radio, televizyon yayıncılığı, video oyunları, kitap ve yayıncılık, müzik) ve yaratıcılık sektörleri (tasarım: moda tasarımı, iç mekân tasarımı, grafik tasarımı; mimarlık ve reklam), kültür ve yaratıcılık sektörleri ana başlığı altında gelişmiştir” (2009:76-77).

Kültürel unsurun bilinen ilk hali, her yeni bağlamda değişikliğe uğramaktadır.

Dolayısıyla her yeni icra, yeni bir performans karşılık gelmektedir. Bu durumu

Özkul Çobanoğlu şöyle özetlemiştir:

“Yeni halkbilimi anlayışı veya Performans Teori’ye kadar yaygın halkbilimi anlayışı olan ve folkloru bir “şey” bir nesne, bir unsur, tamamlanmış bir ürün olarak düşünüp folklor unsuru veya şeyi üzerine çalışmak, Performans Teoriyle birlikte, folkloru bir olay olarak canlı bir icra veya yapılan ve gerçekleşen bir süreç olarak düşünen ve ele alan yeni bir yaklaşıma dönüşmüştür” (2004.162).

Değişen kültür ortamları yeni bağlamları, yeni bağlamlar da yeniden yaratılan ve aktarılan ürünleri meydana getirmektedir. Bu noktadan bakıldığında günümüzde kültür endüstrisi bir kültürün tanıtımı, aktarımı ve kültürlerarası etkileşimine aracılık yapmaktadır. Öte yandan “geleneksel bilgi ile kültür ekonomisi arasında

güçlü bağlar mevcuttur” (Özdemir, 2018:9). Kültür ekonomisi ve endüstrileri içinde bir diğer alan kültür turizmidir. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO)’nün tanımına göre; “Kültür turizmi, ziyaretçinin temel motivasyonunun bir turizm destinasyonundaki somut ve somut olmayan kültürel çekicilikleri / ürünleri öğrenmek, keşfetmek, deneyimlemek ve tüketmek olduğu bir turizm faaliyetidir” (URL-56). Kültür turizmi ile ilgili ilk kültür turistlerinin “seyyah ve elçilerin dışında hacılarla 17.asır İngiltere’sinde aristokratların eğitiminin bir parçası olan Grand Tur’a katılanlar” olduğu belirtilmiştir (Richards, 1996: 3-18’den akt. Özdemir, 2009:81). Kültür turizminde sanat alanları, mimari, tarihi ve doğal miras alanları, mutfak mirası, edebiyat, müzik, yaratıcı endüstriler ve yaşam tarzları, kültürel değerler, inançlar, gelenekler...ilgi çeken unsurlardır.

Kültürel diplomasi ile kültür endüstrisi arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Kültürel diplomasi yumuşak güçten beslenmekte ve kültür endüstrilerinin ürettiği unsurları kullanmakta ve kültürel diplomasiye katkı sunmaktadır. Örneğin; kültür endüstrisinin üretim alanlarından sinema filmleri ve televizyon dizileri kültürel diplomasi araçlarıdır. Yumuşak güç sayesinde sadece dili değil, ait olduğu ülkenin kültürü, yaşam tarzı, hatta oyuncuların rol yapma becerisi ülkeler arası “taşınırlar” içindedir. Kültürel diplomaside film ve dizilerle cazibe alanı oluşturan ülkelerin başında ABD, Hindistan, Güney Kore ve Türkiye gelmektedir (Ansari, 2019:87).

3.3. 21. YÜZYILDA KAMU DİPLOMASİSİNİN ALT TÜRLERİ

Sanayi devrimleri, yeni teknolojilerin insan hayatına girmesi, küreselleşme ve bilgi iletişim sistemlerinin yenilenmesi gibi etkenler ülkeler arası ilişkilerin boyut değiştirmesine sebep olmuştur. Bu anlamda uluslararası ilişkiler de yeni yöntem ve yaklaşım arayışlarının yaşandığı, yeni kavramlaştırmaların görüldüğü alanlardan biridir. 21.yüzyılda kamu diplomasi ve onunla birlikte kültürel diplomasinin en büyük değişkeni sayılabilecek şey devlet dışı organların, halkın ve sivil toplumun diplomasi süreçlerine dahil olmasıdır. (Aydemir, 2016: 90-92).

Sivil toplum kuruluşlarının konuyla ilgili çalışmaları hem diplomasiye hem de literatüre katkılar sunmaktadır. 2002 yılında kurulan Diplo (diplomacy.edu) dijital politikalar üzerine uzmanlaşmış İsviçre ve Malta ortaklığında kurulmuş bir sivil toplum örgütüdür. Çevrim içi kurslarla, internet yönetimi, siber güvenlik, küresel diplomasi türleri ve dijital politika araçları konularında eğitimler vermektedir. 2023 yılı itibarıyla 208 ülkeden aralarında resmi devlet görevlilerin de olduğu 7500'den fazla kişiye eğitim vermiştir. Yetmişden fazla akademik personelin görev aldığı kuruluş, diplomasi konusunda araştırma ve geliştirme çalışmaları, yayınlar ve istatistikler hazırlamaktadır. Diplo'nun genel ağ sayfasında verilen bilgilere göre; diplomasinin üst çatısının altında tanımlanan iki yüz (200) farklı diplomasi türünden söz etmek mümkündür. Bunlardan bazıları; afet diplomasisi, akademik diplomasi, algoritmik diplomasi, antik diplomasi, askeri diplomasi, atom diplomasisi, bambu diplomasisi, bilim diplomasisi, biyoçeşitlilik diplomasisi, blockchain diplomasisi, blog diplomasisi, bombalama diplomasisi, cenaze diplomasisi, covid-19 diplomasisi, çağdaş diplomasi, çevre diplomasisi, Çin diplomasisi, çip diplomasisi, deprem diplomasisi, dijital diplomasi, dinlerarası diplomasi (inanç diplomasisi), eğitim diplomasisi, ekonomik diplomasi, enerji diplomasi, facebook diplomasisi, feminist diplomasi, gastronomi diplomasisi, göç diplomasisi, halı diplomasisi, hayvan diplomasisi, hediye diplomasisi, hibrit diplomasi, ikili diplomasi, iklim diplomasisi, instagram diplomasisi, kablo diplomasisi, kahve diplomasisi, kalkınma diplomasisi, kamu diplomasisi, karbon diplomasisi, konferans diplomasisi, konsolosluk ve diaspora diplomasisi, kripto diplomasisi, kriz diplomasisi, kuantum diplomasisi, kültürel diplomasi, medya diplomasisi, metaevren diplomasisi, mutfak diplomasisi, Osmanlı diplomasisi, özel diplomasi, puro diplomasisi, sanat diplomasisi, sert diplomasi, siber diplomasi, silahsızlanma diplomasisi, sivil diplomasi, spor diplomasisi, şehir diplomasisi, ticari diplomasi, twitter diplomasisi, ünlü diplomasisi, vatandaş diplomasisi, yapay zeka diplomasisi, yardım diplomasisi, zirve diplomasisi, zorlayıcı diplomasi...(URL-57).

Diplomasi alanına dahil edilmeye çalışılan bu türlerle; kültürün içinde bulunan; yeme, içme, duyuş, düşünüş, üretim, tüketim, inanç, eğitim, dil ve bunların yaratım-icra-aktarım bağlamları ve uygulama biçimleri ile kültürün bütün alt

kadrolarının diplomaside birer araç olarak kullanılabilirdiği ve kullanılabileceği düşüncesi oluşmuştur. Tanımlamalara bakıldığında hemen hemen akla gelebilecek bütün yaşamsal eylemler ve konuların diploması ile birleştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bunların tamamıyla ilgili akademik veri ve yayın bulunmamasıyla birlikte, literatürde kullanılan ve üzerine incelemelerin yapıldığı bazı diploması türlerinden burada kısaca bahsetmek uygun görülmüştür.

Bilgisayarın ardından internetin icadıyla toplumsal düzende ve kültürlerde gerçekleşen değişiklikler aynı zamanda bilimsel anlamda disiplinlerin paradigma değişikliğine de sebep olmuştur. Marshall McLuhan'ın yeni dünya için kullandığı "küresel köy" ifadesi pek çok araştırmacının dikkatini bu yöne çekmiştir (Ekşi-Taş, 2020:220). Bunun bir sonucu olarak gelişen diploması türlerinden biri dijital diplomasıdır. Dijital diploması, e-diploması, siber diploması ve sanal diploması kavramları pek çok araştırmada birbirinin yerine kullanılabilir. Dijital diploması "diplomatik amaçların elde edilmesinde internetin ve genel olarak dijital teknolojilerin kullanılması"dır (Ekşi,2018:40). Bununla birlikte devletlerin diploması faaliyetleri sanal dünyada da yürütülen politikalara dönüşebilmiştir. Ülkelerin Dışişleri Bakanlıklarına ait resmi genel ağ sayfaları açılmaya başlamış ve içerikler zenginleştirilmiştir. Sanal dünyanın ilk elçiliği Danimarka'da açılmıştır (Ekşi -Taş, 2020:221). Dijital diplomasının kamu diplomasının bir aracı mı yoksa yeni bir diploması türü mü olduğuna dair farklı görüşler bulunmaktadır (Saka-Akbuz Ezgin, 2016:56). Yeni bir diploması türü olmadığını iddia eden çalışmaların (Yücel, 2016) yanında bazı çalışmalarda (Ekşi, 2016) dijital diploması ile sanal diploması, e-diploması, Twitter diploması vb. kavramları kullanılan araçların ön planda tutulmasının yeni bir türü oluşturmadığı iddia edilerek bütün bunlar kamu diploması içinde değerlendirmiştir (Ekşi-Taş, 2020:226-228).

Gastro diploması; "tatların ve kokuların çok çeşitli topluluklara ve insanlara iletildiği, kamu diploması alanında yeni ve dinamik bir tanıtım ile iletişim stratejisidir" (Karaosmanoğlu, 2017: 60).

İnsani diploması; "karar alıcıları ve kanaat önderlerini her zaman savunmasız insanların çıkarları doğrultusunda ve temel insani ilkelere tam saygı göstererek hareket etmeye ikna etmektir." Dünyanın en büyük insani yardım ağı Uluslararası

Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRC) tarafından yapılan bu tanımlama aynı zamanda afet diplomasisi ve yardım diplomasisi için de kapsayıcı niteliktedir (URL-58).

Çevre diplomasisi; “iklim değişikliği, küresel ısınma, bölgesel sürdürülebilir kalkınma, doğal yaşamın korunması, biyolojik denge” gibi konularda uluslararası alanda yapılan diplomasi eylemleridir (URL-59).

Medya diplomasisi; “olayları, demeçleri, basın toplantılarını, mülakatları, medya etkinliklerini, medyaya bilgi sızdırma olaylarını ulusal çıkarlar açısından ele alan ve yönlendirmeye çalışan diplomasi alanıdır” (URL-60).

İnanç diplomasisi; “siyasi ve dinî alanlar arasında bir köprü oluşturulması, din ya da mezhep mensupları arasındaki iletişim kopukluğunu gidermek üzere faaliyetler düzenlenmesi, çatışmalara ve sürtüşmelere neden olan akideler, görüşler, düşünceler ve barış inşası konusunda bilgilendirmeler yapılmasıdır” (URL-61).

Zirve diplomasisi; “bölgeler arası ilişkiler bağlamında, devlet veya hükümet başkanlarının diğer bölgelerdeki mevkidaşlarıyla doğrudan etkileşim kurması olarak tanımlanabilir” (Yılmaz, 2022:195).

Spor diplomasisi; “ülkelerin dış politika hedefleri için başka ülkelerin toplumlarını spor yoluyla etkilemek, diğer ülkelerle iş birliği geliştirmek, düzeltmek ve pekiştirmek için kullandığı kamu diplomasi türüdür” (URL-62).

Eğitim diplomasisi; küresel eğitim sektöründe, eğitimde ilerlemeyi desteklemek ve ülkeler arası etkileşimi gerçekleştirmek için diplomasi becerilerini kullanan yeni bir uygulama alanıdır (Kaya, 2019).

4. BÖLÜM

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN KÜLTÜREL DİPLOMASİ KURUMLARI VE UYGULAMALARI

Kültür politikası, hükümetlerin belli dönemler arasında toplumun tamamını ilgilendirecek düzeyde belirlediği kültürel uygulama ve hedeflerdir. Kültür politikalarının belirlenmesinde doğrudan halkın müdahalesi söz konusu olmamış, hükümet partilerinin görüş ve istekleri doğrultusunda belirlenen hedefler uygulanmaya çalışılmıştır. Bu uygulamaların bazıları halk tarafından benimsenmiş, bazıları da halktan tepki almıştır. Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren Mustafa Kemal Atatürk'ün benimsediği milli kültür odaklı politikalar kültürle ilgili devrimler ve kurumlaşmalarla gerçekleştirilmiştir. Atatürk sonrasında kültür politikalarında farklı yol ve yöntemler izlenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kültür politikaları bu çalışmanın ikinci bölümünde ele alınmıştır. Burada ifade edilmek istenen "kültür politikası" ve "kültürel diplomasi" kavramları ile toplumun nerede konumlandırıldığıdır.

İki dünya savaşı, ardından gelen Soğuk Savaş dönemi ve küreselleşme neticesinde 21. Yüzyılda Türkiye Cumhuriyeti de ülkeler arası ilişkilerde çağın gerektirdiği kamu diplomasisi ve kültürel diplomasi yöntem ve yaklaşımlarını uygulamaya başlamıştır. Bu yöntem ve yaklaşımlar diplomaside sivil toplumun ve dolayısıyla halkın sürece dahil olmasını gerektirmiştir. Bir başka ifadeyle kültür politikasının nesnesi durumundaki halk, kültürel diplomasinin öznesi durumuna geçmiştir. Halk sadece etkilenen, maruz kalan unsur olmaktan ziyade etki eden, etkileşime giren, ilişkileri tayin eden konumda diplomasinin çok ayaklı bileşenlerinden biri olmuştur.

Kültürel diplomasi kavramına Türkçe literatürdeki pek çok çalışmada 21.yüzyılın güncel kavramı nitelenmesi yapılmasına rağmen bazı araştırmacılar Cumhuriyet öncesi dönemde kamu ve kültürel diplomasi uygulamalarının görüldüğüne işaret etmiştir. Türk dervişlerinin Balkanlardan hareket ederek Osmanlı ordusundan önce vardıkları coğrafyalarda tasavvuf felsefesinin gereği olarak hoşgörülü yaklaşımlarıyla toplumun sevgisini ve ilgisini kazanmaları buna örnek

gösterilmiştir. Bir diğer örnek olarak 15.yüzyılın sonunda Yahudilerin İspanya'dan zorunlu göçlerinde, onların yine hoşgörü ile karşılanması kamu ve kültürel diplomasi uygulaması olarak değerlendirilmiştir. Buna karşın bazı araştırmacılar ise kamu ve kültürel diplomasi uygulamalarının en erken tarihlendirmesini Osmanlı'nın son dönemi olarak belirtmişlerdir. Osmanlı'dan sonraki dönemde kültürel diplomasi örneği sayılabilecek örneklerden biri de Mustafa Kemal Atatürk'ün, izniyle Cumhuriyet döneminde Türkiye'ye has ürünlerin tanıtımını yapmak amacıyla Avrupa limanlarında Karadeniz isimli geminin sergilenmesidir (Ceylan, 2020:330-332).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda Mustafa Kemal Atatürk'ün "Cumhuriyet'in temeli kültürdür." Sözüyle ifade ettiği bakış açısı, kendisinden sonra dünyadaki siyasi, askeri, ekonomik ve teknolojik gelişmelerin ışığında takip edilmeye çalışılmıştır. Bu süreçte yaşanan olumlu gelişmeler veya aksaklıkların Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurumsal hafızasına tecrübe olarak yazıldığı düşüncesine varılmıştır. Bundan dolayı Türkiye Cumhuriyeti, 20.yüzyılın son çeyreğinde uluslararası ilişkilerde benimsenen temel prensiplerini güncelleyerek yeni diplomatik faaliyet alanlarındaki aktörlerden biri olmayı amaçlamıştır.

Bu bölümde Türkiye Cumhuriyeti'nin kültürel diplomasi kurumlarının kuruluşu, gelişimi ve faaliyetleri incelenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin dahil olduğu UNESCO Sözleşmeleri ve uygulamalarındaki süreçlerin kültürel diplomasiye etkileri değerlendirilmiştir.

4.1. T.C. DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI

Türkiye Cumhuriyeti'nin Dışişleri Bakanlığı Osmanlı döneminde 19. Yüzyıla kadar diplomasiyi temsil eden Reis-ül Küttaplık kurumunun geleneği üzerine inşa edilmiştir. Bu geleneğin içinde devletin yazışmalarını yapmak ve bunların kaydını tutmak da önemli bir görev olarak bilinmektedir. Bunun dışında elçiliklerin tarihine bakıldığında 3.Selim döneminde 1793'te Londra'da ilk sürekli Büyükelçilik açılmıştır. 1836'da 2. Mahmut döneminde Reis-ül Küttaplık nezaret (bakanlık) seviyesine yükseltilmiştir. Son Reis-ül Küttap Yozgatlı Akif Efendi, ilk Umur-ı

Hariciye Nazırı olmuştur. Cumhuriyet döneminde 2 Mayıs 1920'de Hariciye Vekaleti kurularak Bekir Sami Bey ilk yetkilendirilen kişidir. 1927'de hazırlanan 1154 Sayılı Kanun ile Bakanlığın yapısal temelleri belirlenmiştir. Cumhuriyet'ten itibaren Mustafa Kemal Atatürk'ün "Yurtta sulh, cihanda sulh" düsturu üzerine politikalar geliştiren Bakanlık, 1950li yıllarda teşkilatını genişletmiştir (URL-70).

"Girişimci ve İnsani Dış Politika" sloganıyla uluslararası alanda Türkiye'nin tanıtım faaliyetlerini sürdüren Dışişleri Bakanlığı, kültürel tanıtımı dış politikanın ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirmektedir. Bu sebeple Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yanında diğer devlet kurum ve kuruluşları ile işbirlikleri yapılmaktadır." Türkiye'nin "kendine özgü değerlerinin, tarihinin, dilinin, edebiyatının, arkeolojik varlığının, bilim yaşamının, sanatının, mimarisinin, mutfağının, geleneklerinin, inançlarının, rol modellerinin, spor yaşamının çeşitli etkinliklerle dış dünyaya yani Türkiye dışında yaşayan herkese, yansıtılması için çaba gösterilmektedir" Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan veya desteklenen Türkiye'nin kültürel diplomasisine katkı sunan etkinliklerden bazıları; Türkiye haftaları, Türkiye Yılı etkinlikleri, festivaller, Türk kültürüyle ilgili konferanslar, tanıtıcı filmler ve belgesellerdir. Uluslararası Sergiler Bürosu (BIE) üyeliği 5 Ekim 2004'te gerçekleşen Türkiye Cumhuriyeti; 1851'den itibaren 63 Dünya Sergisi'nden, Osmanlı döneminde 17'sine, Cumhuriyet döneminde de 19'una katılmıştır (URL-63).

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nın, Türkiye temsil eden ve kültürel diplomasiyi öne çıkaran yayım çalışmaları da bulunmaktadır. Bakanlığın resmi genel ağ sayfasında yer alan "Kültürel Diplomasi 2019" ve "Kültürel Diplomasi 2020-2021" adlı prestij kitaplarda kültürel unsurların tanıtımının yanında söz konusu yıllarda yapılmış kültürel diplomasi etkinliklerinin çeşitli görselleri yer almıştır. Görseller Türkçe ve İngilizce olmak üzere iki dilli kısa metinlerle açıklanmıştır (URL-63).

1995 yılında kurulan Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi (SAM), dış politika konularında bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapan bir düşünce kuruluşudur. Ulusal ve uluslararası akademik işbirlikleri ile araştırmalar yapmakta, üretilen bilgiyi analiz ederek politika ve hedefler için kullanılacak güvenilir bilgi sağlayan bir araştırma merkezidir. Kuruluşun "Perceptions", "Vision

Papers” ve “SAM Papers” adıyla yayımlanan üç ayrı süreli yayını bulunmaktadır (URL-64).

4.2. T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

Türkiye Cumhuriyeti Mustafa Kemal Atatürk liderliğinde kültür temelli bir zemine inşa edilmiştir. Atatürk'ten sonraki dönemde devlet kademelerinde müstakil resmi kültür biriminin kuruluşu oldukça uzun zaman almış, kültürün kurumsallaşması konusunda ilerleme yerine bazı dönemlerde gerilemeler yaşanmıştır. Kültür Bakanlığının tarihçesi şöyle özetlenebilir:

1923-1965 yılları arasında Milli kültürü araştırmak, korumak ve değerlendirmek görevi 2287 Sayılı Kanun ile Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmüş, sonrasında çıkan 5439 Sayılı Kanun ile birlikte Millî Eğitim Bakanlığı içinde 1965 yılında Kültür Müsteşarlığı kurulmuştur. Kültürün devlet içinde kurumsallaşma süreci buradan başlamıştır. Kültür Bakanlığı ise yaklaşık altı yıl sonra 4/553 sayılı Cumhurbaşkanlığı tezkeresi ile 13 Temmuz 1971'de kurulabilmiştir. Bakanlığın kuruluşu Türk siyasi hayatında 1960-1980 arası Planlı Dönemde İsmail Nihat Erim'in Başbakan olduğu Birinci Erim Hükümeti zamanında gerçekleşmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Kültür Bakanı Meclis dışından atanan Talat Sait Halman olmuştur. Kültür Bakanlığı 7 Haziran 1972'de Müsteşarlık seviyesine düşürülerek Başbakanlık bünyesine bağlanmış, 17 Kasım 1974'te yeniden Kültür Bakanlığı kurulmuştur. 21 Haziran 1977'de Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı birleştirilmiş, 21 Temmuz 1977'de yeniden Kültür Bakanlığı kurulmuştur. 4 Aralık 1983'te Kültür Bakanlığı Turizm Bakanlığı ile birleştirilmiş Kültür ve Turizm Bakanlığı adını almıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı 24.01.1989'da yeniden Kültür Bakanlığı ve Turizm Bakanlığı biçiminde ayrılarak iki bakanlık oluşturulmuştur. 06.11.1989'da Kültür Bakanlığı teşkilat yapısı yeniden belirlenmiştir (Can,1998:60). 29.04.2003'te Kültür ve Turizm Bakanlıkları son defa birleştirilmiştir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçişle birlikte 10/07/2018 tarih ve 30474 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 1 numaralı "Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Kültür ve Turizm Bakanlığı teşkilatı yeniden düzenlenmiştir" (URL-65).

Kültür ve Turizm Bakanlığı “Ülkemizin evrensel kültür, sanat ve turizm değerlerinin sürdürülebilir korunmasını sağlayarak yaşatmak ve tanıtmak, toplumsal bilincin oluşmasında bilgiye erişimi kolaylaştırmak ve ülkemizin dünya turizminden alacağı payı artırmak” misyonunu benimsemiştir. Bakanlığın vizyonu ise “Üstün evrensel değerlere sahip kültür mirasımızın, ulusal ve uluslararası sürdürülebilir korunma çabalarını başarı ile yöneten ve ülkemizi turizm alanında dünya liderleri arasında ilk sıralara taşıyan güçlü, saygın ve vazgeçilmez bir kurum olmak” ifadeleriyle belirtilmiştir (URL-66).

Kültür ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü Yurtdışı Teşkilatı Kültür ve Tanıtma Müşavirlikleri ile dünyanın 46 farklı şehrinde Türk kültürünü ve Türkiye Cumhuriyeti’ni tanıtıcı çalışmalar yapmaktadır. Bu şehirler; Aşkabat, Atina, Bakü, Belgrad, Berlin, Bişkek, Brüksel, Budapeşte, Dubai, Frankurt, Helsinki, Kahire, Kiev, Kopenhag, Kuala Lumpur, Lahey, Londra, Los Angeles, Madrid, Moskova, New York, Nur-Sultan, Paris, Pekin, Riyad, Roma, Sao Paulo, Saraybosna, Sidney, Sofya, St. Petersburg, Stockholm, Şam, Şanhay, Tahran, Taşkent, Tel-Aviv, Tokyo, Toronto, Tunus, Üsküp, Varşova, Vaşington, Viyana, Yeni Delhi ve Zürih’tir. Ayrıca Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Yunus Emre Enstitüsü (YEE) Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı Türkiye’nin kültürel diplomasi kuruluşlarıdır (URL-66).

Bakanlığın kültürel diplomasiye yönelik çalışmalarından biri de “Türkiye Kültür Portalı” projesidir. Bilgi teknolojilerin hızla geliştiği elektronik kültür ortamında 2015 yılında Türk kültürünü görünür kılmak adına, Bakanlığın Bilgi Toplumu Stratejisi (2006 - 2010) Eylem Planındaki “Kamu kurumlarının internet sitelerinde bulunan Türkçe içeriğin TRT veri tabanından da yararlanılarak derlenmesi, görsel materyallerle desteklenmesi ile kültür, tarih, sanat, turizm gibi konularda bilgi sağlayan ve kullanıcılarla etkileşime imkân veren Türkiye Kültür Portalı kurulacaktır” ifadesinin gereği doğrultusunda kurulmuştur. Kamu kurumları ile il kültür ve turizm müdürlüklerinden alınan bilgi, belge ve görsel ve görüntülerle zengin içeriğe sahip portalde; doğal, tarihi, kültürel miras alanları, geleneksel mutfak, konaklama yerleri, koruma altındaki miras alanları, anıtlar, kültür atlası, turizm rehberi, fotoğraflar ve seyahat hatırası gibi başlıklar altında şehirler

hakkında ayrıntılı bilgi bulunmaktadır. Ayrıca “Arkeoloji ve Tarih, Dil ve Edebiyat...UNESCO’da Türkiye, Müzeler, Coğrafi İşaretli Ürünler ve Türk Süsleme Sanatları bölümlerinde, konularının uzmanları tarafından kaleme alınmış metinler ile çok sayıda makale, e-kitap, fotoğraf ve videoya da ulaşılabilmektedir.” Yöresel şenlik, festival, konser, sergi vb. etkinliklerin şehir bazında takvimle gösterilmesi, Türkiye yerli ve yabancı turistleri için ilgi çekicidir. Türkiye Kültür Portalı, Facebook, Youtube, Instagram, X (Twitter) ve Pinterest hesapları üzerinden dijital etkileşim imkânı sunmaktadır. Portalde kullanıcıların yorum ve talepleri doğrultusunda içerik güncelleştirmeleri yapılmaktadır (URL-67).

Türkiye Kültür Portalı logosu Türkiye’nin somut ve somut olmayan 27 kültürel miras ögesini içinde barınmaktadır. Yarım daire şekli ile güneşin doğuşunu temsil eden logonun içindeki ögeler, Türk kültüründen UNESCO Dünya Miras Listesine seçilmiş olanlardır. Bu miras ögeleri ile birlikte Türkiye’nin karanlığı aydınlattığına işaret edilmektedir. Ayrıca 556 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname içindeki 7. maddenin 1. Fıkrasında bulunan h ve k bendlerine istinaden Türkiye Kültür Portalı şekil ibare ve logosu “ozel/02536” numarasıyla tescillenmiştir. (URL-67).

Görsel 1: Türkiye Kültür Portalı Logosu (URL-67).

Bakanlığın kültürel diplomasiye yönelik bir diğer çalışması (TEDA) Türk Kültür, Sanat ve Edebiyat Eserlerinin Dışa Açılımını Destekleme Projesidir. 2005 yılında başlatılan TEDA Projesi Türkçe veya başka dilde Türk kültürü ile yayımlanmış bir eserin yurt dışındaki yayıncılar tarafından başka dillerde yayımlanmasını sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. Bu proje ile Türk kültür birikimi yabancı dillerde okuyucuyla buluşma imkanına sahip olabilmektedir. Bu sayede Türk

yazarlarının eserleri ulusal boyuttan uluslararası boyuta geçerek yabancı kitap pazarlarında görünür kılınmaktadır. Yurt dışındaki yayıncıların bahar ve güz dönemi takvimleri içinde Bakanlığa yaptıkları başvurular ilgili kurullar tarafından değerlendirilip karar bağlandıktan sonra ve kabul alan başvurular için yapılan sözleşme imzalanmaktadır. Ardından çeviri ve yayım için gerekli tutar yayımcının banka hesabına aktarılmaktadır (URL-68).

Görsel 2: TEDA Projesine ait sayısal veriler (URL-68).

2005 yılından 2023 yılına kadar TEDA Projesi kapsamında 89 farklı ülkeden, 868 yayıncıdan gelen 3878 başvuru değerlendirilmiş; 3110 kitap çeviri ve yayımı desteklenerek 63 dilde basılmıştır (URL-68).

4.3. TÜRKİYE BURSLARI

Kültürel diplomasi alanları içinde dil, eğitim ve kültürel amaçlı uygulamalar açık ve örtük diplomatik hedeflere ulaşmada önemlidir. Bunlardan tek taraflı öğrenci hareketliliği ile uluslararası öğrencilerin bir ülkede aldıkları eğitimde, sosyal ve kültürel ortamların etkisiyle hedef dilin kullanıldığı doğal bağlamlarda kültürel etkileşim gerçekleşmektedir. Bu durum kültürel diplomasının gerçekleşmesi için uygun şartları oluşturmaktadır. Dil öğrenme ve eğitim amacıyla gelen ülkeden mezuniyet sonrasında kendi ülkelerine dönen bireyler, iki ülke arasında gerçekleşecek iş birliklerinde önemli görevler üstlenmektedir. Bununla ilgili yaşanmış pek çok örneğin bulunması, ülkelerin kültürel diplomadaki başarılarının göstergesidir. Tek taraflı uluslararası öğrenci hareketliliği ile uzak ülkelerdeki eğitimli idareci-yönetici sınıfın inşası, o ülkedeki toplumun iknasında

da etkili olmaktadır. Kültürel diplomasinin çok ayaklı yapısı, bir taraftan doğrudan somut yardımların yapılmasına, bir taraftan da eğitilmiş iş gücü oluşturarak yumuşak gücün tesis edilmesine imkân verebilmektedir.

Dünyada lisans ve lisansüstü öğrenci hareketliliği sadece dil ve eğitim alanında bir öğrenme faaliyeti değil, aynı zamanda ülkelerin tanıtımına ve iş birliklerine de yardımcı olan kamu diplomasisi araçlarından biridir. Öğrenci değişim ve burs programları kültürel diplomasiye katkı sunmaktadır. Bunlardan ilki Avrupa Birliği tarafından 1986 yılında başlatılan Erasmus Programı'dır ve ülkeler arası öğrencilerin karşılıklı yer değişimi esas almaktadır. Almanya'nın DAAD (Alman Akademik Değişim Servisi) 1925'te kurulmuştur ve devlet desteklidir. Kurum devlet burslarının dağıtımını da üstlenmiştir. Fransa'nın Campus France adlı programı 2011 yılında kurulmuştur. Çeşitli bakanlıkların desteğiyle çalışmaktadır. Japonya'nın kamu diplomasisi markası olan Study in Japan ile Japon kültürü dünyaya tanıtılmakta ve yükseköğretime uluslararası öğrenci çekilmektedir. Dünyanın en çok tercih edilen ülkesi olarak Amerika Birleşik Devletleri'nin Fullbright, Humphrey Fellowship programlarını NAFSA ve IEE gibi sivil toplum örgütleri desteklemektedir. İngiltere'nin 1934 yılında kurulmuş olan British Council kuruluşu dünyada 6 kıtada hizmet vermektedir. ELICOS (English Language Intensive Courses for Overseas Students), Avustralya Devleti'nin uluslararası öğrenci programıdır (Kaya, 2014).

Türkiye Cumhuriyeti'nde öğrenci hareketliliği erken dönemde sınırlı bireysel girişimlerle gerçekleşen bir durum iken 1960'tan itibaren daha kapsamlı bir öğrenci hareketinden söz edilebilmektedir. Cumhuriyet döneminde 1960'tan itibaren Türkiye'ye gelen ilk öğrenciler Ortadoğu coğrafyasındandır. Bu öğrenciler mühendislik ve sağlık bilimleri alanlarında yüksek öğrenim gördükten sonra ülkelerine dönerek 1990'lı yıllarda Türkiye'nin dış politikasında köprü görevinde bulunmuşlardır. Turgut Özal'ın Cumhurbaşkanlığı zamanında oluşturulan politikalarla öğrenci gelişleri artmaya başlamıştır. Selim Öztürk, 2013 yılındaki Sayılarla Türkiye Bursları Raporu'ndan hareketle 1992 yılında başlatılan Büyük Öğrenci Projesi için şunları belirtmiştir:

“1983'ten itibaren tek taraflı uluslararası öğrenci değişimi Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmüştür. 1992 yılında Süleyman Demirel'in başbakanlığında Büyük

Öğrenci Projesi başlatılarak MEB'in önceden devam ettirdiği uluslararası öğrenci burslandırma süreci böylelikle Büyük Öğrenci Projesine devredilmiştir. 1983 yılından Büyük Öğrenci Projesinin başladığı 1992 yılına kadar toplam 7.855 öğrenci mezun edilmiştir (Öztürk, 2014:13).

Sovyetler Birliğinin 1991'de dağılmasıyla birlikte Türk soylu halkların bağımsızlık süreçleri gerçekleşmeye başlamıştır. Kazakistan, Özbekistan, Azerbaycan, Türkmenistan, Kırgızistan adıyla yeni devletler kurulmuştur. Buradaki Türk soylu halklarla ortak geçmişe ve kültüre sahip Türkiye Cumhuriyeti siyasi ve ekonomik durumundan dolayı yeni kurulan devletlerin süreçlerinde bölgeyle yakından ilgilenememiştir. Bunlardan hareketle Turgut Özal'ın Cumhurbaşkanlığı döneminde Başbakan Mesut Yılmaz Hükümeti ve Süleyman Demirel Hükümeti Türk coğrafyasıyla ilişkileri geliştirmek için dış politika gündemlerini belirlemiştir (Güneş, 2012:718'den akt. Öztürk, 2014: 43-44).

Türkiye Cumhuriyeti Orta Asya Türk Devletlerini bağımsızlıklarına kavuşmalarıyla birlikte resmen tanımıştır. 1 Eylül 1991'de Özbekistan bağımsızlığını ilan etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti 16 Aralık 1991'de yeni devleti tanımıştır. 25 Aralık 1991'de bağımsızlığını ilan eden Kazakistan aynı gün; 31 Ağustos 1991'de bağımsızlığını ilan eden Kırgızistan da 16 Aralık 1991'de Türkiye Cumhuriyeti'nin resmen tanıdığını diğer devletler olmuşlardır. 30 Ağustos 1991'de bağımsızlığını ilan eden Azerbaycan 9 Kasım 1991'de, 27 Ekim 1991'de bağımsız bir devlet olan Türkmenistan da aynı yıl Türkiye Cumhuriyeti tarafından tanınmıştır (Öztürk, 2014: 44-45).

1992 yılında başlayan Büyük Öğrenci Projesi ile 5 ülkeden Türkiye'ye öğrenciler gelmeye başlamıştır. İlerleyen yıllarda toplamda 57 devlet ve topluluk proje kapsamında antlaşmalarla sürece dahil edilmiştir. Projenin başlamasından iki yıl sonra 1994 yılında öğrenci belirlemek için Türk Cumhuriyetleri ve Akraba Toplulukları Sınavı (TCS) adıyla hazırlanan sınav, Türk Cumhuriyetlerinde uygulanmış ve öğrenciler ülkelerinden seçilerek getirilmiştir. Sınavın uygulanmadığı ülkelerde ise Millî Eğitim Bakanlığı tarafından oluşturulan Seçici Kurul marifetiyle öğrenciler belirlenerek Türkiye getirilmiştir. Getirilen öğrencilerin yeme-içme, barınma, eğitim materyali, üniversite harcı, oturma izni bedeli ile sağlık gideri masrafları Millî Eğitim Bakanlığı tarafından karşılanmıştır. Proje 2012 yılına kadar kendi adıyla devam etmiş, 31.12.2012 tarihinden itibaren

kuruluşu gerçekleştirilen Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığının ortak burs programı “Türkiye Bursları” kapsamına dahil edilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı verilerine göre, 1992-2012 yılları arasında Türk Cumhuriyetleri ile Tacikistan ve Moğolistan’a “25.944 devlet bursu kontenjanı verilmiş, bu kontenjanın 18.807’si kullanılmış ve bu öğrencilerden 6010’u mezun olarak ülkelerine dönmüştür” (ORASAM, 2018:7-8).

Büyük Öğrenci Projesi kapsamında Türkiye’ye getirilen öğrencilere verilen eğitimin yanında Türkiye Cumhuriyeti’nin Türk Cumhuriyetlerinde açtığı öğretim kurumları da kültürel diplomasi çalışmaları içinde değerlendirilmelidir. Bu öğretim kurumları temel eğitimden yüksek öğretim kurumlarına kadar her kademedede planlanmıştır. Türkiye Türkçesi Öğretim Merkezleri ve Yaygın Eğitim Merkezleri de hizmete açılmıştır. Türkiye-Kazakistan ortaklığında Uluslararası Hoca Ahmet Yesevi Türk Kazak Üniversitesi’nin açılmasına dair antlaşma 1 Ekim 1992’de Ankara’da imzalanmıştır. Türkiye-Kırgızistan ortaklığında Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi 30 Eylül 1995’te İzmir’de imzalanan antlaşma ile kurulmuştur (ORASAM, 2018:11).

Büyük Öğrenci Projesi ile Türk Cumhuriyetlerine 1992-2012 yılları arasında verilen 259944 öğrenci kontenjanı verildiği halde mezun olanların sayısı toplam kontenjanın %25’i kadar olmuştur. Bundan dolayı projenin tam anlamıyla başarılı olduğu söylenemez. Buna rağmen Türk Cumhuriyetleri ile kurulan bağın devamlılığı ve eğitim alanındaki yatırımların kısa vadede etkisini göstermeyeceği düşünüldüğünde, projenin eksik veya yanlış uygulamalarının düzeltilerek yeniden yapılandırılması gereği oluşmuştur. Büyük Öğrenci Projesi ve Türkiye Bursları kapsamında Türkiye Cumhuriyeti’nin sorumlulukları kadar karşı ülkelerinde hassasiyet göstermeleri gerekmektedir. Mezun öğrencilerle kurulan ilişkilerin sağlıklı bir şekilde devam ettirilmesi, mezunların Türkiye’den ayrıldıktan sonra diploma denklik sorunları yaşamamaları ve yine mezuniyet sonrası kendi ülkelerinde istihdam imkanları konularında kolaylık sağlanması bu tür projelerin başarı oranını artırıcı etkiye sahiptir (ORASAM, 2018:19-23).

Türkiye Cumhuriyeti’nin 1992 yılında Türk Cumhuriyetlerinden öğrencilere yönelik başlattığı ve ardından farklı ülkelerin de dahil edildiği Büyük Öğrenci

Projesi 2012 yılında yeniden yapılandırılarak Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın organize ettiği "Türkiye Bursları" adıyla markalaşmıştır. Türkiye Bursları, diğer devlet kurumları ile iş birliği içinde yürütülmeye devam etmektedir (URL-69).

Türkiye Burslarının amacı Türkiye Bursları Yönetmeliğinin 5. Maddesinde belirtilen şekliyle şöyledir:

"Türkiye Burslarının amacı, Türkiye'nin uluslararası alanda geliştirdiği kültürel, siyasal ve ekonomik ilişkilerin uluslararası öğrenciler tarafından tesis edilecek bağlar ile güçlendirilmesi, ülkemizin kültür ve medeniyeti ile yükseköğretim alanında sağladığı birikimin küresel düzeyde paylaşımının sağlanması, yükseköğretim kurumlarımızın uluslararasılaşmasına nitelikli uluslararası öğrencilerle katkı sunulmasıdır" (URL-70).

Türkiye Bursları ile hedeflenenler Türkiye Bursları Yönetmeliğinin 6. Maddesinde şu şekildedir:

- a) Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerini desteklemek.
- b) Ülkemizin yükseköğretiminin uluslararasılaşmasına katkı sağlamak.
- c) Kamuoyunda uluslararası öğrenci farkındalığını artırmak.
- ç) Uluslararası öğrencilerin akademik, sosyal ve mesleki gelişimlerine katkı sağlamak.
- d) Uluslararası öğrencilere Türkçe öğretiminin geliştirilmesine yönelik çalışmalarını teşvik etmek.
- e) Türkiye Mezunları ağının oluşturulmasını ve koordinasyonunu sağlamak.
- f) Nitelikli, rekabet edebilen ve çeşitliliklere karşılık verebilen burs programları geliştirmek.
- g) Burs programlarının amaçları ile uyumlu nitelikli öğrencileri seçmek" (URL-70).

4.4. TÜRK İŞBİRLİĞİ VE KOORDİNASYON AJANSI BAŞKANLIĞI

Eski adıyla Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi (TİKA) 1992 yılında 480 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Dışişleri Bakanlığı bünyesinde kurulmuş, Cumhurbaşkanlığı tezkeresi ile Başbakanlığa 1999 yılında bağlanmıştır. 2001'de "Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun" yayımlanmıştır. 2011 yılında organizasyon yapısında değişikliğe gidilerek yeniden yapılandırılmıştır. 24 Ekim 2011 tarihinde 656 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurumun teşkilat kanunu ve adı güncellenmiştir. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), olarak çalışmalarına devam eden kurum Orta Asya, Latin Amerika, Afrika ve dünyanın başka yerlerinde proje üretmekte

ve ofis açmaya devam ederek faaliyet alanını genişletmektedir. TİKA, 15 Temmuz 2018 tarih ve 30479 sayılı kararname ile özel bütçeli olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesine dahil edilmiştir. TİKA'nın 2022 yılı itibarıyla 61 ülkede 63 Program Koordinasyon Ofisi bulunmaktadır. TİKA verilerine göre dünyada 2023 yılı itibarıyla toplam 170 ülkede faaliyetler gerçekleştirilmiştir (URL-71).

TİKA Ofisleri şunlardır: Afganistan Kabil, Afganistan Mezar-ı Şerif, Arnavutluk, Azerbaycan, Bangladeş, Bosna Hersek, Bulgaristan (kurulma aşamasında), Cezayir, Cibuti, Çad, Etiyopya, Filipinler, Filistin, Gambiya, Gine, Güney Afrika, Güney Sudan, Gürcistan, Hırvatistan, Irak, İsrail (kurulma aşamasında), Kamerun, Karadağ, Kazakistan, Kenya, Kırgızistan, Kolombiya, Komorlar Birliği, Kosova, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Libya, Lübnan, Macaristan, Madagaskar, Makedonya, Mali (kurulma aşamasında), Meksika, Mısır (aktif değil), Moğolistan, Moldova, Mozambik, Myanmar, Namibya, Nijer, Nijerya (kurulma aşamasında), Özbekistan, Pakistan, Romanya, Senegal, Sırbistan, Sierra Leone (kurulma aşamasında) Somali, Sudan, Suriye (ülkenin içerisinde bulunduğu özel şartlar sebebiyle hâlihazırda aktif değil), Tacikistan, Tanzanya, Tunus, Türkmenistan, Uganda, Ukrayna Kırım, Ukrayna Kiev, Ürdün, Yemen (TİKA, 2023:26).

TİKA'nın 2019-2023 Stratejik Planında misyon ifadesi; "Türkiye'nin uluslararası kalkınma iş birliği faaliyetleri çerçevesinde, ülkelerin ekonomik, sosyal ve insani kalkınma süreçlerini destekleyecek, ortak tarihi ve kültürel mirasımızı geleceğe taşıyacak sürdürülebilir proje ve faaliyetler gerçekleştirmek"tir. Kurumun Stratejik Planında "Kalkınma iş birliği araç ve yöntemleri ile yerel ve küresel düzeydeki sorunlara, hızlı ve kalıcı çözümler sunabilen etkin ve öncü bir teşkilat olmak" vizyonuyla faaliyetlerine devam etmesi hedeflenmiştir. TİKA Başkanlığının görevleri 15.07.2018 tarih ve 4 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 522. ve 529. Maddelerinde geçtiği haliyle şu şekilde belirtilmiştir:

a) İşbirliğinde bulunulması hedeflenen ülke ve topluluklarla iktisadi, ticari, teknik, sosyal, kültürel ve eğitim alanlarındaki ilişkileri karşılıklı kalkınmaya da katkıda bulunacak şekilde projeler ve faaliyetler temelinde geliştirmek, söz konusu ülke ve toplulukların kalkınma hedef ve ihtiyaçlarına uygun işbirliği program ve projelerini hazırlamak veya hazırlatmak, bununla ilgili gerekli düzenlemeleri ve takibi yapmak ve bunların uygulanmasında koordinasyonu sağlamak.

b) İşbirliğinde bulunulması hedeflenen ülke ve toplulukların iktisadi gelişim sürecinde ihtiyaç duyacakları ekonomik altyapı araçlarını ve destek programlarını hazırlamak, ekonomik büyüme, yatırım ortamının hazırlanması ve geliştirilmesi, işsizliğin ve

yoksulluğun azaltılması, eğitim seviyesinin yükseltilmesi, iyi yönetim, kadın ve ailenin toplumsal yaşamda ve kalkınmadaki rolü, bilgi teknolojileri transferi, çevre ve doğal kaynakların yönetimi, enerji, altyapı, sürdürülebilir kalkınma gibi alanlarda katkı temin etmek, bu ülkelere kurumsal, insan kaynakları ve benzeri alanlarda kapasite geliştirme destekleri sağlamak.

c) Gerektiğinde yabancı ülke ve topluluklara yapılacak insani yardım ve teknik desteklerin koordinasyonunu sağlamak.

ç) Kalkınma alanında ulusal ve yararlanıcı ülkelerin kamu kurumları, üniversiteleri, sivil toplum ve özel sektör kuruluşları ile işbirliği halinde program, proje ve faaliyetler gerçekleştirmek ve gerektiğinde uzman desteği sağlamak.

d) İşbirliği yapılması hedeflenen ülke ve topluluklarda kamu yönetimi, hukuk, eğitim, kültür ve diğer sosyal alanlardaki işbirliğini güçlendirmek amacıyla proje ve programlar hazırlamak, hazırlamak ve uygulamak, bu ülke ve topluluklardan eğitim ve staj amacıyla Türkiye'ye gönderilecek kamu görevlileri ve diğer kişilere burs ve benzeri destek sağlamak”

e) Yurtdışında kültürel işbirliği programları yürütmek ve gerektiğinde Türk kültürüyle ilgili faaliyet gösteren merkezlerle işbirliği yapmak.

f) Kalkınma yardımları ve ülkemizin dış yardımlarıyla ilgili uygulama ve teknik koordinasyon ile takibi sağlamak, envanter hazırlamak ve raporlar yayınlamak.

g) Yurtdışında bulunan ortak tarihi, kültürel ve toplumsal mirasın ve değerlerin korunmasına, toplumlar arası önyargıların giderilerek ilişkilerin güçlendirilmesine yönelik sosyal ve kültürel proje ve çalışmaları uygulamak.

ğ) Görev alanıyla ilgili olarak uluslararası işbirliğine ilişkin çalışmalarda yer almak ve koordinasyonu sağlamak, gerektiğinde uluslararası kuruluşlar ve bunların temsilcilikleriyle ortaklaşa projeler yürütmek.

h) İşbirliğinde bulunulması hedeflenen ülkelerin yanı sıra, özellikle tarihi, coğrafi, sosyal ve kültürel bağlarımızın bulunduğu ülkelere, ilgili ülkenin kalkınmışlık düzeyine bakılmaksızın, teknik katkı ve destekte bulunmak ve ortak projelere açık olan tüm ülkelere gelecek talepleri değerlendirmek.

ı) Başkanlığın faaliyetleri kapsamında programa alınacak ülke ve topluluklara yönelik işbirliği ve yardım projeleri hakkında Bakanlığa bilgi vermek.

i) Mevzuatla Başkanlığa verilen diğer görev ve hizmetleri yapmak. (TİKA, 2023:24-25).

“TİKA projeleri, Türkiye'nin uluslararası meselelerdeki girişimci ve insani dış politikasının bir yansımasıdır. Dünyanın neresinde olursa olsun, ülkemizin desteğine ihtiyaç duyan herkese imkânlar çerçevesinde yardım elini uzatmak esastır.” Sloganıyla faaliyet gösteren TİKA; eğitim, sağlık, mimari, sanat, endüstri vd. alanlarda Türkiye'nin kültürel diplomasi hedeflerine yönelik uygulamalar gerçekleştirmektedir. 2022 yılında eğitim sektöründe üç okul ve eğitim tesisi inşa edilmiş, otuz üç binanın onarımı ve tadilatı yapılmış, yirmi okulun eksik materyali giderilmiş ve iki yüz altmış beş öğretmene de geliştirme kursu desteği sağlanmıştır. Bunlarla toplamda altı bin yüz otuz yedi öğrencinin eğitim hayatına katkıda bulunulmuştur. Sağlık alanında üç sağlık kurumu yapımı, dört bina tamiri; altmış altı binaya cihaz desteği, yedi yüz altmış altı personele de eğitim katkısı sağlanmıştır. Tarım, orman ve su ürünleri alanında dokuz binaya cihaz desteği, kırk üç projede malzeme desteği verilmiştir. Kültürel mirasın korunması

konusundaki çalışma ise 2022 yılında üç binanın restore edilmesidir. (TİKA, 2023:16-17).

Görsel 3: Pakistan'ın Sindh Eyaletinde Okullara Ulaşımın Kolaylaştırılması (TİKA, 2023:96).

Pakistan'ın Sindh eyaltine bağlı Tando Allahyar şehrindeki eğitim ve sağlık kurumlarının ulaşım sorununa katkı sunmak adına 2022 yılında TİKA tarafından özel tasarım bir okul servisi hibe edilmiştir. Bu okul servisi ile çocuklar hem okullara ve hem yetimhane ve sağlık kurumlarına daha kısa sürede ulaşım imkanına kavuşmuştur (TİKA, 2023:96).

Görsel 4: Gürcistan Duisi Köyü Anaokulu Kreşinin Yenilenmesi ve Çevre Düzenlemesi (TİKA, 2023:100)

Gürcistan'ın Kakheti bölgesindeki nüfusunun büyük çoğunluğu Çeçenlerden oluşan Duisi köyünde 2 anaokulu ve kreş bulunmaktadır. Devlete ait bu kreşlerden biri 2022 yılında TİKA tarafından geniş çaplı bakım ve onarıma alınmıştır. 2600 kişini yaşadığı köydeki kreşin kapasitesi bakım ve onarım çalışmaları sonucunda arttırılmıştır (TİKA, 2023:100).

Görsel 5: Kosova – Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinin İnşası ve Donanımı (TİKA, 2023:108).

2022 yılında TİKA tarafından Kosova Priştine'de üç katlı toplam 2.400 m²'lik kapalı alan olarak inşa edilen Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde 200 özel gereksinimli (otizm ve down sendromlu) çocuğun rehabilitasyon ve eğitim çalışmaları yapılmaktadır (TİKA, 2023:108).

Görsel 6: Sırbistan – Priyepolye Çevre Koruma ve Atık Toplama Projesi (TİKA, 2023:180).

TİKA tarafından Sırbistan'ın Sancak Bölgesinde Prijepolje (Priyepolye) şehrindeki çevre temizliği ve katı atık toplamak için kullanılacak 1 adet çöp kamyonu hibe edilerek büyük çoğunluğu Boşnaklardan oluşan 37bin kişilik nüfusunun daha temiz şartlarda yaşamasına katkı sunulmuştur (TİKA, 2023:180).

TİKA'nın 2022 yılındaki proje ve desteklerinden bazıları şöyle sıralanabilir: Pakistan'ın Sindh eyaletinde okullara ulaşımın kolaylaştırılması adına otobüs hibe edilmesi; Kırgızistan'ın Batken ve Narın Devlet Üniversitelerinde Türkçe Öğretim Merkezi Kurulması (TÖMER) kurulması; Butan Krallığı'nda Cezeri Studio Kurulumu Projesi; Bosna Hersek'in Mostar Eğitim, Robotik, İcat ve Teknoloji CERIT Merkezi'ne 3 adet bilgisayar, 3D yazıcı, akıllı tahta vd. teknolojik cihaz desteği; Filistin'de Edward Said Ulusal Müzik Konservatuvarı'na teknolojik cihaz desteği; Moğolistan'daki Hentii ve Hovt Vilayetleri Politeknik Kolejlerinin alet ve teknik ekipman desteği; Afganistan'da Herat İşitme Engelliler Meslek Okulunun onarım ve donanımı; Kazakistan'da Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesine mikrobiyoloji laboratuvarı kurulması; Kolombiya'da Bogota mobil kütüphane projesinde bir mobil kütüphane aracı ile içinde Türk yazarların eserlerinin İspanyolca'ya çevrilen 350 kitabı temini; Kamboçya'da kız çocukların okula ulaşımına destek projesi kapsamında ulaşım sorunu olan 150 öğrenciye bisiklet verilmesi; Kosova'da özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinin inşası ve donanımı; Macaristan'da ELTE Üniversitesi Türkoloji Bölümüne donanım desteği; Nepal'de Galaksi English Boarding Okulu'na ek derslik yapımı ve mevcut binanın tadilatı ile tefrişatı; Nijer'de özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinin inşası ve donanımı ve Ukrayna'da Kiev bölgesi Borodyanka şehri Kazka anaokuluna tadilat ve donanım desteğidir (TİKA, 2023:96-116).

Görsel 7: Moldovadaki Ukraynalı Göçmenlere Yardım Projesi (TİKA, 2023:182)

2022 yılında Rusya-Ukrayna Savaşından kaçarak Moldova Cumhuriyeti'ne sığınan yaklaşık 150000 sivilin ihtiyaçlarının karşılanması adına, ilk yardım eli uzatan uluslararası kuruluş olan TİKA tarafından gıda ve barınma araç gereçlerinden oluşan yardımlar dağıtılmıştır (TİKA, 2023:182).

TİKA'nın yaptığı çalışmalar incelendiğinde, hem taşınabilir (örneğin otobüs) hem de taşınmaz unsurların (okul binası) üzerine Türk bayrakları ile birlikte "Türk halkının hediyesidir. Türkiye Cumhuriyeti'nin hediyesidir." ifadelerinin Türkçe ve o ülkenin yerel dilinde yazıldığı görülmüştür. Bunun Türkiye'nin yumuşak gücüne, tanıtımına ve dolayısıyla kültürel diplomasiye etkisi önemlidir. Bu türden ifadelerin görünür kılınması ülkeler arası ilişkilerin iyileştirilmesi, Türkiye Cumhuriyeti ve Türk insanına karşı oluşacak ilginin artmasına katkı sağlamaktadır.

4.5. ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ TEŞKİLATI TÜRKSOY

Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı TÜRKSOY 1993 yılında kurulmuş Türk Dünyası içindeki ilk işbirliği teşkilatıdır. Bu teşkilat Azerbaycan, Kırgızistan, Kazakistan, Türkmenistan, Özbekistan ve Türkiye Cumhuriyeti devletlerinden oluşmuştur. Bu devletler arasındaki anlaşmayı ülkelerin kültür bakanları imzalamıştır. Kuruluşundan sonra TÜRKSOY'a gözlemci üye olarak katılan ülkeler; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Tataristan, Başkurdistan, Altay, Saha, Tıva ve Hakas Cumhuriyeti ile Gagavuz Yeri'dir. TÜRKSOY'un hem Türk

Cumhuriyetleri hem de dünyadaki diğer ülkelerle olan etkileşimli çalışmaları, teşkilata üye ülkelerin liderleri tarafından desteklenmektedir. Teşkilatın amacı, “kurulduğu günden bu yana Türk halklarının gönül birlikteliğini ve kardeşliğini güçlendirmek, ortak Türk kültürünü gelecek nesillere aktarmak ve dünyaya tanıtmak”tır. Yapılacak çalışmaların planlanmasını Daimî Konsey yapmaktadır. Bu konsey, üye ülkelerin kültür bakanlarından oluşmaktadır. Burada alınan kararlar, TÜRKSOY Genel Sekreterliği tarafından uygulamaya konulmaktadır. Teşkilat aynı ortak hedeflere odaklanan Uluslararası Türk Akademisi, Türk Parlamenterler Asamblesi, Türk Kültür ve Miras Vakfı gibi kuruluşlarla işbirliği yapmaktadır. Bunların yanında farklı zamanlarda ülkelerin yerel, ulusal ve uluslararası kuruluşları ile ortaklıklar yapılabilmektedir (URL-72).

Görsel 8: TÜRKSOY Logo (URL-72)

“Türk dünyasının UNESCO’su” olarak tanımlanan TÜRKSOY’un Nevruz kutlamaları, fotoğrafçılar buluşmaları, ressam buluşmaları, heykeltıraşlar buluşmaları ve opera günleri gibi gelenekselleşmiş etkinlikleri bulunmaktadır. Bunların dışında Türk dünyasının dil, kültür ve sanatını bütüncül bir yaklaşımla değerlendiren teşkilat önemli şahsiyetler için anma etkinliklerini, Türk dilinin farklı lehçeleriyle oluşturulan bilimsel eserlerin yayımını ve Türk Dünyası Kültür Başkenti uygulaması gerçekleştirilmektedir. TÜRKSOY Anma Yılları şunlardır:

- “2010, doğumunun 120. yıl dönümü olması münasebetiyle Başkurt bilim adamı Prof. Dr. Zeki Velidi Togan;
- 2011, doğumunun 125. yıl dönümü olması münasebetiyle Tatar Şair Abdullah Tukay;
- 2012, doğumunun 200. yıl dönümü olması münasebetiyle Azerbaycanlı dramaturg Mirza Fatali Ahundzade ve doğumunun 150. yıl dönümü olması münasebetiyle Hakas asıllı Türkolog Nikolay Katanov;
- 2013, doğumunun 100. yıl dönümü olması münasebetiyle Kazak besteci Mukan Tölebayev;
- 2014, doğumunun 290. yıl dönümü münasebetiyle Türkmen mutasavvıf ve şair Mahtumkulu Firaki ve doğumunun 150. yıl dönümü olması münasebetiyle Toktogul Satılganov;
- 2015, doğumunun 100. yılında Türk tiyatro yazarı Haldun Taner, doğumunun 130. Yılında ise ünlü Hakas destancısı Semen Kadışev;

2016, doğumunun 1000. yılında şair, bilim adamı ve düşünür Yusuf Has Hacib;
 2017, doğumunun 300. yılında Azerbaycan edebiyatının önemli ismi Molla Penah Vagif;
 2018, doğumunun 90. yılında Cengiz Aytmatov, 100. Yılında Gara Garayev ve 125. Yılında Magcan Cumabay;
 2019, doğumunun 650. yılında İmadeddin Nesimi, 125. Yılında Aşık Veysel;
 2020, doğumunun 175. yılında Kazak aydını Abay Kunanbayev;
 2021, vefatının 700. yılında Yunus Emre, doğumunun 880. yılında Nizami Gencevi;
 2022, doğumunun 600. yılında Türk mutasavvıf Süleyman Çelebi, doğumunun 100. yılında Azerbaycan'lı besteci Fikret Amirov ve Kırgız sanatçı Toktobolot Abdumomunov;
 2023, doğumunun 100. yılında Beken Kızıkeyeva, İsmet Güney, 125. yılında Temirbek Jürgenov, 150. yılında Mehmet Akif Ersoy ve 1050. yılında El-Bîrûnî Yılı olarak seçilmiştir" (URL-72).

Türk Dünyası Kültür Başkentleri 2012 yılından itibaren belirlenmeye başlamıştır. Bu kapsamda; 2012'de Astana (Kazakistan), 2013'te Eskişehir (Türkiye), 2014'te Kazan (Tataristan), 2015'te Merv (Türkmenistan), 2016'da Şeki (Azerbaycan) 2017'de Türkistan (Kazakistan), 2018'de Kastamonu (Türkiye), 2019'da Oş (Kırgızistan), 2020'de Hiva (Özbekistan), 2022'de Bursa (Türkiye) ve 2023'te Şuşa (Azerbaycan) Türk Dünyası Kültür Başkenti olmuştur (URL-72).

Görsel 9: Birleşmiş Milletler Nevruz Kutlama Töreni ve Konseri (URL-73).

21 Mart gününü UNESCO bütün dünyanın kutladığı Nevruz Günü olarak belirlemiştir. TÜRKSOY'un çalışmaları ile "Nevruz, 2009 yılında Türkiye'nin yanı sıra Azerbaycan, Hindistan, İran, Kırgızistan, Özbekistan ve Pakistan'ın katılımıyla çok uluslu bir dosya olarak UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Temsilî Listesi'ne dâhil edilmiştir" (URL-74). ABD, Almanya, Avusturya, İngiltere gibi ülkelerde sanatçıların katılımıyla kutlanan Nevruz,

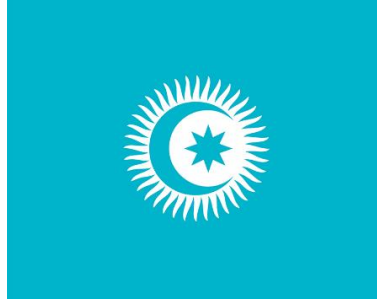
UNESCO Genel Merkezi ve BM Genel Merkezi'nde de kutlanmış ve dünya çapında bir bahar bayramına dönüşmüştür. Nevruz 2010'da Paris UNESCO Genel Merkezi'nde; 2011'de New York Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda; 2011'de Washington DC Lincoln Tiyatrosu'nda; 2013'te İngiltere Cambridge Trinity Koleji'nde; 2014'te Türkiye Eskişehir'de; 2015'te Paris UNESCO Genel Merkezi, Almanya Köln Stadhalle Mülheim ve Avusturya Viyana Hofburg Kraliyet Sarayı'nda; 2016'da New York Birleşmiş Milletler Genel Kurulu ve Washington DC Warner Tiyatrosu'nda; 2017'de Kazakistan, Kırgızistan, Romanya ve Gagavuz Yeri'nde (Moldova); 2018'de Balkan Ülkelerinde; 2019'da Brüksel ve Berlin'de kutlanmıştır (URL-74).

4.6. TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI (TÜRK KONSEYİ)

1992 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin öncülüğünde Azerbaycan, Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Kırgızistan'ın katıldığı "Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesi" adıyla bir forum oluşturulmuştur. Bu kapsamda on zirve gerçekleştirilmiştir. Bunlardan 9.zirvenin yapıldığı esnada kurumsallaşmanın sağlanması amacıyla Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan ve Kırgızistan arasında "Nahçıvan Anlaşması" imzalanarak "Türk Dili Konuşan Ülkeler Birliği Konseyi" kurulmuştur. Türk Devletler Teşkilatı'nın (eski adı Türk Konseyi) temel hedefi, Türk dünyasında ekonomik, teknolojik işbirlikleri ile ortak tarih ve kültürün bir arada değerlendirilmesi ve kayıt altına alınmasıdır (URL-75).

Türk Devletleri Teşkilatı'nın 20-21 Ekim 2011'de Almatı'da yapılan I. Zirve Toplantısında, ekonomik ve ticari işbirliği teması üzerinde durularak Konsey'in kurumsallaşması için gerekli sözleşmeler tamamlanmıştır. Bu vesile ile İş insanlarını bir araya getirecek "Türk İş Konseyi" oluşturulmuştur. 22-23 Ağustos 2012 Bişkek'te II. Zirve "Eğitim, Bilim ve Kültürel İşbirliği" temasıyla yapılmış, Astana'da "Türk Akademisi" ile Bakü'de "Türk Kültür ve Miras Vakfı"nın kurulmasına karar verilmiştir. Mali Esaslar Anlaşması yapılarak "Türk Konseyi Sekreteryası" oluşturulmuştur (URL-76).

Görsel 10: Türk Konseyi Logo ve Bayrağı (URL-76)

Türk Devletleri Teşkilatı'nın (eski adı Türk Konseyi) 22 Ağustos 2012'de tanıtılan logo bayrağı "Azerbaycan Cumhuriyeti bayrağının yıldızı, Kazakistan Cumhuriyeti bayrağının mavi rengi, Kırgız Cumhuriyeti bayrağının güneşi ve Türkiye Cumhuriyeti bayrağının hilalinden" oluşmuştur (URL-76).

15-16 Ağustos 2013'te Azerbaycan'ın Gebele'de III. Zirve "Ulaştırma" temasıyla yapılmış ve burada "Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi Dışişleri Bakanlıkları Arasında İşbirliği Protokolü" imzalanmıştır. 4-5 Haziran 2014'te Bodrum'da IV. Zirve "Turizm" temasıyla yapılmış, Türkmenistan Cumhurbaşkanı Gurbangulu Berdimuhamedov'un da katıldığı toplantıda "Turizm Ortak İşbirliği Protokolü" imzalanmıştır. Bununla birlikte Türk Devletlerinin ortaklığında İpek Yolundan geçen turizm destinasyonları oluşturulmasına ve "Bölgesel Diaspora Merkezleri"nin kurulmasına karar verilmiştir. 11 Eylül 2015'te Astana'da V. Zirve "Medya ve Enformasyon Teknolojileri" temasıyla yapılmış, "Türk Akademisi" ile "Türk Kültür ve Miras Vakfı"nın tamamlayıcı anlaşmaları yapılarak "Türk Sporları ve Göçebe Kültür Merkezi"nin kuruluşu gerçekleştirilmiştir. 2 Eylül 2018'de Çolpan Ata'da VI. Zirve Gençlik ve Spor" temasıyla yapılmış, Macaristan'ın gözlemci üye olarak katılımına karar verilmiştir. 15 Ekim 2019'da Bakü'de VII. Zirve "KOBİ'lerin Desteklenmesi" temasıyla Bakü'de yapılmış, burada Özbekistan Türk Konseyi'ne katılmıştır. 10 Nisan 2020'de video konferansla yapılan olağanüstü toplantıda COVID 19 ile mücadele sürecinde birlik ve beraberlik vurgusu yapılmıştır. VIII. Türk Konseyi Zirvesi'nin Türkiye'de yapılması ve bununla birlikte Türk Konseyi'nin dönem başkanlığının Türkiye Cumhuriyeti'ne geçmesi planlanmaktadır (URL-76).

Türk Devletleri Teşkilatı'na bağlı bir kuruluş olarak Türk Devletleri Parlamenter Asamblesi (TÜRKPA) 21 Kasım 2008'de kurulmuştur. İstanbul Dolmabahçe Sarayı'nda gerçekleştirilen imza törenine Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye Cumhuriyeti'nin meclis başkanları katılmışlardır. Azerbaycan'ın verdiği destek ile TÜRKPA Bakü şehrinde konumlandırılmış ve kuruluşa yer tahsisi yapılmıştır. TÜRKPA'nın amacı, meclis üyelerin ülkeler arası işbirliğine destek vermeleri ve Türk Devletlerinin arasındaki ilişkilere yeni ortak bir pencere açabilmektir (URL-77).

4.6. YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ

Yunus Emre Vakfı, bir kamu vakfı olarak 05.05.2007 tarihinde 5653 Sayılı Kanun ile kurulmuştur. Vakfın amacı; "Türkiye'yi, Türk dilini, tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtmak; bununla ilgili bilgi ve belgeleri dünyanın istifadesine sunmak; Türk dili, kültürü ve sanatı alanlarında eğitim almak isteyenlere yurt dışında hizmet vermek; Türkiye'nin diğer ülkeler ile kültürel alışverişini artırıp dostluğunu geliştirmek" olarak belirlenmiştir. Yunus Emre Enstitüsü 2009 yılında kurulmuştur ve Vakfa bağlıdır. Enstitü, yurt dışındaki merkezlerde yabancılara Türkçe öğretimi ile Türk kültürünün tanıtımını yapmaktadır. "Dünyanın her yerinde Türkiye ile bağ kuran ve Türkiye'ye dost insan sayısını artırmak" vizyonu ve "Türkiye'nin uluslararası alanda bilinirliğini, güvenilirliğini ve itibarını artırmak" misyonuyla çalışan Enstitü, fahri elçilik vazifesi yüklenerek Türk kültür ve sanatının görünür kılınmasına da destek vermektedir. Yunus Emre Enstitüsü'nün 2023 yılının sonu itibarıyla dünyada 85 kültür merkezi bulunmaktadır. Aşağıda Merkezlerin buldukları ülkeler sıralanmış, yanlarına da parantez içinde söz konusu ülkelerdeki şehirler belirtilmiştir: ABD (Washington DC), Afganistan (Kabil, Rabbani Üniversitesi, Mezar-ı Şerif, Şibirgan), Almanya (Berlin, Frankfurt, Köln), Arjantin (Buenos Aires), Arnavutluk (İşkodra, Tiran), Avusturya (Viyana), Azerbaycan (Bakü), Bahreyn (Manama), Belçika (Brüksel), Bosna Hersek (Foynitsa, Mostar, Saraybosna), Brunei (Bandar Seri Begavan), Burundi (Bujumbura), Cezayir, Çin (Pekin), Endonezya (Cakarta), Fas (Rabat), Filistin (Kudüs), Fas (Ramallah), Fransa (Paris), Güney Afrika (Johannesburg), Güney

Kore (Seul), Gürcistan (Tiflis), Hırvatistan (Zagreb), Hindistan (Yeni Delhi), Hollanda (Amsterdam), Irak (Bağdat, Musul), İngiltere (Londra) İrlanda (Dublin), İspanya (Madrid), İtalya (Roma), İran (Tahran), Japonya (Tokyo), Kamboçya (Pnom Pen), Kanada (Toronto), Karadağ (Podgoritsa), Katar (Doha), Kazakistan (Astana), KKTC (Lefkoşa), Kosova (İpek, Priştine, Prizren), Kuzey Makedonya (Üsküp), Litvanya (Vilnius), Lübnan (Beyrut), Macaristan (Budapeşte), Malezya (Kuala Lumpur), Meksika (Meksiko City), Mısır (Kahire), Moldova (Komrat), Nijerya (Abuja), Pakistan (İslamabad, Karaçi, Lahor), Polonya (Varşova), Romanya (Bükreş, Köstence), Ruanda (Kigali), Rusya Federasyonu (Kazan, Moskova), Senegal (Dakar), Sırbistan (Belgrad), Somali (Mogadişu, Somali Türk Görev Kuvveti Komutanlığı), Sudan (Hartum, Nyala), Suriye (Afrin, Azez, Cerablus, El Bab), Tanzanya (Zanzibar), Tayland (Pattani), Tunus, Uganda (Kampala), Ukrayna (Kyiv), Ürdün (Amman), Venezuela (Karakas). Bu merkezler aynı zamanda buldukları ülkelerdeki işbirlikleri ile Türkoloji bölümlerindeki çalışmaları desteklemektedirler (URL-78).

“Yabancılara Türkçe Öğretimi” alanındaki çalışmaları Eğitim Dairesi Başkanlığı tarafından ve “Kültür Sanat” alanındaki çalışmaları ise “Kültürel Tanıtım ve Projeler Dairesi Başkanlığı” tarafından yürütülen Yunus Emre Enstitüsü’nün İnsan Kaynakları Dairesi Başkanlığı, Destek Hizmetleri ve Bilişim Dairesi Başkanlığı, Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı ve Özel Kalem Müdürlüğü kuruluşun içerisindeki diğer birimleridir (URL-78).

Yunus Emre Enstitüsü Eğitim Dairesi Başkanlığına bağlı dünyanın farklı ülkelerindeki kültür merkezlerinde yabancı dil olarak Türkçe öğretimi yapılmaktadır. Bununla birlikte Türkçe öğretiminde kullanılan içerik ve materyallerin hazırlanması, öğretici yeterliklerine ilişkin hizmet içi eğitimler, sertifika programları çalışmaları da bu merkezlerde yürütülmektedir. Ayrıca dünya çapında Türkçe seviyesinin belirlenmesi için uygulamaya konulan Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Yeterlik Sınavı (TYS) isim hakkı ile birlikte kurumun sorumluluğundadır. YYS ile Türkiye ve yurt dışı merkezlerde uygulanarak uluslararası öğrencilerin yurt içinde ve yurt dışındaki üniversitelerde eğitim alabilmeleri için gerekli sertifikalandırılması yapılmaktadır. YEE merkezleri uluslararası öğrenciler için yapılan Yabancı Öğrenci Sınavı (YÖS) gibi sınavlara

da destek vermektedir. Türkiye’den görevlendirilen akademik personel “Türkoloji Projesi İşbirliği Protokolü” kapsamında Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinde çalışabilmektedir. Merkezlerin bulunduğu ülkelerde Türkçenin seçmeli yabancı dil olarak öğretim programlarına dahil edilmesi için işbirlikleri geliştiren Enstitü, “Tercihim Türkçe” projesi kapsamında Amman, Köstence, Mostar, Saraybosna, Tiflis, Batum, Tokyo ve Varşova’nın ortaöğretim kurumlarında Türkçeyi seçmeli ya da zorunlu yabancı dil dersi olarak eğitim programlarına dahil etmiştir. her yıl Enstitü “Türkçe Yaz Okulu” kapsamında Türkiye’ye getirdiği uluslararası öğrenci gruplarına Türkçenin geliştirilebileceği ortamlar sunmanın yanında Türk kültürünü de yakından tanıma imkanı vermektedir (URL-78).

Yunus Emre Enstitüsü Kültürel Tanıtım ve Projeler Dairesi Başkanlığı Türk kültüründen müzik, el sanatları, edebiyat, mutfak gibi konularda tanıtıcı çalışmalarla birlikte söz konusu kültür unsurlarının uygulamaları için sergi, fuar ve toplantılar düzenlemektedir. Türk yemekleri yapım ve tadım etkinlikleri, Türk tiyatro ve sinema oyuncularıyla söyleşiler, film ve belgesel gösterimleri, Türk edebiyatından şair ve yazarların katıldığı imza günleri ve söyleşiler Enstitü’nün yaptığı çalışmalardan bazılarıdır. Ayrıca UNESCO Türkiye Milli Komisyonu tarafından çeşitli anma günleri de yurt dışı merkezlerde Enstitü tarafından uygulanmaktadır (URL-78).

Görsel 11: UNESCO YEE Tunus ortak etkinliği (URL-78).

Yunus Emre Enstitüsünün kitap, dergi, bülten, katalog, rapor gibi basılı ve dijital yayın çalışmaları bulunmaktadır. Yedi İklim Türkçe Seti (A1, A2, B1, B2, C1 ,C2 seviyesi ders ve çalışma kitapları), Z Kitap, Türkçe Öğreniyorum Seti, Çocuklar

İçin Türkçe Seti, Kelime Öğretim Afişleri, Resimlerle Kelime Öğreniyorum, Yedi İklim Türkçe ve Konuşma Kitabı, Yedi İklim Türkçe Video Etkinlik Kitabı, Yabancılar İçin Türkçe Konuşma Kılavuzu, Çocuk Hikayeleri Dizisi, Dede Korkut Hikayeleri, Anadolu Hikayeleri, Türkçenin Sesi Yunus Emre Hikayeleri kuruluşun Yabancılar Türkçe öğretiminde kullanılan yazılı kaynaklarıdır (URL-78).

Görsel 12: YEE Yedi İklim Türkçe Seti (URL-78)

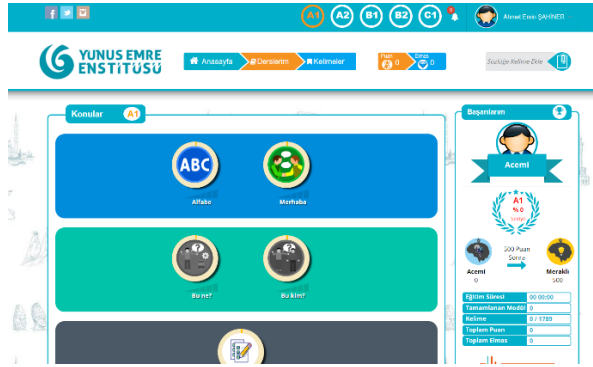

Görsel 13: Anadolu Hikayeleri Seti (URL-78) Görsel 14: Dede Korkut Hikayeleri Seti (URL-78)

Kültürel diplomasi konusunda çalıştay ve konferanslar gibi etkinlikler düzenleyen Yunus Emre Enstitüsünün “Kültürel Diplomaside Sınırların Dışında Düşünmek”, “Kültür ve Diplomasi” ve “Aklım Oyunda Kaldı” gibi yayınları bulunmaktadır. “Kültürel Diplomaside Sınırların Dışında Düşünmek” (YEE, 2016) adlı kitapta 24-27 Kasım 2016’da İstanbul’da yapılan çalıştayda sunulan bildiriler yer almıştır. “Aklım Oyunda Kaldı” adlı kitap; Yunus Emre Enstitüsünün “Çocuk Festivali” projesi kapsamında 2019 yılında Müge Artar, Ayşe Çakır İlhan, Ceren Karadeniz ve Fedile Tilce (YEE, 2019) tarafından hazırlanmıştır ve öğretmenlerin eğitimine yöneliktir. İçerisinde okul ışında öğrenme ortamı, kuramsal anlamda oyun ve oyuncak hakkında bilgi, çocukla iletişim kurmada yaklaşım çeşitleri ve çocuklara kültürel mirasın aktarımı konularında açıklamalar yer almıştır. “Kültür ve Diplomasi” (YEE,2018) adlı kitap diplomat ve uzmanların konuyla ilgili

yazılarından oluşmuş ve Yunus Emre Enstitüsü Kültürel Diploması Akademisi Yayınlarından çıkmıştır (URL-78).

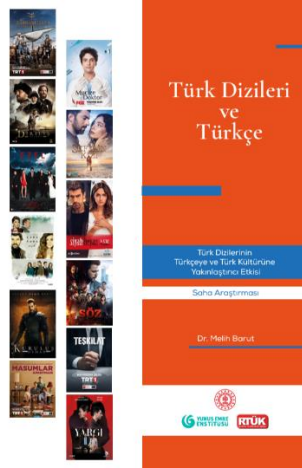
Yunus Emre Enstitüsünün yazılı ve dijital kaynaklar aracılığıyla yüz yüze yürüttüğü Türkçe öğretimi çalışmalarının yanında elektronik kültür ortamında “Türkçe Öğretim Portalı” projesiyle Türkçe öğrenmek isteyenlere kendi kendine öğrenme fırsatı sunmuştur. Dil öğretiminin dijital araçlarla yapıldığı portalde; okuma, yazma, konuşma ve yazmadan oluşan dört temel dil becerisine yönelik etkinlik şablonları, video dersler, canlı grup dersleri, soru bankası, yarışmalar, dil geliştirici oyunlar vb. içerikler yer almaktadır (URL-79).

Görsel 15: YEE Türkçe Öğretimi Portalı (URL-79)

7 Haziran 2022 tarihinde “Türk Dizilerinin Türkçe ve Türk Kültürünü Yakınlaştırıcı Etkisi” başlığıyla Yunus Emre Enstitüsü tarafından bir program düzenlenmiş, bu programda Türk dizilerinin kültürel diplomasıya etki gücü sahadan toplanan verilerle ortaya çıkarılmıştır. Saha araştırmasının yürütücülüğünü Yunus Emre Enstitüsü Kültürel Diploması Akademisi Koordinatörü Hacettepe Üniversitesinden Dr. Melih Barut yapmıştır. 125 ülkeden 5 bine yakın katılımcının görüşlerinin alındığı “Türk Dizileri ve Türkçe Saha Araştırması”nın sonucunda Türk dizilerinin Türkçeyi öğrenmek için merak unsurunu oluşturduğu görülmüştür. Dizilerin dil öğrenme motivasyonunu geliştirdiğini belirten katılımcılar; mimariden giyim kuşama, mutfaktan geleneksel oyunlara kadar Türk kültürünün her unsurunun ilgi çekici olduğunu belirtmişlerdir. Bu çalışma “...sunulan içerikler üzerinden de sosyal, kültürel, ekonomik, askeri ve ulusal güvenlik bağlamları ile küresel bir Türkiye algısının eş zamanlı olarak inşasına katkı sağlayan hassas bir

yumuşak güç enstrümanı olduğunu farklı açılardan ortaya koymuştur” (Barut, 2022:107).

Görsel 16: YEE Kültürel Diplomasi Akademisi Saha Araştırması Raporu (URL-78)

Yunus Emre Enstitüleri geliştirdikleri eğitim programı gibi özgün etkinliklerle kültürel diplomasiye yönelik çalışmalar gerçekleştirmektedir. Enstitünün tarafından 2023 yılı içinde yapılan etkinliklerin bazılarında burada yer verilecektir.

Paris Yunus Enstitüsü'nde 11 Kasım 2023 tarihinde Fransa'nın Paris ve Linyon şehirlerindeki Uluslararası İlişkiler ve Politik Bilimler Fakültesinin (ILERI) öğrencilerine yönelik "Türkiye'nin Kültürel Diplomasisi" adlı eğitim programı başlatılmıştır. Bu programın 2024 yılında da devam ettirilmesi planlanmıştır. Eğitime katılan öğrencilerin Türkiye'ye getirilerek Türk kültürünü yakından tanımaları için gezi programı yapılmıştır (URL-78).

Görsel 17: Paris Yunus Emre Enstitüsü Etkinliği (URL-78)

5 Aralık 2023 tarihinde “UNESCO tarafından belirlenen “5 Aralık Dünya Türk Kahvesi Günü” etkinlikleri kapsamında Arjantin, Meksika, Venezuela, Bükreş, Köstence, Roma, Tunus ve Moskova’da bulunan Yunus Emre Enstitülerinde Türk kahvesinin pişirme usulü uygulamalı olarak gösterilmiş, misafirlere Türk kahvesi ikram edilmiştir. Yine Türk adetlerinden Türk kahvesinin yanında Türk lokumu ve tatlılardan oluşan ikramlıklar sunulmuştur (URL-78).

Görsel 18: Dünya Türk Kahvesi Günü Etkinlikleri (URL-78)

Görsel 19: Dünya Türk Kahvesi Günü (URL-78)

15 Aralık 2023 tarihinde Abuja Yunus Emre Enstitüsünde Antalya Devlet Senfoni Orkestrası flüt sanatçısı Lelya Bayramoğulları, Nijeryalı çocuklara yönelik konser vermiştir. Etkinlik sonunda Türk yemeklerinden ikram edilmiştir (URL-86).

Görsel 20: Abuja Yunus Emre Etkinliği (URL-78)

18 Aralık 2023 tarihinde Saraybosna Yunus Emre Enstitüsünde “Mevlâna Celaleddin-i Rumi'nin vefatının 750. Yılı ve 2023 Mevlâna Yılı dolayısıyla Şebiarus Programı” düzenlenmiştir (URL-78).

Görsel 21: Saraybosna Yunus Emre Enstitüsü Etkinliği (URL-78).

22 Aralık 2023 tarihinde Türkiye'nin Beyrut Büyükelçiliği ve Beyrut Yunus Emre Enstitüsü tarafından "Beirut Chants Festivali" düzenlenmiş, etkinlikte Tenor Levent Gündüz ve Piyanist Metin Kiper, Lübnanlı müzikseverlerle buluşmuştur (URL-78).

Görsel 22: Beyrut Yunus Emre Enstitüsü Etkinliği (URL-78).

26.12.2023 tarihinde Mehmet Akif Ersoy'u Anma Haftası etkinliklerinden T.C. Toronto Başkonsolosluğu'nun da desteklediği, Toronto Yunus Emre Enstitüsü tarafından "Mehmet Akif, Şiir, Hafıza ve Kimlik" adlı etkinlik düzenlenmiş, şiir dinletisi ve resim sergisi gerçekleştirilmiştir. Kanada'da yapılan etkinlikte Türk yemekleri de ikram edilmiştir (URL-78).

Görsel 23: Toronto Yunus Emre Enstitüsü Etkinliği (URL-78).

26.12.2023 tarihinde Viyana Yunus Emre Enstitüsü tarafından Âşık Veysel'in vefatının 50. yıl dönümünde anma etkinliği düzenlenmiş, türkü dinletisi ve fotoğraf sergisi açılışı yapılmıştır (URL-78).

Görsel 24: Viyana Yunus Emre Enstitüsü Etkinliği (URL-78).

26.12.2023 tarihinde "Bakü Yunus Emre Enstitüsünün girişimleriyle ve destekleriyle, Azerbaycan Millî İlimler Akademisi (AMİA) bünyesinde "Mehmet Akif Ersoy ve Türk Edebiyatı Araştırmaları Merkezi"nin açılışı gerçekleştirilmiştir. Araştırma Merkezinde Mehmet Akif Ersoy ile ilgili kitaplar ve arşiv belgelerinin yanında Türk edebiyatının beş yüze yakın seçkin eseri bulunmaktadır (URL-78).

Görsel 25: Bakü Yunus Emre Enstitüsü Etkinliği (URL-78).

26.12.2023 tarihinde “Saraybosna’da, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, T.C. Saraybosna Büyükelçiliği, Saraybosna Yunus Emre Enstitüsü ve Novi Grad Belediyesi iş birliğinde 11. Türk Filmleri Haftası düzenlenmiştir. Etkinlikler kapsamında “120”, “Çanakkale Yolun Sonu”, “Rafadan Tayfa Dehliz Macerası”, “Bir Zamanlar Anadolu’da”, “Bizim İçin Şampiyon” ve “Aslan Hürkuş: Görevimiz Gökbeş” adlı filmlerin gösterimi gerçekleştirilmiştir.

Görsel 26: Saraybosna Yunus Emre Enstitüsü Etkinliği (URL-78)

Yunus Emre Enstitüsü, yabancılara Türk öğretmenin yanında doğrudan Türk kültürünün dünyaya tanıtılması, Türkiye'nin yumuşak gücünün dikkat çekici etkinliklerle karşı toplumlara aktarılması noktasında Türkiye'nin en önemli kültürel diplomasi kuruluşlarından biridir. Bu nedenle bu merkezlerde görev alacak personelin niteliği ve kültürel diplomasi bilgi ve farkındalığı önem arz etmektedir. Merkezlerde istihdam edilmek aynı zamanda Türkiye'yi düşünce, yaklaşım ve davranış olarak temsil görevini üstlenmek anlamına gelmektedir. Enstitü'nün personel kalitesinin yükseltilmesi için yaptığı insan kaynağı seçimi ve hizmet içi eğitimi yararlı olmaktadır. Bilgi teknolojilerin hızla geliştiği 21. yüzyılda geleceğin

Türk kültürü ve Türk dünyası eksenli inşasında yeni projelerle kültürel diplomasi alanındaki atılımlara ihtiyaç duyulabilecektir.

4.7. CUMHURBAŞKANLIĞI İLETİŞİM BAŞKANLIĞI

Küreselleşme sonucunda resmi diplomatik kanalların yanında uluslararası alanda kamu diplomasisinin yöntem ve araçlarını doğru ve etkin bir şekilde kullanmak amacıyla 30 Ocak 2010 tarih ve 27478 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Genelge ile Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü kurulmuştur. Bir Başbakanlık başmüşavirinin uhdesinde planlanan koordinatörlüğün sekretarya işlerini Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü yerine getirmiştir. Tüm kamu kurum ve kuruluşlarının personel, mali kaynak, teşkilatlanma potansiyeliyle yeni kurulan koordinatörlüğe destek vereceği belirtilmiştir. (URL-80). 2010 yılında bu adımın atılması ile kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütleri arasında işbirliği ve koordinasyonun sağlanması hedeflenmiştir. Ancak bakanlıkların ve diğer kurumların müstakil yaptıkları etkinliklerle kamu diplomasi çalışmaları daha da dağınık hale gelmiştir.

Türkiye’de 2017 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’ne geçilmiştir. Bu geçişle birlikte Başbakanlık altındaki kurum ve kuruluşlar yeniden yapılandırılmış ve Cumhurbaşkanlığına bağlanmıştır. Bunlardan biri olarak Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı 24 Temmuz 2018 tarih ve 30488 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 14 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kurulmuştur. Bu kurumun görev alanları içerisinde Türkiye’nin kamu diplomasisi çalışmaları ve bunların koordinasyonu yer almıştır. Kurumun içinde Kamu Diplomasisi Daire Başkanlığı adında bir de alt birim oluşturulmuştur (URL-81). Kamu Diplomasisi Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır:

- “a) Türkiye’nin ulusal ve uluslararası alanda ileri sürdüğü tezlerini ve politika tercihlerini belirlenen stratejik iletişim çerçevesinde uluslararası kamuoyu üzerinde etkili olacak şekilde aktarmak ve etkin tanıtımını gerçekleştirmek.
- b) Uluslararası kamuoyu nezdinde kamu diplomasisi alanında çalışmalar yürüten kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ile işbirliği halinde araştırmalar yapmak, raporlar hazırlamak, programlar organize etmek veya benzeri projeleri desteklemek.
- c) Türkiye’nin uluslararası alanda menfaatlerini destekleyecek çalışmaları sağlamak üzere panel, sempozyum, konferans, proje veya program gibi faaliyetlerde

bulunmak, ilgili kurum ve kuruluşlarla gerekli koordinasyonu sağlayarak bahse konu çevrelerin ülkemizle ilişkilerinde sürekliliği sağlamak.

ç) Yurtdışında uluslararası kamuoyu üzerinde etkili olan ve Türkiye ile ilgili çalışmalar yapan kurum ve kuruluşlar ile kişilerin çeşitli organizasyonlar vasıtasıyla ülkemiz hakkında doğru bir şekilde bilgilendirilmelerini sağlamak.

d) Cumhurbaşkanınca belirlenen uluslararası tanıtıma ilişkin hedef ve stratejileri uygulamak.

e) Uluslararası platformlarda, uluslararası toplumun doğru yönde bilgilendirilmesine yönelik olarak kamu diplomasisi yöntem ve araçlarını kullanarak (...) tanıtım faaliyetleri konusunda kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları arasında işbirliği yapmak ve koordinasyonu sağlamak”

f) Türkiye'nin tanıtılmasını sağlayacak genel ve özel araştırmalar ve projeleri hazırlamak veya gerektiğinde uzman kişi ve kuruluşlara yaptırmak.

g) Uluslararası tanıtım faaliyetlerini yönlendirmek ve bu amaçla bütün kamu kurum ve kuruluşları ve özel kuruluşlarla işbirliği yapmak.

ğ) Yabancı basın organlarının ve mensuplarının akreditasyon işlemlerini yürütmek, koordine etmek ve yabancı basın mensuplarının çalışmalarını kolaylaştırıcı tedbirler almak, bu tedbirleri uygulamak, gerekli görülmesi halinde sürekli ve geçici basın merkezleri kurmak.

h) Türkiye hakkındaki propaganda faaliyetlerini izlemek, değerlendirmek, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği yapmak ve gerekli tedbirleri almak.

ı) Yurtdışı iletişim müşavirliklerinin faaliyetlerini izlemek, değerlendirmek ve sonuçları makama sunmak.

i) Türkiye markasını güçlendirmek ve yurtdışında tanınırlığını artırmak için gerekli faaliyetleri icra ve koordine etmek.

j) Başkan tarafından verilen diğer görevleri yapmak (URL-81).

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı'nın vizyonu “Ulusal ve uluslararası kamuoyları, karar alıcı aktörler ve medya ile derinlikli ve çok yönlü ilişkiler geliştirmek; iletişimin tüm araç ve yöntemleri ile Türkiye'nin her alanda nitelikli temsilini sağlamak ve bu doğrultuda Türkiye markasını güçlendirmek”tir.

İletişim Başkanlığı'nın misyonu resmi ağ sayfasında şu şekilde belirtilmiştir:

“Devletimizin tüm kurumlarını kapsayıcı, ortak dil anlayışını merkezine alan, ulusal ve uluslararası düzeyde bütünlüklü bir iletişim stratejisi oluşturmak ve iş süreçlerini bu temelde yürütmek. Türkiye'nin politikalarını, uygulamalarını ve yaklaşımlarını planlı, sürekli ve etkin bir biçimde kamuoylarına ve muhataplarına aktarmak ve farkındalık yaratmak. Medya ve düşünce dünyasını yakından izlemek, değerlendirmek ve ilgili makamları ve kamuoylarını bu çerçevede bilgilendirmek. Basınla ilişkileri düzenlemek/geliştirmek; basın mensuplarının çalışmalarını kolaylaştırıcı adımlar atmak ve basının gelişimine katkıda bulunmak. Millet-devlet iletişiminin etkin yönetimi için gerekli çalışma ve düzenlemeleri yapmak ve yürütmek” (URL-82).

İletişim Başkanlığı'nın belirtilen bu vizyon ve misyonu ile kamu diplomasisi ve kültürel diplomasi çalışmalarının bütüncül ve kapsayıcı bir kurumsal kimlik altında toplanması amaçlanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. Yıl Kutlamaları koordinasyonu 27 Ekim 2020'de 2020/13 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan genelge ile Cumhurbaşkanlığı

tarafından İletişim Başkanlığına verilmiştir. Buradan hareketle, İletişim Başkanlığı tarafından 100. Yıla özel olarak tasarlanan genel ağ sayfası (yuzuncuyil.gov.tr) kullanıma açılmıştır (URL-83).

Görsel 27: T.C. 100.Yılı Logosu (URL-83) Görsel 28: T.C. Türkiye Yüzyılı Logosu (URL-83)

Bu sayfada “Türkiye Yüzyılı” ve “Türkiye Cumhuriyeti’nin Yüzüncü Yılı” temaları ile oluşturulan logolar kullanılmış, kutlamalar dahil olmak üzere, bütün resmi kurum ve kuruluşların bu logoları iş ve işlemlerini yürüttükleri yazılı ve dijital araçlar üzerinde logoları kullanmaları zorunlu kılınmıştır. Cumhuriyet’in 100 yıllık geçmişinde Türkiye’nin kazanımları genel ağ sayfasında hazırlanan zaman çizelgesinde gösterilmiştir. 1923’te Cumhuriyet’in ilanı ile başlayan kayar takvim Mustafa Kemal Atatürk’ün devrimleri ile devam ettirilmiş, sonrasında günümüze kadar teknolojik, bilimsel ve diplomatik olayların önemli tarihleri bu takvim üzerine işlenmiştir. Yine 100.yıla özel “100. Yıl Marşı Yarışması” düzenlenerek 400’den fazla eser değerlendirmeye alınmıştır. Bu eserlerin içinden birinci seçilen marşın, 30 Ağustos Zafer Bayramınının 101. Yılına özel düzenlenen törenle birlikte tanıtımı yapılmıştır. İletişim Başkanlığı’nın koordinesinde Cumhuriyet’in 100. Yılı “Türkiye Yüzyılı” temasıyla yeni hedeflere güçlenerek koşan her alanda bilimsel yeniliklerle Türk kültürünü zirveye taşımayı amaçlayan Türkiye’nin ortak programına dönüştürülmüştür (URL-82).

4.8. YURT DIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI

Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) 5978 Sayılı Kanun ile 6 Nisan 2010 tarihinde kurulmuştur. 2018 yılına Başbakanlığa bağlı olan kurum,

15 Temmuz 2018 tarihinde yayımlanan 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile yeniden yapılandırılmış ve T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlanmıştır. YTB'nin çalışma alanında; dünyadaki 7 milyona yakın Türk diasporası, Türk dünyasındaki soydaş ve akraba topluluklar ile Türkiye'de yükseköğrenim için bulunan uluslararası öğrenciler bulunmaktadır. YTB, yurt dışında Türk diasporası olarak tanımlanan, anavatanından uzakta ikamet eden Türk vatandaşlarının Türk dili ve Türk kültürüne mensubiyetlerini korumalarını ve aynı zamanda yaşadıkları ülkelerde kendileri sosyal, kültürel ve hukuki olarak ifade etmelerini sağlayacak politikalar geliştirmektedir (URL-84)

1990 yılından sonra dağılan Sovyetler Birliği içerisinde bağımsızlıklarını kazanan yeni Türk devletleri, Türk dili, kimliği ve kültürünün etrafında Türk dünyası tanımlamasıyla anılmıştır. YTB'nin bu ortaklıkların olduğu coğrafyaya ilişkin çalışmaları TÜRKSOY, Türk Devletleri Teşkilatı, Yunus Emre Enstitüsü, TİKA gibi kurum ve kuruluşların çalışmalarını destekleyecek niteliktedir. YTB ve bahsedilen kuruluşlar birbirini tamamlayan ya da birbirinin hedeflerini gerçekleştirirde işbirliği yapan kuruluşlar olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin kültürel diplomasi uygulayıcılarıdır.

4.9. TÜRKİYE MAARİF VAKFI

Türkiye Maarif Vakfı 17 Haziran 2016 tarihli 6721 sayılı kanun ile kurulmuştur. "Bütün dünyada insanlığın ortak birikimini ile Anadolu'nun kadim irfan geleneğini esas alan yetkin eğitim faaliyetleri yürütmek" misyonu ve "İlmini ve irfanını insanlığın barış ve huzuru için kullanacak erdemli bireyler yetiştiren, alanında öncü, güvenilir bir "Marka Eğitim Kurumu" olmak vizyonuyla çalışmaktadır. Kâr amacı gütmeyen ve kamu yararına çalışan bir kuruluş olarak Türkiye Cumhuriyeti adına yurt dışında eğitim alanında faaliyet gösterme yetkisine sahiptir (URL-85).

Görsel 29: TMV İlkokul Öğrencileri (URL-85).

Tüm ülkelerde okul öncesinden yükseköğretime kadar her düzeyde eğitim faaliyeti gerçekleştirilmektedir. 2023 yılı aralık ayı itibarıyla eğitim faaliyeti yürütülen ülke sayısı 52, faaliyette bulunulan ülke sayısı 67 olan kuruluş, 465 okul ve 37 öğrenci yurdu sahibidir. Türkiye’de İstanbul’da bulunan Türkiye Maarif Vakfı Genel Merkezi ve Ankara ofisinin dışında 47 ülkede Türkiye Maarif Vakfına ait okullar bulunmaktadır. Kuruluşa ait okullarının bulunduğu ülkeler şunlardır: Afganistan, Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Arnavutluk, Avustralya, Avusturya, Azerbaycan, Belarus, Bosna Hersek, Burundi, Cibuti, Ekvator Ginesi, Etiyopya, Fildişi Sahili, Filipinler, Gabon, Gambiya, Gana, Gine, Güney Afrika, Gürcistan, Irak, Kamerun, Kıbrıs, Kırgızistan, Kolombiya, Kongo, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Kosova Cumhuriyeti, Macaristan, Madagaskar, Mali, Moritanya, Nijer, Pakistan, Romanya, Sao Tome ve Principe, Senegal, Sierra Leone, Sırbistan, Somali, Sudan, Tanzanya, Birleşik Cumhuriyeti, Togo, Tunus, Venezuela (URL-85).

2021 yılında ilki düzenlenen İstanbul Eğitim Zirvesi eğitim ile ilgili yöntem, yaklaşım ve gelişmelerin tartışıldığı, farklı ülkelerin deneyimlerinin paylaşıldığı uluslararası bilimsel bir etkinlik niteliğindedir ve her yıl farklı bir tema özelinde gerçekleştirilmektedir. 3. İstanbul Eğitim Zirvesi “Eğitimde Değişimi Yönetmek” temasıyla 17-18 Kasım 2023 tarihinde düzenlenmiştir. Zirvelere dünyadan önemli eğitim kurumlarının temsilcileri, yazarlar, akademisyenler ve eğitimciler katılmaktadır. Dünyanın en geniş eğitim ağına sahip kurumları arasında bulunan Türkiye Maarif Vakfı, İstanbul Eğitim Zirveleri ile Türkiye’nin kamu diplomasisinin yanında kültürel diplomasiye ve eğitim diplomasisine katkı sunmaktadır (URL-86).

Türkiye Maarif Vakfı, gerçekleştirdiği sempozyum, panel, konferans gibi etkinliklerle Türkçe ve Türk kültürünün dünya çapında tanıtılmasında akademik çevreleri bir araya getirmektedir. Bu bağlamda 07-09 Eylül 2022 tarihinde Arnavutluk'ta 1. Uluslararası Balkanlarda Türkçe Öğretimi ve Türkoloji Uluslararası Sempozyumu yapılmıştır. 13-15 Aralık 2023 tarihinde de "Türkiye Maarif Vakfı (TMV), Tiran New York Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi (İÜ) ve Türk Dil Kurumu (TDK) iş birliğinde, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığının (TİKA) destekleriyle düzenlenen 2. Uluslararası Balkanlarda Türkçe Öğretimi ve Türkoloji Sempozyumu" yapılmıştır. Sempozyuma "Hırvatistan, Azerbaycan, Bosna-Hersek, Romanya, Bulgaristan, Kuzey Makedonya, Arnavutluk, Kosova, Yunanistan, Kırgızistan ve Kazakistan'ın da aralarında bulunduğu 20 ülkeden akademisyen ve araştırmacılar" katılmıştır. Sempozyumların amacı geçmişte Türkçenin ve Türk kültürünün hâkim olduğu Balkan coğrafyasının Osmanlı Devleti'nden bu yana Türkiye Cumhuriyeti için de özel önem verilen bir bölge olarak akademik ve kültürel ilişkilerin bu noktada artırılmasıdır. Burada Vakfın K12 kapsamında örgün eğitim kurumları açarak Türkçe öğretimi ve Türk kültürüne yönelik çalışmalarının yanında Türk Kültürü ve Medeniyeti Müfredatının hazırlandığı da belirtilmiştir (URL-85).

Vakfın kitap, dergi ve bülten gibi yayın çalışmaları bulunmaktadır. 2020 yılından itibaren çıkardığı "Uluslararası Maarif Dergisi"nde eğitim, kültür, teknoloji ve diplomasi konularına odaklanan yazılar yayımlanmaktadır. 2020 yılında "Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı" Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni (CEFR) esas alınarak hazırlanmış K12 düzeyinde örgün öğretim için ilk örnek izlencedir. Programda yaklaşım ve dayanaklar, yapısı, genel amaçları, kazanım listeleri, ölçme ve değerlendirme gibi temel hususların yer aldığı programın 2. Baskısı da yine aynı yıl yapılmıştır (URL-85).

Görsel 30: TMV Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı (URL-85)

Vakfın bir başka yayını olan “Maarif Türkçe Setleri” 2021 yılının sonunda, Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programına uygun biçimde, okul öncesi yaş grubundan lise son sınıfa kadar Türkiye ve Türk kültürünün özgün içeriklerinden yararlanılarak hazırlanmış, kitap setinde “Hacivat ile Karagöz, Nasreddin Hoca, Keloğlan” gibi kültürel unsurlara yer verilmiştir (URL-85).

Görsel 31: Maarif Türkçe Setleri (URL-85)

Vakfın yayınlarından biri de “Ortaöğretim Türk Kültürü ve Medeniyeti Dersi Öğretim Programı”dır. 2022 yılında hazırlanan program ve “uygulanacak Türk Kültürü ve Medeniyeti dersiyle hedef kitleye Türk kültürü ve medeniyetinin (sanat, edebiyat, tarih, coğrafya vb.) tanıtılması böylece kültürel öğrenme yoluyla kültürlerarası etkileşimin sağlanması amaçlanmaktadır.” Bu öğretim programında 14 tema ve 40 alt tema bulunmaktadır. Bu temaların çıktısı olarak 127 kazanım belirlenmiştir (TMV, 2022: 7-8).

4. TEMA: TÜRK MUTFAK KÜLTÜRÜ		
ALT TEMALAR	KAVRAMSAL ÇERÇEVE	KAZANIMLAR
1. Türk Mutfağı	Türk mutfağının tarihçesi Osmanlı saray mutfağı Türk yemekleri, içecekleri ve tatlıları	21. Türk mutfağından lezzetlere örnekler verir. 22. Türk mutfağını çeşitlilik açısından yorumlar. 23. Türk mutfağından bir yemeğin/içeceğin/tatlının tarifini verir.
2. Anadolu Türk Mutfağı	Anadolu'nun yeme - içme atlası Anadolu'nun yöresel mutfakları Özel günlere ilişkin lezzetler Türk kahvaltısı	24. Türk mutfağına özgü lezzetleri Anadolu'nun coğrafi özellikleriyle ilişkilendirerek açıklar. 25. Türk mutfağındaki yöresel lezzetlere örnekler verir. 26. Türk kahvaltısının sosyokültürel işlevini açıklar.
3. Halil İbrahim Sofrası	Türklerin sofrası adabı İftar sofrası Türklerde ikram geleneği	27. Türklerin sofrası adabını bilir. 28. Sosyal ilişkilerde sofrası adabının önemini fark eder. 29. Sofra adabını kendi yaşamından örneklerle açıklar. 30. Türk ikram geleneğine uygun bir etkinliği gönüllü olarak organize eder.

Tema, içerikte ilgili bölümlerden her birini temsil eder.

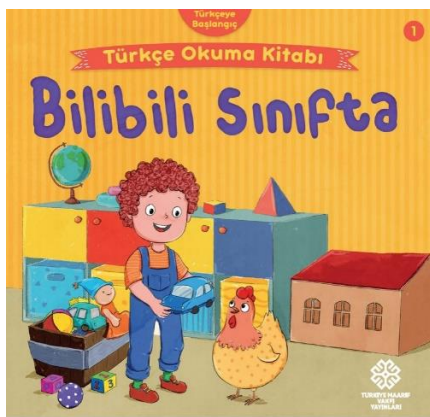
Alt temalar, her temada işlenecek alt öğrenme alanlarıdır.

Kavramsal Çerçeve, tema konularının kavramsal sınırlılığına işaret eder.

Kazanımlar, öğrenme sürecinde, planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar yoluyla öğrencinin kazanması beklenen bilgi, beceri, tutum ve değerlerdir.

Görsel 32: Ortaöğretim Türk Kültürü ve Medeniyeti Dersi Öğretim Programından Bir Tema (TMV, 2022: 9).

2023 yılında Türkiye Maarif Vakfı tarafından “Maarif Türkçe Yardımcı Okuma Setleri” hazırlanmıştır. Bu okuma setlerinde okul öncesi için dokuz, ilköğretim için on altı, ortaokul için yirmi ve lise için on olmak üzere toplam elli beş okuma kitabı bulunmaktadır. Kitaplar içerik yönünden Türk kültürünü tanıtırken aynı zamanda Türkçeyi sevdirmeyi amaçlamaktadır (URL-85).

Görsel 33: TMV Okuma Kitabı (URL-85)

Görsel 34: TMV Okuma Kitabı (URL-85).

4.10. UNESCO TÜRKİYE MİLLİ KOMİSYONU

Türkiye Cumhuriyeti UNESCO'nun (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu) kurucu yirmi ülkesinden biri olarak 20 Mayıs 1946'da 4895 Sayılı Kanun ile UNESCO Sözleşmesini kabul etmiştir. Merkezi Fransa'nın Paris şehrinde bulunan UNESCO'nun Türkiye Milli Komisyonu ise 25 Ağustos 1949 tarihinden itibaren çalışmalarına başlamıştır. UNESCO'nun kuruluş amacı; "BM Sözleşmesi tarafından ırk, cinsiyet, dil ve din ayrımı gözetmeksizin dünya insanları için belirlenen adalet, anayasa kuralları ve insan hakları ve temel özgürlüklere evrensel saygıyı geliştirmek için eğitim, bilim ve kültür aracılığıyla milletler arasında işbirliğini teşvik ederek barışa ve güvenliğe katkı sağlamak"tır (URL-88). UNESCO üyesi devletler kendilerine ait Milli Komisyonun sorumluluk alanlarını belirlemekle yükümlüdür. Milli Komisyonların görevleri genel olarak şu şekilde özetlenmiştir:

- a. "Devlet organları ve birimleri, mesleki ve diğer kuruluşlar, üniversiteler, diğer araştırma ve eğitim merkezleri, eğitim, bilim, kültür ve bilgi ile ilişkili diğer kurumlar arasında yakın bir ilişkiyi teşvik ederler;
- b. Genel Konferans'ta ve UNESCO tarafından düzenlenen diğer hükümetlerarası toplantılarda kendi hükümetlerinin temsilcileriyle işbirliği yaparlar ve hükümetlerinin bu toplantıların çalışmalarına katkılarını hazırlarlar;
- c. UNESCO ile ilgili ulusal etkinliklere ve bunların değerlendirilmesine katkı sağlarlar;
- d. Eğitim, bilim, kültür ve iletişim alanlarında kendi ülkesini ilgilendiren konular üzerine diğer ülkelerden alınan bilginin yayılmasını sağlarlar;
- e. Kalkınmanın belirli önceliklerine entelektüel odakların katkıda bulunmalarına yardım etmek amacıyla, ulusal düzeyde eğitim, bilim, kültür ve bilgi ile ilgili kurumlar arasında disiplinlerarası diyalogu ve işbirliğini teşvik ederler." (URL-88).

UNESCO'nun altı sözleşmesi kültür sektörüyle ilişkilidir. Bunlar; 1954 yılındaki Silahlı Bir Çatışma Halinde Kültür Mallarının Korunmasına Dair Sözleşme, 1970 yılındaki Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhraç ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi ve Yasaklanması İçin Alınacak Tedbirlerle İlgili Sözleşme, 1972 yılındaki Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme, 2001 yılındaki Sualtı Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi, 2003 yılındaki Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi ve 2005 yılındaki Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesidir. Türkiye Cumhuriyeti 2001 yılındaki Sualtı Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi dışında kalan beş sözleşmeye taraftır (URL-88).

UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Türk kültürünü küresel çapta görünür kılmak, tanıtmak ve kültürel diplomasiye destek vermek amacıyla çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Bu doğrultuda UNESCO'nun gerçekleştirdiği proje ve programlarda Türkiye Cumhuriyeti pek çok unsuruyla yer alabilmiştir.

UNESCO'nun Öğrenen Şehirler Küresel Ağı programı kapsamında çeşitli ülkelerden seçilen şehirler, hayat boyu öğrenmenin gerçekleştirilebileceği projeleriyle ön plana çıkarılmaktadır. Öğrenen şehirlerde aileden başlayarak geleneksel öğrenme biçimlerinin yanında toplumun her katmanında modern öğrenme biçimleri de kullanılmakta ve hayat boyu öğrenme teşvik edilmektedir. Öğrenen Şehirler Küresel Ağı merkezi Almanya'da bulunan UNESCO Hayat Boyu Öğrenme Enstitüsü (UIL) tarafından yürütülmektedir. Ülkelerin kültürel diplomasisine de katkı sunan bu program dahilinde Türkiye Cumhuriyeti'ni dokuz şehir temsil etmektedir. Bu şehirler; Eskişehir (2016), Konya (2017), Hatay (2019), Afyon (2020), Balıkesir (2020), İzmir (2020), Bursa (2022), Sakarya (2022) ve Yozgat (2022) olarak belirlenmiştir (URL-88).

UNESCO'nun bir başka programı olan Yaratıcı Şehirler Ağı Programı (Creative Cities Network), 2004 yılından itibaren dünyanın farklı ülkelerindeki tarihi ve kültürel altyapıları güçlü şehirleri yeni yaratıcı endüstrilere teşvik etmek amacıyla desteklemektedir. "Edebiyat, film, müzik, zanaat ve halk sanatları, tasarım, gastronomi ve medya sanatları"ndan oluşan yedi ana tema etrafında şekillendirilen program dahilinde dünyadan üç yüz elli şehir bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı Programında sekiz şehirle yer almaktadır. Gastronomi temasında 2015 yılında Gaziantep, 2017 yılında Hatay, 2019 yılında Afyonkarahisar; tasarım temasında 2017 yılında İstanbul; zanaat ve halk sanatları temasında 2017 yılında Kütahya, 2021 yılında Bursa; müzik temasında 2019 yılında Kırşehir ve 2023 yılında Şanlıurfa şehirleri programa dahil edilmiştir (URL-88).

UNESCO'nun sözleşmeleriyle genel olarak küreselleşmeye karşı kültürlerin korunmasının gerekliliği ortaya konulmuş, geleneksel bilgi ve deneyimlerin gelecek kuşaklara aktarılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda 17 Ekim 2003 tarihinde UNESCO'ya üye devletler tarafından imzalanan Somut Olmayan

Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, 19 Ocak 2006 tarihinde TBMM'de onaylandıktan sonra 21 Ocak 2006 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanarak kabul edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti 27 Mart 2006 tarihinde 45.ülke olarak SOKÜM Sözleşmesine taraf olmuştur. SOKÜM Sözleşmesi ile “sözlü gelenek ve anlatımlar; gösteri sanatları; toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler; doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar; el sanatları geleneği”nin korunması amaçlanmıştır. (Oğuz, 2009:55-58).

UNESCO'nun miras listeleri kültürün korunması, yaşatılması ve sürdürülebilir kılınması adına önemli görölmektedir. Bugüne kadar 1199 miras, Dünya Mirası Listesi'nde Dünya Miras Alanı olarak kabul edilmiştir. Bunlardan kültürel miras alanı sayısı 933, doğal miras alanı 227 ve doğal-kültürel miras alanı olarak karma alan sayısı 39'dur. Türkiye Cumhuriyeti'nin bu listedeki kültürel miras alanı sayısı 19 ve karma miras alanı 2 olmak üzere toplam miras alanı 21 olarak listeye alınmıştır (URL-88). Türkiye Cumhuriyeti'nin listeye alınan miras alanları şunlardır:

1. Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (Sivas) 1985
2. İstanbul'un Tarihi Alanları (İstanbul) 1985
3. Göreme Millî Parkı ve Kapadokya (Nevşehir) 1985 (Karma Miras Alanı)
4. Hattuşa: Hitit Başkenti (Çorum) 1986
5. Nemrut Dağı (Adıyaman) 1987
6. Hieropolis-Pamukkale (Denizli) 1988 (Karma Miras Alanı)
7. Xanthos-Letoon (Antalya-Muğla) 1988
8. Safranbolu Şehri (Karabük) 1994
9. Truva Arkeolojik Alanı (Çanakkale) 1998
10. Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi (Edirne) 2011
11. Çatalhöyük Neolitik Alanı (Konya) 2012
12. Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğunun Doğuşu (Bursa) 2014
13. Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı (İzmir) 2014
14. Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzajı (Diyarbakır) 2015
15. Efes (İzmir) 2015
16. Ani Arkeolojik Alanı (Kars) 2016
17. Aphrodisias (Aydın) 2017
18. Göbekli Tepe (Şanlıurfa) 2018
19. Arslantepe Höyüğü (Malatya) 2021
20. Gordion (Ankara) 2023
21. Anadolu'nun Ortaçağ Dönemi Ahşap Hipostil Camiileri (Konya-Eşrefoğlu Camii, Kastamonu-Mahmut Bey Camii, Eskişehir-Sivrihisar Camii, Afyon-Afyon Ulu Camii, Ankara-Arslanhane Camii) 2023” (URL-88).

UNESCO'nun SOKÜM Sözleşmesindeki 16. 17. ve 18. Maddelere dayanarak “İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi”, “Acil Koruma

Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi” ve “Korumanın İyi Uygulamaları Kaydı” adıyla üç listesi bulunmaktadır. Bu listeler ile kültürdeki bir geleneğin korunması ve yaşatılmasına katkı sunma ile birlikte gelecek kuşaklara aktarımının sağlanması amaçlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti’nin SOKÜM listelerinde bulunan kültürel unsuru Aralık 2023’teki verilere göre 30’dur. Bunlardan 27 unsur İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi içinde yer alırken 3 unsur da Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi içindedir (URL-88).

Türkiye Cumhuriyeti’nin İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi içerisindeki unsurları şunlardır:

1. Meddahlık Geleneği (2008)
2. Mevlevi Sema Törenleri (2008)
3. Âşıklık Geleneği (2009)
4. Karagöz (2009)
5. Nevruz (Azerbaycan, Hindistan, İran, Kırgızistan, Özbekistan ve Pakistan ile ortak dosya (2009) (2016 yılında dosya Afganistan, Azerbaycan, Hindistan, Irak, İran, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Pakistan, Tacikistan ve Türkmenistan katılımı ile genişletilmiştir)
6. Geleneksel Sohbet Toplantıları (Yaren, Barana, Sıra Geceleri ve diğer, 2010)
7. Alevi-Bektaşî Ritüeli Semah (2010)
8. Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali (2010)
9. Geleneksel Tören Keşkeği (2011)
10. Mesir Macunu Festivali (2012)
11. Türk Kahvesi ve Geleneği (2013)
12. Ebru: Türk Kâğıt Süsleme Sanatı (2014)
13. İnce Ekmek Yapımı ve Paylaşımı Geleneği: Lavaş, Katırma, Jupka, Yufka (Azerbaycan, İran, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye ile ortak dosya) (2016)
14. Geleneksel Çini Sanatı (2016)
15. Bahar Bayramı Hıdırellez (Makedonya ile ortak dosya) (2017)
16. Dede Korkut-Korkut Ata Mirası: Kültürü, Efsaneleri ve Müziği (Azerbaycan ve Kazakistan ile Ortak Dosya, 2018)
17. Geleneksel Türk Okçuluğu (2019)
18. Minyatür Sanatı (Azerbaycan, İran ve Özbekistan ile Ortak Dosya) (2020)
19. Geleneksel zekâ ve strateji oyunu: Togyzqumalaq, Toguz Korgool, Mangala / Göçürme (Kazakistan ve Kırgızistan ile Ortak Dosya) (2020)
20. Hüsn-i Hat, Türkiye’de İslam Sanatında Geleneksel Güzel Yazı (2021)
21. Çay Kültürü: Kimlik, Misafirperverlik ve Toplumsal Etkileşim Sembolü (Azerbaycan ile ortak dosya, 2022)
22. İpek Böcekçiliği ve Dokuma için İpeğin Geleneksel Üretimi (Afganistan, Azerbaycan, İran, Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan ile ortak dosya, 2022)
23. Nasreddin Hoca/Molla Nesreddin/Molla Ependi/Apendi/Afendi Kozhanasyr Fıkra Anlatma Geleneği (Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan, Özbekistan ile ortak dosya, 2022)
24. Tezhip/Tazhib/Zarhalkori/Tezhip/Naqqoshlik (Azerbaycan, İran İslam Cumhuriyeti, Tacikistan ve Özbekistan ile ortak dosya, 2023)
25. İftar/Eftari/İftar/İftor ve Sosyo-Kültürel Gelenekleri (Azerbaycan, İran İslam Cumhuriyeti ve Özbekistan ile ortak dosya, 2023)
26. Balaban/Mey Zanaatkarlığı ve İcra Sanatı (Azerbaycan ile ortak dosya, 2023)
27. Sedef Kakma İşçiliği (Azerbaycan ile ortak dosya, 2023)” (URL-88).

Türkiye Cumhuriyeti'nin UNESCO'nun Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi içerisinde yer alan unsurları ise "28. Islık Dili (2017), 29. Geleneksel Ahlat Taş İşçiliği (2022) ve 30. Zeytin Yetiştiriciliği ile İlgili Geleneksel Bilgi, Yöntem ve Uygulamalar (2023)"dır (URL-88).

SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsanın doğayla olan ilişkisi kültürü doğurmuştur. Kültür de insanın bilgi ve becerisiyle eş zamanlı bir şekilde gelişmiş ve değişmiştir. İnsanın öğrenme, bilgi edinme, iletişim kurma, imkân ve süreçlerine bağlı olarak yeni kültürel pratikler ortaya çıkmış, kültürel etkileşimler yeni bakış açılarına zemin hazırlamıştır. Kültürü araştırma alanında gören her disiplin için bu kavramı ele alma ve değerlendirme biçimi farklıdır. Türk halkbilimi disiplini içinde ise değişen her yeni bağlam, yeni bir icranın oluşmasının sebebidir. Bu çalışmada Türk halkbilimi disiplini çerçevesinden kültürün değerlendirilmesinde bağlamın etki gücü dikkate alınarak bütüncül bir bakışla olayları ve durumları değerlendirmek amaçlanmıştır. 1923'te kurulmuş ve 2023 yılında yüzüncü yılını tamamlamış Türkiye Cumhuriyeti'nin kültür politikaları ve kültürel diplomasi uygulamaları Türk halkbilimi alanındaki eksiklik olarak görülmüş ve bu çalışmanın konusu yapılmıştır. Bu çalışma, Türk halkbilimi disiplini içerisinde Türkiye Cumhuriyeti'nin kültür politikaları ve kültürel diplomasi uygulamalarını ele alan doktora seviyesindeki ilk tez çalışmasıdır.

Mustafa Kemal Atatürk'ün liderliğinde 1923'te kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin temelleri kültür üzerine atılmıştır. Atatürk, ulus-devletin inşasında milli tarih, milli dil ve milli düşünce eksenli bir yaklaşımla Türkiye Cumhuriyeti'ni kurmuş, Ziya Gökalp'tan fikirlerimin babası diye bahsetmiş, onun Türkçülük düşüncesinden ilham aldığını belirtmiştir. Atatürk dönemi kültür politikalarında milli kültürün Batı medeniyetinin gelişmiş yönleriyle harmanlanabileceği ve köklerinden uzaklaşmadan milletin kültürünün yükseltilmesinin gerekliliği ortaya konulmuştur. Bunu esas alan kültür politikaları on beş yıllık Atatürk döneminde gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bu nedenle Atatürk'ün 1938'deki vefatı, genç Cumhuriyet'in kazanımları için erken bir kayıp olarak değerlendirilmiştir. Sonraki süreçte İsmet İnönü döneminde milli düşünceden uzaklaşarak eksen kayması yaşanmış, hümanizma adı verilen kültür politikalarında Yunan-Latin kaynaklarından beslenme arayışı içine girilmiştir. Bu da halkın kültürel alışkanlıklarına ters düşen uygulamaları oluşturmuştur. Tepeden inme, zorlama ve baskıyla yürütülmeye çalışılan politikalar tepkilere neden olmuş ve çok partili

siyasi düzene geçen Türkiye’de yeni bir dönem başlayarak İnönü dönemini sonlandırmıştır. Adnan Menderes’in Cumhurbaşkanlığı dönemi, İnönü dönemindeki uygulamaların çoğunu ortadan kaldırmayı amaçlayan politikaların oluşturulduğu dönem olmuştur. Daha esnek ve daha ılımlı bir yaklaşımla, dini uygulamalar için daha rahat bir ortamın sağlandığı bu dönemde, politikaların bir yanı liberalizme dayanmıştır. Yine bu dönemde dış borçlanma ile ABD’ye daha yakın bir yol izlenmiştir. Bu dönemi bitiren askeri müdahale demokrasiye vurulan bir darbe olarak görülse de dönemin bu şekilde sonlandırılması, o dönemki politikaların verimsizliği olarak nitelendirilmiştir. On yıllık bir dönemde uygulanan kültür politikaları yine ve yeniden değişmiştir. 1980 sonrası Türkiye’de kültürel alanda değişiklikler planlamak ve uygulamak artık daha da zorlaşmıştır.

Osmanlı Devleti’nin son döneminden itibaren başlayan modernleşme hareketlerinde Batılılaşmayı gerekli gören kesimlerin varlığı sebebiyle farklı düşünceler oluşmuştur. Çoğunlukta olanlar modernleşmeyi Batılılaşma düzleminde değerlendirmişlerdir. Bu nedenle Cumhuriyet’in ilanından sonraki dönemde milli kültürün endüstrileşmeyle yükseltileceğini düşünenler azınlıkta kalmıştır. Bu da Türkiye’de, Batılılaşmaya çalışıp modernleşememe sorunu olarak değerlendirilebilir. Sanayi devrimlerinin yapılmasında veya bu devrimlere ayak uydurulmasında yaşanan gecikmeler, dışarıdan ithal etme ve taklit etmeyle işlerin yürütülmesini sağlamıştır. Kültür alanındaki politikaların da pek çoğunda bu durumu görmek mümkündür. Toplum yapısına uygun olmayan uygulamalarda ısrarcı olmak modernleşmeyi sağlayamamış; toplumu yeni bilgi ve teknolojilerin uzağında tutmuştur.

Türkiye’nin kültür politikalarındaki değişimler, toplumun modernleşme sancılarıdır. Milli kültürün yükseltilmesi için, toplumun buna destek vermesi önemlidir. Eğitim ve okullaşma seviyesinin artmasını bir taraftan halktan gelen taleplerin desteklemiş olması gereklidir. Ancak, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş dönemindeki şartlara bakıldığında halkın temel ihtiyaçlarının sağlanması bile o dönem için zorlayıcı mahiyettedir. Yaşamak için beslenme, barınma ve korunma gibi temel ihtiyaçların sağlanmasından sonra bilme ve öğrenme isteği ile eğitim arzusu bir ihtiyaca dönüşecek ve toplumun talepleri ancak devlet eliyle gerçekleştirilebilecektir. Bu yönüyle kültür politikalarındaki uygulamaların toplum

tarafından kabul görmesi ve topluma yayılmasında ekonomik şartların etkisi büyük olmuştur.

Kültür politikalarında paradigma değişikliklerinin yaşanması, kültürün müstakil bir bakanlıkla temsilinin gecikmesine sebep olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nde Kültür Bakanlığı 1971'de kurulmuştur. Temeli kültür olarak planlanan Cumhuriyet'in kültür işleri 1923'ten 1971'e kadar geçen sürede başka bakanlık veya müsteşarlık gibi birimler üzerinden gerçekleşmiştir.

Cumhuriyet'in temeli kültürdür" diyen Atatürk'ün vefatından önce gerçekleştirilen kültürel devrimler, neredeyse Türkiye Cumhuriyeti'nin sonraki dönemlerinde yakalanamamıştır. Erken dönem kültür çalışmaları hem nicelik hem de nitelik olarak incelendiğinde ilerleyen dönemlerde kurulan hükümetlerin programlarının kültür politikalarının birkaç cümleden ibaret olduğu dikkati çekmiştir. Kısa süreli görevde kalan hükümetlerin kültürel alanda plan ve program geliştirmede eksiklikleri görülmüştür. Öte yandan hemen her dönemde altı aylık, bir yıl gibi sürelerde görev yapmış hükümetlerin bulunması ekonomik, sosyal, askeri, bürokratik alanlarda olduğu gibi, kültürel alanda politika geliştirmek için yeterince vakit harcanmadığı yorumuna uygundur.

Hükümet programlarının genelinde kalıp ifadelerin varlığı tespit edilmiştir. Milli kültürü koruma, yaşatma, geliştirme, yurt dışındaki vatandaşların kültürel ihtiyaçlarını karşılama, eğitimde milli kültüre önem verme, kültür varlıklarını koruma, -çalışmada kullandığımız anlamda olmasa da- "kültür" balıkçılığını yaygınlaştırma gibi önceki hükümetlerin programında yer almış ifadeleri tekrar etme programların ortak özelliğidir. Bunların dışında az sayıdaki örnekte, kültür işleriyle ilgili yeni kurum açılması, yeni bir kanun çalışması veya eğitimde bir müfredat çalışmasına ilişkin az sayıda politika geliştirilmiştir. Bazı programların içinde "Hükümetimizin kültür politikası..." ifadesiyle başlayan cümlelerin varlığı tespit edilse de bu programlarda da ötekilerdeki gibi basmakalıp hedeflerin kullanıldığı görülmüştür. Bir başka ifadeyle kültür politikası diye başlayan cümlelerin içi boş, geçmişin tekrarı sözlerden ibarettir.

Kültürün bir baskı kurma aracı olarak görülmesi Cumhuriyet öncesi dönemden beri bilinmektedir. 18. yüzyıldan itibaren gerçekleşen kültürel hegemonya,

ekonomik ve askeri alanda güçsüz toplumların üzerinde baskı oluşturmuştur. Avrupa'nın Afrika ve Ortadoğu'daki uygulamaları kültürel hegemonya temellidir. I. ve II. Dünya Savaşları'nın ardından Soğuk Savaş döneminde diplomasi dilinde değişimler yaşanmıştır. Ülkelerin hükümet eliyle kendi milli unsurlarını kullanarak küreselleşmeye karşı duruşları -1965'te Edmund Gullion'ın ilk kez kullandığı- kamu diplomasisi çerçevesinde değerlendirilmeye başlanmıştır. Kamu diplomasisi içinde bir alt alan veya bazı araştırmacılara göre müstakil bir diplomatik yaklaşım olan kültürel diplomaside, sadece resmi devlet organlarının değil, grupların ve sivil toplum kuruluşlarının da sürece dahil olduğu diplomasi anlayışına geçilmiştir. Kültürel diplomasi, yumuşak gücün kullanıldığı, silahsız ve dayatmasız bir kültürel etkileşim biçimidir. Farklı olan unsurların birbirinin ilgisini çekmeye dönük algı oluşturma çabasıdır.

Değişen kültür ortamları performansı önemli kılmış, her yeni icra yeniden yaratım ve aktarıma vesile olmuştur. Halkbilimindeki bu paradigma değişikliği, insanın doğadaki macerasında "her bir ihtiyacın kültürü"nü çalışılmasının gerekli olduğunu göstermiştir. Dolayısıyla Türk halkbilimi disiplinde yemek kültürü, spor kültürü, kıyafet kültürü, inanç kültürü...gibi alt çalışma dalları ortaya çıkmıştır. Aynı şekilde 21. yüzyılın diplomasi anlayışında, yumuşak gücün kullanıldığı alan kültürel diplomasinin içinde de basit anlatımla her bir ihtiyacın diplomasisi şeklinde tanımlanabilecek alt çalışma dalları ortaya çıkmıştır. Gastro diplomasi (mutfak diplomasisi), yardım diplomasisi, Twitter diplomasisi vb. bunlardan bazılarıdır. Örneğin halkbiliminde Türk spor kültürü bir çalışma alanıdır. Spor diplomasisi ise kültürel diplomasinin -kimilerine göre de kapsayıcı başlık olarak kamu diplomasinin- bir türüdür. Bu örneklerin sayılarını artırmak mümkündür. Buradan hareketle bilgi teknolojilerinin gelişimi ile doğrudan alakalı bir çizgide, farklı disiplinler birbirlerine daha yakın hale gelmiştir. Uluslararası ilişkiler ile Türk halkbilimi disiplinlerinin aynı konuda çalışabilmeleri ancak bu şekilde mümkün olabilmektedir. Bu çalışmayı disiplinler arası bir noktaya taşıyan çalışma konusunun disiplinleri buluşturabilmesidir.

Türkiye'nin kültürel diplomasi çalışmaları çerçevesinde; 20. yüzyılın son çeyreğinde devlet eliyle / desteğiyle başlatılan dil, eğitim, kültür ve diğer alanlardaki uygulamalar incelenmiştir. Bu bağlamda 1992 yılında kurulan TİKA,

1993 yılında kurulan TÜRKSÖY ile dağılan Sovyet coğrafyasındaki Türk soylu halklarla kültürel etkileşim ve iş birliği uygulamalarına yer verilmiştir. 2009 yılında faaliyete başlayan Yunus Emre Enstitüsü, 2010 yılında kurulan Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı ve 2016 yılında kurulan Türkiye Maarif Vakfı'nın kültürel diplomasi alanındaki uygulamaları ile kamu diplomasisinin bir bütün olarak kurumsallaşması maksadıyla 2010'da Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'nün (yeni adlandırılmasıyla Kamu Diplomasisi Daire Başkanlığı) çalışmaları Türkiye Cumhuriyeti'nin kültürel diplomasisinde önemli bileşenlerdir. TÖMER ve dil merkezlerinin açılması üniversitelerin kültürel diplomasi alanına katkıları olarak değerlendirilmelidir. Uluslararası öğrencilerin Türkiye'de aldıkları ikinci dil eğitimlerinin kısa vadede olmasa bile orta ve uzun vadede Türkiye'nin kültürel diplomasideki gücünü artıran etkenlerden olduğu anlaşılmıştır. UNESCO'nun SOKÜM Sözleşmesi bağlamında oluşturulan envanterler, temsili listeler, geçici listeler ve Türkiye'nin hazırladığı dosyalarla birlikte kültürel diplomasiye etkileri yine bu bölümde tartışılan konulardan biridir. Bu bağlamda UNESCO Türkiye Milli Komisyonu ve TÜRKSÖY gibi teşkilatların hazırladıkları dosyalarla Türkiye'nin kültür unsurlarının evrensel boyuta taşınması ile birlikte anma ve kutlamaların uluslararası platformlarda dillendirilmesinin Türkiye'nin kültürel diplomasi çalışmalarına, kültür turizmine ve Türkiye'nin pek çok imge ile markalaşmasına katkı sağladığı görülmüştür.

Kültürel diplomasi hem ötekiye anlama ve anlamlandırma süreci, hem de sürecin yönetilmesidir. Bu süreçte kültürlerarası müzakere gerçekleşmekte, farklı toplumlar arasındaki zihinsel mesafeler kısalabilmektedir. Uygun politikaların oluşturulmadığı ve uygulanmadığı durumlarda da elbette toplumlar arası yabancılaşma ve uzaklaşma gerçekleşebilmektedir. Türkiye'nin kültürel diplomasi uygulamalarında etkili olduğu gözlemlenmiştir ancak bu çalışmaların başarıya ulaşması için yükseköğretim kurumlarında temel (zorunlu) derslerin içerisine yerleştirilecek bir programla Türk kültürünün genel yapısı, kültür ekonomisi ve endüstrileri ile dünyadaki kültürel gelişmelerin kültürel diplomasiye etkileri gibi konularda yeni kuşaklara temel bilgi aktarılmalıdır. İleride bu alanlarda görev alacak kimselerin yaptıkları iş ve hizmet ettikleri kurumların politika ve

perspektiflerini erkenden kazanmaları Türkiye Cumhuriyeti'nin bekasına katkı sağlayacaktır.

2010'lu yıllara kadar hükümet programlarındaki "folklor" sözcüğü ile neyin kastedildiği tam olarak bilinmese de 2010 yılından itibaren kültürü, kültür politikasını önemseyen, diplomaside değişen paradigmlar ekseninde sadece diplomatların ve devletlerin değil, artık tüm kamunun ve sivil toplumun ülkeler arasındaki ilişkileri belirlediğini gösteren, böylece kültürel etkileşimin artırılarak Türkiye'nin yumuşak gücünün dünya çapında kullanılmasına dair bilincin gelişmeye başladığı söylenebilir.

Geçen yüzyılın son çeyreğinden dünya siyasetinde ve ülkeler arası ilişkilerde kültür odaklı düşünce ve uygulamaları Türkiye'nin de takip ettiği, Türkiye'nin kültürel diplomasi kurumlarının çalışmalarından anlaşılmaktadır. Yeni dönemde bu politika ve uygulamaların 100 yıllık Türkiye Cumhuriyeti'nin kültürel diplomasiye bakışında sivil toplumun, sanatçının, ustanın, aktörün ve Türk halkının desteğini alması gereklidir. Bu süreçte Türkiye Cumhuriyeti'nin Türk dünyası ve diğer dünya ülkelerini kapsayacak yeni model ve uygulamalara ihtiyacı olacaktır. Bu nedenle TÜRKSOY, Türk Konseyi, vb. kuruluşların uygulama alanındaki sınırlılık genişletilmelidir. Bu bağlamda Türk kimliği odağında ortak kültürel kodların kültürel diplomasinin en önemli araçları olarak kullanabileceği unutulmamalıdır. Ayrıca tesis edilecek Türk dünyası birlikteliği, yumuşak gücün küresel anlamda etkisini kısa vadede gösterebilecek, farklı kültürler ve düşünceler Türk kültürü etrafında yeniden konumlandırılacaktır. Türkiye Cumhuriyeti'nin ikinci yüzyılında Türk Devletlerinin de sürece verecekleri destek Türk kültür ve medeniyetinin dünyadaki etki gücünü arttıracaktır. Türk kültürel diplomasi enstrümanları Türk dünyasının ve Türk kültürünün bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilmesi neticesinde küresel arenada cazibe alanı oluşturacaktır.

KAYNAKÇA

A. Basılı Kaynaklar

Absarılioğlu, Sena. (2023). Türkiye'nin Arnavutluk'ta Uyguladığı Kültür Politikası ve Bektaşiler. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Halkbilimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Ada, Serhan. (2009). Bir Yeni Kültür Politikası İçin. S. Ada, H. A. İnce (der.) Türkiye'de Kültür Politikalarına Giriş ss. 81-109. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Ada, Serhan ve İnce, Ayça. (2009). Türkiye'de Kültür Politikalarına Giriş. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Adorno, Theodor ve Horkheimer, Max. (2014). Aydınlanmanın Diyalektiği. (çev. N.Ülner – E.Ö.Karadoğan) İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.

Akalın, Ahmet. (2023). Ulusların Cazibesi – Yumuşak Güç Bağlamında Türkiye'de Uluslararası Kültür Enstitüleri. Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.

Akifoğlu, Vugar. (2023). Fransa'nın Afrika sömürge politikasında dil örneği. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (1), 34-50. DOI: 10.34086/rteusbe.1168061

Akün, Ömer Faruk. (1989). "Ahmed Vefik Paşa". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. C. II. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 143-157.

Al Ameer, Audai. (2021). *Kültürel Diplomasi Bağlamında Sivil Toplum Kuruluşlarının Ülke Kültürünün Tanıtımına Etkisi: Ürdün'deki Yunus Emre Enstitüsü Örneği* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bilim Dalı.

- Albro, Robert. (2015). "The disjunction of image and word in US and Chinese soft power projection" *International Journal of Cultural Policy*, Vol. 21, No. 4, 382–399, <http://dx.doi.org/10.1080/10286632.2015.1042471>
- Ang, Ien, et al. (2015). "Cultural diplomacy: beyond the national interest?" *International Journal of Cultural Policy*, Vol. 21, No. 4, 365–381, <http://dx.doi.org/10.1080/10286632.2015.1042474>
- Ansari, Khola Younas. (2019). *Kültürel Diplomasi: Pakistan Örneği*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Aral, Ahmet Erman. (2014). *Kültür Propagandasından Kültürel Diplomasiye: British Council'in Türkiye'deki Faaliyetlerinin 1940-1950 ve 2005-2014 Dönemlerinde Karşılaştırmalı İncelemesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Halkbilimi Bilim Dalı.
- Arı, Tayyar. (1999). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Arndt, Richard T. (2005). *The First Resort of Kings: American Cultural Diplomacy in the Twentieth Century*. Washington, D.C.: Potomac Books, Inc.
- Aslan, Aynur. (2017). *Demokrat Parti Döneminde Muhafazakâr Kültür Politikaları*. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- A.S.D.I (2006). *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I 1919-1938*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- A.S.D.II. (2006). *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II 1919-1938*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Atcı, Ömer. (2019). *Türkiye'nin Balkanlara Yönelik Kültürel Diplomasi Faaliyetleri:*

Stratejik Kamu Diplomasisi İçin Bir Model. (Yayınlanmamış Doktora Tezi)
İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve
Tanıtım Anabilim Dalı.

Avcı, Cemal - Kara, Âdem. (2007). *Bağımsızlığa Giden Yol Türk İnkılâbının
Tarihi*, Kültür Sanat Yay. İstanbul.

Avşar, Zakir – Koyuncu Serhan. (2022). "Teorik Çerçeve ve Kültürel Diplomasi."
Türkiye'nin Yumuşak Güç Enstrümanı Olarak Kültürel Diplomasi ve
İletişim. İstanbul: Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları.

Aydemir, Emrah. (2016). *Dış Politikada Yumuşak Güç ve Medya*. İstanbul:
Kalkedon Yayıncılık.

Aydın, Tahirhan. (2013). Sömürgecilik ve Dil: Batı Sömürgesinin Arap Diline
Yaklaşımına Dil-Kimlik İlişkisi Penceresinden Bakış. *Mukaddime*, 0(7), 47-
68.

Bachrach, Peter and Morton Baratz. (1962). "Two Faces of Power" *The American
Political Science Review* 56(4), 947-952.

Bal, İdris. (2008). *Değişen Dünyada Uluslararası İlişkiler*, Ankara: Lalezar
Kitabevi.

Barut, Melih. (2022). *Türk Dizileri ve Türkçe: Türk Dizilerinin Türkçe ve Türk
Kültürüne Yakınlaştırıcı Etkisi*. Ankara: Yunus Emre Enstitüsü Yayınları.

Batur, Afife. (1983). "Cumhuriyet Döneminde Türk Mimarlığı", *Cumhuriyet
Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C.5:1381 İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Bayındır Uluskan, Seda. (2010). *Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları*.
Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma
Merkezi Yayınları.

Bélanger, Louis. (1999). "Redefining Cultural Diplomacy: Cultural Security and

- Foreign Policy in Canada”, *Political Psychology*, Vol. 20, No. 4: 677-699
<http://www.jstor.org/stable/3792191> .Accessed: 03/01/2012 15:08
- Binark, Mutlu. (2019). *Kültürel Diplomasi ve Kore Dalgası Hallyu-Güney Kore’de Sinema Endüstrisi, K-Dramalar ve K-Pop*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Bilgin, Oğuzhan. (2022). *Kültürel iktidar*. O. Bilgin (Yay. Haz.). *Türkiye’de Kültürel Hegemonya* (s.1 -43). İstanbul: Diplomasi Vakfı Yayınları.
- Bolat, Bengül. (2012). “Tanzimattan Demokrat Partiye Kültür Politikaları ve Tarih Anlayışları, *The Journal of Academic Social Science Studies*, C:5, S:8: 231-247.
- Bozdağ, İsmet. (1998). *Atatürk’ün Evrensel Boyutları*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Can, Ali (1998). *Kütüphaneler Genel Müdürlüğü’nün tarihçesi*. *Türk Kütüphaneciliği*, 12 (1), 54-61.
- Carter, David. (2015). “Living with instrumentalism: The academic commitment to cultural diplomacy” *International Journal of Cultural Policy*, Vol. 21, No. 4, 478–493, <http://dx.doi.org/10.1080/10286632.2015.1042470>
- Ceylan, Ebubekir. (2020). “Kültürel Diplomasi”. *Dönüşen Diplomasi ve Türkiye*. (Ed. Ali Resul Usul ve İsmail Yaylacı), İstanbul: Küre Yayınları.
- Cull, Nicholas J. (2009). *Public Diplomacy: Lessons from the Past*. Los Angeles: Figueroa Press. Erişim: www.uscpublicdiplomacy.org
- Cummings, Milton C. (2009). “Cultural Diplomacy and the United States Government: A Survey”. *Cultural Diplomacy Research Series*, Americans for the Arts (formerly Center for Arts and Culture) <http://www.AmericansForTheArts.org>
- Cunbur, Müjgan. (2004). "Hüsni Paşa". *Türk Dünyası Edebiyatçıları*

Ansiklopedisi. C. V. Ankara: AKM Yay.

- Çalışkan, Âdem. (2010). "Ana Çizgileriyle Cumhuriyet Devri Türk Şiirine Teorik Bir Yaklaşım (1923-160)", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (10):140-199.
- Çakır, Fahriye. (2022). *Pierre Bourdieu Sosyolojisi Ekseninde Kültürel Diplomasi ve Yumuşak Güç Olarak Çeviri*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Mütercim ve Tercümanlık Anabilim Dalı Çeviri ve Kültürel Çalışmalar (Türkçe) Bilim Dalı.
- Çatalbaş, Serkan Gıyas. (2014). Demokrat parti Dönemi Kültür Politikaları (1950-1960). Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Çeçen, Anıl. (1990). Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri. Ankara: Gündoğan Yayıncılık.
- Çeçen, Anıl. (1996.) Kültür ve Politika. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Çelik, Ş. Abdurrahman. (2012). Kültür Endüstrisi: Üç yanlış Bir Doğru, 2. Baskı, İstanbul: Literatür Yayınları.
- Çobanoğlu, Özkul. (1999). Sözlü Kültürden Yazılı Kültür Ortamına Geçiş Bağlamında Erken Dönem Osmanlı Tarihlerinden Aşıkpaşazade'nin Epik Karakteri Üzerine Tespitler. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 16: 65-82.
- Çobanoğlu, Özkul. (2004). "Kültürlerin Diyalogu veya Diyalogsuzluğu Bağlamında Halkbilimi Çalışmalarının Yeri ve Önemi". *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, 1:149-164.
- Çobanoğlu, Özkul. (2010). "Kültürel Güvenlik ve Kültürel Diplomasi

Kavramsallaştırmaları Bağlamında Dil ve Ekonomi İlişkisi Üzerine Tespitler". *9.Türk Dünyası Ekonomi, Bilişim ve Kültür Forumu Bildiriler Kitabı* Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, 51-56.

Demokrat Parti Programı (1946).

<https://acikerisim.tbmm.gov.tr/items/3bf0ffa7-72ba-4c30-b434-997981e900bc>

Domenach, Jean Marie. (1969). *Politika ve Propaganda*. İstanbul: Varlık Yayınları.

Donelli, Federico. (2019). "Persuading through Culture, Values, and Ideas: The Case of Turkey's Cultural Diplomacy". *Insight Turkey*, Volume 21, Number 3: 113-134 DOI: 10.25253/99.2019EV.04, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3495907>

Edel, Abraham. (1954). Reviewed Work: *Culture; A Critical Review of Concepts and Definitions* by A. L. Kroeber, Clyde Kluckhohn, Wayne Untereiner, Alfred G. Meyer. *The Journal of Philosophy*, Vol. 51, No. 19. pp. 559-563 (5 pages) <https://doi.org/10.2307/2021459>•<https://www.jstor.org/stable/2021459>

Ekşi, Muharrem. (2016). "Türk Dış Politikasında Diplomasinin Yeni İletişimsel Boyutları ve Mekanizmaları: Dijital Diplomasi", *Uluslararası İlişkilere Disiplinlerarası Bir Yaklaşım: Uluslararası İletişim Perspektifi*, İstanbul: Röle Akademik Yayıncılık, 75-92.

Ekşi, Muharrem. (2018). *Kamu Diplomasisi ve AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası* Ankara: Siyasal Kitabevi.

Ekşi, Muharrem – Taş Fatma Dilan. (2020). Dijital Diplomasi Yeni Bir Tür Diplomasi midir?. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 4 (2): 213-239.

- Elbir, Bilal - Karakaş, Ömer. (2007). "Cumhuriyet Dönemi Türk Kültür ve Edebiyatında Hümanizmin Etkileri", *Turkish Studies*, 2 (4): 381-392.
- Enginün, İnci. (2002). "*Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*", Türkler, Ankara: Yeni Türkiye Yayıncılık C.18:108.
- Erhat, Azra. (1998). "*Tercüme Bürosu*", Cumhuriyet Dönemi Düşünce Yazıları Seçkisi. (Haz. Konur Ertop). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Eroğul, Cem. (2003). *Demokrat Partinin Tarih ve İdeolojisi*. İstanbul: İmge Yayınevi.
- Ertürk, Eylem. (2011). *Yerel Kültür Politikaları El Kitabı*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Fındıkoğlu, Ziyaeddin Fahri. (1934). "Türklerde İctimaiyat ve Ziya Gökalp". *İş Mecmuası*, 3-4:165.
- Finn, Helena K. (2003). "The Case for Cultural Diplomacy: Engaging Foreign Audiences." *Foreign Affairs*, 82(6):15-20.
- Fişekçi, Turgay. (ed). (2003). *Türkiye'de Kültür Politikaları*. İstanbul: İstanbul Kültür Sanat Vakfı.
- Gençkaya, Ö. Faruk - Demirci, E. Ünal. (2018). Türkiye'de Kültür Politikasının Kurumsallaşma Sürecine Genel bir Bakış. *Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 57-70.
- Girit, Oya Ayhan vd. (2010). *Atatürk İlkeleri ve Devrim Tarihi*. İstanbul: Tarihçi Kitabevi.
- Goldstein, Leon J. (1957). On Defining Culture. *American Anthropologist*, New Series, Vol. 59, No. 6, pp. 1075-1081. <https://www.jstor.org/stable/666466>
- Gökalp, Ziya. (2014). *Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak*. İstanbul: Ötüken

Neşriyat.

Gökalp, Ziya. (2019). *Türkçülüğün Esasları*. (8. Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Göksu, Oğuz (ed.) (2019). *Kamu Diplomasisinde Yeni Yönelimler*. Konya:

Literatürk Academia.

Oransay, Gültekin. (1983). "*Çok Sesli Musiki*". Cumhuriyet Dönemi Türkiye

Ansiklopedisi, C.6:1520-1522, İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Gün, Ahmet Fethi. (2023). *Türk Kamu Diplomasisinde Yunus Emre Enstitülerinin*

Kültürel Diplomasi Faaliyetleri: Pakistan, Malezya, Sırbistan ve Makedonya Örnekleri Yalova: Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Gündoğdu, Serkan. (2021). *Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç ve Kamu*

Diplomasisi-Kurumlar ve Uygulamalar 2002-2013. Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.

Güneş, Hakan. (2013).Türkiye ve Orta Asya İlişkileri. Faruk Sönmezoğlu (Ed.),

21.Yüzyılda Türk Dış Politikası Analizi içinde. (s.715-744). İstanbul: DER

Güngör, Erol. (2009). *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Gök, Hacı Veli. (2011). *Atatürk ve İnönü Dönemi Kültür Politikaları*, Kırşehir: Ahi

Evrans Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Güler, Tahsin (2018). *Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ve Kamu Yönetimine*

Etkileri. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21(39), 299-322. <https://doi.org/10.31795/baunsobed.443821>

Gürgen. Haluk. (1990). *Propaganda*. Kurgu Dergisi, 8:135-157.

Hancıgaz, Erhan. (2022) *Yurt Dışında Türk Dizileri ve Kültürel Diplomasi*. Ankara:

Nobel Bilimsel Eserler.

- Haring, Douglas G. (1949). Is "Culture" Definable. *American Sociological Review*, Vol. 14, No. 1.pp. 26-32.
- Hudson, Valerie M. (1999). Cultural Expectations of One's Own and Other Nations' Foreign Policy Action Templates. *Political Psychology*, Vol. 20, No. 4, 767-801 Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/3792194>
- Isar, Yudhishtir Raj (2015) 'Culture in EU external relations': an idea whose time has come? *International Journal of Cultural Policy*, Vol. 21, No. 4, 494–508, <http://dx.doi.org/10.1080/10286632.2015.1042472>
- Iwabuchi, Koichi. (2015). "Pop-culture diplomacy in Japan: soft power, nation branding and the question of 'international cultural exchange'" *International Journal of Cultural Policy*, Vol. 21, No. 4, 419–432, <http://dx.doi.org/10.1080/10286632.2015.1042469>
- İlhan, Attila. (1999). "*Attila İlhan'la Çeviri Üzerine*", Cumhuriyet Dönemi Edebiyat Çevirileri Seçkisi, Söyleşi: Selim İleri, Haz. Öner Yağcı, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- İnan, Afet. (2007). Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler. İstanbul: Türkiye İş Bankası.
- İnce, A., Öncü, A. ve Ada, S. (2011). Günümüz Türkiye'sinde Kültür Politikaları: Giriş ve Genel Bakış. S. Ada (Ed.), Sivil Toplum Gözüyle Türkiye Kültür Politikası Raporu içinde, ss.46-53. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- İskender, Kemal. (1983). "*Cumhuriyet Türkiyesi'nde Sanat ve Estetik*". Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, C.7:1748, İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Kang, Hyungseok. (2015). "Contemporary cultural diplomacy in South Korea: explicit and implicit approaches". *International Journal of Cultural Policy*,

Vol. 21, No. 4: 433–447.

<http://dx.doi.org/10.1080/10286632.2015.1042473>

Kantarcıoğlu, Selçuk. (1990). Türkiye Cumhuriyeti Hükümet Programlarında Kültür. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Kaptan, Yeşim. (2002). Folklor Bağlamında Erken Cumhuriyet Rejimi Kültür Politikaları. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Karaer, İbrahim. (1992). Türk Ocakları (1912-1931). Ankara: Türk Yurdu Yayınları.

Karaosmanoğlu, N. Defne. (2017). Yemekle Devriâlem Küreselleşme, Kimlik, Teknoloji. İstanbul: Kitap Yayınları.

Kartal, Sadık (2008). “Toplum Kalkınmasında Farklı Bir Eğitim Kurumu: Köy Enstitüleri”. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1): 24-25.

Kaya, Metin. (2019). Eğitim Diplomasisi: Kavramsal Bir Çerçeve. *Türkiye Eğitim Dergisi*. 4(1):1-12.

Kaya, Muhammet, Fatih. (2014). Uluslararası Öğrenci Hareketliliğinde Lider 6 Dünya Ülkesinin Yükseköğretim Tanıtım Uygulamaları ve Türkiye Bursları Tanıtım Stratejisi İçin Bir Model Önerisi. Ankara: T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Uzmanlık Tezi.

Kim, Hwajung. (2017). Bridging the Theoretical Gap between Public Diplomacy and Cultural Diplomacy. *The Korean Journal of International Studies* Vol.15, No.2: 293-326 <http://dx.doi.org/10.14731/kjis.2017.08.15.2.293>

Kocabaşoğlu, Uygur. (1983). “Radyo”, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, C.10: 2732. İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Kodaman, Bayram. (1999). Cumhuriyetin Tarihi-Fikri Temelleri ve Atatürk.

Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları.

Konur, Tahsin. (1987). Cumhuriyet Döneminde Devlet-Tiyatro İlişkisi. Ankara

Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 31(1-2), 307-359.

Koyuncu, Ayşe. (2019). Kamusal Kültür Politikaları ve Yönetiminin Türk Gölge

Tiyatrosu Karagöz'e Etkilerinin İncelenmesi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halkbilimi Anabilim Yüksek Lisans Tezi.

Kösoğlu, Nevzat. (2005). Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu ve Ziya Gökalp. İstanbul:

Ötüken Neşriyat.

Külebi, Cahit-Murat Belge. (1983). “*Türk Dili*”, Cumhuriyet Dönemi Türkiye

Ansiklopedisi, C.10: 2582-2590, İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Liland, Frode. (1993). Culture and Foreign Policy An Introduction to Approaches

and Theory. IFS Info, Institutt for forsvarstudier No 1

<https://core.ac.uk/download/pdf/225932936.pdf>

Lowe, David. (2015). “Australia’s Colombo Plans, old and new: International

students as foreign relations”. *International Journal of Cultural Policy*, Vol. 21, No. 4, 448–462, <http://dx.doi.org/10.1080/10286632.2015.1042468>

Martin, Cécile. (2012). “Utilité et usages de la recherche dans la construction des

politiques publiques de la culture”, (der.) Guy Saez ve Jean-Pierre Saez, Les nouveaux enjeux des politiques culturelles. Dynamiques européennes, La Découverte, Paris, s. 388.

Mumcu Ay, Yasemin. (2009). “*Türk Şiirinde Garip Hareketi*” Turkish Studies, C.4,

S.1-2:1243.

Nye, Joseph S. (1990). Bound to Lead:The Changing Nature of American Power.

Basic Books.

Nye, Joseph S. (2002). The Information Revolution and American Soft Power,

Asia Pacific Review, 9:1, 60-76, DOI: 10.1080/13439000220141596

Nye, Joseph S. (2005). Yumuşak Güç. (çev.Rayhan İnan Aydın). Ankara: Elips

Kitap. <https://doi.org/10.1080/13439000220141596>

Nye, Joseph S. (2017). "Soft Power: The Origins and Political Progress of a

Concept". *Palgrave Communications*. 3:17008 doi: 10.1057/palcomms.2017.8.

<https://www.nature.com/articles/palcomms20178>

Oğuz, Esin Sultan. (2010). Türkiye'de Kültür Politikaları ve Kütüphaneler 1923-

1980. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı Doktora Tezi.

Oğuz, M.Öcal. (2007). Unesco, Kültür ve Türkiye. *Millî Folklor*, Yıl 19, S. 73:5-11.

Oğuz, M.Öcal. (2009). Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?. Ankara:

Geleneksel Yayıncılık.

ORASAM. (2018). 25 Yıllık Tecrübenin Ardından Türk Keneşi Bünyesindeki

Ülkelerde Ortak Eğitim İlişkileri ve İş Birlikleri. Kırgızistan-Türkiye Manas

Üniversitesi Yayınları: 226 ORASAM Raporları Dizisi No: 3

TMV. (2022). Ortaöğretim Türk Kültürü ve Medeniyeti Dersi Öğretim Programı.

(2022). Türkiye Maarif Vakfı Yayınları.

Öndin, Nilüfer. (2002). Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) Kültür Politikalarının

Türk Resim Sanatı Üzerindeki Yansımaları. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı Batı Sanatı ve Çağdaş Sanat Bilim Dalı Yayımlanmamış Doktora Tezi.

Öndin, Nilüfer. (2003). Cumhuriyet'in Kültür Politikası ve Sanat 1923 – 1950.

İstanbul: İnsancıl Yayınları.

Özakupınar, Yılmaz. (2015). Kültür Değişimleri ve Batılılaşma Meselesi. İstanbul:

Ötüken Neşriyat.

Özdemir, Hikmet (1989). *Siyasal tarih 1960-1980. (Sina Akşin ed.) Türkiye Tarihi*

IV içinde, (s.191-264). İstanbul: Cem Yayınevi.

Özdemir, Nebi. (2009). Kültür Ekonomisi ve Endüstrileri ile Kültürel Miras

Yönetimi. Milli Folklor. 21(84):73-86.

Özdemir, Nebi. (2018). Geleneksel Bilgi ve Kültür Ekonomisi. *Türk Dünyası*

İncelemeleri Dergisi 18/1:1-28

Özel, Meltem. (2021). Türkiye’de Kültürel Diplomasi ve Eğitim Diplomasisi-

Uluslararası Değişim Programları Ekseninde. Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.

Öztürk, Selim. (2014). Büyük Öğrenci Projesinden Türkiye Bursları Projesine

Geçiş Süreci ve Türkiye'nin Öğrenci Politikasındaki Değişim. Ankara: T.C.

Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Uzmanlık Tezi.

<https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/resimler/thesis/selim-oeztuerk-bueyuek-oegrenci-projesinden-tuerkiye-burslari-projesine-gecis-suereci.pdf>

Paschalidis, Gregory. (2009). “Exporting National Culture: Histories of Cultural

Institutes Abroad.” *International Journal of Cultural Policy* 15(3), 275-289.

Richards, Greg. (Edt.) (1996). *Cultural Tourism in Europe*, UK Wallingford Oxon:

CAB International Publishing.

Rösler, Bettina. (2015). “The Case of Asialink’s Arts Residency Program:

Towards a Critical Cosmopolitan Approach to Cultural Diplomacy”
International Journal of Cultural Policy, Vol. 21, No. 4, 463–477,
<http://dx.doi.org/10.1080/10286632.2015.1042467>

Saka, Erkan- Akbuz Ezgin, Sevgin. (2016). “Dijital Diplomasi: Bir Literatür
 İncelemesi”, *Uluslararası İlişkilere Disiplinlerarası Bir Yaklaşım:
 Uluslararası İletişim Perspektifi*, İstanbul: Röle Akademik Yayıncılık.

Sakaoğlu, Saim. (1990). Atatürk Gençlik ve Kültür. Konya: Selçuk Üniversitesi
 Yayınları.

Sonsöz, Hande. (2010). II. Dünya Savaşı'nın Türk Hikâye ve Romanına Etkileri
 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul

Stanzel, Volker (Ed). (2018). New Realities in Foreign Affairs: Diplomacy in the
 21st Century, Stiftung Wissenschaft und Politik German Institute for
 International and Security Affairs. <https://www.swp-berlin.org/>

Sun, Wanning. (2015). “Slow boat from China: public discourses behind the
 ‘going global’ media policy” *International Journal of Cultural Policy*, Vol. 21,
 No. 4, 400–418, <http://dx.doi.org/10.1080/10286632.2015.1043129>

Süslü, Azmi. (1995). “Cumhuriyet Döneminin Türk Kültürüne Bakışı ve Kültür
 Politikaları”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, C.11, S. 31,

Şeyhanlıoğlu, Hüseyin. (2020), “Demokrat Parti Döneminde Türkiye’de Kültürel
 Faaliyetler (1946-1960)”, Tarih ve Gelecek Dergisi, 6/4:1369-1384

Şeker, Kadir. (2006). İnönü Dönemi Kültür Hayatı (1938-1950). Isparta:
 Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim
 Dalı Doktora Tezi.

T.C .Anayasası. (1961).

<https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1961-anayasasi/>

TBMM. (2013a). Hükümetler- Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri (24 Nisan 1920-22 Mayıs 1950), (Haz: Dr. İrfan Neziroğlu- Dr. Tuncer Yılmaz) Cilt: 1, Ankara: TBMM Başkanlığı Yayınları.

<https://acikerisim.tbmm.gov.tr/items/2305701f-7bde-4344-bfbe-4166743fe1e2>

TBMM. (2013b). Hükümetler- Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri (22 Mayıs 1950 – 20 Kasım 1961), (Haz: Dr. İrfan Neziroğlu- Dr. Tuncer Yılmaz) Cilt: 2, Ankara: TBMM Başkanlığı Yayınları.

<https://acikerisim.tbmm.gov.tr/items/2305701f-7bde-4344-bfbe-4166743fe1e2>

TİKA. (2023). Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Faaliyet Raporu 2022. Ankara.

Topuz, Hıfzı. (1998). Dünyada ve Türkiye’de Kültür Politikaları. İstanbul: Adam Yayınları.

Tuncer, Hüner. (2009). Diplomasinin Evrimi Gizli Diplomasiden Küresel Diplomasiye. İstanbul: Kaynak Yayınları.

Turan, Şerafettin. (2014). Türk Kültür Tarihi. 7. Baskı, Ankara: Bilgi Yayınevi.

Turhan, Mümtaz. (2015). Kültür Değişmeleri. Ankara: Altınordu Yayınları.

Turhan, Mümtaz. (2020). Garplılışmanın Neresindeyiz? (4. Baskı). Ankara: Altınordu Yayınları.

TMV. (2022).Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı. (2020). Türkiye Maarif Vakfı Yayınları.

Türkdoğan, Orhan. (1987). Ziya Gökalp Sosyolojisinin Temel İlkeleri. Ankara:

Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları

- Tylor, Edward Burnett. (1871). Primitive Culture. Researches into the Development of Mithology, Philosophy, Religion, Language, Art and Custom, Londra.
- Türkeş-Günay, Umay. (2009). Türk Kültürüne Eleştiri. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tüylüoğlu, Esra. (2019). *Kamu Diplomasisi Tekniği Olarak Kültürel Diplomasi: Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'deki Kültürel Diplomasi Faaliyetleri* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı.
- Uslan, Servet. (1995). Planlı Dönemde Kültür Politikalarının Sosyal Antropolojik Açıdan İncelenmesi (1960-1990). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Üstel, Füsun. (2009). "Kültür Politikalarına Bakış: Sorunlar ve Tartışmalar", Türkiye'de Kültür Politikalarına Giriş, Ed. Serhan Ada-H. Ayça İnce, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 7-24
- Üstel, Füsun. (2021). Kültür Politikasına Giriş - Kavramlar, Modeller, Tartışmalar. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Vlahos, Michael (1991) "Culture and Foreign Policy". *Foreign Policy Spring*, 82: 59-78 Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/1148641>
- Wyszomirski, Margaret J.(2003). "International Cultural Relations: A Multi-Country Comparison - Cultural Diplomacy Research Series." Americans for the Arts (formerly Center for Arts and Culture)
https://intranet.americansforthearts.org/sites/default/files/MJWpaper_0.pdf
- Yalçinkaya, Merve - Hayati. Beşirli (2022). "Türk Cumhuriyetleri Arasındaki

Uluslararası Öğrenci Hareketliliği ve Bu Hareketliliğin Yükseköğretimin Uluslararasılaşma Sürecindeki Rolü". *Karadeniz Araştırmaları*. XIX/74: 363-382.

YEE (2017). Kültürel Diplomaside Sınırların Dışında Düşünmek Çalıştay

Bildirileri. İstanbul: Yunus Emre Enstitüsü Kültürel Diplomasi Akademisi Yayınları.

YEE (2018). Kültür ve Diplomasi. Yunus Emre Enstitüsü Kültür Akademisi

Yayınları.

YEE (2019). Aklım Oyunda Kaldı Eğitim Modülü. Ankara: Yunus Emre Enstitüsü

Yayınları.

Yıldırım, Gonca. (2014). *Uluslararası Halkla İlişkiler Perspektifinden Kamu*

Diplomasisi: "Türkiye Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Örneği Çerçevesinde Kültürel Diplomasi" (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı.

Yılmaz, Samet. (2022). Asya-Avrupa Diyalogu: Zirve Diplomasisi Bağlamında Bir

Değerlendirme. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*. 9(2):189-205.

Yiğit, Ali. (1990). İnönü Dönemi Eğitim ve Kültür Politikası: 1938-50. Ankara:

Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Yiğit, Ali Ata. (1996). "Atatürk Dönemi Eğitim ve Kültür Politikası (1923-1938).

Ankara: Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Yücel, Gökhan. (2016). Dijital Diplomasi. *TRT Akademi*, 1(2), 748-760.

Yücel, M. Serhan (2001). *Demokrat Parti*. İstanbul: Ülke Kitapları.

Yüksel, Ahmet Haluk. (1987). Atatürkçü Düşünce Sisteminde Kültürel İletişimin Modele Dayalı Boyutları. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

B. İnternet Kaynakları

URL-1: “Kültür”. <https://sozluk.gov.tr/> (E.T. 20.07.2023)

URL-2: “Kültür Politikası”. <https://eu.bilgi.edu.tr/en/blog/kulturpolitikasi/>
(E.T. 21.07.2023)

URL-3: Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası

Sözleşmesi

<https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/regulations/06turkish/TIntCovEcSocCulRights.pdf> (E.T. 21.07.2023)

URL-4: “Propaganda”. <https://sozluk.tdk.gov.tr/> (E. T. 17.08.2023).

URL-5: “Diplomasi”. <https://sozluk.tdk.gov.tr/> (E. T. 17.08.2023)

URL-6: “Hegemonya”. <https://sozluk.tdk.gov.tr/> (E. T. 17.08.2023)

URL-7: “Cultural Diplomacy”. <https://www.culturaldiplomacy.org/index.php?en>
(E. T. 17.08.2023)

URL-8: YÖK Ulusal Tez Merkezi <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>

(E. T. 17.10.2023)

URL-9: “Ziya Gökalp (1876 – 1924)”.

<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ziya-gokalp-1876-1924/> (E.T.17.07.2023).

URL-10: TBMM 26. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP26.htm (E.T.20.08.2023)

URL-11: TBMM 27. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP27.htm (E.T.20.08.2023)

URL-12: TBMM 28. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP28.htm (E.T.20.08.2023)

URL-13: TBMM 29. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP29.htmProgramları
(E.T.20.08.2023)

URL-14: TBMM 30. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP30.htm (E.T.20.08.2023)

URL-15: TBMM 31. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP31.htm (E.T.20.08.2023)

URL-16: TBMM 32. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP32.htm (E.T.20.08.2023)

URL-17: TBMM 33. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP33.htm (E.T.20.08.2023)

URL-18: TBMM 34. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP34.htm (E.T.21.08.2023)

URL-19: TBMM 35. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP35.htm (E.T.21.08.2023)

URL-20: TBMM 36. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP36.htm (E.T.21.08.2023)

URL-21: TBMM 37. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP37.htm (E.T.21.08.2023)

URL-22: TBMM 38. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP38.htm (E.T.21.08.2023)

URL-23: TBMM 39. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP39.htm (E.T.21.08.2023)

URL-24: TBMM 40. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP40.htm (E.T.21.08.2023)

URL-25: TBMM 41. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP41.htm (E.T.22.08.2023)

URL-26: TBMM 42. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP42.htm (E.T.22.08.2023)

URL-27: TBMM 43. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP43.htm (E.T.22.08.2023)

URL-28: TBMM 44. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP44.htm (E.T.22.08.2023)

URL-29: TBMM 45. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP45.htm (E.T.22.08.2023)

URL-30: TBMM 46. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP46.htm (E.T.22.08.2023)

URL-31: TBMM 47. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP47.htm (E.T.22.08.2023)

URL-32: TBMM 48. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP48.htm (E.T.22.08.2023)

URL-33: TBMM 49. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP49.htm (E.T.22.08.2023)

URL-34: TBMM 50. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP50.htm (E.T.23.08.2023)

URL-35: TBMM 51. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP51.htm (E.T.23.08.2023)

URL-36: TBMM 52. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP52.htm (E.T.23.08.2023)

URL-37: TBMM 53. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP53.htm (E.T.23.08.2023)

URL-38: TBMM 54. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP54.htm (E.T.23.08.2023)

URL-39: TBMM 55. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP55.htm (E.T.23.08.2023)

URL-40: TBMM 56. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP56.htm (E.T.23.08.2023)

URL-41: TBMM 57. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP57.htm (E.T.23.08.2023)

URL-42: TBMM 58. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP58.htm (E.T.24.08.2023)

URL-43: TBMM 59. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP59.htm (E.T.24.08.2023)

URL-44: TBMM 60. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP60.htm (E.T.24.08.2023)

URL-45: TBMM 61. Hükümet Programı

https://www5.tbmm.gov.tr/hukümetler/old_files/HP61.htm (E.T.24.08.2023)

URL-46: TBMM 62. Hükümet Programı

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/09/20140907-1.htm>

(E.T.24.08.2023)

URL-47: TBMM 64. Hükümet Programı

https://www.aa.com.tr/uploads/TempUserFiles/64.hukümet_programi.pdf
(E.T.24.08.2023)

URL-48: TBMM 65. Hükümet Programı

<https://webdosya.csb.gov.tr/db/strateji/icerikler/65-hukümet-programi-20180125142728.pdf> (E.T.24.08.2023)

URL-49: Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi 10 Temmuz 2018

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180710.htm> (E.T.25.08.2023)

URL-50: Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Politikaları Kurulu Haberi

<https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/99368/kultur-ve-sanat-politikalari-kurulu-cumhurbaskani-erdogan-baskanliginda-toplandi> (E.T.25.08.2023)

URL-51: Cumhurbaşkanlığı 2018 yılı Kültür ve Sanat Büyük Ödülleri Töreni: “Kültür, bir milletin bağımsızlığının sembollerinden biridir” başlıklı haber metni:

<https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/100198/-kultur-bir-milletin-bagimsizliginin-semollerinden-biridir-> (E.T.25.08.2023)

URL-52: 2018 Yılı Kültür ve Turizm Bakanlığı Özel Ödülleri Töreni’nde yaptığı konuşmada Cumhurbaşkanı Erdoğan: “Bu topraklardaki birlik ve beraberliğin gerisinde, kültür ve sanat alanındaki eşsiz zenginliğimiz bulunuyor”

<https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/100526/-bu-topraklardaki-birlik-ve-beraberligin-gerisinde-kultur-ve-sanat-alanindaki-essiz-zenginligimiz-bulunuyor->
(E.T.25.08.2023)

URL-53: 16.02.2021 tarihinde “Bizim Yunus” Yılı Açılış Töreni’nde Cumhurbaşkanı Erdoğan: “Kültür emperyalizmine karşı kuracağımız en güçlü savunma hattı öncelikle dilimizi korumaktır”

<https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/124916/-kultur-emperyalizmine-karsi-kuracagimiz-en-guclu-savunma-hatti-oncelikle-dilimizi-korumaktir->
(E.T.25.08.2023)

URL-54: Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı 2021 UNESCO Yunus Emre Yılı Genel Ağ Sayfası: <https://www.yunusemre.gov.tr/index.html> (E.T.25.06.2023)

URL-55: "Millet bahçeleriyle; sosyal, kültürel ve ekonomik değer katan cazibe merkezleri oluşturuyoruz"

<https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/147422/-millet-bahceleriyle-sosyal-kulturel-ve-ekonomik-deger-katan-cazibe-merkezleri-olusturuyoruz-> (E.T.25.06.2023)

URL-56: Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) Turizm Tanımları Kitapçığı

<https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284420858> (E.T.25.06.2023)

URL-57: Diplomasi Türleri-Konuları

<https://www.diplomacy.edu/topics/> (E.T.02.09.2023)

URL-58: Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRC)

<https://www.ifrc.org/document/humanitarian-diplomacy-policy> (E.T.02.07.2023)

URL-59: Çevre Diplomasisi: Türkiye'nin Potansiyeli

<https://tr.bilkenteprc.com/post/%C3%A7evre-diplomasisi-t%C3%BCrkiye-nin-potansiyeli-b%C3%BC%C5%9Fra-selin-kartal> (E.T.02.07.2023)

URL-60: TASAM Stratejik Vizyon Belgesi Medya ve Enformasyon Diplomasisi

https://tasam.org/Files/Etkinlik/File/VizyonBelgesi/SGPK_MVSD_MedyaveEnformasyonVizyon_TR_pdf_d547bf21-c426-4e27-aa76-20e216c53d6c.pdf

(E.T.02.07.2023)

URL-61: TASAM Stratejik Vizyon Belgesi İnanç Diplomasisi

https://tasam.org/Files/Etkinlik/File/VizyonBelgesi/SGPK_INAD_InancVizyon_TR_pdf_52e13ffa-64bc-4ba6-aefb-8d84fb09c961.pdf (E.T.02.09.2023)

URL-62: T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Spor Diplomasisi E-Kitabı

<https://uogm.gsb.gov.tr/public/Images/UOGM/spordiplomasisi/index.html> (E.T.02.07.2023)

URL-63: T.C. Dışışleri Bakanlığı

<https://www.mfa.gov.tr/default.tr.mfa> (E.T.10.09.2023)

URL-64: T.C. Dışışleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi

<http://sam.gov.tr/default.tr.mfa> (E.T.10.09.2023)

URL-65: T.C. Kùltùr ve Turizm Bakanlığı Tarihçesi

<https://teftis.ktb.gov.tr/yazdir?340F55042AC83F71F4425A3EB6A91AC7>

URL-66: T.C. Kùltùr ve Turizm Bakanlığı

<https://www.ktb.gov.tr/> (E.T.12.09.2023)

URL-67: Tùrkiye Kùltùr Portalı

<https://www.kulturportali.gov.tr/> (E.T.13.09.2023)

URL-68: T.C. Kùltùr Bakanlığı TEDA Projesi

<https://teda.ktb.gov.tr/> (E.T.15.09.2023)

URL-69: Tùrkiye Bursları <https://www.turkiyeburslari.gov.tr/> (E.T.10.09.2023)

URL-70: Tùrkiye Bursları Yùnetmeliđi

<https://www.turkiyeburslari.gov.tr/hakkimizda/mevzuat> (E.T.17.10.2023)

URL-71: Tùrk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı

<https://www.tika.gov.tr/tr> (E.T.08.10.2023)

URL-72: Uluslararası Tùrk Kùltùrù Teşkilatı – TùRKSOY

<https://www.turksoy.org/> (E.T.08.10.2023)

URL-73: BM'de nevrüz konseri dùzenlendi.

<https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/bmde-nevrüz-konseri-duzenlendi/545435>
(E.T.08.10.2023)

URL-74: UNESCO Tùrkiye Millî Komisyonu

<https://www.unesco.org.tr/> (E.T.11.11.2023)

URL-75: Türk Dili Konuşan Ülkeler Birliği Konseyi Kurulmasına Dair Nahçıvan Anlaşması

<https://www.turkicstates.org/tr/temel-belgeler> (E.T.11.11.2023)

URL-76: Türk Devletler Teşkilatı

<https://www.turkicstates.org/tr> (E.T.11.11.2023)

URL-77: Türk Devletleri Parlamenterler Asamblesi (TÜRKPAA)

<https://turkpa.org/about> (E.T.11.11.2023)

URL-78: Yunus Emre Enstitüsü <https://www.yee.org.tr/tr> (E.T.11.11.2023)

URL-79: Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğretimi Portalı

<https://turkce.yee.org.tr/en/> (E.T.11.11.2023)

URL-80: Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Kurulması İle İlgili Genelge

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/01/20100130-19.htm>

(E.T.19.11.2023)

URL-81: İletişim Başkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi

<https://www.mevzuat.gov.tr/anasayfa/MevzuatFihristDetaylframe?MevzuatTur=19&MevzuatNo=14&MevzuatTertip=5> (E.T.19.11.2023)

URL-82: T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı

[Türkiye Cumhuriyeti | İletişim Başkanlığı \(iletisim.gov.tr\)](https://iletisim.gov.tr) (E.T.21.11.2023)

URL-83: Türkiye Cumhuriyeti'nin 100.Yılına Özel Hazırlanan Genel Ağ Sayfası

<https://www.yuzuncuyil.gov.tr/> (E.T.22.11.2023)

URL-84: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

<https://ytb.gov.tr/> (E.T.23.11.2023)

URL-85: Türkiye Maarif Vakfı

<https://turkiyemaarif.org/> (E.T.24.11.2023)

URL-86: Türkiye Maarif Vakfı İstanbul Eğitim Zirveleri

<https://www.istanbuleducationsummit.com/hakkimizda> (E.T.25.11.2023)

URL-87: Yükseköğretim Kurulu Bilgi Sistemi

[Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi \(yok.gov.tr\)](https://yok.gov.tr) (E.T.27.11.2023)

URL-88: UNESCO Türkiye Millî Komisyonu

<https://www.unesco.org.tr/> (E.T.28.11.2023)